SENSE
AND
SENSIBILITY:

A NOVEL.

IN THREE VOLUMES.

BY A LADY.

VOL. I.

London:
PRINTED FOR THE AUTHOR,
By C. Roworth, Bell-yard, Temple-bar,
AND PUBLISHED BY T. EGERTON, WHITEHALL.
1811.

Jane Austen

Razum i osjećaji

Jane Austen Razum i osjećaji
Naslov izvornika: Jane Austen *Sense and Sensibility*

Imanje gospodina Dashwooda nakon njegove smrti pripadne njegovu sinu Johnu, što stavlja njegovu udovicu i tri kćeri - Elinor, Marianne i Margaret, u nezavidnu poziciju, tim više što se Johnova supruga Fanny prema njima odnosi kao prema nepoželjnim gošćama. Zbog toga se četiri žene sele u unajmljenu kuću, u Devonshire. U šetnji, Marianne ugane gležanj, a u blizini se zatekne naočiti gospodin Willoughby. Jako počne svakodnevno posjećivati Marianne, zbog čega Elinor i gđa. Dashwood pomisle da između dvoje mladih postoji nešto više. Wiiloughby naglo odlazi u London, bez riječi objašnjenja. U međuvremenu, žene posjeti Edward Ferrars, Fannyn brat, s kojim se Elinor zbližila na Norlandu...

Prvo poglavlje

OBITELJ Dashwood već se odavna smjestila u Sussexu. Imali su veliko imanje, a stanovali su u Norland Parku u središtu svoga posjeda, gdje su kroz mnogo naraštaja živjeli tako dostojno da su stekli ugled među susjedima. Pokojni vlasnik toga imanja bio je neženja, koji je doživio duboku starost i kojemu je za mnogo godina života bila stalna družica i domaćica njegova sestra. Ali njezina smrt, deset godina prije njegove, prouzročila je velike promjene u njegovu domu. Da bi nadomjestio gubitak sestre, pozvao je i primio u svoju kuću obitelj svoga nećaka, gospodina Henryja Dashwooda, zakonitog nasljednika imanja Norland, osobu kojoj je namjeravao oporučno ostaviti imanje. Stari je gospodin udobno provodio dane u društvu svojega nećaka, njegove žene i njihove djece. Njegova je privrženost svima njima postajala sve veća. Stalno nastojanje gospodina Henryja Dashwooda i njegove supruge da udovolje njegovim željama, koje nije proizlazilo samo iz koristoljublja nego iz dobrote srca, pružalo mu je vrhunac prave udobnosti potrebne njegovoj dobi, a veselost djece unosila je ljepotu u njegov život.

Iz prvog je braka gospodin Henry Dashwood imao jednog sina, a sadašnja mu je supruga rodila tri kćeri. Sin, staložen, pristojan mladić, bio je dobro zbrinut znatnim imutkom svoje majke. Drugu polovicu tog imutka trebao je naslijediti kad postane punoljetan. Svojom je ženidbom, do koje je došlo kratko vrijeme nakon toga, također povećao svoje bogatstvo. Stoga nasljeđivanje imanja Norland za nj nije zapravo bilo tako važno kao za njegove sestre, kojih je imutak bio vrlo malen, ako se ne uzme u obzir ono što bi mogle dobiti ukoliko njihov otac naslijedi stričev posjed. Majka im nije imala ništa, a njihov otac tek sedam tisuća raspoloživih funti, jer je i preostali dio imutka njegove prve žene pripao njezinu djetetu, a on je imao pravo samo na doživotne kamate.

Stari je gospodin umro. Njegova je oporuka pročitana i, kao gotovo svaka druga oporuka, izazvala toliko razočaranja kao i zadovoljstva. Nije bio ni tako nepravedan ni tako nezahvalan da imutak ne bi ostavio svome nećaku, ali mu ga je ostavio uz takve uvjete da su oni uništili polovicu vrijednosti ostavštine. Gospodin je Dashwood žalio to nasljeđe više zbog žene i kćeri nego zbog sama sebe ili zbog svoga sina; ali njegovu sinu, i sinu njegova sina, četverogodišnjem djetetu, to je imanje bilo zajamčeno na takav način da njemu samome nije bilo moguće opskrbiti one koji su mu bili najdraži i kojima je najviše bilo potrebno osiguranje. Nije to mogao učiniti niti tako da se zaduži na imanje, a niti prodajom vrijednih šuma. Sve su odredbe bile u korist toga djeteta, koje je, pri povremenim posjetima Norlandu s ocem i majkom,

toliko osvojilo ljubav staroga strica dražima koje nisu nipošto neobične u dvogodišnje ili trogodišnje djece, tepanjem, tvrdoglavom namjerom da provede svoju volju, mnogim lukavštinama i velikom bučnošću, da je bacilo u sjenu vrijednost sve one pažnje što ju je godinama primao od svoje nećakinje i njezinih kćeri. On, međutim, nije želio biti bezobziran pa je, u znak svoje ljubavi prema trima djevojkama, ostavio svakoj po tisuću funti.

Razočaranje gospodina Dashwooda bilo je u početku bolno, ali on je po prirodi bio veseo i vedar, a mogao se s pravom nadati da će poživjeti još mnogo godina i da će, živeći skromno, moći uštedjeti znatnu svotu od prihoda imanja koje je već tada bilo veliko, a bilo je moguće da se ti prihodi i povećaju. Međutim, on je u blagostanju koje je tako kasno došlo, uživao samo godinu dana. Samo toliko je nadživio svoga strica, a deset tisuća funti, uključivši nedavno nasljeđe, bilo je sve što je ostalo njegovoj udovici i kćerima.

Čim je postalo jasno da mu se bliži kraj, poslali su po njegova sina, i gospodin Dashwood je sinu u posljednji čas, sa svom snagom koju mu je dopuštala bolest, stavio na srce interese njegove maćehe i sestara.

Gospodin John Dashwood nije sve to tako teško uzimao k srcu kao ostali članovi obitelji, ali takva želja i u takvo vrijeme djelovala je na nj da je obećao kako će učiniti sve što je u njegovoj moći da maćeha i polusestre budu osigurane. Ta je izjava donijela olakšanje njegovu ocu, a onda je gospodin John Dashwood imao dovoljno vremena da razmisli koliko bi bilo u njegovoj moći da se razborito pobrine za njih.

On nije bio loš mladić, ukoliko prilična hladnoća srca i prilična sebičnost nisu loše. Ali su ga općenito poštovali, jer su mu postupci pri obavljanju redovitih dužnosti bili ispravni. Da se oženio ljubaznijom ženom, bio bi još poštovaniji nego što je bio – možda bi i sam postao ljubazniji. Jer, kad se oženio, bio je vrlo mlad i jako je volio svoju ženu. Međutim, njegova je žena bila ista kao on, samo u gorem izdanju bila je uskogrudnija i sebičnija.

Pošto je dao obećanje svojem ocu, razmišljao je o tome da poveća imutak svojih sestara poklonom od tisuću funti svakoj. Tada se doista osjećao dovoljno jakim da to učini. Nada da će uz svoj sadašnji prihod imati četiri tisuće godišnje, osim preostale polovice imutka svoje majke, zagrijavala mu je srce i činila da se osjećao sposobnim za velikodušnost. Da, dat će im tri tisuće funti. To će biti darežljivo i obilno! To će biti dovoljno da ih potpuno opskrbi. Tri tisuće funti! On se s malo muke može odreći tako znatne svote. Razmišljao je o tome cijeli dan, i mnogo dana uzastopce, i nije se pokajao.

Odmah nakon očeva pogreba, žena Johna Dashwooda, ne obavijestivši o svojoj namjeri maćehu svoga muža, stiže s djetetom i pratnjom. Nitko joj nije mogao osporavati pravo na dolazak. Kuća je pripadala njezinu mužu od trenutka smrti njegova oca. Međutim, bezobzirnost njezina ponašanja bila je vrlo očita, i za ženu u položaju gospođe Dashwood zacijelo je bila vrlo neugodna; ali ona je posjedovala tako snažan osjećaj časti, tako romantičnu širokogrudnost, da je svaka takva uvreda, ma od koga dolazila, bila za nju izvor postojana gnušanja. Supruga Johna Dashwooda nije bila nikad omiljena u obitelji svoga muža, ali ona sve do ovog časa nije imala

prilike pokazati im s kako malo obzira prema udobnosti drugih ljudi ona može postupati kada to prilike zahtijevaju.

Gospođa Dashwood je tako živo osjećala to neljubazno ponašanje, i tako je duboko zbog toga prezirala svoju snahu da bi, kad je ova stigla, bila zauvijek ostavila kuću da je zaklinjanje njezine najstarije kćeri nije ponukalo da najprije razmisli o tome ima li smisla otići i da je njezina nježna ljubav prema svim trima kćerima nije nakon toga sklonila da ostane i njima za volju ne raskrsti s njihovim bratom.

Elinor, najstarija kći, čiji je savjet najviše djelovao, posjedovala je moć shvaćanja i hladnoću prosudbe, što ju je osposobljavalo da, iako joj je bilo tek devetnaest godina, bude savjetnicom svoje majke, i omogućivalo joj da često suzbije, na korist svih njih, onu revnost duha gospođe Dashwood koja bi obično morala dovesti do nepromišljenosti. U nje je bilo prekrasno srce – narav joj je bila umiljata, a osjećaji snažni. Ali ona je umjela njima vladati. To je bilo znanje koje je njezina majka tek trebala naučiti, a koje jedna od njezinih sestara nikada i neće naučiti.

Mariannine sposobnosti bile su u mnogom pogledu jednake Elinorinima. Bila je osjećajna i inteligentna, ali u svemu neobuzdana; njezine tuge, njezine radosti nisu znale za umjerenost. Bila je velikodušna, umiljata, zanimljiva. Bila je sve samo ne razumna. Sličnost između nje i njezine majke bila je napadno velika.

Elinor je sa zabrinutošću gledala na preveliku osjećajnost svoje sestre, osjećajnost koju je gospođa Dashwood cijenila i voljela. Sada su se obje hrabrile u žestini svoje boli. Agoniju tuge koja ih je isprva obuzela, hotimično su podgrijavale, tražile i obnavljale iznova i iznova. Potpuno su se predale žalosti, nastojeći povećati nevolju u svakoj misli koja je to mogla izazvati, i odlučile su da nikad više neće dopustiti da se utješe. I Elinor je bila duboko ožalošćena, ali ona se ipak mogla boriti, mogla se odupirati. Ona se mogla savjetovati sa svojim bratom, mogla je primiti svoju snahu kad je stigla i iskazati joj dužnu pažnju. Mogla je pokušavati potaknuti majku na slične napore i dati joj podstreka za slično popuštanje.

Margaret, njezina druga sestra, bila je dobroćudna, ugodna djevojka, ali kako je već poprimila podosta Mariannine romantičnosti, a da pritom nije imala mnogo njezina razuma, ona nije, u svojoj trinaestoj godini, obećavala da će u kasnijem životu biti ravna svojim sestrama.

Drugo poglavlje

SUPRUGA Johna Dashwooda sada se smjestila kao gospodarica Norlanda, a njezina svekrva i snahe svrgnute su na položaj gošća. Međutim, kao prema takvima, ona je postupala s njima s mirnom uljudnošću, a njezin muž s toliko ljubaznosti koliko je mogao osjetiti prema bilo komu osim prema samome sebi, svojoj ženi i njihovu djetetu. On ih je zapravo silio, prilično iskreno, da smatraju Norland svojim domom; a kako gospođa Dashwood nije imala nikakav drugi plan koji bi bio tako prihvatljiv kao onaj da ostane gdje jest dok se ne uzmogne smjestiti u kakvu kuću u susjedstvu, njegov je poziv prihvaćen.

Živjeti i dalje u kući gdje ju je sve podsjećalo na bivšu sreću bilo je upravo ono što je odgovaralo njezinoj ćudi. U razdobljima veselja nijedna narav nije mogla biti veselija od njezine, niti u većoj mjeri posjedovati ono vedro iščekivanje sreće koje je samo po sebi sreća. Ali u tuzi nju je isto tako zanosila mašta, i to jednako daleko od utjehe kao što je u užitku bila daleko od svake primjese lošega.

Supruga Johna Dashwooda nije nipošto odobravala sve ono što njezin muž namjerava učiniti za svoje sestre. Oduzeti tri tisuće funti od imutka njihova dragog sinčića značilo bi strahovito ga osiromašiti. Zamolila ga je da ponovno razmisli o tome. Kako bi on mogao opravdati samoga sebe, da svoje jedino dijete orobi za tako veliku svotu novca? A s kojim bi pravom gospođice Dashwood, koje su s njim u srodstvu samo napola, a ona to uopće ne smatra za srodstvo, tražile od njega da bude tako velikodušan? Dobro je poznato da se nikada nije vjerovalo ljubavi među polubraćom iz različitih brakova; a zašto da on uništava sebe i svoga jadnog malog Harryja dajući sav svoj novac svojim polusestrama?

— Posljednja je želja moga oca bila – odvrati njezin muž – da pomognem njegovoj udovici i kćerima.

– On nije znao što govori, sve se bojim. Okladila bih se deset prema jedan da je on u tom času bio duhom odsutan. Da je bio pri zdravoj pameti, ne bi bio mogao pomisliti na to da moljaka od tebe da oduzmeš polovicu imutka svome rođenome djetetu.

– On nije naveo nikakvu određenu svotu, draga moja Fanny. Samo me je općenito zamolio da im pomognem i učinim njihov položaj udobnijim nego što je on to mogao učiniti. Uostalom, mogao je to isto tako potpuno prepustiti meni. Teško da je mogao pretpostaviti da ću ih ja zanemariti. Ali, budući da je on tražio obećanje,

nisam mogao drugo nego da mu ga dam. Barem sam tako u tom času mislio. Obećanje je, dakle, dano i mora se održati. Nešto se za njih mora učiniti, kad se odsele iz Norlanda i smjeste u novom domu.

– Pa, onda, neka se nešto učini za njih, ali to nešto ne mora biti tri tisuće funti. Zapamti – doda ona – kad se jednom odijeliš od novca, više ga ne možeš vratiti. Sestre će ti se poudavati i novac će zauvijek nestati. S druge strane, kad bi se on ipak mogao jednom vratiti našem jadnom dječačiću...?

– E, naravno – reče njezin muž vrlo ozbiljno – to bi bilo nešto sasvim drugo. Moglo bi doći vrijeme kad će Harry požaliti što smo se rastali od tako velike svote. Ako bi on imao brojnu obitelj, na primjer, bio bi to vrlo zgodan dodatak njegovu imutku.

– Dakako.

– Možda bi, dakle, bilo za sve najbolje da se ta svota smanji na polovicu. Svakoj po pet stotina funti bilo bi veliko povećanje njihova imutka!

– O, i te kako! Koji bi brat na svijetu učinio i polovicu od toga za svoje sestre, sve da su mu i prave sestre! A ovako – one su samo polusestre! Ali ti si tako velikodušan!

– Ne bih se htio pokazati škrtim – odvrati on. – U ovakvim prilikama čovjek radije dade previše nego premalo. Na svaki način, nitko neće moći reći da nisam za njih dosta učinio. Čak ni one same ne mogu zacijelo očekivati više.

– Tko zna što bi one mogle očekivati – reče gospođa – ali ne smijemo misliti na njihova iščekivanja. Pitanje je koliko ti možeš sebi dopustiti da im daš.

– Svakako – a ja mislim da sebi mogu dopustiti da svakoj dam pet stotina. Ovako kako je sada, bez ovoga mog dodatka, svaka će od njih imati više od tri tisuće funti nakon smrti njihove majke – a to je vrlo pristojan imutak za svaku mladu ženu.

– O tome nema sumnje. A, zapravo, meni se čini da njima i nije potreban nikakav dodatak. One će zajedno imati deset tisuća funti. Ako se udaju, zacijelo će im biti dobro, a ako se ne udaju, mogu vrlo udobno živjeti zajedno od kamara na deset tisuća funti.

– Potpuno se slažem i stoga ne znam ne bi li, sve u svemu, bilo pametnije da se radije nešto učini doživotno za njihovu majku nego za njih – mislim na neku vrstu godišnjeg prihoda. Moje bi sestre, jednako kao i ona, imale koristi od loga. Stotinu funti na godinu učinilo bi im život savršeno lagodnim.

Međutim, njegova se žena zamisli prije nego što je pristala na taj prijedlog.

– Zapravo – reče ona – to je bolje nego da se odjednom rastanemo od tisuću i petsto funti. Ali, opet, ako gospođa Dashwood poživi petnaest godina, gadno ćemo se prevariti.

– Petnaest godina, draga Fanny. To ona ne može doživjeti.

– Vjerojatno ne može. Ali, ako malo razmisliš, ljudi uvijek žive beskonačno dugo kad im se mora plaćati godišnja renta, a ona je vrlo čvrsta i zdrava, i jedva joj je četrdeset godina. Godišnja renta je vrlo opasna stvar. Dospijeva svake godine i ne možeš je se osloboditi. Ti nisi svjestan toga što radiš. Vidjela sam ja dobro kolike su

neprilike s godišnjom rentom, jer moja je majka po očevoj oporuci bila opterećena plaćanjem triju renta starim isluženim slugama, i upravo je nevjerojatno kako joj je to bilo teško. Te su se rente morale plaćati dvaput godišnje, a osim toga, bilo je neprilike kako da im se dostavljaju. Onda se za jednoga od njih reklo da je umro, a kasnije se ustanovilo da to nije istina. Moja je majka bila sva bolesna od toga. Znala je reći da njezin prihod nije njezin, s tim vječnim tražbinama, a od moga je oca to bilo vrlo neobzirno jer bi, drukčije, novac bio potpuno na raspolaganju mojoj majci, bez ikakva ograničenja. To je u meni stvorilo takvo gađenje prema godišnjim rentama da se ni za cijeli svijet ne bih obvezala na plaćanje rente.

– Zacijelo je neugodno – odvrati gospodin Dashwood – imati takve godišnje izdatke na svoj prihod. Kao što je točno rekla tvoja majka, tvoj prihod nije tvoj. Biti vezan za redovito plaćanje takve svote svakog dana kad se isplaćuje renta nije nipošto poželjno. To čovjeku oduzima neovisnost.

– Bez sumnje, a na kraju ti nitko neće biti zahvalan. One se osjećaju osigurane, ti radiš samo ono što se od tebe očekuje, i to ne izaziva nikakvu zahvalnost. Kad bih ja bila na tvojemu mjestu, ma što učinila, učinila bih samo po svojem vlastitom nahođenju. Ja se ne bih vezivala ni na kakvu godišnju rentu. Moglo bi koje godine biti vrlo teško izdati stotinu, pa čak i pedeset funti uz naše redovite izdatke.

– Mislim, ljubavi, da si u pravu. Bit će bolje da u ovom slučaju ne bude nikakve godišnje rente. Što god im ja od vremena do vremena dam, bit će od mnogo veće pomoći nego godišnja renta. Kad bi bile uvjerene u stalni dohodak, one bi samo počele živjeti otmjenije i tako ne bi bile na koncu godine ni za šest penija bogatije. To će svakako biti najbolji način. Poklon od pedeset funti, tu i tamo, učinit će da neće nikada biti u novčanoj stisci, a mislim da će obilno iskupiti moje obećanje ocu.

– Hoće, to je sigurno. Zapravo, ako ćemo iskreno, u dnu duše uvjerena sam da tvoj otac nije mislio da im uopće daš novca. Pomoć na koju je on mislio, vjerujem, bila je samo pomoć koja se zdravorazumski može od tebe očekivati. Na primjer, da im potražiš udobnu malu kuću, da im pomogneš preseliti stvari, da im pošalješ pokoji poklon, ribe, divljač i tako dalje, već prema sezoni. Dala bih svoj život da nije mislio ništa drugo. Zapravo bi bilo vrlo čudno i nerazumno da jest. Samo pomisli, moj dragi Johne, kako bi izvanredno udobno mogla živjeti tvoja maćeha i njezine kćeri od kamata na sedam tisuća funti, pored tisuću funti koje pripadaju svakoj od djevojaka, a to im donosi svakoj pedeset funti godišnje. One će, naravno, od toga plaćati svojoj majci za hranu. Sve u svemu, imat će zajedno pet stotina funti godišnje, a što, zaboga, mogu četiri žene poželjeti više od toga? Živjet će tako jeftino! Kućanstvo im neće biti spomena vrijedno. Neće imati kočiju ni konje, a gotovo i nikakvih slugu. Neće pozivati društva pa prema tome neće imati nikakvih izdataka! Zamisli samo kako će im biti dobro! Pet stotina na godinu! Zaista ne mogu zamisliti na što bi one mogle potrošiti i polovicu od toga. A da bi im ti dao još, na to je smiješno i pomišljati. Prije će one biti u mogućnosti da tebi nešto daju.

– Pošteno govoreći – reče gospodin Dashwood – mislim da si savršeno u pravu. Moj otac svojim zahtjevom zacijelo nije mogao misliti ništa drugo nego što ti kažeš. Sada mi je to potpuno jasno, i ja ću strogo ispuniti svoju obvezu u obliku pomoći i

ljubaznosti prema njima kako si ti to zamislila. Kad se moja maćeha preseli u drugu kuću, ja ću joj od srca rado pomoći, koliko god budem mogao, da se smjesti. Možda će onda biti prihvatljiv i kakav mali poklon u pokućstvu.

– Svakako – odvrati njegova žena. – Međutim, o nečemu se mora voditi računa. Kad su se tvoj otac i maćeha preselili u Norland, premda su prodali pokućstvo iz Stanhilla, spašen je sav porculan, srebrnina i platno, i to sada ostaje tvojoj maćehi. Prema tome, njezina će kuća biti potpuno snabdjevena čim je ona preuzme.

– To je bez sumnje veoma važno. Zaista vrijedno nasljeđe! Pa ipak, neki predmeti od one srebrnine bili bi vrlo zgodan dodatak našem posuđu ovdje.

– Da. A porculanski servis za doručak dvaput je ljepši od onoga koji se nalazi u ovoj kući. Baš prelijep, po mojemu mišljenju, za bilo koju kuću u kojoj će one ikada moći stanovati. No, međutim, to je tako. Tvoj je otac mislio samo na njih. A moram reći ovo; ti njemu ne duguješ nikakvu osobitu zahvalnost niti poštovanje njegovih želja jer svi vrlo dobro znamo, da bi da je mogao, bio ostavio gotovo sve na svijetu njima.

To je bio snažan dokaz koji je ojačao njegove namjere svom odlučnošću koja mu je ranije nedostajala. Konačno je zaključio da bi bilo potpuno nepotrebno, pa čak i vrlo neumjesno, da za udovicu i djecu svoga oca učini išta više osim onakvih susjedskih usluga koje je spomenula njegova žena.

Treće poglavlje

GOSPOĐA je Dashwood ostala u Norlandu nekoliko mjeseci. Kad je pogled na svako dobro poznato mjesto prestao u njoj izazivati žestoka uzbuđenja što ih je neko vrijeme stvarao, ona nije bila nesklona pomisli da se odseli. Jer, kad joj se duh počeo oporavljati, a mozak joj postao sposoban za druge napore osim za uvećavanje tuge sumornim sjećanjima, jedva je čekala da ode, neumorno tražeći povoljno prebivalište u susjedstvu Norlanda. Jer, odseliti se daleko od tog ljubljenog mjesta, bilo je nemoguće. Ali ona nije saznala ni za kakav smještaj koji bi istodobno odgovarao njezinim pojmovima udobnosti i mira i slagao se s razboritošću njezine najstarije kćeri, koja je rasuđivala stvarnije te je otklonila nekoliko kuća kao prevelike za njihov prihod, a njezina bi ih majka bila prihvatila.

Gospođu Dashwood je njezin suprug obavijestio o svečanom obećanju njegova sina da će se pobrinuti za njih, i to je unijelo spokoj u njegova posljednja zemaljska razmišljanja. Ona nije ništa više sumnjala u iskrenost toga obećanja nego on sam, pa je u interesu svojih kćeri pomišljala na to sa zadovoljstvom, premda je što se nje same tiče bila uvjerena da bi mogla udobno živjeti i s mnogo manjom svotom nego što je sedam tisuća funti. A radovala se i zbog njihova brata, te zbog svoga srca samu je sebe kudila što je bila nepravedna prema njegovim vrlinama, jer je prije mislila da nije sposoban biti širokogrudan. Njegovo pažljivo ponašanje prema njoj i prema njegovim sestrama uvjerilo ju je da mu je mnogo stalo do njihova blagostanja, i ona je dugo vremena vjerovala u velikodušnost njegovih namjera.

Prijezir što ga je, u ranim danima njihova poznanstva, osjećala prema svojoj snahi, znatno je ojačao kad je bolje upoznala njezin značaj, a to joj je omogućio šestomjesečni boravak u njezinoj obitelji: i možda bi te dvije gospođe usprkos svim obzirima uljudnosti ili majčinske ljubavi sa strane gospođe Dashwood, ustanovile da im je nemoguće tako dugo živjeti zajedno, da se nije dogodila jedna osobita slučajnost, koja je još više, po mišljenju gospođe Dashwood, ponukala njezinu kćer da i dalje ostanu u Norlandu.

Ta slučajnost bijaše u tome da se sve više razvijala veza između njezine najstarije kćeri i brata supruge Johna Dashwooda, uglađena i simpatična mladića, koji im je bio predstavljen uskoro nakon što se njegova sestra smjestila u Norlandu, i koji je odonda tamo provodio veći dio vremena.

Neke bi majke možda iz interesa davale potporu takvoj vezi, jer je Edward

Ferrars bio najstariji sin čovjeka koji je umro vrlo bogat; neke bi je suzbijale iz razboritosti, jer je cijeli njegov imutak, osim jedne neznatne svote, ovisio o oporuci njegove majke. Ali gospođa Dashwood nije bila pod utjecajem nijednog od tih razloga. Njoj je bilo dovoljno da joj se on činio srdačnim, da voli njezinu kćer, i da mu Elinor uzvraća naklonost. Pomisao da bi razlika u imutku rastavila dvoje ljudi koje je privukla sličnost naravi, bila je protivna svim njezinim načelima; a da svatko tko upozna Elinor ne bi spoznao njezine vrline, za njezino je shvaćanje bilo nemoguće.

Edward Ferrars nije stekao njihovo dobro mišljenje nikakvom osobitom osobnom draži ili nastupom. Nije bio lijep, a njegovo bi ponašanje postalo ugodnim tek kad bi ga se bolje upoznalo. Bio je suviše povučen, a to mu nije koristilo, ali kad bi svladao prirođenu plahost, njegovo bi ponašanje dalo naslutiti otvoreno, nježno srce. Bio je vrlo inteligentan, a obrazovanjem je umnogome razvio prirođenu inteligenciju. Međutim, nije imao ni sposobnosti ni sklonosti udovoljiti željama svoje majke i sestre, koje su željele vidjeti kako se istaknuo kao... ni samima im nije bilo jasno što. Željele su da na bilo koji način zauzme istaknut položaj u svijetu. Njegova ga je majka željela zainteresirati za politiku, uvući u parlament ili povezati ga s kojim od velikih ljudi današnjice. To je željela i supruga Johna Dashwooda; ali u međuvremenu, dok se ne uzmogne postići jedan od tih uzvišenih ciljeva, njezina bi se ambicija bila zadovoljila da ga je vidjela kako upravlja kočijom. Ali Edward nije imao sklonosti ni prema velikim ljudima ni prema kočijama. Sve su mu želje bile usredotočene na kućnu udobnost i miran privatni život. Na sreću, imao je mlađeg brata, koji je više obećavao.

Edward je već proveo u kući nekoliko tjedana prije negoli je privukao pažnju gospođe Dashwood. Ona je u to vrijeme bila toliko zaokupljena svojom žalošću da nije marila za događaje oko sebe. Vidjela je samo da je miran i nenametljiv, i to joj se na njemu sviđalo. Nije ju u njezinoj tuzi uznemirivao neprikladnim razgovorima. Slučajna Elinorina izjava jednoga dana o razlici između njega i njegove sestre, prvi put ju je navela da ga pobliže promotri i stvori o njemu povoljno mišljenje. Ta ga je suprotnost izvanredno snažno izdigla u očima njezine majke.

– To je dovoljno – rekla je. – Dovoljno je reći da nije kao Fanny. To samo po sebi znači sve najljepše. Već sada ga volim.

– Mislim da će ti se sviđati – reče Elinor – kad ga bolje upoznaš.

– Sviđati! – odvrati sa smiješkom majka. – Za mene ne postoji slabiji osjećaj sviđanja od ljubavi.

– Možda ćeš ga poštovati.

– Nikada nisam znala što znači dijeliti poštovanje od ljubavi.

Sada se gospođa Dashwood potrudila upoznati ga. Njezino je ponašanje bilo srdačno, i ona je uskoro odagnala njegovu povučenost. Ubrzo je spoznala sve njegove vrline, a možda je spoznaja o njegovoj sklonosti prema Elinor pomogla njezinoj pronicavosti, ali je zaista bila uvjerena u njegovu vrijednost. Čak i ono mirno ponašanje, koje se protivilo svim njezinim ustaljenim pojmovima o tome kakav treba

biti nastup jednog mladog čovjeka, nije više bilo nezanimljivo kad je spoznala da je on topla srca i privržene naravi.

Čim je zapazila znakove ljubavi u njegovu ponašanju prema Elinor, počela je njihovu ozbiljnu povezanost smatrati sigurnom i veseliti se njihovu skorom vjenčanju.

– Za nekoliko mjeseci, draga moja Marianne – reče ona – Elinor će po svoj prilici biti doživotno opskrbljena. Nedostajat će nam, ali ona će biti sretna.

– O, mama, kako ćemo mi bez nje?

– Ljubavi, mi se zapravo i nećemo rastati. Stanovat ćemo nekoliko milja jedni od drugih i sastajat ćemo se svakog dana. Dobit ćeš brata, zaista dragog brata. Imam izvanredno visoko mišljenje o Edwardovu srcu. Ali, ti mi se činiš nešto ozbiljna, Marianne. Zar ne odobravaš odabir svoje sestre?

– Možda je to – reče Marianne – za mene prilično iznenađenje. Edward je vrlo simpatičan, i jako ga volim. Ali ipak – nije on pravi mladić – nešto mu nedostaje – nije osobita pojava. Nema onog šarma što bih ga ja očekivala u čovjeka koji bi mogao ozbiljno privući moju sestru. Očima mu nedostaje sav onaj duh, ona vatra koja nagoviješta i vrlinu i inteligenciju. A uza sve to, bojim se, mama, da on nema pravog ukusa. Glazba gotovo da ga i ne privlači i, premda se mnogo divi Elinorinim crtežima, to nije divljenje osobe koja je sposobna shvatiti njihovu vrijednost. Pa iako često pažljivo prati njezino crtanje, očito je da on zapravo o svemu tome ništa ne zna. On se divi kao ljubavnik, a ne kao stručnjak. Mene bi zadovoljavalo kad bi te uloge bile ujedinjene. Ne bih mogla biti sretna s čovjekom čiji se ukus ne bi u svakoj pojedinosti slagao s mojim. On treba ući u sve moje osjećaje; iste knjige, ista glazba moraju nas oboje očaravati. O, nama, kako je Edwardovo čitanje sinoć bilo bež duha, kako bijedno! Silno sam žalila svoju sestru. Pa ipak, ona je to podnijela s toliko mira, gotovo da nije ni opazila. Ja sam jedva ostala na svome mjestu. Slušati one krasne stihove, koji su me često gotovo ludo uzbuđivali, kako ih izgovara s tako neosjećajnim mirom, s tako strašnom ravnodušnošću!

— On bi zacijelo mnogo ljepše čitao jednostavnu, otmjenu prozu. Tada sam i sama pomislila na to, ali ti si htjela da čita Cowpera[1].

— Ne, mama, ne bi, ako ga ne može uzbuditi Cowper! Međutim, moramo uzeti u obzir razliku u ukusu. Elinor nije osjećajna kao ja pa može to previdjeti i biti s njim sretna. Ali, da sam ja zaljubljena u njega i da sam ga čula kako čita s tako malo osjećaja, svisnula bih. Mama, što više znam o svijetu, to sam više uvjerena da neću nikada sresti čovjeka kojega bih doista mogla voljeti. Ja toliko zahtijevam! On će morati imati sve Edwardove vrline, a njegova pojava i ponašanje morat će resiti njegovu dobrotu svim mogućim dražima.

– Upamti, draga, da ti još nije sedamnaest godina. Još je prerano u tvojoj dobi gubiti nadu u takvu sreću. Zašto bi ti bila manje sretna nego tvoja majka? Neka ti, draga Marianno, sudbina bude samo u jednome različita od njezine!

---

[1] William Cowper (1721. – 1800.). Njegovo se misaono a ipak osjećajno slavljenje ljepote prirode osobito sviđalo Jane Austen. On je u mnogom pogledu bio predromantičar i kao takav kao stvoren da oduševi Mariannu.

Četvrto poglavlje

KAKVE li štete, Elinor – reče Marianne – da Edward nema smisla za slikarstvo.

– Nema smisla za slikarstvo! – odvrati Elinor. – Kako si došla na to? On sam ne slika, to je istina, ali silno uživa u slikama drugih ljudi, i ja te uvjeravam da uistinu posjeduje prirođeni ukus premda nije imao prilike usavršiti ga. Da je ikada imao priliku za učenje, mislim da bi vrlo dobro crtao. On je toliko nepovjerljiv prema svome vlastitom sudu kad je u pitanju umjetnost da nikada neće dati svoje mišljenje o bilo kojoj slici, ali on posjeduje prirođenu ispravnost i jednostavnost ukusa, i to ga, općenito, vodi savršeno ispravnim putem.

Marianne se bojala da je ne uvrijedi i nije o tome više ništa rekla. Ali način kako je on, prema Elinorinu opisu, hvalio slikanje drugih ljudi bio je daleko od onog zanosnog užitka koji se jedini, po njezinu mišljenju, mogao nazvati ukusom. Pa ipak, iako se u sebi podsmjehivala toj njezinoj pogrešci, odavala je priznanje svojoj sestri zbog te slijepe privrženosti Edwardu, koja je i dovela do te pogreške.

– Nadam se, Marianno – nastavi Elinor – da ne smatraš da mu općenito nedostaje ukus. Zapravo, mislim da to ne bi ni mogla jer tvoje je ponašanje prema njemu vrlo srdačno i, kad bi ti bila toga mišljenja, zacijelo ne bi nikada mogla biti uljudna prema njemu.

Marianne je jedva znala što odgovoriti. Nije nipošto htjela povrijediti osjećaje svoje sestre, a opet, bilo je nemoguće reći nešto u što ne vjeruje. Konačno odgovori:

– Nemoj se uvrijediti, Elinor, ako moj sud o njemu nije u svemu jednak tvojem shvaćanju njegovih vrlina. Nisam baš bila u prilici ocijeniti one finije sklonosti njegova duha, njegove naklonosti i ukus, kao što si imala ti, ali imam najviše mišljenje o njegovoj dobroti i inteligenciji. On je, po mojemu mišljenju, vrlo vrijedan i ugodan.

– Uvjerena sam – odvrati Elinor sa smiješkom – da ni njegovi najbolji prijatelji ne bi mogli biti nezadovoljni takvom pohvalom. Ne vidim kako bi se mogla izraziti toplije.

Marianne je bila presretna da je tako lako ugodila sestri.

– Nitko se, mislim, ne može kolebati u pogledu njegove inteligencije i dobrote – nastavi Elinor – ako je bio s njim dovoljno često da ga uvuče u nevezan razgovor. Lakoću njegova shvaćanja i njegova načela može prikriti samo ona bojažljivost koja

ga i prečesto sili na šutnju. Ti ga dovoljno poznaješ da bi mogla ocijeniti njegovu pravu vrijednost. Ali, što se tiče njegovih finijih sklonosti, kako ih ti nazivaš, ti o njima, zbog osobitih prilika, znaš manje nego ja. On i ja smo katkad ostajali dulje vrijeme zajedno, i imala sam ga prilike bolje upoznati, dok si ti sasvim potpala pod osjećajni utjecaj naše majke. Ja sam mnogo bila s njim, i proučavala njegove osjećaje i čula sam njegovo mišljenje o književnosti i estetici. I, sve u svemu, usuđujem se izjaviti da je on vrlo obrazovan, njegovo uživanje u knjigama izvanredno veliko, mašta živahna, opažanje ispravno i točno, a ukus profinjen i neiskvaren. Kad ga upoznaš, njegove sposobnosti sve više dolaze do izražaja, kao i njegovo ponašanje i ličnost. Na prvi pogled nastup mu doista nije impozantan, a po izgledu bi se teško mogao nazvati lijepim dok god se ne uoči izraz njegovih očiju, koje su neobično dobre, i opća blagost njegova lica. Sada ga poznajem tako dobro da ga smatram zaista lijepim ili, barem, gotovo lijepim. Što kažeš, Marianne?

– Ako ga ne smatram sada lijepim, Elinor, vrlo brzo ću ga smatrati. Kad mi narediš da ga moram voljeti kao brata, neću vidjeti nesavršenost na njegovu licu ništa više nego što sada vidim u njegovu srcu!

Elinor se trgnula na tu izjavu. Požalila je gorljivost u koju se dala uvući dok je govorila o njemu. Osjećala je da Marianne ima vrlo visoko mišljenje o Edwardu. Vjerovala je da je to visoko mišljenje uzajamno, ali je željela biti još sigurnija u to, kako bi postigla da Mariannino mišljenje o njihovoj vezi postane njoj ugodno. Znala je da ono što Marianne i njezina majka naslućuju u jednom času, u sljedećem i vjeruju – da za njih željeti znači nadati se, a nadati se znači očekivati. Pokušala je svojoj sestri objasniti pravo stanje.

– Ne pokušavam poreći – reče ona – da imam o njemu vrlo visoko mišljenje – da ga visoko cijenim, da mi je drag.

Nato Marianne bijesno plane:

– Cijeniš ga! Drag ti je! Kako možeš imati tako hladno srce. Elinor! I gore nego hladno! Stidiš se pokazati svoje osjećaje. Još jednom to reci, i ja ću ovog časa izići iz sobe.

Elinor nije mogla a da se ne nasmije. – Oprosti mi – reče.

Budi uvjerena da te nisam htjela uvrijediti govoreći tako neusiljeno o svojim osjećajima. Vjeruj mi da su snažniji nego što sam to izjavila. Ukratko, vjeruj mi da su takvi da opravdavaju njegove zasluge, koje opravdava slutnja, ili nada u njegovu ljubav prema meni, bez nerazboritosti ili ludosti. Ali više od toga ne smiješ vjerovati. Nipošto nisam uvjerena u njegovu naklonost prema meni. Ima trenutaka kada mi se jačina te naklonosti čini sumnjivom, i dok god potpuno ne upoznam njegove osjećaje, ne smiješ se čuditi ako želim izbjeći bilo kakvo hrabrenje svoje naklonosti prema njemu, smatrajući je ili nazivajući većom nego što jest. U svom srcu vrlo malo ili gotovo uopće ne sumnjam da me voli. Međutim, osim njegove naklonosti ima i drugih momenata koje valja uzeti u obzir. On je vrlo daleko od toga da bi bio neovisan. Kakva je zapravo njegova majka, to mi ne znamo, ali prema onome što je Fanny nekoliko puta spomenula o njezinu ponašanju i nazorima, nikada nismo bile raspoložene smatrati ju ljubaznom. A, ako se ne varam, Edward je i sam svjestan da

ga čekaju mnoge poteškoće bude li se htio oženiti ženom koja nema ni velik imutak ni visok položaj.

Marianne je bila zapanjena vidjevši koliko je mašta njezine majke i nje same nadmašila istinu.

– I ti se zaista nisi njemu obećala! – reče. – Pa ipak, to će se uskoro dogoditi. No iz tog će odgađanja proisteći dvije prednosti. Neću te tako skoro izgubiti, a Edward će imati prilike usavršiti svoju prirođenu sklonost za tvoje najmilije zanimanje, što je tako prijeko potrebno za vašu buduću sreću. O, kad bi ga tvoja sposobnost toliko potakla da i sam nauči slikati, kako li bi to bilo krasno!

Elinor je svojoj sestri izložila svoje pravo mišljenje. Ona nije mogla vjerovati da je njezina naklonost prema Edwardu toliko uznapredovala kako je to Marianne mislila. Pokatkad bi mu nedostajalo poleta, a to je, ako nije značilo ravnodušnost, upućivalo na nešto što je bilo isto toliko bezizgledno. Sumnja u njezinu sklonost, pretpostavivši da ona u njemu postoji, ne bi u njemu izazvala ništa više od nemira. Zacijelo ne bi izazvala onu potištenost duha koja se u njega često javljala. Prihvatljiviji uzrok mogao bi se naći u njegovu ovisnom položaju, koji mu je branio da se prepusti svojoj ljubavi. Znao je da njegova majka ne bi nastojala učiniti mu njegov sadašnji dom udobnim, niti bi mu dala bilo kakvo osiguranje kako bi mogao osnovati svoj vlastiti dom, kad se ne bi strogo držao njezinih nazora u pogledu svog napredovanja. Znajući to, Elinor je bilo nemoguće osjećati se lagodno u tom pogledu. Bila je daleko od toga da se pouzdaje kako će njegova sklonost prema njoj dovesti do onoga što su njezina majka i sestra smatrale sigurnim. Štoviše, što su dulje bili zajedno, to joj se sumnjivijom činila snaga njegove naklonosti, a katkad, na nekoliko bolnih minuta, vjerovala je da to nije ništa više od prijateljstva.

Ali, ma kakav zapravo bio domet te snage, bio je dovoljan da u njegove sestre, kad ju je zapazila, izazove nelagodu; a istodobno (što je bilo još običnije), da ju učini neuljudnom. Iskoristila je prvu priliku da u vezi s tim napadne svoju maćehu, govoreći joj vrlo odrješito o velikim planovima svoga brata, o odluci gospođe Ferrars da joj se oba sina dobro ožene i o opasnosti što prijeti svakoj mladoj ženi koja ga pokuša uhvatiti; da ona, gospođa Dashwood, ne može ni izigravati da nije toga svjesna, niti pokušavati biti ravnodušna. Gospođa Dashwood svojim joj je odgovorom izrazila prijezir i smjesta izišla iz sobe, odlučivši, ma koliko bila neprilična i ma koliko stajala tako nenadana selidba, da njezina ljubljena Elinor neće ni tjedna više biti izvrgnuta takvim insinuacijama.

Dok je bila u takvu raspoloženju, stiglo joj je poštom pismo, a u njemu prijedlog koji je došao baš u pravo vrijeme. Ponuđena joj je mala kuća, uz vrlo povoljne uvjete, koja je pripadala jednom njezinu rođaku, uglednu i imućnu gospodinu iz Devonshirea. Pismo je napisao sam taj gospodin, u iskrenoj prijateljskoj namjeri da joj pomogne. Čuo je da joj je potreban stan i, premda je kuća što joj nudi obična seoska kućica, uvjeravao ju je da će se preurediti kad ona to bude smatrala potrebnim, ako joj se svidi položaj. Usrdno ju je nagovarao, pošto joj je iznio

pojedinosti o kući i vrtu, da dođe sa svojim kćerima u Barton Park, mjesto njegova prebivanja, odakle će moći sama prosuditi bi li se Barton Cottage, jer kuće su bile u istoj župi, mogao, bilo kakvim izmjenama, učiniti za nju udobnim. Činilo se da mu je uistinu jako stalo da im pomogne, a cijelo je pismo bilo napisano tako prijateljski da se nije moglo ne svidjeti njegovoj sestrični, pogotovu u trenutku kad je trpjela zbog hladna i bezosjećajna ponašanja svojih bližih rođaka. Nije joj trebalo mnogo vremena za odlučivanje i raspitivanje. Stvorila je odluku već dok je čitala pismo. Smještaj Bartona, u okrugu tako udaljenom od Sussexa kao što je Devonshire, koji bi tek nekoliko sati prije bio dovoljan nedostatak da nadmaši sve moguće prednosti toga mjesta, bio je sada njegova najbolja preporuka. Ostaviti okolicu Norlanda više nije značilo nešto loše, to je sada postalo predmetom želje, to je bila blagodat u usporedbi s očajnim položajem da i dalje bude gost svoje snahe. A odseliti se zauvijek iz te voljene kuće bit će manje bolno nego stanovati U njoj ili je posjećivati dok joj je takva žena gospodarica. Smjesta je napisala pismo sir Johnu Middletonu, zahvalila mu se za njegovu dobrotu i izjavila da prihvaća njegov prijedlog, a onda požurila da pokaže oba pisma svojim kćerima, kako bi bila sigurna da odobravaju njezin postupak prije nego što pošalje odgovor.

Elinor je uvijek smatrala da bi bilo razumnije da se smjeste podalje od Norlanda nego u neposrednoj blizini svojih sadašnjih znanaca. I zato, što se toga tiče, ona se nije mogla suprotstaviti namjeri svoje majke da se presele u Devonshire. A i kuća je, prema opisu sir Johna, bila tako jednostavna, a najamnina tako neobično umjerena da ni u tom pogledu nije imala nikakva prava na prigovor. I tako, premda to nije bio plan kojim bi ona bila oduševljena, premda je to značilo otići od Norlanda dalje nego što je ona željela, nije pokušala odgovoriti majku da pošalje pismo u kojem prihvaća ponudu.

Peto poglavlje

ČIM JE poslala odgovor, gospođa Dashwood je sebi dopustila užitak da obavijesti svoga pastorka i njegovu ženu da je našla kuću i da će ih smetati samo dotle dok sve ne bude gotovo da se u nju useli. Saslušali su je s iznenađenjem. Supruga Johna Dashwooda nije rekla ništa, a njezin muž je uljudno izjavio da se nada kako neće otići daleko od Norlanda. S velikim je zadovoljstvom odgovorila da odlazi u Devonshire. Čuvši to, Edward se naglo okrenuo prema njoj, glasom punim iznenađenja i zabrinutosti, što je ona i očekivala, i ponovio: – Devonshire! Zar doista odlazite onamo? Tako daleko odavle! A u koji dio Devonshirea? – Ona mu je objasnila gdje je to. Oko četiri milje sjeverno od Extera.

– To je obična seoska kućica – nastavila je – ali se nadam da ću vidjeti u njoj mnoge svoje prijatelje. Lako se može dodati jedna ili dvije sobe, a ako mojim prijateljima ne bude preteško putovati tako daleko da me posjete, uvjerena sam da ni meni neće biti teško smjestiti ih. – Završila je s ljubaznim pozivom gospodinu Johnu Dashwoodu i njegovoj supruzi da je posjete u Bartonu, a Edwarda je pozvala s još više topline. Premda je nakon nedavnog razgovora sa svojom snahom odlučila da neće ostati u Norlandu dulje nego što je to nužno, taj razgovor nije na nju proizveo ni najmanji učinak u pogledu onoga na što je prvenstveno bio usmjeren. Rastaviti Edwarda i Elinor nije uopće bila njezina želja, a gospođi Johna Dashwooda htjela je pokazati tim naglašenim pozivom njezinu bratu kako se uopće ne osvrće na to što ona ne odobrava tu vezu.

John Dashwood je nekoliko puta rekao svojoj maćehi kako mu je neobično žao što je uzela kuću tako daleko od Norlanda i time mu onemogućila da joj pomogne preseliti pokućstvo. On se tom prilikom zaista osjećao iskreno ražalošćenim, jer mu je takvom odlukom onemogućeno da izvrši i ono jedino na što se obvezao pri ispunjavanju obećanja danom svome ocu. Sve su stvari otpremljene vodenim putom. Bila je to uglavnom posteljina, posuđe, porculan i knjige, s lijepim Marianninim klavirom. Supruga Johna Dashwooda s uzdahom je ispratila zavežljaje. Bilo joj mučno pri pomisli da će gospođa Dashwood imati ijedan lijep komad namještaja uz prihode koji su tako neznatni u usporedbi s njihovima.

Gospođa je Dashwood unajmila kuću na godinu dana. Bila je namještena i mogla ju je odmah preuzeti. Ni s jedne ni s druge strane nisu iskrsnule nikakve poteškoće

pri pregovorima, i samo je čekala na to da se odvoje njezine stvari u Norlandu i da se odredi što će ponijeti u svoje buduće kućanstvo prije nego što krene na zapad, a to je bilo uskoro završeno, budući da je ona bila izvanredno brza u obavljanju svega što ju je zanimalo. Konje koje joj je ostavio njezin muž prodala je odmah nakon njegove smrti, a kako se sada pružila prilika da se riješi i kočije, pristala je na usrdan nagovor svoje najstarije kćeri da proda kočiju. Da se ravnala samo prema svojim željama, bila bi je zadržala zbog udobnosti svoje djece, ali je prevladala Elinorina razboritost, a njezina je razboritost smanjila i broj slugu na troje: dvije djevojke i jednog momka, koje su na brzinu odabrali među svojom poslugom u Norlandu.

Odmah je poslan momak i jedna od djevojaka u Devonshire da pripreme kuću za dolazak gospodarice, jer je gospođi Dashwood, budući da uopće nije poznavala Lady Middleton, bilo milije da pođe ravno u svoju kuću nego da bude gost u Barton Parku. Ona se s mnogo sigurnosti pouzdavala u sir Johnov opis kuće pa nije osjećala potrebu da je sama pregleda prije nego što uđe u nju kao svoju. Njezina nestrpljivost da ode iz Norlanda nije se ništa smanjila, zahvaljujući očitom zadovoljstvu njezine snahe pri pomisli da će se ona odseliti; to je zadovoljstvo tek slabašno pokušala prikriti hladnim pozivom da odgodi odlazak. Sada je nastupio čas da se vrlo zgodno ispuni obećanje što ga je njezin pastorak dao svome ocu. Budući da je propustio to učiniti odmah po dolasku na imanje, njihov odlazak iz kuće mogao bi se smatrati najpovoljnijim trenutkom da se obavi. Ali gospođa je Dashwood ubrzo počela gubiti svaku nadu u vezi s tim i bivati uvjerena, iz njegova općeg izlaganja, da se njegova pomoć ograničava samo na njihov šestomjesečni boravak u Norlandu. Tako je često govorio o sve većim troškovima oko vođenja kućanstva i svojim neprestanim sve većim izdacima, kojima je prekomjerno izvrgnut svaki iole istaknut čovjek, da se činilo kako njemu samom nedostaje novca i kako nema nikakvu nakanu da ih izda.

Za samo nekoliko tjedana od dana kad je u Norland stiglo prvo pismo sir Johna Middletona, sve je bilo sređeno u njihovu budućem obitavalištu do te mjere da su gospođa Dashwood i njezine kćeri mogle krenuti na put.

Mnogo je suza proliveno pri njihovu posljednjem oproštaju od tako voljenog mjesta. – Dragi, dragi Norland! – rekla je Marianne dok je sama šetala ispred kuće posljednje večeri njihova boravka tamo. – Kad ću prestati žaliti za tobom! Kad ću naučiti da se na drugome mjestu osjećam kod kuće! O, draga kućo, kad bi ti mogla znati koliko trpim gledajući te s ovoga mjesta odakle te možda više nikada neću gledati! I ti, poznato moje drveće! Ali ti ćeš i dalje jednako rasti. Nijedan list neće uvenuti zbog našeg odlaska, niti će ijedna grana postati nepokretna zbog toga što je više ne promatramo! Ne, ti ćeš i dalje jednako rasti i nećeš biti svjesno ni užitka ni tuge što je uzrokuješ, niti ćeš osjetiti da su se promijenili oni koji šeću u tvojoj sjeni! A tko će ostati uživati u tebi?

Šesto poglavlje

PRVI je dio njihova puta bio suviše tužan te nije mogao biti drukčiji nego dosadan i neugodan. Ali, kako se put primicao kraju, zanimanje za predio u kojem su trebale stanovati nadvladao je njihovu potištenost, a pogled na dolinu Barton, dok su ulazile u nju, izazvao je u njima radost. Bio je to ugodan, plodan kraj, gusto pošumljen i bogat pašnjacima. Vijugajući po dolini više od jedne milje, došle su do svoje kuće. Ispred kuće bio je mali zeleni vrt, a ulazilo se u nj kroz lijepa vratašca.

Kao kuća, Barton Cottage, iako malen, bio je udoban i skladan, ali kao ladanjska kuća imao je nedostataka, jer je bio simetrično građen, na krovu je bio crijep, a prozorski kapci nisu bili obojeni zeleno, niti su mu zidovi bili obrasli penjačicama. Uzak hodnik vodio je ravno kroz kuću u stražnji vrt. Sa svake strane ulaza bila je po jedna dnevna soba otprilike šesnaest stopa široka i isto toliko dugačka, a iza tih soba bile su kuhinjske prostorije i stube. Četiri spavaće sobe i dva potkrovlja sačinjavali su ostali dio kuće. Nije bila sagrađena prije mnogo godina i bila je u dobru stanju. U usporedbi s Norlandom bila je doista bijedna i malena! Ali suze što ih je izazvalo sjećanje ubrzo su presahnule kad su ušle u kuću. Razvedrila ih je radost slugu zbog njihova dolaska, i svaka je od njih za volju druge odlučila izgledati sretna. Bilo je vrlo rano u rujnu. Jesen je bila krasna, i kad su one prvi put vidjele to mjesto za lijepa vremena, dojam što su ga stekle bio je u njegovu korist, a to je znatno pripomoglo da ga trajno zavole.

Položaj kuće bio je lijep. Odmah iza nje s jedne i druge strane dizali su se visoki brežuljci. Jedni su bili goli pašnjaci, a drugi obrađeni i pošumljeni. Selo Barton nalazilo se gotovo cijelo na jednom od tih brežuljaka, i s prozora kuće pružao se na nj ugodan pogled. Vidik s prednje strane bio je prostraniji. Obuhvaćao je cijelu dolinu i sezao u daljinu. Brežuljci koji su okruživali kućicu omeđivali su dolinu u tom smjeru, a ona se, pod drugim imenom i u drugom smjeru, ponovno gubila između dvaju najstrmijih brežuljaka.

Gospođa Dashwood je uglavnom bila potpuno zadovoljna veličinom kuće i njezinim namještajem. Njezin je prijašnji način života nužno zahtijevao da se u kući izvedu mnoge preinake, no nadopune i popravci bili su za nju užitak, a u to je doba imala dovoljno gotovine da nabavi sve što je bilo potrebno da stan bude otmjeniji. – Što se tiče same kuće – rekla je – ona je bez sumnje za našu obitelj premalena, ali mi

ćemo se zasad prilično udobno smjestiti jer je prekasno da u ovo doba godine išta mijenjamo. Možda ćemo u proljeće, ako budem imala mnogo novaca, a nadam se da hoću, moći pomišljati na gradnju. Oba su salona premalena da dočekam prijatelje koje ću, nadam se, često vidjeti ovdje na okupu. Pomišljam i na to da spojim hodnik s jednim od njih tako da ostatak drugog salona posluži kao ulaz. I tako će to, s novom sobom za goste, koja se može lako dozidati, i s još jednom spavaonicom i s mansardom, postati udobna ladanjska kuća. Voljela bih da su stube lijepe, ali sve se ne može, premda mislim da ih ne bi bilo teško proširiti. Vidjet ću kako ću novčano stajati u proljeće, pa ćemo prema tome uskladiti radove.

Međutim, dok njihova majka, žena koja nikada u životu nije štedjela, ne uzmogne provesti sve te promjene od uštede na prihod od pet stotina funti godišnje, one su bile dovoljno razumne da se zadovolje kućom kakva jest. Svaka je od njih zaokupljena svojim poslom i nastojanjem da, razmještanjem knjiga i drugih predmeta oko sebe, stvore sebi dom. Mariannin je klavir izvađen iz škrinje i smješten na svoje mjesto, a Elinorini su crteži povješani po zidovima dnevne sobe.

U takvu ih je poslu odmah poslije doručka drugoga dana zatekao njihov gazda, koji je svratio zaželjeti im dobrodošlicu u Barton i ponuditi im iz svoje kuće i vrta sve što im trenutno nedostaje. Sir John Middleton bio je lijep čovjek od kojih četrdeset godina. On ih je već prije posjetio u Stanhillu, ali to je bilo suviše davno da bi ga se njegove mlade nećakinje sjećale. Izgled lica bio mu je vrlo dobroćudan, a ponašanje jednako srdačno kao i njegovo pismo. Činilo se da mu je njihov dolazak pružio iskreno zadovoljstvo i da mu je njihova udobnost glavna briga. Mnogo je govorio o tome kako iskreno želi da one žive u najprisnijem odnosu s njegovom obitelji, i tako ih je srdačno nagovarao da svaki dan ručaju u Barton Parku dok god se potpuno ne smjeste u svom domu da ga one, iako su njegova nagovaranja bila gotovo nepristojno uporna, nisu htjele uvrijediti. Njegova ljubaznost nije ostala samo na riječima, jer je već sat nakon njegova odlaska stigla iz Parka velika košara puna povrća i voća, a za njom, još istog dana, pošiljka divljači. K tome je uporno zahtijevao da sva njihova pisma on odnosi na poštu i donosi s pošte i nije dopustio da mu uskrate zadovoljstvo da im svaki dan pošalje svoje novine.

Lady Middleton im je po njemu vrlo uljudno poručila da namjerava posjetiti gospođu Dashwood čim bude sigurna da joj svojim posjetom neće smetati, a kako je odgovor na tu poruku bio isto tako uljudan, njezino gospodstvo bilo im je predstavljeno već sljedeći dan.

Naravno da su one jedva čekale da se upoznaju s osobom o kojoj će nužno ovisiti veliki dio njihove udobnosti u Bartonu, a otmjenost njezine pojave bila je u skladu s njihovim željama. Lady Middleton nije imala više od dvadeset šest ili sedam godina. Lice joj je bilo lijepo, stas visok i impozantan, a nastup graciozan. Ponašanje joj se odlikovalo svom onom otmjenošću koja je nedostajala njezinu suprugu, ali bi lulo još ljepše da joj je on mogao dati nešto od svoje otvorenosti i topline; a njezin je posjet potrajao dovoljno dugo da umanji njihovo prvotno divljenje, jer se pokazalo da je ona, iako savršeno dobro odgojena, povučena, hladna, i da sama nema što reći osim najobičnijih pitanja ili primjedaba.

Međutim, razgovora bijaše napretek jer je sir John bio vrlo razgovorljiv, a lady Middleton je vrlo pametno učinila što je povela sa sobom svoje najstarije dijete, lijepa dječačića od kojih šest godina, i on je bio tema razgovora kojoj su gospođe, u krajnjem slučaju, uvijek mogle pribjeći, jer su se morale zanimati,kako se zove i koliko mu je godina, diviti se njegovoj ljepoti i postavljati mu pitanja na koja je umjesto njega odgovarala majka, dok se on vrzmao oko nje spuštene glave, na veliko iznenađenje njezina gospodstva, koja se čudila da je u društvu tako plašljiv, a kod kuće dosta glasan. Kod svakog formalnog posjeta moralo bi biti prisutno jedno dijete kako bi se našla tema za razgovor. U ovom slučaju trebalo je desetak minuta da se odredi je li dječak sličniji svome ocu ili majci, i u kojim pojedinostima nalikuje na jedno ili drugo, jer su se svi, naravno, razilazili u mišljenju, a i svatko se čudio mišljenju ostalih.

Uskoro će Dashwoodovi imati priliku raspraviti i o ostaloj djeci, jer sir John nije htio otići iz kuće dok nije dobio njihovo obećanje da će sutradan večerati u Parku.

Sedmo poglavlje

BARTON Park je bio otprilike milju udaljen od njihove kuće. Gospođe su prošle pored njega vozeći se kroz dolinu, ali on je bio sakriven od njihova pogleda izbočinom jednog brežuljka. Kuća je bila velika i lijepa, a Middletonovi su živjeli podjednako gostoljubivim i otmjenim stilom. Gostoljubivim, da se udovolji sir Johnu, a otmjenim, da se udovolji njegovoj gospođi. Gotovo uvijek kod njih su bili u kući kakvi prijatelji, i oni su imali više svakovrsnih gostiju nego ijedna druga obitelj u susjedstvu. To je bilo potrebno i jednom i drugom jer, ma koliko oni bili različitih naravi i vanjskog ponašanja, jako su nalikovali jedno drugome time što im je potpuno nedostajala nadarenost i ukus, što je ograničavalo njihovu djelatnost, ako se nije radilo o društvenim obvezama, na vrlo usko područje. Sir John je bio sportaš, lady Middleton majka. On je lovio i pucao, a ona je ugađala svojoj djeci, i to su bile njihove jedine razonode. Lady Middleton je bila u prednosti jer je mogla kvariti djecu cijele godine, dok su nevezana zanimanja sir Johna trajala samo pola godine. Međutim, neprestane društvene obveze u kući i izvan nje nadoknađivale su sve nedostatke prirode i obrazovanja; podupirale su dobro raspoloženje sir Johna i omogućavale primjenu dobrog odgoja njegove žene.

Lady Middleton je bila ponosna na otmjenost svoga stola i na sav svoj kućni red, a iz te taštine proistjecalo je njezino izvanredno uživanje u svim svojim društvima. Ali sir Johnovo uživanje u društvu bilo je mnogo stvarnije. S veseljem je okupljao oko sebe više mladih osoba nego što mu je stalo u kuću, a što su bili bučniji, to su mu se više sviđali. On je bio blagodat za svu mladež iz susjedstva jer je ljeti neprestano sastavljao društva da ih vani nahrani hladnom šunkom i piletinom, a zimi je njegovih privatnih plesova bilo dovoljno da zadovolje svaku mladu damu, ako nije trpjela od nezasitne gladi petnaestogodišnje djevojke.

Dolazak neke nove obitelji u susjedstvo u njemu je uvijek izazivao veselje, a on je u svakom pogledu bio očaran stanarima koje je sada pribavio za svoju ladanjsku kuću u Bartonu. Gospođice Dashwood bile su mlade, dražesne i neizvještačene, a to je bilo dovoljno da stekne o njima dobro mišljenje. Jer, biti neizvještačen bilo je ono što je jedna dražesna djevojka mogla poželjeti postići kako bi joj duh bio isto tako privlačan kao i pojava. Njegova ugodna narav činila ga je sretnim kad je mogao pomoći onima čije se stanje, u usporedbi s prošlošću, može smatrati nesretnim. Stoga je on, pokazujući dobrotu prema svojim sestričnama, zaista osjećao pravo

zadovoljstvo dobrog srca; a time što je obitelj od samih žena smjestio u svoju seosku kuću, zadovoljio je poriv lovca, jer lovac, iako cijeni samo one od svoga spola koji su također lovci, ne želi često polaskati njihovu ukusu time da im dopusti boraviti na njegovu vlastelinskom dobru.

Gospođu Dashwood i njezine kćeri dočekao je na vratima kuće sir John, koji ih je s neizvještačenom iskrenošću pozdravio pri dolasku u Barton Park. I dok ih je pratio do salona, ponovno je mladim damama izrazio žaljenje, koje je njihov dolazak izazvao u njega i dan prije, zbog toga što nije mogao naći nijednog elegantnog mladića da ih dočeka. Upoznat će se kad uđu, reče, samo s još jednim gospodinom osim njega, jednim njegovim osobitim prijateljem koji boravi kod njega, ali nije ni previše mlad ni previše veseo. Reče im kako se nada da će mu one oprostiti što im nudi tako maleno društvo, ali ih uvjerava da se to više nikada neće dogoditi. Toga je jutra posjetio nekoliko obitelji u nadi da će povećati broj uzvanika, ali, kako je bila mjesečina, svi su već bili zauzeti. Na sreću, u Barton je prije nepunih sat vremena stigla majka lady Middleton, a ona je, reče, vrlo vesela i ugodna žena, te se nada da mladim damama neće biti tako dosadno kako su možda mislile. Mlade su dame, kao i njihova majka, bile potpuno zadovoljne što će imati samo dvije potpuno strane osobe u društvu, i to im je bilo dovoljno.

Gospođa Jennings, majka lady Middleton, bila je dobroćudna, vesela, debela starija žena, koja je puno pričala i izgledala vrlo sretno i prilično prosto. Bila je puna šala i smijeha i, prije nego što je ručak bio gotov, ispripovijedala je mnogo duhovitih pričica o ljubavnicima i muževima. Rekla je kako se nada da nisu ostavile svoja srca tamo u Sussexu i tvrdila je da su pocrvenjele, bez obzira na to jesu li stvarno bile crvene ili ne. Marianne je bila u neprilici zbog svoje sestre i pogledala je Elinor da vidi kako podnosi te napade, i to s nekom ozbiljnošću koja je u Elinor izazvala mnogo više neugode nego što su je mogla izazvati bockanja gospođe Jennings.

Pukovnik Brandon, sir Johnov prijatelj, očito nije bio, po svom ponašanju, ništa prikladniji da bude njegov prijatelj nego lady Middleton da bude njegova žena, ili gospođa Jennings da bude majka lady Middleton. Bio je šutljiv i ozbiljan. Njegov izgled, međutim, nije bio neugodan, usprkos tome što je, po Mariannину i Margaretinu mišljenju, bio pravi stari neženja jer je već bio prešao trideset i petu; ali, premda mu lice nije bilo lijepo, izraz lica bio mu je razborit, a nastup osobito gospodski.

Ni na jednom članu društva nije bilo ničega zbog čega bi ga gospođice Dashwood poželjele za prijatelja; međutim, hladna nezanimljivost lady Middleton bila je tako izvanredno odbojna da je ozbiljnost pukovnika Brandona, u usporedbi s njom, pa čak i bučna veselost sir Johna i njegove punice, bila zanimljiva. Čini se da je lady Middleton oživjela i razveselila se tek kad je poslije ručka ušlo njezino četvero bučne djece, koja su je navlačila, derala joj haljine i dokončala svaku vrstu razgovora osim onoga koji se ticao njih samih.

Uvečer, kad se otkrilo da je Marianne glazbenica, pozvali su je da svira.

Otključali su klavir, svi su se pripremili da budu očarani, a Marianne, koja je vrlo lijepo pjevala, otpjevala je uglavnom sve pjesme što ih je lady Middleton udajom donijela u obitelj, i koje su možda sve odonda ležale u istom položaju na klaviru, jer njezino je gospodstvo proslavilo taj događaj tako da se odrekla glazbe iako je, prema izjavi njezine majke, izvanredno dobro svirala, a prema svojoj izjavi, veoma voljela glazbu.

Marianninu su izvedbu dočekali oduševljenim pljeskom. Sir John se na sav glas divio pri završetku svake pjesme, a isto tako je na sav glas razgovarao s drugima za vrijeme svake pjesme. Lady Middleton često ga je opominjala da prestane, čudila se kako se ičija pažnja može i načas odvratiti od glazbe, pa je zamolila Mariannu da otpjeva jednu određenu pjesmu koju je Marianne upravo završila. Jedini ju je pukovnik Brandon, od cijeloga društva, slušao ne zapadajući u ushit. Odavao joj je priznanje samo pažnjom, i ona je tom prilikom osjećala poštovanje prema njemu, koje su drugi namjerno proigrali svojim sramotnim nedostatkom ukusa. Njegovo uživanje u glazbi, iako nije bilo jednako onom zanosnom užitku koji bi jedino mogao biti srodan njezinom, bilo je vrijedno poštovanja kad se usporedilo s onom strašnom neosjećajnošću ostalih, a ona je bila dovoljno razumna da prizna da je čovjek od trideset i pet godina vjerojatno davno ostavio za sobom sav žar osjećaja i sve divne mogućnosti uživanja. Bila je potpuno spremna uzeti u obzir pukovnikovu poodmaklu dob, ukoliko to zahtijeva čovječnost.

Osmo poglavlje

GOSPOĐA Jennings bila je udovica s obilnim prihodima. Imala je samo dvije kćeri i doživjela da su joj se obje dobro udale te sada nije imala drugog posla nego ženiti sav ostali svijet. U ostvarenju toga cilja bila je žustro aktivna, koliko god joj je to dopuštala njezina sposobnost, te nije propuštala ni jednu priliku da planira vjenčanja svih svojih mladih znanaca. Bila je izvanredno brza u otkrivanju uzajamnih naklonosti te je cvala od zadovoljstva kad bi izazvala rumenilo i taštinu kakve mlade dame, natuknuvši joj kako je zaludila nekoga mladića, te izjavi kako je pukovnik Brandon silno zaljubljen u Mariannu Dashwood. Povjerovala je u to one prve večeri kad su bili zajedno i kad je vidjela kako je on pažljivo slušao dok im je Marianne pjevala. A kad su Middletonovi uzvratili posjet i došli na večeru u njihovu kuću, to se opažanje potvrdilo jer ju je on i opet pomno slušao. Mora biti tako. Ona je u to bila potpuno uvjerena. Bio bi to krasan brak, jer je on bio bogat, a ona lijepa. Gospođa Jennings je vruće željela doživjeti da se pukovnik Brandon dobro oženi sve odonda kad ga je prvi put upoznala kod sir Johna. A ona je uvijek zdušno nastojala da za svaku lijepu djevojku nađe dobra muža.

Njezino posredovanje nije nipošto ostajalo nenagrađeno, jer joj je pružalo materijal za beskonačne šale na račun jednoga i drugoga. Kod Middletonovih smijala se pukovniku, a kod Dashwoodovih Marianni. Pukovnik, je, vjerojatno, što se tiče njega samoga, bio ravnodušan na njezina bockanja, ali Marianne ih isprva nije razumjela, a kad je shvatila njihov cilj, nije bila sigurna bi li se više smijala njihovoj besmislenosti ili osuđivala njihovu drskost jer ona je to smatrala neumjesnim poigravanjem poodmaklim pukovnikovim godinama i njegovim stanjem osamljenog starog neženje.

Gospođa Dashwood, koja čovjeka pet godina mlađeg od sebe nije mogla smatrati tako starim kakav se on činio mladalačkoj mašti njezine kćeri, usudila se uzeti u obranu gospođu Jennings, tvrdeći da se ona nije željela narugati njegovoj dobi.

– Ali, mama, ti zacijelo ne možeš poreći besmislenost te optužbe, iako možda ne smatraš da je ona namjerno zlobna. Pukovnik Brandon jamačno je mlađi od gospođe Jennings, ali je dovoljno star da mi bude otac. A ako je ikada bio dovoljno živahan da se zaljubi, zacijelo je odavna ostavio za sobom svaki takav osjećaj. Pa to je glupo! Kad

će čovjek biti pošteđen takvih duhovitosti, ako ga starost i nemoć dovoljno ne zaštite?

– Nemoć! – reče Elinor. – Zar ti pukovnika Brandona nazivaš nemoćnim? Mogu lako pretpostaviti da se njegova starost tebi mora činiti mnogo većom nego majci, ali nikako ne možeš tvrditi da se on ne može služiti rukama i nogama!

– Zar nisi čula da se tuži na reumu? A nije li to najobičnija bolest staračke dobi?

– Drago dijete – reče njezina majka, smijući se – na taj način moraš biti u neprestanom strahu zbog moje iznemoglosti, a zacijelo ti se čini čudom da mi je život produljen do poodmakle dobi od četrdeset godina.

– Mama, činiš mi krivo. Ja vrlo dobro znam da pukovnik Brandon nije toliko star da bi već sada kod svojih prijatelja izazivao strah kako će ga po zakonu prirode uskoro izgubiti. Možda će poživjeti još dvadesetak godina. Ali čovjek od trideset i pet godina nije više za ženidbu.

– Možda je bolje reći – odvrati Elinor – da trideset i pet i sedamnaest godina nemaju nikakve veze s brakom. Ali ako bi se kojim slučajem našla žena u dobi od dvadeset i sedam godina, neudana, mislim da trideset i pet godina pukovnika Brandona ne bi bila nikakva zapreka da se njome oženi.

— Žena od dvadeset i sedam godina – reče Marianne, zastavši načas – uopće se ne može nadati da će ponovno osjetiti ljubav niti nadahnuti koga ljubavlju, pa ako joj je dom neudoban ili imutak malen, pretpostavljam da bi se mogla pomiriti sa službom bolničarke, kako bi stekla dohodak i sigurnost supruge. Stoga, kad bi se on oženio takvom ženom, u tome ne bi bilo ništa neprikladno. Bio bi to brak iz računa, i ljudi bi bili zadovoljni. To u mojim očima uopće ne bi bio brak, to ne bi bilo ništa. Meni bi se to činilo samo kao trgovački posao pri kojemu jedno nastoji izvući korist na račun drugoga.

– Bilo bi nemoguće, ja to znam – odvrati Elinor – uvjeriti te da bi žena od dvadeset i sedam godina mogla osjećati za čovjeka od trideset i pet godina gotovo pravu ljubav, dovoljnu da joj on bude poželjan drug. Ali se moram usprotiviti tvojoj pomisli da bi pukovnik Brandon i njegova žena morali biti osuđeni na neprekidnu zatočenost u bolesničkoj sobi samo zato što se on jučer slučajno potužio (a bio je vrlo hladan, vlažan dan) da u jednom ramenu malo osjeća reumu.

– Ali on je govorio o flanelskim prslucima – reče Marianne – a za mene je flanelski prsluk redovito povezan s bolovima, grčevima, reumom i svim vrstama bolesti koje mogu zadesiti stare i nemoćne.

– Da je imao samo jaku groznicu, ti ga ne bi ni upola toliko prezirala. Priznaj, Marianne, nema li za te nešto zanimljivo u zažarenim obrazima, upalim očima i bilu ubrzanom od groznice?

Uskoro nakon toga, pošto je Elinor izišla iz sobe, reče Marianne: – Mama, osjećam neki strah s obzirom na bolest, koji ne mogu sakriti od tebe. Uvjerena sam da Edwardu Ferrarsu nije dobro Ovdje smo već gotovo dva tjedna, a njega nema. Samo prava bolest mogla je prouzročiti to neobično odgađanje. Što bi ga drugo moglo zadržati u Norlandu?

— Jesi li ti zamišljala da će on doći tako brzo? – upita gospođa Dashwood. – Ja

nisam. Naprotiv, ako sam u vezi s tim ikada osjećala kakvu zabrinutost, onda je to bilo samo kad sam se sjetila da je on katkad pokazivao nedostatak radosti ili spremnosti da prihvati moj poziv kad sam govorila o njegovu dolasku u Barton. Zar ga Elinor već očekuje?

– Nisam s njom uopće o tom razgovarala, ali ga vjerojatno očekuje.

– Bojim se da se varaš, jer kad sam s njom jučer razgovarala o tome da se nabavi novi kamin za gostinsku sobu, izjavila je da za to nema hitne potrebe budući da ta soba vjerojatno neće biti potrebna još neko vrijeme.

– Kako je to čudno! Što bi to moglo značiti? I sveukupno ponašanje njih dvoje jednoga prema drugome ne da se objasniti! Kako li su bili hladni, kako smireni njihovi posljednji oproštaji! Kako je beživotan bio njihov razgovor one posljednje večeri kad su bili zajedno! U Edwardovu oproštaju nije bilo nikakve razlike između Elinor i mene. Bile su to jednostavno dobre želje nježnog brata nama objema. Dvaput sam ih namjerno ostavila nasamo tijekom posljednjeg prijepodneva, i on je svaki put, potpuno neshvatljivo, izišao za mnom iz sobe. A Elinor, ostavljajući Norland i Edwarda, nije plakala kao ja. Čak i sada ona postojano vlada sama sobom. Kada je ona potištena ili tužna? Kada pokušava izbjeći društvo, i kada u društvu izgleda nemirna i nezadovoljna?

Deveto poglavlje

DASHWOODOVE su se sada prilično udobno smjestile u Bartonu. Kuća i vrt, sa svim što je s njima u vezi, sada su im postali bliski, i one su se opet prihvatile svakidašnjih poslova, koji su nekad Norlandu davali polovicu njegove draži, i to s mnogo većim užitkom nego što im ga je Norland mogao dati nakon očeve smrti. Sir John Middleton, koji ih je prva dva tjedna svakodnevno posjećivao, i koji obično nije imao mnogo zaduženja kod kuće, nije mogao sakriti čuđenje kad bi ih uvijek zatekao zaposlene.

Njihovih posjetilaca, osim onih iz Bargon Parka, nije bilo mnogo jer, usprkos upornom navaljivanju sir Johna da se počnu više družiti sa susjedima, i ponovljenim uvjeravanjima da im njegova kočija stoji uvijek na raspolaganju, neovisnost gospođe Dashwood nadvladavala je njezinu želju da kćerima pruži društvo, i ona je odlučno odbijala posjetiti ijednu obitelj do koje se nije moglo lako doći pješice. Bilo je malo onih koji bi došli u obzir, a i k svima od njih nisu mogle ići. Oko milju i po od njihove kuće, niz usku zavojitu dolinu Allenham, što se odvajala od Bartona, kako je to već prije opisano, djevojke su, za vrijeme jedne od prvih šetnja, otkrile staru vlastelinsku kuću otmjena izgleda, koja je, podsjećajući ih malo na Norland, pobudila njihovu maštu i stvorila u njima želju da se s njome bolje upoznaju, ali su, raspitujući se, saznale da je njezina vlasnica, starija, vrlo ugledna gospođa, na žalost previše bolesna da bi se i s kim družila i da se nikada ne miče iz kuće.

Cijeli kraj oko njih pozivao je na prekrasne šetnje. Livade na visoravni, koje su ih pozivale s gotovo svakog prozora kuće da na njihovim visinama potraže izvanredno uživanje u svježem zraku, bile su sretan nadomjestak kad bi im blato dolje onemogućilo pristup u savršene ljepote doline. Prema jednom od tih brežuljaka upravile su jednog važnog jutra korake Marianne i Margaret, privučene povremenim suncem s kišnog neba, ne mogavši dulje izdržati zatočenost što ju je posljednja dva dana prouzročila postojana kiša. Vrijeme nije bilo dovoljno izazovno da i druge dvije odvuče od olovke i knjige, usprkos Marianninoj izjavi da će dan biti do kraja lijep i da će nestati svih prijetećih oblaka s njihovih brežuljaka. I tako su dvije djevojke krenule same.

Veselo su se uspinjale uz livade, uživajući u svakom tračku plavog neba. A kad im je u lice udario osvježavajući jugozapadnjak, bilo im je žao majke i Elinor, koje, spriječene strahom od kiše, nisu mogle s njima podijeliti taj užitak.

– Ima li na svijetu veće sreće od ovoga? – upita Marianne. Hodat ćemo ovuda, Margaret, najmanje dva sata.

Margaret se složila i one nastaviše put protiv vjetra, odolijevajući mu sa smijehom i uživanjem još kojih dvadeset minuta, kadli se iznenada nad njihovim glavama sklopiše oblaci i oštra kiša poče im udarati ravno u lice. Ražalošćene i iznenađene, bile su prisiljene, iako nevoljko, vratiti se, jer je njihova kuća bila najbliže sklonište. Preostao im je, međutim, jedan izlaz, koji je više nego obično opravdavala prijeka potreba, a to je da počnu trčati što brže mogu niz strmi obronak brijega koji je vodio ravno do ulaza u njihov vrt.

Prošle su. Marianne je isprva bila pred svojom sestrom, ali jedan pogrešan korak, i ona se iznenada našla na zemlji. Margaret, koja se nije mogla zaustaviti da joj pomogne, projurila je protiv volje dalje i došla bez opasnosti do vrta.

Neki gospodin, s puškom preko ramena i s dva prepeličara koji su se igrali oko njega, penjao se uz brdo na udaljenosti od nekoliko metara od Marianne kad se dogodila ta nezgoda. Stavio je pušku na zemlju i pritrčao joj u pomoć. Ona se pridigla sa zemlje, ali je pri padu iščašila nogu i jedva je mogla stajati. Gospodin joj ponudi pomoć i, opazivši da njezina čednost odbija ono što je zbog situacije bilo nužno, podigne je bez okolišanja na ruke i ponese nizbrdo. A onda, prošavši kroz vrtna vrata koja je Margaret ostavila otvorena, unese je ravno u kuću, kamo je upravo bila stigla Margaret, ne ispuštajući svoj teret dok ga nije položio na stolac u salonu.

Elinor i njezina majka, zaprepaštene njihovim dolaskom, ustadoše, i dok su oči obiju bile uperene u muškarca s očitim čuđenjem i potajnim divljenjem, a jedno i drugo bijaše podjednako posljedica njegova dolaska, on se ispriča zbog svoje nametljivosti i objasni im uzrok, i to tako otvoreno i ljupko da je njegova pojava, koja je bila neobično lijepa, poprimila od njegova glasa i nastupa još više čara. Sve da je bio i star, ružan i neodgojen, svaki čin pažnje prema njezinu djetetu bio bi izazvao zahvalnost i ljubaznost gospođe Dashwood. Ali mladost, ljepota i elegancija dodale su tome činu zanimljivost koja je doprla do njezinih osjećaja.

Iznova i iznova mu je zahvaljivala, a s toplinom koja joj je bila svojstvena ona ga pozva da sjedne. Međutim, on je to odbio jer je bio prljav i mokar. Tada ga gospođa zamoli da joj kaže komu je obavezna. Odgovorio je da se zove Willoughby, da sada stanuje u Allenhamu, i da se nada da će mu dopustiti čast da odanle sutra svrati i raspita se za gospođicu Dashwood. Ta mu je čast spremno iskazana, i on tada ode po najjačem pljusku, izazvavši još veće zanimanje.

Njegova muškaračka ljepota i više nego prosječna skladnost postadoše smjesta tema općeg divljenja, a zadirkivanje na Mariannin račun, izazvano njegovom uslužnošću, poprimilo je osobito značenje zbog njegove privlačne vanjštine. Sama Marianne manje ga je gledala nego ostale, jer joj je zbunjenost, koja joj je žarkim crvenilom prekrila lice kad ju je podigao, oduzela moć da ga promatra nakon ulaska u kuću. Ali ona ga je vidjela dovoljno da se mogla pridružiti divljenju ostalih, i to sa žarom koji je uvijek pratio njezine pohvale. Njegova pojava i nastup odgovarahu

onome što je njezina mašta oduvijek zamišljala kao svojstva junaka omiljene priče, a spremnost da je nosi kući s tako malo prethodnog oklijevanja govorila je o njegovoj odlučnosti koja je taj čin osobito uljepšavala. Svaka pojedinost u vezi s njim bila je zanimljiva. Ime mu je bilo lijepo, stanovao je u njihovu najmilijem selu, a uskoro je zaključila da mu od svih muških odijela najbolje pristaje lovački kaputić. Mašta joj je užurbano radila, misli su joj bile ugodne, pa se na bol iščašenoga gležnja nije ni osvrtala.

Sir John ih je posjetio čim mu je prvi nastup lijepa vremena toga prijepodneva dopustio da iziđe iz kuće. Pošto su mu opisale Marianninu nezgodu, radoznalo su ga upitale poznaje li nekog gospodina u Allenhamu po imenu Willoughby.

– Willoughby! – uskliknu sir John. – Što, zar je on došao na selo? E, to je lijepa novost. Sutra ću odjahati k njemu i pozvati ga na večeru u četvrtak.

– Prema tome, vi ga poznajete – reče gospođa Dashwood.

– Da poznajem! Pa jasno da ga poznajem. On dolazi ovamo svake godine.

– A kakav je on mladić?

– Takav da ne može biti bolji, uvjeravam vas. Vrlo dobar strijelac, a u Engleskoj nema smionijeg jahača.

– Zar je to sve što možete reći o njemu? – uskliknu Marianne ogorčeno. – A kakvo mu je ponašanje kad ga se pobliže upozna? Čime se bavi, za što je nadaren i sposoban?

Sir John se nađe u priličnoj nedoumici.

– Časne mi riječi – reče – što se toga tiče, ne znam mnogo o njemu. Međutim, on je ugodan, dobroćudan momak i ima najljepšu kujicu prepeličarku koju sam ikada vidio. Je li danas bila vani s njim?

Ali Marianne mu nije mogla reći ništa više o boji prepeličarke gospodina Willoughbyja nego što je on njoj mogao opisati nijanse njegova duha.

– A tko je on? – upita Elinor. – Odakle je? Ima li kuću u Allenhamu?

O tome je sir John mogao dati pouzdanije obavijesti, pa im je rekao da gospodin Willoughby nema na selu nikakva imanja, da tamo boravi samo kad dođe u posjet staroj gospođi u Allenham Courtu, s kojom je u rodu, a treba naslijediti i njezin imutak. A onda je dodao: – Da, da, vrijedno bi ga bilo uloviti, to vam mogu reći, gospođice Dashwood. Osim toga, on ima lijepo imanjce u Somersetshireu, a kad bih ja bio na vašemu mjestu ne bih ga prepustio svojoj mlađoj sestri, usprkos tom padu niz brežuljak. Gospođica Marianne ne smije očekivati da će imati sve muškarce za sebe. Brandon će biti ljubomoran ako ne bude oprezna.

– Ne vjerujem – reče gospođa Dashwood s dobroćudnim smiješkom – da će ijedna od mojih kćeri uznemirivati gospodina Willoughbyja s namjerom da ga, kako vi to kažete, ulovi. One nisu odgojene za takve poslove. Muškarci su kod nas vrlo sigurni, pa ma kako bili bogati. Drago mi je, međutim, da sam, iz onoga što ste rekli, razabrala da je on ugledan mladić, mladić s kojim poznanstvo nije naodmet.

– On je, po mome mišljenju, tako dobar mladić da ne može biti bolji – ponovi sir John. – Sjećam se, prošlog Božića na jednome malom plesu kod nas, on je plesao od osam do četiri ujutro a da nije sjeo.

– O, zaista? – uskliknu Marianne, blistavih očiju. – Je li elegantno i produhovljeno?

– Da. A u osam je ponovno bio na nogama da odjaši kući.

– To mi se baš sviđa. Takav treba biti mladić. Ma kakvim se poslom bavio, njegova revnost u tome neće znati za umjerenost i neće mu stvarati osjećaj umora.

– Da, da, vidim ja kako će to biti – reče sir John – vidim kako će to biti. Sada ćete ga pokušati upecati i zaboravit ćete jadnog Brandona.

– To je izraz, sir Johne – reče Marianne zagrijano – koji mi se nikako ne sviđa. Odvratne su mi sve prostačke fraze koje bi trebale biti duhovite. A "upecati muškarca" ili "osvojiti", te su najgadnije. Njihova je svrha odvratna i surova, i ako se njihova uporaba ikada mogla smatrati duhovitom, vrijeme im je već odavna uništilo svu duhovitost.

Sir John nije baš sasvim razumio taj prijekor, ali se nasmijao tako srdačno kao da ga je razumio, a onda je odvratio:

– Da, vi ćete prilično osvajati, ako se ne varam, ovako ili onako. Jadni Brandon! On je već potpuno zatravljen, a njega ne bi bilo loše upecati, ja vam kažem, usprkos svim tim raznim padovima i iščašenim gležnjevima.

Deseto poglavlje

MARIANNIN spasitelj, kako je Margaret, s više elegancije nego točnosti, nazvala Willoughbyja, svratio je k njima u kuću rano idućeg jutra da se osobno raspita kako je bolesnici. Primila ga je gospođa Dashwood više nego uljudno; sa srdačnošću koju je od nje iziskivao izvještaj sir Johna i njezina zahvalnost. A sve što se odigralo tijekom posjeta moglo ga je uvjeriti u razboritost, otmjenost, uzajamnu ljubav i udobnost doma obitelji u koju ga je uveo slučaj. A da se uvjeri u osobne draži tih žena, za to mu nije bio potreban ponovni sastanak.

Elinor je imala nježnu put, pravilne crte lica i osobito lijep stas. Marianne je bila još ljepša. Njezina pojava, iako ne tako pravilna kao njezine sestre, bila je upečatljivija, jer je ona bila viša, a lice joj je bilo tako lijepo da ne bismo pozlijedili istinu kao što se to obično događa, kad bismo je običnim, praznim riječima divljenja nazvali krasnom djevojkom. Koža joj je bila vrlo tamna, ali zbog njezine prozirnosti put joj je bila predivna. Imala je lijepe crte lica, smiješak joj je bio ljubak i privlačan, a u očima, koje su bile vrlo tamne, bio je neki život, polet, neka gorljivost koja se nije mogla zapaziti bez užitka. Isprva je prikrila izraz očiju pred Willoughbyjem zbog neugode što ju je prouzročilo sjećanje na njegovu pomoć. Ali kad je to prošlo, kad se pribrala, kad je vidjela da se u njemu savršeno dobar odgoj gospodina sjedinjuje s iskrenošću i živahnošću i, povrh svega, kad je čula njegovu izjavu da strastveno voli glazbu i ples, ona ga je počastila takvim pogledom odobravanja da je za preostalo vrijeme njegova boravka osigurala za sebe najveći dio razgovora s njim.

Bilo je dovoljno samo da se spomene bilo koja omiljena zabava da se ona upusti u razgovor. Nije mogla šutjeti kad bi se o tome počelo govoriti i, raspravljajući o zabavi, ona nije bila ni bojažljiva ni povučena. Ubrzo su otkrili da je njihovo uživanje u plesu i glazbi uzajamno i da potječe odatle što se općenito slažu u svemu što je u vezi s glazbom i plesom. Budući da ju je to ohrabrilo da još više sazna o njemu, počela ga je ispitivati o knjigama. Spomenula je svoje najmilije pisce i o njima je govorila s takvim zanosnim užitkom da bi svaki mladić od dvadeset i pet godina zaista morao biti neosjećajan kad ne bi smjesta postao pristalica ljepote tih knjiga, ma koliko za njih prije malo mario. Ukus im je bio začudno sličan. I jedno i drugo divilo se istim knjigama, istim odlomcima – ako bi se pojavilo kakvo razilaženje ili iznio kakav prigovor, on je trajao samo do časa kad bi snaga njezinih dokaza i sjaj njezinih očiju došli do izražaja. Slagao se sa svim njezinim zaključcima, povodio se za svakim njezinim oduševljenjem, tako da su njih dvoje, mnogo prije kraja njegova posjeta, razgovarali s prisnošću starih znanaca.

– Dakle, Marianne – reče Elinor čim je on otišao – mislim da si u ovo jedno prijepodne dobro uspjela. Već si utvrdila mišljenje gospodina Willoughbyja gotovo u svim važnim pitanjima. Znaš što misli o Cowperu i Scottu, sigurna si da cijeni njihovu ljepotu na pravi način, a potpuno si se uvjerila da se ne divi Popeu više no što se pristoji. A koliko će dugo tvoje poznanstvo biti zanimljivo kad s takvom izvanrednom brzinom rješavaš sve predmete razgovora? Uskoro ćeš iscrpsti sve omiljene teme. Još jedan sastanak bit će dovoljan da objasni njegove osjećaje u vezi s ljepotom slikarstva, drugi u vezi sa ženidbama, a onda nemaš više što pitati.

– Elinor – viknu Marianne – je li to ispravno? Je li to pravedno? Zar su moje misli tako oskudne? Ali vidim što hoćeš reći. Bila sam previše smirena, previše sretna, previše iskrena. Pogriješila sam protiv svih uobičajenih ideja o pristojnosti. Bila sam otvorena i iskrena, a morala sam biti povučena, mrtva, dosadna i neiskrena. Da sam razgovarala samo o vremenu i o putovima, i da sam progovorila samo jedanput u deset minuta, bila bih pošteđena toga prigovora.

– Zlato – reče njezina majka – ne smiješ se uvrijediti na Elinor – ona se samo šalila. I sama bih je prekorila kad bi pokušala smanjiti tvoj užitak u razgovoru s našim novim prijateljem. – Marianne se u času smekša.

Willoughby je, sa svoje strane, pružio sve dokaze o tome koliko uživa što ih je upoznao, sve dokaze što ih je mogla pružiti očita želja da ih još bolje upozna. Dolazio je k njima svaki dan. Isprva tobože da se raspita za Mariannino zdravlje. Međutim, one su ga primale s toliko usrdnosti i iz dana u dan sve ljubaznije, tako da je ta izlika postala nepotrebna i prije nego što je prestala biti moguća zbog Mariannina potpunog ozdravljenja. Morala je ostati kod kuće nekoliko dana, ali nikada nijedno zatočenje nije bilo manje dosadno. Willoughby je bio mladić velikih sposobnosti, živahne mašte, pronicava duha i slobodna, ugodna ponašanja. Bio je kao stvoren da zaokupi Mariannino srce jer je uza sve to imao ne samo privlačnu pojavu nego i vatrenost duha, koju je ona sada svojim primjerom potaknula i povećala te joj se zbog toga sviđao više od ikoga.

Njegovo društvo postalo joj je postupno divan užitak. Čitali su, razgovarali i pjevali zajedno. Imao je izvanredan dar za glazbu, a čitao je sa svom onom osjećajnošću i živahnošću koja je, na žalost, nedostajala Edwardu.

Po mišljenju gospođe Dashwood bio je jednako besprijekoran kao i po Mariannину, a Elinor nije nalazila ništa što bi na njemu pokudila osim sklonosti, po kojoj je jako nalikovao njezinoj sestri te se ona stoga osobito njime oduševljavala, da previše govori o tome što u svakoj situaciji misli, bez obzira na osobe ili prilike. Stvarajući i dajući naprečac svoje mišljenje o drugim ljudima, žrtvujući opću uljudnost da bi uživao u nepodijeljenoj pažnji tamo gdje je bio svim svojim srcem, i olako podcjenjujući forme društvene korektnosti, pokazivao je nedostatak opreza, što Elinor nije mogla odobriti, usprkos svemu što bi on ili Marianne mogli reći u obranu toga.

Marianne je sada počela shvaćati da je očaj koji ju je bio obuzeo kad joj je bilo

šesnaest i po godina, da nikada neće sresti čovjeka koji bi bio sposoban zadovoljiti njezine pojmove o savršenstvu, bio prenagljen i neopravdan. U Willoughbyju je bilo sve ono što je njezina mašta, u ono nesretno vrijeme i u svim vedrijim razdobljima, zamislila da bi je moglo privući. A ponašanje mu je pokazivalo da je u tom pogledu jednako iskren u svojim željama kao što je i sposoban provesti ih u djelo.

I njezina je majka, u duhu koje se nije rodila ni jedna misao o njihovoj eventualnoj ženidbi, s obzirom na njegove izglede za buduće bogatstvo, u roku od jednog tjedna došla do toga da se tome nada i da to očekuje i da sama sebi potajno čestita što je dobila dva takva zeta kao što su Edward i Willoughby.

Naklonost pukovnika Brandona prema Marianni, što su je vrlo rano otkrili njegovi prijatelji, Elinor je zapazila tek sada, kada je kod njih već pala u zaborav. Svoju su pažnju i duhovitost sada usmjerili na njegova sretnijeg suparnika, a bockanje kojemu je Brandon bio izvrgnut prije nego što je došlo do bilo kakve simpatije prestalo je kad su njegovi osjećaji doista počeli opravdavati ismijavanje koje se tako s pravom povezuje uz osjećajnost. Elinor je sada morala povjerovati, iako protiv volje, da je osjećaje koje je gospođa Jennings pripisala Brandonu sebi za zadovoljstvo, njezina sestra sada zapravo probudila, i ma koliko opća sličnost partnera išla u prilog ljubavi gospodina Willoughbyja, isto tako izrazita oprečnost karaktera nije bila prepreka osobitom poštovanju pukovnika Brandona. Opazila je to zabrinuto. Čemu se, naime, može nadati šutljiv čovjek od trideset i pet godina kad mu se suprotstavi vrlo živahan mladić od dvadeset i pet? A kako mu čak nije mogla poželjeti uspjeh, od srca je željela da bude ravnodušan. Sviđao joj se – usprkos njegovoj ozbiljnosti i povučenosti, nalazila je u njemu nešto zanimljivo. Njegovo ponašanje, iako ozbiljno, bilo je nježno, a njegova povučenost izgledala je više kao posljedica neke duševne potištenosti nego prirođene tmurne prirode. Sir John je natuknuo nešto o nekadašnjim uvredama i razočaranjima, a to je opravdalo njezino vjerovanje da je on nesretan čovjek, i gledala je na nj s poštovanjem i sućuti.

Možda ga je još više žalila i cijenila zato što su ga Willoughby i Marianne podcjenjivali. Čini se da su oni, neraspoloženi prema njemu zbog toga što nije ni živahan ni mlad, odlučili prezreti njegove vrline.

– Brandon je baš ona vrsta čovjeka – reče Willoughby jednog dana kad su o njemu razgovarali – o kojemu svi lijepo govore, a nikomu nije do njega stalo. Kojega svi rado vide, a nikomu ne padne na pamet razgovarati s njim.

– Upravo to i ja mislim o njemu – viknu Marianne.

– To vam baš ne služi na čast – reče Elinor – jer ste oboje nepravedni. Cijela ga obitelj u Parku visoko cijeni, a ja ga još nikada nisam srela a da se nisam potrudila porazgovarati s njim.

– Svakako mu je na korist da ste mu vi zaštitnica – odvrati Willoughby – ali što se tiče toga da ga ti drugi cijene, to je samo po sebi poniženje. Bolje je biti ravnodušan svima drugima nego da ga hvale žene kao što su lady Middleton i njezina majka.

– Ako je njihova pohvala prijekor, možda je vaš prijekor pohvala, jer one nisu gluplje nego što ste vi opterećeni predrasudama i nepravedni.

– Braneći svoga štićenika ti čak možeš biti i drska.

– Moj štićenik, kako ga ti zoveš, razuman je čovjek, a razumnost će za me uvijek biti privlačna. Da, Marianne, čak i kod čovjeka između trideset i četrdeset godina. Vidio je mnogo svijeta, putovao je po inozemstvu. Načitan je i ima misaoni duh. Ustanovila sam da je sposoban pružiti mi mnoge podatke o različitim predmetima, a na moje upite uvijek je odgovarao sa spremnošću dobro odgojena i ljubazna čovjeka.

– To znači – uzviknu Marianne prezrivo – da ti je rekao da je u Indiji vruće i da su komarci dosadni.

– On bi mi to bio rekao, u to ne sumnjam, da sam ga to upitala, ali to su slučajno dva podatka o kojima sam već prije bila obaviještena.

– Možda su se – reče Willoughby – njegova zapažanja proširila na nabobe, indijske zlatnike i palankine.

– Usuđujem se reći da su se njegova zapažanja proširila mnogo dalje nego vaša nepristranost. Ali zašto ga vi ne volite?

– Nije da ga ne volim. Naprotiv, smatram ga za čovjeka vrlo vrijedna poštovanja, o kojem svi lijepo govore, ali ga ne zapažaju, koji ima više novca nego što može potrošiti, više vremena nego što ga zna upotrijebiti, i svake godine dva nova kaputa.

– A tome se može dodati – viknu Marianne – da nema ni inteligencije, ni ukusa, ni duha. Da u njegovu poimanju nema oštroumnosti, u njegovim osjećajima žara, niti u njegovu glasu izražajnosti.

– Vi donosite zaključke o njegovim nesavršenostima tako u cijelosti – odvrati Elinor – i toliko na temelju svoje mašte, da pohvala što je ja mogu dati o njemu postaje prilično hladna i nezanimljiva. Mogu samo izjaviti da je on razuman čovjek, dobro odgojen, obrazovan, i da mu je nastup otmjen, a vjerujem i da ima plemenito srce.

– Gospođice Dashwood – uskliknu Willoughby – to nije lijepo od vas. Vi me pokušavate razoružati razumom i uvjeriti me protiv moje volje. Ali to ne može biti. Vidjet ćete da sam baš toliko tvrdoglav koliko ste vi lukavi. Imam tri nepobitna razloga zašto ne volim pukovnika Brandona: rekao je da će me uhvatiti kiša, a ja sam htio da bude lijepo; prigovarao je zavjesama u mojoj kočiji, i ne mogu ga nagovoriti da kupi moju smeđu kobilu. Ukoliko je, međutim, vama ma kakvo zadovoljstvo ako vam kažem da vjerujem da je njegov značaj u svakom drugom pogledu besprijekoran, spreman sam to priznati. A kao uzvrat za to priznanje, koje je za mene prilično bolno, ne možete mi uskratiti povlasticu da ga volim još manje nego ikada.

Jedanaesto poglavlje

GOSPOĐA Dashwood nije mogla ni slutiti, a ni njezine kćeri, kad su prvi put ugledale Devonshire, da će iskrsnuti tolike obveze koje će ispuniti njihovo vrijeme, kao što su uskoro iskrsnule, i da će ih tako često pozivati, te da će imati toliko stalnih posjetitelja da će im preostati malo slobodnog vremena za ozbiljne poslove. Pa ipak, bilo je tako. Kad se Marianne oporavila, počeli su se ostvarivati planovi zabava kod kuće i vani, koje je sir John već ranije bio utanačio. Započeli su privatni plesovi u Barton Parku, a priređivale su se i zabave na vodi i provodile u djelo kad god je to kišoviti listopad dopuštao. U svaki takav sastanak bio je uključen i Willoughby, a lakoća i srdačnost, svojstvene takvim zabavama, bile su točno proračunane da bi se povećala prisnost njegova poznanstva s Dashwoodovima, da bi mu se pružila prilika da uoči Mariannine odlike, da bi joj iskazao svoje vatreno divljenje i da bi, u njezinu ponašanju prema sebi, osjetio najizrazitiji dokaz njezine naklonosti.

Elinor nije bila iznenađena njihovom ljubavlju. Jedino je željela da ju pokazuju manje otvoreno, pa se jedanput ili dvaput usudila natuknuti Marianni kako bi bilo pristojno da se malo svladava. Ali Marianni je bilo odvratno svako skrivanje tamo gdje otvoreno ponašanje nije popraćeno očitom sramotom. A težiti prema sputavanju osjećaja koji sami po sebi nisu nepohvalni, njoj se to činilo ne samo kao nepotreban napor nego i kao sramotno podvrgavanje razuma otrcanim i pogrešnim idejama. Takvo je bilo i Willoughbyjevo mišljenje, a njihovo je ponašanje, u svako doba, bilo odraz njihova mišljenja.

Kad je on bio prisutan, ona nije vidjela nikoga drugoga. Sve što je on učinio, bilo je ispravno. Sve što je rekao, bilo je pametno. Ako bi se večeri u Parku završile kartanjem, on bi varao i sebe i sve ostale samo da ona dobije dobre karte.

Ako bi ples bio predmet zabave te večeri, oni bi pola vremena plesali zajedno, a kad bi se za dva-tri plesa morali rastati, pazili su da stoje zajedno i gotovo ni s kim drugim nisu progovorili ni riječi. Naravno, zbog takva ponašanja prilično su ih ismijavali, ali ismijavanje ih nije posramilo, i gotovo da ih nije ni ljutilo.

Gospođa je Dashwood sudjelovala u svim njihovim osjećajima s toplinom zbog koje nije bila sklona kočiti to njihovo preveliko javno pokazivanje. Za nju je to bila samo prirodna posljedica velike ljubavi u mladom i plamenom srcu.

Za Mariannu je to bilo razdoblje sreće. Srcem je bila odana Willoughbyju, a nježna ljubav prema Norlandu, što ju je ponijela iz Sussexa, očito je, zbog draži što ju je mladićevo društvo davalo njezinu sadašnjem domu, oslabjela više nego što je prije mislila da je moguće.

Elinorina sreća nije bila tako velika. Srce joj nije bilo tako spokojno, niti je njezino zadovoljstvo u njihovim zabavama bilo tako potpuno. U njima nije nalazila društvo koje bi joj nadoknadilo ono što je ostavila za sobom i koje bi joj pomoglo da s manje žaljenja nego ikada pomišlja na Norland. Ni lady Middleton ni gospođa Jennings nisu joj mogle pružiti društvo koje joj je nedostajalo, premda je ova posljednja bila neumorna na jeziku i od samog ju je početka susretala s ljubaznošću koja joj je osiguravala velik udio u njezinim razgovorima. Već je tri ili četiri puta ispričala Elinor povijest svoga života, i da je Elinorino pamćenje bilo doraslo njezinim sposobnostima informiranja, ona bi vrlo rano bila saznala sve pojedinosti o posljednjoj bolesti gospodina Jenningsa i o tome što je rekao svojoj ženi nekoliko minuta prije no što je umro. Lady Middleton je bila ugodnija od svoje majke samo po tome što je bila šutljiva. Elinor nije bilo potrebno mnogo promatranja da opazi da je njezina povučenost samo plod mirnoće u ponašanju s kojom razum nema nikakve veze. Prema svome mužu i majci bila je jednaka kao prema njima, i prema tome prisnost s njom nije trebalo očekivati niti je ona bila poželjna. Danas nije imala za reći ništa što već nije rekla jučer. Njezina nezanimljivost bila je postojana jer joj je i raspoloženje bilo uvijek jednako i, premda se nije protivila zabavama što ih je priređivao njezin muž, pod uvjetom da se sve provodi otmjeno i da uz nju bude njezino dvoje najstarije djece, čini se da u njima nije nikada uživala ništa više nego što bi uživala da je sjedila sama kod kuće. A njezina je prisutnost tako malo pridonosila užitku ostalih, bilo kakvim udjelom u njihovu razgovoru, da ih je katkad samo briga oko njezinih nemirnih dječaka podsjećala na njezinu prisutnost.

Jedino je u pukovniku Brandonu, od svih svojih novih znanaca, Elinor našla osobu koja je uopće mogla zaslužiti poštovanje zbog duševnih sposobnosti, izazvati zanimanje kao prijatelj i pružiti užitak kao drug. Willoughby nije bio u pitanju. Njezino divljenje i poštovanje, čak i njezino sestrinsko uvažavanje, bilo je potpuno na njegovoj strani, ali on je bio ljubavnik, sva njegova pažnja bila je usmjerena na Mariannu, pa bi i mnogo nezgodniji čovjek mogao biti, općenito govoreći, ugodan. Pukovnik Brandon, na svoju nesreću, nije dobivao poticaja da misli samo na Mariannu pa je, u razgovorima s Elinor, nalazio veliku nadoknadu za potpunu ravnodušnost njezine sestre.

Elinorino je suosjećanje prema njemu raslo, i ona je imala razloga posumnjati da je on već upoznao muke razočarane ljubavi. Ta se sumnja pojavila zbog nekoliko riječi koje su mu slučajno pobjegle kad su jedne večeri, obostranom odlukom, sjedili u parku dok su ostali plesali. Oči su mu bile uprte u Mariannu i, nakon šutnje od nekoliko minuta, on reče sa slabašnim smiješkom: – Čini mi se da vaša sestra ne odobrava da se netko drugi put zaljubi.

– Ne – odvrati Elinor – njezini su pogledi sasvim romantični.

– Ili, bolje reći, vjerujem da ona smatra da to ne može postojati.

– Mislim da je tako. Ali ne znam kako joj to uspijeva a da ne pomisli na karakter svoga oca koji je i sam imao dvije žene. Međutim, još nekoliko godina, i njezini će se

pogledi svesti na logičnu osnovu zdravog razuma i opažanja, a onda će ih lakše nego sada definirati i opravdati svatko osim nje same.

– To će se vjerojatno dogoditi – odvrati on. – Pa ipak, u predrasudama mlade glave ima nešto tako ljupko da je čovjeku žao kad vidi kako uzmiču pred prihvaćanjem općenitijih pogleda.

– U tome se ne mogu složiti s vama – reče Elinor. – Osjećaje kao što su Mariannini prate takve teškoće da ih nikakve draži oduševljenja niti nepoznavanja svijeta ne mogu izgladiti. Sve njezine sklonosti nesretno teže za tim da odbacuju ono što se pristoji. Ja očekujem kao njezin najveći mogući dobitak da bolje upozna svijet.

Nakon kratke stanke on nastavi razgovor riječima:

– Zar vaša sestra ne pravi nikakve razlike u svojem negodovanju protiv druge ljubavi? I osuđuju li je svi tako? Zar oni koji su se razočarali pri prvom izboru, bilo zbog nepostojanosti predmeta ljubavi ili zbog nepovoljnih prilika, trebaju ostati jednako ravnodušni cijelog života?

– Iskreno da vam kažem, nisam pobliže upoznata s njezinim načelima. Znam samo to da je još nikada nisam čula priznati da je ijedan slučaj ponovne veze oprostiv.

– To – reče on – ne može biti dobro. Ali promjena, potpuna promjena osjećaja... Ne, ne, to nemojte željeti, jer kad su romantične ideje mladog duha prisiljene povući se, kako ih često naslijede nazori koji su i previše svagdanji i opasni! Govorim iz iskustva. Poznavao sam nekoć jednu damu koja je po naravi i intelektu veoma nalikovala vašoj sestri, koja je mislila i sudila poput nje, ali je zbog silom nametnute promjene – zbog niza nesretnih okolnosti... – Ovdje on iznenada zastade. Činilo se kao da misli da je previše rekao, i svojim je izrazom lica dao povoda nagađanjima koja možda inače Elinor ne bi pala na pamet. Možda bi ta dama bila prošla bez sumnjičenja da nije Elinor uvjerio da ono što se te dame tiče nije smjelo prijeći preko njegovih usana. A ovako, mašti je bio potreban samo mali napor da poveže njegovo uzbuđenje s nježnim sjećanjem na prošlu naklonost. Elinor nije više ništa pitala; ali Marianne ne bi, na njezinu mjestu, odustala. Pred njezinom živom maštom ubrzo bi se stvorila cijela priča i sve bi se utvrdilo po vrlo tužnom redu nesretne ljubavi.

Dvanaesto poglavlje

DOK SU Elinor i Marianne idućeg jutra zajedno šetale, Marianne povjeri svojoj sestri jednu novost koja je nju, usprkos svemu onome što je već prije znala o Marianninoj nerazboritosti i nedostatku promišljenosti, iznenadila snažno posvjedočivši i jedno i drugo. Marianne joj je s najvećim užitkom rekla da joj je Willoughby dao konja kojega je sam uzgojio na svom imanju u Somersetshireu i koji je kao stvoren da na njemu jaši žena. Ne promislivši da njezina majka nema u planu držati konja i da će, ako tu svoju odluku izmijeni u korist tog poklona, morati kupiti još jednog konja za slugu, da će morati držati slugu koji će jahati na njemu i, konačno, da će morati za konje sagraditi konjušnicu, ne promislivši o svemu tome, ona je bez oklijevanja prihvatila poklon i, sva izvan sebe, ispričala sestri o tome.

– On namjerava smjesta poslati svoga momka u Somersetshire – dodala je – a kad dođe, jahat ćemo svaki dan. Moći ćeš i ti jahati na njemu. Zamisli, draga Elinor, kakav će biti užitak galopirati po kojoj od ovih livada.

Nikako se nije htjela probuditi iz tog sna o sreći, shvatiti svu neugodnu stvarnost koja će proisteći iz toga, i neko se vrijeme protivila podvrgnuti joj se. Što se tiče još jednog sluge, to će stajati malenkost. Uvjerena je da se mama neće tome protiviti, a za slugu će biti dobar bilo kakav konj. Mogao bi uvijek dobiti konja od Middletonovih. A što se konjušnice tiče, obična će šupa biti dobra. Tada se Elinor usudila posumnjati u ispravnost postupka da ona primi takav poklon od čovjeka kojega tako slabo poznaje i tako kratko vrijeme. To je bilo previše.

— Varaš se, Elinor – reče ona zagrijano – ako misliš da vrlo malo poznajem Willoughbyja. Zapravo ga ne poznajem dugo, ali ga poznajem bolje nego ikoga drugoga na svijetu, osim tebe i mame. Prisnost se ne mjeri vremenom ni prilikama – samo naklonošću. I sedam bi godina bilo nekim ljudima premalo da se upoznaju, a drugima je sedam dana više nego dovoljno. Osjećala bih se krivom za veću neispravnost kad bih primila konja od svoga brata nego od Willoughbyja. O Johnu znam vrlo malo premda smo godinama živjeli zajedno, a o Willoughbyju sam već odavna stvorila svoj sud.

Elinor je smatrala da je najpametnije da u to više ne dira. Poznavala je narav svoje sestre. Protivljenje u tako osjetljivoj točki samo bi je još više učvrstilo u njezinu mišljenju. Međutim, apelirajući na njezinu ljubav prema majci, predstavivši joj neprilčnosti što bi ih na se navukla ta popustljiva majka ako bi (što bi se vjerojatno

dogodilo) pristala povećati broj slugu, ubrzo je pobijedila Mariannu, i ona je obećala da neće spominjanjem te ponude siliti svoju majku na tako nerazboritu dobrotu i da će reći Willoughbyju, kad se opet sretnu, da mora odbiti njegovu ponudu.

Održala je riječ, i kad je Willoughby istoga dana navratio u njihovu kućicu, Elinor je čula kako mu je, tihim glasom, rekla koliko joj je žao što mora odustati od toga da prihvati njegov poklon. Istodobno mu je objasnila razloge, a oni su bili takvi da su mu onemogućili daljnje navaljivanje. Njegovo je nezadovoljstvo, međutim, bilo vrlo očito i, pošto ga je uvjerljivo očitovao, dodao je istim tihim glasom: – Ali, Marianno, konj je ipak vaš, premda se sada ne možete njime služiti. Držat ću ga dok ga ne budete mogli zatražiti. Kad odete iz Bartona i osnujete svoje kućanstvo u trajnijem domu, Kraljica Mab će vas dočekati.

Sve je to čula Elinor i u cijeloj toj rečenici, u načinu kako ju je izgovorio i u tome kako je njezinu sestru oslovio samo Marianne, smjesta vidjela nesumnjivu bliskost, jasan dokaz konačnog sporazuma među njima. Od toga časa više nije sumnjala da su se oni jedno drugome obećali, a to uvjerenje nije stvorilo nikakvo drugo iznenađenje osim činjenice da su tako iskrene osobe pustile nju, ili bilo kojeg od njihovih prijatelja, da to slučajno otkrije.

Sljedećeg joj je dana Margaret ispripovijedala nešto što je sve to još više osvijetlilo. Willoughby je prethodnu večer proveo kod njih, a Margaret je, ostavši neko vrijeme u salonu samo s njim i Mariannom, opazila nešto što je, vrlo važna lica, povjerila svojoj najstarijoj sestri kad su se prvi put našle nasamo.

– O, Elinor – uskliknu ona – imam ti povjeriti veliku tajnu u vezi s Mariannnom. Uvjerena sam da će se vrlo brzo udati za gospodina Willoughbyja.

– Pa ti to govoriš – odvrati Elinor – gotovo svakog dana otkad su se upoznali na onoj livadi; a mislim da se nisu poznavali ni tjedan dana, a ti si već bila uvjerena da Marianne nosi njegovu sliku oko vrata, ali se pokazalo da je to minijatura našeg praujaka.

– Ali ovo je zaista sasvim nešto drugo. Uvjerena sam da će se vrlo brzo vjenčati jer on ima jedan uvojak njezine kose.

– Budi oprezna, Margaret. Možda je to kosa kojeg njegova praujaka.

– Ali, Elinor, pouzdano je njezina. Gotovo sam uvjerena da jest jer sam ga vidjela kad ju je odrezao. Sinoć, poslije čaja, kad ste ti i mama izišle iz sobe, oni su nešto jako žurno šaputali i govorili, a čini se da je on nešto molio i odmah zatim uzeo je škare i odrezao dugačak uvojak njezine kose koja joj je padala niz leđa i on ga je poljubio, zamotao u komad bijelog papira i stavio u svoj novčanik.

Elinor nije mogla ne povjerovati kad je čula te pojedinosti iz usta takvog autoriteta, a nije bila ni raspoložena da proturječi jer su se okolnosti potpuno poklapale s onim što je ona sama čula i vidjela.

Margaretina se oštroumnost nije uvijek očitovala na način koji bi potpuno zadovoljavao njezinu sestru. Kad ju je jedne večeri u parku gospođa Jennings napala da joj kaže ime mladića koji je Elinorina osobita simpatija, što ju je već odavna veoma zanimalo, Margaret, gledajući svoju sestru, reče: – Ne smijem reći, Elinor, zar ne?

Naravno da su se na to svi nasmijali, a i Elinor se pokušala nasmijati. Međutim,

taj je napor bio mučan. Bila je uvjerena da Margaret cilja na čovjeka za kojega joj ne bi bilo svejedno da mu ime postane stalan predmet ismijavanja gospođe Jennings.

Marianne ju je iskreno žalila, ali je cijeloj pripovijesti više škodila nego koristila jer je pocrvenjela i srdito rekla Margaret:

– Zapamti, ma kakva bila tvoja nagađanja, nemaš ih pravo iznositi.

– Pa ja uopće nisam nagađala – odvrati Margaret. – Ti si mi to sama rekla.

To je još povećalo veselost u društvu, pa su na Margaret silno navaljivali da kaže još nešto.

– O, molim vas, gospođice Margaret, da čujemo sve – reče gospođa Jennings. – Kako se zove taj gospodin?

– Ne smijem vam reći, gospođo. Ali znam vrlo dobro kako se zove, a znam i gdje je.

– Da, da, mi pogađamo gdje je on. Kod svoje kuće u Norlandu, naravno. On je, mislim, kapelan u župi.

– Ne, nije. Uopće nije svećenik.

– Margaret – reče Marianne vrlo uzrujano – ti znaš da je sve to samo tvoja izmišljotina, i da takva osoba ne postoji-

– Onda je zacijelo nedavno umro, Marianno, jer sam uvjerena da je nekoć postojao takav čovjek, a ime mu počinje sa F.

Elinor je bila vrlo zahvalna lady Middleton što je u tom trenutku spomenula da jako pada kiša, iako je bila uvjerena da taj prekid razgovora nije bio toliko posljedica bilo kakve pažnje prema njoj, koliko posljedica negodovanja njezina gospodstva prema svim takvim neotmjenim predmetima bockanja u kakvim su uživali njezin muž i majka. Međutim, za njom se odmah poveo pukovnik Brandon, koji je u svakoj prilici pazio na osjećaje drugih; njih su dvoje mnogo toga rekli u vezi s kišom. Willoughby je otvorio klavir i zamolio Mariannu da sjedne za nj. I tako se, zahvaljujući raznim nastojanjima nekolicine ljudi, taj razgovor nije nastavio. Ali Elinor se nije tako lako oporavila od straha koji ju je obuzeo.

Te se večeri složilo društvo koje će idućeg dana poći na izlet u neko vrlo lijepo mjesto oko dvanaest milja od Bartona, koje je pripadalo nekom šurjaku pukovnika Brandona, a bez njegova se odobrenja nije moglo posjetiti jer mu je vlasnik, koji je tada bio u inozemstvu, dao u tom pogledu stroge naredbe. Za taj se posjed govorilo da je izvanredno lijep, a može se priznati da je sir John, koji ga je hvalio s osobitim žarom, bio prilično dobar stručnjak jer on je u posljednjih deset godina barem dvaput svakog ljeta slagao grupe da posjete to imanje. Tamo je bilo prekrasno jezero, a jedrenje po njemu trebalo je sačinjavati pretežni dio prijepodnevne zabave. Ponijet će se hladno jelo, ići će se samo u otvorenim kočijama i sve će se izvesti u uobičajenom stilu zabavnog izleta.

Nekolicini iz društva činilo se to prilično smionim pothvatom, s obzirom na godišnje doba i na to da već dva tjedna svaki dan pada kiša, a Elinor je nagovorila gospođu Dashwood, koja je već bila prehlađena, da ostane kod kuće.

Trinaesto poglavlje

DOGOVORENI je izlet u Whitwell ispao posve drukčije od onoga što je Elinor očekivala. Bila je spremna na to da će pokisnuti do kože, da će se umoriti i nastrahovati, ali se dogodilo nešto još nezgodnije: uopće nisu išli.

Cijelo se društvo skupilo u Barton Parku do deset sati, gdje su trebali doručkovati. Jutro je bilo prilično povoljno iako je cijelu noć padala kiša. Oblaci su se upravo razilazili, a sunce se često pokazivalo. Svi su bili raspoloženi i dobre volje i željni da budu sretni te su odlučili da će se radije izvrgnuti i najvećim nepogodama i tegobama nego da pokvare dobro raspoloženje.

Dok su bili za doručkom, sluga je donio poštu. Među pismima bilo je jedno za pukovnika Brandona. Uzeo ga je, pogledao naslov, promijenio boju i smjesta izašao iz sobe.

– Što je s Brandonom? – upita sir John.

Nitko nije znao.

– Nadam se da nije primio lošu vijest – reče lady Middleton. – Sigurno je nešto izvanredno, čim je pukovnik Brandon tako naglo ustao od doručka.

Vratio se za pet minuta.

– Nadam se da nisu loše vijesti, pukovniče – reče gospođa Jennings čim je ušao u sobu.

– Ne, gospođo, hvala vam.

– Je li to pismo iz Avignona? Nadam se da vam ne javljaju da se stanje vaše sestre pogoršalo.

– Ne, gospođo. Pismo je iz Londona, obično poslovno pismo.

– Ali, ako je to obično poslovno pismo, kako to da vas je rukopis tako uzrujao? Hajde, hajde, time nas nećete otpraviti, pukovniče; dakle, da čujemo istinu.

– Mama – reče lady Middleton – pazi što govoriš.

– Možda vam pišu da vam se udala sestrična Fanny? – reče gospođa Jennings, ne osvrćući se na prijekor svoje kćeri.

– Ne, zaista ne.

– E, onda znam od koga je, pukovniče. Nadam se da joj je dobro.

– Na koga to mislite, gospođo? – upita on, neznatno pocrvenjevši.

– O, znate vi na koga ja mislim.

– Neobično mi je žao, gospođo – reče on, obraćajući se lady Middleton – da sam danas primio to pismo, jer se radi o poslu koji zahtijeva da smjesta odem u London.

– U London! – uskliknu gospođa Jennings. – Kakav posao možete imati u

Londonu u to doba godine?

– Za me je velik gubitak – nastavi on – što moram ostaviti tako ugodno društvo, ali još me više zabrinjava to što se bojim da će biti potrebno da ja budem prisutan kako bismo dobili dopuštenje da uđemo u Whitwell.

Kakav li je to udarac bio za sve njih!

– Ali ako napišete nekoliko riječi upravitelju, gospodine Brandon – reče žurno Marianne – zar to ne bi bilo dovoljno?

On odmahne glavom.

– Moramo ići – reče sir John. – Ne smijemo to odgoditi kad smo već sve priredili. Vi, Brandone, možete ići u London tek sutra i gotovo.

– Volio bih kad bi se to tako lako riješilo, ali nije u mojoj moći da i za jedan dan odgodim put!

– Kad biste nam barem rekli o kakvu se poslu radi – reče gospođa Jennings – onda bismo vidjeli može li se odgoditi ili ne može.

– Ne biste zakasnili ni šest sati – reče Willoughby – kad biste odgodili put do našeg povratka.

– Ne smijem izgubiti ni jedan sat.

Tada je Elinor čula kako Willoughby tihim glasom govori Marianni: – Ima ljudi koji ne podnose zabavne izlete. Brandon je jedan od njih. Čini mi se da se boji prehlade, pa je izmislio tu smicalicu da se izvuče. Okladio bih se u pedeset funti da je sam napisao to pismo.

– U to ne sumnjam – odvrati Marianne.

– Već odavna znam – reče sir John – da se vas, Brandone, ne može nagovoriti da promijenite svoju odluku kad ju jednom donesete. Međutim, uza sve to, nadam se da ćete se predomisliti. Uzmite u obzir da su ovdje dvije gospođice Carey, koje su došle iz Newtona, tri gospođice Dashwood, koje su došle pješice iz svoje kuće, a gospodin Willoughby je ustao dva sata prije svoga redovitog vremena samo zato da ide u Whitwell.

Pukovnik Brandon ponovi kako mu je žao što je razočarao društvo, ali je to bilo neizbježno.

– A kad ćete se onda vratiti?

– Nadam se da ćemo vas opet vidjeti u Bartonu – reče njezino gospodstvo – čim se vratite iz Londona, a mi ćemo morati odgoditi izlet u Whitwell do vašeg povratka.

– To je vrlo ljubazno od vas, ali je vrlo neizvjesno kad će mi biti moguće vratiti se, tako da se uopće ne usuđujem obvezivati.

– O, on se mora svakako vratiti – viknu sir John. – Ako ne bude ovdje do konca tjedna, ja ću poći za njim u potjeru.

– Da, to svakako učinite, sir Johne – viknu gospođa Jennings – pa ćete možda saznati o kakvom se to poslu radi.

– Ne želim se miješati u tuđe poslove. Zacijelo je to nešto čega se on srami.

Uto je ušao sluga i javio da su konji pukovnika Brandona spremni.

– Valjda ne idete u London na konju? – upita sir John.

– Ne. Samo da Honitona. Dalje ću poštanskom kočijom.

– E pa, kad ste već odlučili ići, želim vam sretan put. Međutim, bilo bi bolje da se predomislite.

– Uvjeravam vas da to nije u mojoj moći.

Tada se oprosti od cijelog društva.

– Nema li izgleda da vas i vaše sestre vidim ove zime u Londonu, gospođice Dashwood?

– Bojim se da nema nikakva izgleda.

– Onda vam moram reći zbogom na dulje vrijeme nego što bih to želio.

Marianni se samo naklonio bez ijedne riječi.

– Hajde, pukovniče – reče gospođa Jennings – prije nego što odete, da čujemo po kakvom poslu idete.

On joj zaželi sretan ostanak i, u pratnji sir Johna, izađe iz sobe.

Prigovori i jadikovanja, što su ih prije iz pristojnosti potiskivali, sada buknuše na sve strane, i svi su se opet iznova složili kako je to strašno biti tako razočaran.

– Ja, međutim, nagađam o kakvu se poslu radi – reče likujući gospođa Jennings.

– Zaista, gospođo – rekoše gotovo svi.

– Da, to je u vezi s gospođicom Williams, uvjerena sam.

– A tko je gospođica Williams? – upita Marianne.

– Što, zar vi ne znate tko je gospođica Williams? Uvjerena sam da ste morali za nju čuti već prije. Ona je draga pukovnikova rođakinja. Vrlo bliska rođakinja. Nećemo reći kako bliska da ne sablaznimo mlade dame. – A onda, spustivši malo glas, reče Elinor: – Ona je njegova nezakonita kći.

– O, da, a njegova je slika i prilika. Mislim da će joj ostaviti sav svoj imutak.

Kad se vratio sir John, svim se srcem priključio općem žaljenju zbog toga nesretnog slučaja, ali je ipak zaključio da moraju, kad su se već svi okupili, učiniti nešto da se oraspolože. Nakon kratka dogovora složili su se da bi ih, premda bi mogli biti sretni samo u Whitwellu, mogla prilično zadovoljiti i vožnja po okolici. Tada naručiše kočije. Willoughbyjeva je bila prva. A Marianne nije nikada izgledala sretnija nego kad je ušla u nju. Vozio je vrlo brzo kroz park, i uskoro su im se izgubili iz vida, i nitko ih više nije vidio sve dok se nisu vratili, a to je bilo tek nakon povratka ostalih. Činilo se da su oboje oduševljeni vožnjom, ali su samo usput spomenuli da su se držali putova, dok su ostali krenuli preko livada.

Zaključeno je da će uvečer biti ples i da svatko mora biti izvanredno veseo cijeli dan. Na večeru su došli još neki od Careyjevih tako da ih je bilo blizu dvadesetak za stolom, a to je sir John primijetio s velikim zadovoljstvom. Willoughby je zauzeo svoje uobičajeno mjesto između dviju starijih gospođica Dashwood. Gospođa Jennings je sjela Elinor s desne strane. Nisu dugo sjedili, kad se ona nagnula od nje i Willoughbyja i rekla Marianni dovoljno glasno da i oni čuju: – Ja sam vas pročitala usprkos svim vašim lukavštinama. Znam gdje se proveli jutro.

Marianne je pocrvenjela i žustro zapitala: – A gdje, molim vas?

– Zar niste znali – reče Willoughby – samo smo se izvezli u mojoj kočiji?

– Da, da, gospodine Bestidniče, znam ja to vrlo dobro i bila sam odlučila saznati kamo ste se vas dvoje uputili. Nadam se, gospođice Marianno, da vam se sviđa vaša kuća. Znam da je vrlo velika, a kad vas dođem posjetiti, nadam se da ćete već imati novo pokućstvo jer joj je bilo jako potrebno kad sam tamo bila prije šest godina.

Marianne se, sva zbunjena, okrenu u stranu. Gospođa Jennings od srca se nasmijala, a Elinor je pretpostavila da je ona, u svojoj upornosti da sazna gdje su bili, nagovorila svoju služavku da se raspita kod konjušara gospodina Willoughbyja, i da je na taj način saznala da su otišli u Allenham i tamo proveli mnogo vremena u šetnji po vrtu i razgledavanju kuće.

Elinor gotovo nije mogla vjerovati da je to istina jer se činilo vrlo nevjerojatnim da bi Willoughby predložio, a Marianne prihvatila da uđu u kuću dok u njoj boravi gospođa Smith, koju Marianne uopće ne poznaje.

Čim su izišle iz blagovaonice, Elinor je upita je li to istina i veoma se iznenadila kad je čula da je svaka pojedinost što ju je ispripovjedila gospođa Jennings potpuno istinita. Marianne se na nju veoma razljutila zbog toga što je sumnjala u to.

– Zašto bi ti, Elinor, mislila da nismo išli onamo i da nismo pogledali kuću? Zar nisi i ti sama to isto često poželjela?

– Da, Marianne, ali ne bih išla onamo dok tamo boravi gospođa Smith, i sama s gospodinom Willoughbyjem, bez ikoga drugoga.

– Ah gospodin Willoughby je jedina osoba koja ima pravo pokazati kuću, a kako je kočija samo za dvije osobe, nitko drugi nije mogao biti s nama. U životu nisam provela ugodnije prijepodne.

– Bojim se – odvrati – da najugodnije provedeno vrijeme nije uvijek i najdoličnije provedeno.

– Naprotiv, ništa ne može biti bolji dokaz za to jer da je bilo išta nepristojno u onome što sam učinila, ja bih u tom času bila toga svjesna, jer mi uvijek znamo kad radimo krivo, a u tom slučaju ne bih bila mogla uživati.

– Ali, draga moja Marianno, budući da si se zbog toga već izložila nekim nezgodnim primjedbama, ne počinješ li ti sada sumnjati u razboritost svoga ponašanja?

– Ako nezgodne primjedbe gospođe Jennings trebaju biti dokaz nepristojna ponašanja, onda mi svi, u svakom času svoga života, griješimo. Ne držim do njezinih prijekora ništa više nego što bih držala do njezinih pohvala. Nisam svjesna da sam učinila išta loše time što sam se prošetala po posjedu gospođe Smith ni što sam pogledala njezinu kuću. Jednoga će dana to pripadati gospodinu Willoughbyju, a...

– Sve kad bi to jednoga dana i pripalo i tebi, Marianne, ti se ne bi mogla opravdati za ono što si učinila.

Pocrvenjela je na tu primjedbu, ali joj je to čak i vidljivo polaskalo, a nakon desetak minuta ozbiljna razmišljanja, prišla je opet svojoj sestri i rekla vrlo raspoloženo: – Možda je bilo nepromišljeno od mene što sam pošla u Allenham, ali gospodin je Willoughby osobito želio pokazati mi to imanje, a kuća je, uvjeravam te,

čarobna. Na prvom katu ima jedna osobito krasna dnevna soba, lijepe prikladne veličine, za stalni boravak, a bila bi još ljepša s modernim pokućstvom. To je pravokutna soba s prozorima na dvjema stranama. S jedne strane gledaš preko tratine za kuglanje, koja je iza kuće, na prekrasnu šumu, na padini, a s druge strane imaš pogled na crkvu i selo, a iza njih na lijepe, strme brežuljke kojima smo se toliko puta divili. Nisam je vidjela u najpovoljnijem stanju jer ništa ne može biti bjednije od onoga pokućstva; ali kad bi se nabavio novi namještaj – kaže Willoughby da bi oko dvjesta funti bilo dovoljno da se od nje učini najugodnija ljetna soba u Engleskoj.

Da ju je Elinor moga slušati i da ih drugi nisu prekidali, ona bi bila s jednakim užitkom opisala i svaku drugu sobu u kući.

Četrnaesto poglavlje

IZNENADNI prekid boravka pukovnika Brandona u Barton Parku, i njegova postojanost da ne oda uzrok svoga odlaska, dva-tri dana zaokupljao je misli i izazivao radoznalost gospođe Jennings. Ona je bila vrlo radoznala, kao što mora biti svatko tko se živahno zanima za sva kretanja svih svojih znanaca. S malim se prekidima pitala koji bi mogao biti razlog njegova odlaska. Bila je uvjerena da su zacijelo stigle neke loše vijesti pa je razmišljala o svim mogućim nevoljama koje su ga mogle zadesiti, čvrsto uvjerena da im svima neće moći izbjeći.

– Zacijelo se radi o nečem vrlo tužnom, u to sam uvjerena – rekla je. – Vidjela sam mu to na licu. Jadan čovjek! Bojim se da je možda u teškoj situaciji. Za imanje u Delafordu nije se nikada računalo da donosi više nego dvije tisuće na godinu, a njegov brat je ostavio sve teško prezaduženo. Svatko misli da su poslali po njega u vezi s novčanim pitanjima, jer što bi drugo moglo biti? Zanima me je li to tako. Dala bih sve da saznam istinu. Možda je u vezi s gospođicom Williams, a, da, zaista, rekla bih da jest jer kao da mu je bilo vrlo neugodno kad sam spomenula nju. Možda leži bolesna u Londonu. Ništa na svijetu nije vjerojatnije jer imam dojam da je prilično boležljiva. Okladila bih se u ne znam što da se radi o gospođici Williams. Nije baš vjerojatno da bi sada bio u novčanoj neprilici jer on je vrlo razborit čovjek, a zapravo je dosad već sigurno sredio dugove oko imanja. Zanima me što bi to moglo biti! Možda se stanje njegove sestre u Avignonu pogoršalo, pa je poslala po njega. To je vrlo vjerojatno jer je tako naglo otišao. E, pa ja mu od svega srca želim da se izvuče iz svih tih neprilika, a k tome i da dobije dobru ženu.

Tako je nagađala, tako je govorila gospođa Jennings. Mišljenje joj se pri svakom nagađanju mijenjalo, a sva su se, čim bi se pojavila, činila jednako vjerojatnim. Elinor, premda je uistinu imala na srcu dobrobit pukovnika Brandona, nije pokazivala svoje veliko čuđenje zbog njegova naglog odlaska onako kako je to željela gospođa Jennings; jer osim što po njezinu mišljenju taj događaj nije opravdavao tako dugotrajno čuđenje i različita nagađanja, njezinu je radoznalost privuklo nešto drugo. Ona je bila zaokupljena neobičnom šutnjom svoje sestre i Willoughbyja u pitanju za koje su morali znati da sve njih osobito zanima. Kako je ta šutnja potrajala, svakim je danom bivala sve čudnijom i sve više nespojivom s naravi jednoga i drugoga. Elinor nije mogla shvatiti zašto oni otvoreno ne priznaju njezinoj majci i njoj ono što se, prema njihovu stalnom ponašanju jednoga prema drugome, očito dogodilo.

Mogla je lako razumjeti da se možda ne mogu odmah vjenčati jer, premda je Willoughby bio neovisan, nije bilo razloga da se povjeruje da je bogat. Po nagađanju sir Johna, njegovo bi imanje moglo donositi oko šest ili sedam stotina godišnje, ali njegovi su izdaci bili toliki da bi taj prihod jedva bio dostatan za život, a i sam se često tužio na svoje siromaštvo. Međutim, ona sebi nije mogla protumačiti tu neobičnu tajanstvenost koja zapravo ništa nije sakrivala. A takav je postupak bio tako potpuno u suprotnosti s njegovim općim nazorima i djelima da joj se katkad u dušu uvlačila sumnja u to jesu li se oni zaista obećali jedno drugome, i ta je sumnja bila dovoljna da je spriječi da išta upita Mariannu.

Ništa nije moglo biti znakovitije za njihovu vezu od Willoughbyjeva ponašanja. Ono je prema Marianni bilo puno nježnosti svojstvene srcu zaljubljena čovjeka, a prema ostalim članovima obitelji puno nježne pažnje sina i brata. Činilo se da on smatra njihovu kuću svojim domom i da je jednako toliko voli. Tamo je provodio mnogo više sati nego u Allenhamu i, ako ih kakva zajednička obveza ne bi skupila kod Middletonovih, njegova bi se jutarnja šetnja gotovo sigurno završila kod Dashwoodovih gdje bi ostatak dana proveo pokraj Marianne, s njegovim omiljenim prepeličarom pored njezinih nogu.

Posebice jedne večeri, otprilike tjedan dana pošto je pukovnik Brandon otišao sa sela, kao da je otvorenije nego obično pokazivao koliko su mu srcu prirasli predmeti oko njega i, kad je gospođa Dashwood slučajno spomenula svoju namjeru da u proljeće preuredi kućicu, on se gorljivo usprotivio bilo kakvoj promjeni kuće koju je ljubav učinila za njega savršenom.

– Što! – uskliknuo je on. Preurediti ovu dragu kućicu! Ne. Na to nikada neću pristati. Ni jedan se kamen ne smije dodati njezinim zidovima, ni jedan palac njezinoj veličini, ako se budete obazirali na moje osjećaje.

– Nemojte se uzbuđivati – reče Elinor – takvih preuređenja neće biti jer moja majka neće nikada imati dovoljno novca za takav pokušaj!

– To mi je neobično drago – viknu on. – Da barem uvijek ostane siromašna ako ne bi znala na bolji način utrošiti svoje bogatstvo.

– Hvala vam, gospodine Willoughby. Međutim, možete biti uvjereni da ne bih žrtvovala za ne znam kakve moguće preinake, ni jedan osjećaj vaše privrženosti ovoj kući, niti bilo čije koga volim. Uvjeravam vas da bih, kad u proljeće sredim svoje račune, sav neupotrijebljeni novac koji mi eventualno preostane radije pustila da beskorisno leži nego da potrošim na nešto što je za vas tako bolno. Ali, je li vama ova kuća zaista tako draga da na njoj ne vidite nikakvih nedostataka?

– Jest – reče on. – Za me je bez mane. Štoviše, smatram je za jedini oblik gradnje u kojoj čovjek može postići sreću i, kad bih bio dovoljno bogat, smjesta bih srušio svoju kuću u Combeu i ponovno je sagradio točno po planu ove kućice.

– S tamnim, uskim stubištem, s kuhinjom u kojoj se dimi, je li tako? – reče Elinor.

– Da – viknu on istim, uzbuđenim glasom – sa svim i svačim što je u njoj. Ne bi se u njoj smjela opaziti ni najmanja promjena ni u jednoj jedinoj udobnosti ni neudobnosti. Tada, i samo tada, pod ovakvim krovom, možda bih u Combeu bio

jednako sretan kao što sam u Bartonu.

– Laska mi – odvrati Elinor – da ćete čak i u nedostatku ljepših soba i šireg stubišta, odsad svoju vlastitu kuću smatrati za jednako savršenu kao što sada smatrate ovu.

– Jamačno postoje okolnosti – reče Willoughby – zbog kojih bih je još više zavolio, ali ova će kuća uvijek zasluživati moje simpatije kao nijedna druga.

Gospođa je Dashwood sa zadovoljstvom pogledala Mariannu. Njezine su lijepe oči bile tako izražajno uprte u Willoughbyja da se jasno vidjelo kako ga dobro razumije.

– Kako li sam često poželio – doda on – dok sam ovih dvanaest mjeseci boravio u Allenhamu, da kućica u Bartonu bude nastanjena! Nisam tada ni slutio da će prva novost koju ću čuti od gospođe Smith kad se opet vratim na selo biti da je kućica u Bartonu izdana. Ta me je vijest obradovala i zainteresirala, a to se može objasniti jedino nekom vrstom predosjećaja koliko će to sreće meni donijeti. Zar to nije moralo biti, Marianne? – obrati se njoj tišim glasom. A tada, nastavivši prijašnjim tonom, reče: – A ipak, vi biste, gospodo Dashwood, htjeli pokvariti ovu kuću! Vi biste joj oteli njezinu jednostavnost nekim prividnim popravkom! I vi biste taj dragi salon, u kojem smo se prvi put upoznali, i u kojem smo zajedno proveli toliko sretnih sati, srozali na položaj običnog predsoblja, i svatko bi jedva čekao da prođe kroz prostoriju koja je do tada u sebi sadržavala više topline i udobnosti nego što bi je mogao pružiti ijedan drugi najskladniji stan na svijetu.

Gospođa ga Dashwood stade ponovno uvjeravati da takvih promjena neće biti.

– Vi ste dobra žena – odvrati on toplo. – Vaše je obećanje za me olakšanje. Proširite ga još malo dalje, i učinit ćete me sretnim. Recite mi da će ne samo vaša kuća ostati ista, nego da ću i vas i vaše naći jednako nepromijenjene kao i vaš stan, i da ćete na me uvijek gledati s dobrotom koja je učinila da je sve što pripada vama meni tako drago.

Gospođa Dashwood mu to spremno obeća, i cijelu se večer u Willoughbyjevu ponašanju očitovala i njegova privrženost i njegova sreća.

– Hoćete li doći sutra na večeru? – upita ga gospođa Dashwood kad je odlazio od njih. – Ne pozivam vas da dođete prije podne jer moramo posjetiti lady Middleton.

Obećao je da će doći do četiri sata.

Petnaesto poglavlje

GOSPOĐA Dashwood je sljedećeg dana posjetila lady Middleton, a s njom su pošle njezine dvije kćeri. Marianne se ispričala nekim nevažnim poslom i nije išla s njima, a njezina majka, koja je zaključila da joj je Willoughby sinoć obećao da će je posjetiti dok one budu odsutne, bila je posve zadovoljna što ona ostaje kod kuće.

Vrativši se od Middletonovih našle su Willoughbyjevu kočiju i njegova osobnog slugu ispred kuće, i gospođa Dashwood je bila uvjerena da je ispravno naslućivala. Do toga časa sve je bilo kako je ona predvidjela, ali ušavši u kuću ugledala je nešto za što joj nikakvo naslućivanje nije dalo povoda da očekuje. Nisu dobro ni ušle u predsoblje kadli Marianne naglo iziđe iz salona, očito silno rastužena, s rupčićem na očima i, ne opazivši ih, potrča uza stube. Iznenađene i prestrašene dođoše ravno u sobu iz koje je Marianne upravo izašla, gdje su našle samo Willoughbyja naslonjena na kamin, leđima okrenuta prema njima. Kad su ušle, okrenuo se, a na licu mu se vidjelo da je snažno sudjelovao u uzbuđenju koje je svladalo Mariannu.

– Je li joj se što dogodilo? – viknu gospoda Dashwood ulazeći. – Je li bolesna?

– Nadam se da nije – odvrati on, pretvarajući se da je dobre volje. I s usiljenim smiješkom začas doda: – Zapravo bi se moglo očekivati da sam ja bolestan – jer sam doživio teško razočaranje!

– Razočaranje!

– Da, zato što ne mogu danas doći k vama. Gospođa Smith se jutros poslužila svojim pravom bogatašice nad siromašnim, ovisnim rođakom, šaljući me poslovno u London. Maloprije sam primio naredbe i oprostio se od Allenhama. I, da se od toga svega oporavim, došao sam se oprostiti od vas.

– U London! Odlazite li danas prije podne?

– Gotovo ovog časa.

– To je vrlo neugodno. Ali gospođi Smith morate to učiniti – a nadam se da vas njezin posao neće dugo zadržati u Londonu.

Dok je odgovarao, zarumenio se: – To je vrlo lijepo od vas, ali mislim da se neću vratiti u Devonshire. Nikad ne posjećujem gospođu Smith dvaput u jednoj godini.

– A zar je gospođa Smith vaš jedini prijatelj? Je li Allenham jedina kuća ovdje u blizini gdje će vam iskazati dobrodošlicu? Sramota, gospodine Willoughby. Zar morate čekati da vas pozovemo ovamo?

On još više pocrvenje i, očiju uprtih u pod, samo odgovori: – To je od vas previše ljubazno.

Gospođa Dashwood iznenađeno pogleda Elinor. Elinor je bila isto tako

zapanjena. Nekoliko časaka svi su šutjeli. Prva je progovorila gospođa Dashwood.

– Moram još samo dodati, dragi Willoughby, da ćete uvijek biti rado viđeni u našem domu. Neću navaljivati da se odmah vratite ovamo jer samo vi možete prosuditi koliko bi to bilo drago gospođi Smith, a što se toga tiče, ja ću jednako cijeniti vašu odluku kao što cijenim i vašu naklonost.

– Moji su poslovi sada – odvrati zbunjeno Willoughby – takve naravi – da – se ne usuđujem obmanjivati samog sebe...

Zašutio je. Gospođa je Dashwood bila previše zapanjena da bi mogla govoriti, i uslijedila je još jedna stanka. Prekine je Willoughby rekavši uz slabašni smiješak: – Ludost je ovako otezati. Neću se više mučiti i ostati među prijateljima u čijem mi je društvu sada nemoguće uživati.

Nato se u žurbi oprosti od njih i iziđe iz sobe. Vidjele su ga kako ulazi u kočiju i za minutu se izgubi iz vida.

Gospođa Dashwood je bila previše uzbuđena da bi mogla govoriti i istog je časa izišla iz salona da u samoći da oduška svojoj zabrinutosti i strahu što ih je prouzročio taj nenadani odlazak.

Elinorina uznemirenost bila je barem takva kao njezine majke.

S bojazni i sumnjom pomišljala je na ono što se upravo dogodilo. Willoughbyjevo ponašanje dok se opraštao od njih, njegova zbunjenost i hinjenje veselosti i, povrh svega, to što nije htio prihvatiti poziv njezine majke, odupiranje tako nesvojstveno čovjeku koji voli, tako nesvojstveno njemu, sve ju je to silno zbunjivalo. U jednom se času pobojala da on nikada i nije imao ozbiljnih namjera, a u sljedećemu da je između njega i njezine sestre došlo do kobne prepirke. Po Marianninu zaplakanom licu kad je napustila sobu moglo se vrlo lako zaključiti da je između njih došlo do ozbiljne svađe, iako, kad se uzme u obzir kakva je bila Mariannina ljubav prema njemu, svađa se činila gotovo nemogućom.

Ali, ma kakve bile pojedinosti što su dovele do raskida, tuga njezine sestre bila je nesumnjiva, i ona je s najnježnijom sućuti mislila na žestoku bol kojoj se Marianne prepuštala vrlo vjerojatno ne samo radi olakšanja nego ju je podgrijavala kao dužnost i davala joj poticaja.

Za kojih pola sata vratila se njezina majka i, premda su joj oči bile crvene od plača, lice joj nije bilo neveselo.

– Naš dragi Willoughby sada je već nekoliko milja daleko od Bartona, Elinor – reče ona sjedajući za posao. – Kako teška srca zacijelo putuje!

– Sve je to vrlo čudno. Da tako naglo ode! Čini se da se sve odigralo u jednom času, a još sinoć bio je kod nas, tako sretan, tako veseo, tako drag! A sada, nakon obavijesti od samo deset minuta, on je otišao, i to bez namjere da se vrati! Zacijelo se dogodilo nešto više nego što je on nama priznao. Niti je govorio, niti se ponašao kao obično. Ti si sigurno uočila razliku jednako kao i ja. Što bi to moglo biti? Je li moguće da su se posvađali? Jer zašto bi inače pokazao takvu nevoljkost da prihvati tvoj poziv da dođe ovamo?

– Nije on bio nesklon prihvatiti moj poziv, Elinor. To sam jasno vidjela. Nije imao snage prihvatiti ga. Uvjeravam te da sam o svemu razmislila i mogu potpuno obrazložiti sve što se isprva činilo čudnim i meni i tebi.

– Zar doista?

– Da. Ja sam to sebi objasnila na vrlo prihvatljiv način. Ali tebe, Elinor, koja si u svemu sklona sumnjičavosti, tebe to neće zadovoljiti, to znam. No ti me ne možeš riječima razuvjeriti. Uvjerena sam da gospođa Smith naslućuje da se on zagrijao za Mariannu, ona to ne odobrava (možda zato što ima druge namjere s njim) i zbog toga joj je jako stalo da ga makne odavde, a posao po kojem ga šalje da ga obavi samo je izlika da ga ukloni. Eto, vjerujem da se to dogodilo. A budući da on zna da ona ne odobrava tu vezu, on joj se sada ne usuđuje priznati svoje zaruke s Mariannom i osjeća se obaveznim, zbog svojeg ovisnog položaja, popustiti njezinim planovima i na neko se vrijeme udaljiti iz Devonshirea. Znam, ti ćeš mi reći da bi to moglo biti, a možda i ne, ali ja ne želim čuti tvoja cjepidlačenja ako ti sama ne možeš naći neki drugi, jednako prihvatljiv način da se sve to shvati. A sada, Elinor, što ti imaš za reći?

– Ništa, jer ti si predvidjela moj odgovor.

– Znači, ti bi mi bila rekla da bi to moglo biti, a možda i ne bi. O, Elinor, kako su nepojmljivi tvoji osjećaji! Ti bi radije prihvatila zlo nego dobro. Ti bi radije gledala Mariannino mučenje i Willoughbyjevu krivnju nego našla za njega ispriku. Ti si odlučila smatrati ga vrijednim prijekora zato što se od nas oprostio s manje topline nego što bi se to od njega očekivalo prema njegovu dosadašnjem ponašanju. A zar se ne može pretpostaviti da je to možda bilo nehotično, ili da je zbog nedavnog razočaranja bio potišten? Zar se ne smije prihvatiti nijedna vjerojatnost samo zato što nije sigurnost? Zar nema nikakva opravdanja za čovjeka kojeg mi svi imamo mnogo razloga voljeti, a nemamo uopće nikakva razloga da o njemu loše mislimo? Zar je nemoguće da postoje motivi koji se sami po sebi ne mogu riješiti iako su za neko vrijeme neizbježno tajni? A, na koncu, što je to za što ga ti sumnjičiš?

– Ni sama ne znam točno. Ali sumnjam da je nešto neugodno neizbježna posljedica te promjene kojoj smo maloprije bili svjedoci. Ima, međutim, mnogo istine u tome što si sada iznijela, da mu moramo ponešto uzeti u obzir, no ja želim biti objektivna u prosuđivanju svakoga. Willoughby možda ima potpuno dovoljne razloge za svoje ponašanje, i ja se nadam da ima. Ali bi Willoughbyju bilo sličnije da ih je odmah iznio. Tajnost je možda uputna, no ipak ne mogu ne čuditi se što se on poslužio njome.

– Nemoj ga, međutim, kriviti jer je postupio suprotno svojoj naravi tamo gdje je takav postupak bio potreban. Ali ti svakako priznaješ da je ispravno ovo što sam rekla u njegovu obranu? Sretna sam, i on je oslobođen optužbe.

– Ne sasvim. Možda je uputno da oni sakrivaju svoje zaruke (ako su zaručeni) od gospođe Smith – i, ako je tako, zacijelo je vrlo korisno za Willoughbyja da se sada ne zadržava dugo u Devonshireu. Ali to nije razlog da ih taje pred nama.

– Taje pred nama! Drago dijete, zar ti optužuješ Willoughbyja i Mariannu zbog zatajivanja? To je zaista čudno kad su im tvoje oči svakoga dana predbacivale nesmotrenost.

– Ne tražim da priznaju svoju ljubav – reče Elinor – ali tražim da priznaju da su se zaručili.

– Meni je i jedno i drugo potpuno jasno.

– Pa, ipak, nijedno od njih ti nije o tome reklo ni riječi.

– Nisu mi bile potrebne riječi tamo gdje su djela tako očito govorila. Zar nije njegovo ponašanje prema Marianni i prema svima nama, barem posljednjih četrnaest dana, pokazivalo da je on voli i smatra svojom budućom ženom, i da prema nama osjeća privrženost najbližeg rođaka? Zar se nismo uzajamno savršeno razumijevali? Nije li on svakoga dana svojim pogledima, svojim nastupom, svojim pažljivim i odanim poštovanjem tražio moju privolu? Draga Elinor, zar je moguće sumnjati u njihove zaruke? Kako ti je mogla pasti na pamet takva misao? Kako se može zamisliti da bi Willoughby, uvjeren, kao što je morao biti, u ljubav tvoje sestre, nju ostavio, možda i na nekoliko mjeseci, a da joj ne bi rekao da je voli, i da bi se rastali bez uzajamne izjave vjernosti?

– Priznajem – odvrati Elinor – da svaka pojedinost osim jedne govori za to da su zaručeni, a ta jedna je potpuna šutnja jednoga i drugoga o toj stvari; to za mene ima veću važnost nego sve ostalo.

– Kako je to čudno! Ti zacijelo imaš vrlo nisko mišljenje o Willoughbyju ako možeš, nakon svega što se dogodilo između njih, posumnjati da su zaručeni. Zar se on u svom ponašanju prema tvojoj sestri sve vrijeme pretvarao? Zar ti doista vjeruješ da je prema njoj ravnodušan?

– Ne, to ne mogu vjerovati. Sigurno je voli i bez sumnje je voli, u to sam uvjerena.

– Ali nekom čudnom ljubavlju, ako je može ostaviti tako ravnodušno, s tako malo brige za budućnost, kako mu ti to pripisuješ.

– Ne smiješ zaboraviti, draga majko, da to nisam nikada smatrala sigurnim. Priznajem, mučile su me sumnje, ali one su slabije nego što su bile i možda će uskoro potpuno iščeznuti. Ako ustanovimo da se njih dvoje dopisuju, nestat će sve moje bojazni.

– Zaista krasna izjava! Kad bi ih vidjela pred oltarom, ti bi vjerovala da će se vjenčati. Nemilosrdna djevojko! Ali meni takav dokaz ne treba. Po mom se mišljenju nije uopće ništa dogodilo što bi opravdalo sumnju. Nisu pokušali ništa tajiti, sve je, bez razlike, bilo otvoreno i iskreno. Ne možeš sumnjati u iskrenost svoje sestre. Prema tome, zacijelo je Willoughby onaj u kog sumnjaš. Ali zašto? Zar on nije častan i osjećajan čovjek? Je li s njegove strane bilo ijedne nedosljednosti koja bi opravdavala bojazan? Zar bi mogao biti himben?

– Nadam se, vjerujem da ne bi – uskliknu Elinor. – Volim Willoughbyja, iskreno ga volim, i sumnja u njegovo poštenje ne može biti bolnija za tebe nego što je za mene. Nisam htjela u njega sumnjati, i ne želim svojoj sumnji davati poticaj. Priznajem, jutros me zaprepastila promjena u njegovu ponašanju. Nije govorio kao obično i nije se srdačno odazvao tvome ljubaznom pozivu. Međutim, sve se to može

objasniti okolnostima i njegovim poslovima, kao što si ti to pretpostavila. On se maloprije rastao s mojom sestrom i vidio ju je kako ga napušta duboko ražalošćena. Lako je moguće da je bio zbunjen i u neprilici ako se, iz straha pred gospođom Smith, osjećao obveznim oduprijeti se napasti da se ovamo uskoro vrati. A opet, morao je biti svjestan činjenice da će se, ako otkloni tvoj poziv rekavši da odlazi na dulje vrijeme, dojmiti kao da igra uskogrudnu, sumnjičavu ulogu prema našoj obitelji. U tom slučaju, otvoreno i iskreno priznanje poteškoća u koje je zapao služilo bi mu, mislim, više na čast, a bilo bi i više u skladu s njegovim značajem. Ali neću prigovarati bilo čijem ponašanju na tako uskogrudnoj osnovi kao što bi bilo mišljenje drukčije od mojega ili razilaženje od onoga što se meni može činiti ispravnim i dosljednim.

– Govoriš vrlo ispravno. Willoughby zaista ne zaslužuje da se u njega sumnja. Iako ga ne poznajemo dugo, on nije stranac u ovom kraju, a tko je ikada rekao nešto loše o njemu? Da je bio u mogućnosti postupiti samostalno i odmah se oženiti, bilo bi čudno da nas napusti a da mi smjesta sve ne prizna, ali tako nije bilo. To je veza koju u neku ruku nije sretno započela jer se njihovo vjenčanje mora odgoditi na neodređeno vrijeme, tako da bi čak i tajnost, ukoliko se može sačuvati, bila sada možda vrlo preporučljiva.

Prekinula ih je svojim ulaskom Margaret, i tada je Elinor mogla slobodno razmišljati o izlaganju svoje majke, priznati mogućnost mnogočega i nadati se da je sve to opravdano.

Mariannu nisu uopće vidjele sve do ručka. Ušla je u sobu bez ijedne riječi i sjela za stol na svoje mjesto. Oči su joj bile crvene i otekle, i činilo se da i sada s mukom suspreže suze. Izbjegavala je njihove poglede, nije mogla ni jesti ni govoriti i, nakon nekog vremena, pošto joj je majka šutke, sa sućutnom nježnošću, stisnula ruku, nestalo je i ono malo njezine jakosti, i ona je briznula u plač i izišla iz sobe.

To teško duševno stanje potrajalo je cijelu večer. Nije imala u sebi nikakve snage jer se nije željela svladavati. I najmanji spomen ma čega u vezi s Willoughbyjem smjesta bi je slomio, i premda je njezina obitelj vrlo brižno pazila da je ne povrijedi, bilo im je nemoguće, ako bi uopće nešto rekle, ne dotaknuti se bilo kojeg predmeta što ga je ona svojim osjećajima povezivala s njim.

Šesnaesto poglavlje

MARIANNE bi bila smatrala neoprostivim da je prve noći nakon rastanka s Willoughbyjem uopće mogla spavati. Stidjela bi se drugog jutra pogledati u lice svojima da nije ustala iz kreveta više željna odmora nego što je bila kad je legla. Ali osjećaji koji su činili takvu smirenost sramotom spašavali su je od opasnosti da zapadne u nju. Probdjela je cijelu noć, većinom u plaču. Ustala je s glavoboljom, nije bila sposobna razgovarati i nije htjela uzeti nikakvu hranu, zadajući svakog časa bol svojoj majci i sestrama i ne dopuštajući da je i pokušaju tješiti. Njena osjećajnost bila je vrlo snažna.

Kad je doručak bio gotov, izišla je iz kuće sama i lunjala po selu Allenhamu, prepuštajući se gotovo cijelo prijepodne sjećanju na minule užitke i plačući nad sadašnjom nesrećom.

Večer je prošla u isto takvu prepuštanju osjećajima. Prosvirala je sve omiljene pjesme što ih je običavala svirati Willoughbyju, svaku ariju, u kojoj su im se glasovi najčešće ujedinjavali, pa je sjedila uz klavir zureći u svaki redak nota što ih je on ispisao za nju, dok joj srce nije postalo tako tužno da tužnije nije moglo biti. I svakoga je dana tako podgrijavala svoju tugu. Provodila je cijele sate uz klavir, naizmjence pjevajući i plačući, a glas joj je često bio potpuno prigušen suzama. A i kad bi čitala knjige, jednako kao i kad bi svirala, predavala se tuzi što ju je izazivala suprotnost između prošlosti i sadašnjosti. Čitala je samo ono što su njih dvoje običavali zajedno čitati. Tako snažna bol nije se doista mogla vječito podnositi. Za nekoliko dana prešla je u tihu sjetu, ali radnje, koje je svakodnevno obavljala, njezine samotne šetnje i tiha razmišljanja, i dalje su izazivali jednako snažnu tugu kao i prije.

Od Willoughbyja nije stiglo nijedno pismo, a Marianne, čini se, nije ni očekivala da će joj pisati. Majka je bila iznenađena, a Elinor je ponovno postala uznemirena. Međutim, gospođa Dashwood je, kad god joj je bilo potrebno, znala pronaći objašnjenje koje je barem nju zadovoljavalo.

– Ne zaboravi, Elinor – rekla je – da si John često donosi naša pisma s pošte i nosi ih na poštu. Mi smo se već složile u tome da je tajnost možda potrebna, a moramo priznati da se ona ne može sačuvati ako njihovo dopisivanje treba proći kroz ruke sir Johna.

Elinor nije mogla poreći da je to istina, pa je u tome pokušavala pronaći povod za njegovu šutnju. Međutim, postojao je jedan način, tako izravan, tako jednostavan

i, po njezinu mišljenu tako prikladan da se sazna pravo stanje stvari i da se smjesta ukloni sva neizvjesnost, da nije mogla ne natuknuti ga svojoj majci.

– Zašto odmah ne upitaš Mariannu – rekla je – je li zaručena za Willoughbyja ili nije? Od tebe, njezine majke, dobre i uviđavne majke, takvo pitanje ne bi je moglo povrijediti. Ono bi bilo prirodna posljedica tvoje ljubavi prema njoj. Ona je uvijek bila vrlo iskrena, a pogotovu prema tebi.

– Ni za cijeli je svijet ne bih to upitala. Pretpostavimo da nisu zaručeni, kakvu li bi bol zadalo takvo pitanje! U svakom slučaju, bilo bi vrlo neplemenito. Ne bih više nikada zaslužila njezino povjerenje pošto bi mi silom priznala ono što zasad treba ostati tajna za svakoga. Poznajem Mariannino srce. Znam da me nježno voli i da neću biti posljednja koja će sve saznati kad to prilike dopuste. Ne bih ni pomislila da silom iznudim bilo čije povjerenje, a najmanje svoga djeteta, jer bi joj osjećaj dužnosti zabranio poricanje što joj ga možda naređuju njene želje.

Elinor je smatrala da je ta velikodušnost, s obzirom na mladost njezine sestre, pretjerana, pa je i dalje navaljivala, ali uzalud. Normalan razum, normalan oprez, normalna razboritost, sve se to utopilo u romantičnoj osjetljivosti gospođe Dashwood.

Prošlo je nekoliko dana prije nego što je itko od njih pred Mariannom spomenuo Willoughbyjevo ime. Naravno, sir John i gospođa Jennings nisu bili tako pažljivi i njihove su dosjetke povećavale bol mnogih tužnih trenutaka, ali jedne večeri gospođa Dashwood, slučajno uzevši jedan svezak Shakespearea, uskliknu:

– Nismo završili Hamleta, Marianne. Naš je dragi Willoughby otišao prije nego što smo došli do kraja. Stavit ćemo ga u stranu tako da, kad opet dođe... A možda će proći mjeseci dok se to dogodi.

– Mjeseci! – uskliknu Marianne s velikim iznenađenjem. – Ne – tek nekoliko tjedana.

Gospođa se Dashwood pokajala što je to rekla, ali Elinor je bila zadovoljna jer je time izazvala Mariannin odgovor koji je tako jasno izražavao povjerenje u Willoughbyja i poznavanje njegovih namjera.

Jednog jutra, oko tjedan dana pošto je on otišao sa sela, Mariannu su njene sestre nagovorile da pođe s njima na uobičajenu šetnju umjesto da sama lunja uokolo. Dotad je ona brižno izbjegavala svako društvo u svojim izletima. Ako bi se njezine sestre spremale na šetnju po visokim livadama, ona bi se odmah izgubila u smjeru doline; ako bi one govorile o dolini, ona bi se brzo popela na brežuljke, a kad bi one bile spremne za polazak, nju nikada nisu mogle pronaći. Ali konačno su je pridobila Elinorina nastojanja, koja se jako protivila toj neprestanoj povučenosti. Hodale su putom kroz dolinu, većinom šuteći, jer Mariannina se tuga nije mogla obuzdavati, a Elinor, zadovoljna što je prebrodila jednu zapreku, nije htjela dalje navaljivati. S onu stranu ulaza u dolinu, gdje je okolina, premda još bujna, bila pitomija i otvorenija, pred njima se pružio dugačak komad puta kojim su prolazile kad su prvi put došle u Barton. Tu su zastale da pogledaju oko sebe i da promotre predio što su ga izdaleka gledale iz svoje kuće i to s mjesta do kojeg nisu nikada došle u svojim prijašnjim šetnjama.

Među predmetima u okolini uskoro su otkrile jedno živo biće. Bio je to muškarac na konju, koji je jahao prema njima. Za nekoliko su minuta mogle razabrati da je to neki gospodin, a trenutak potom Marianne u zanosu usklikne:

– To je on. Da, zaista. Znam da jest! – i požuri se njemu u susret, kadli Elinor viknu:

– Uvjerena sam, Marianne, da se varaš. To nije Willoughby. Taj čovjek nije tako visok i nema njegovo držanje.

– Ima, ima – viknu Marianne. – Uvjerena sam da ima. Njegovo držanje, njegov kaput, njegov konj. Znala sam da će se uskoro vratiti.

Žustro je hodala naprijed dok je govorila, a Elinor, da bi zaštitila Mariannu od neugodnosti, budući da je bila gotovo sigurna da to nije Willoughby, ubrza korak da je dostigne. Uskoro su bile na tridesetak metara od toga gospodina. Marianne ponovno pogleda, srce joj klonu i, okrenuvši se naglo, žurno pođe natrag, kadli se glasovi obiju njenih sestara pojačaše da je zadrže, a priključio im se treći, gotovo jednako poznat kao Willoughbyjev, moleći je da stane. Ona se okrenula i s iznenađenjem i radošću ugledala Edwarda Ferrarsa.

On je jedina osoba na svijetu kojoj se u tom času moglo oprostiti što nije Willoughby; jedina osoba koja joj je mogla izmamiti smiješak, i ona je rastjerala suze da bi mu se nasmiješila pa je, u sreći svoje sestre, na neko vrijeme zaboravila svoje razočaranje.

Sjahao je i, predavši konja svome sluzi, pošao s njima pješice do Bartona, kamo ih je upravo išao posjetiti.

Sve su ga vrlo srdačno pozdravile, a pogotovu Marianne, koja ga je dočekala s više topline nego i sama Elinor. Za Mariannu je, zapravo, sastanak Edwarda i njene sestre bio samo nastavak one neobjašnjive hladnoće što ju je često opazila u Norlandu u njihovu uzajamnom ponašanju. Osobito se kod Edwarda osjećao nedostatak svega onoga što bi zaljubljen čovjek u takvom času morao pokazivati i reći. Bio je zbunjen, činilo se da gotovo i nije svjestan užitka što ih vidi, nije pokazivao ni zanos ni radost, govorio je malo, i to samo ono na što su ga svojim pitanjima prisilile, i nije počastio Elinor nikakvim znakom osobite naklonosti. Marianne je to gledala i slušala sa sve većim iznenađenjem. Gotovo da je počela osjećati nesklonost prema Edwardu i taj osjećaj, kao i svi drugi njeni osjećaji, završio je tako da je sve svoje misli ponovno usmjerila na Willoughbyja, čije je ponašanje predstavljalo dovoljno očitu suprotnost ponašanju čovjeka koji je određen da mu bude šurjak.

Nakon kratke šutnje, koja je uslijedila nakon prvog iznenađenja i mnogih pitanja pri susretu, Marianne je upitala Edwarda dolazi li ravno iz Londona. Ne, već je četrnaest dana u Devonshireu.

– Četrnaest dana! – ponovi ona, iznenađena što je on tako dugo u istom kraju u kojem i Elinor a da je nije posjetio.

Izgledao je prilično žalostan kad je dodao da stanuje kod nekih prijatelja blizu

Plymoutha.

– Jeste li u posljednje vrijeme bili u Sussexu? – upita Elinor.

– Bio sam u Norlandu otprilike prije mjesec dana.

– Pa kako izgleda dragi, dragi Norland? – viknu Marianne.

– Dragi, dragi Norland – rekla je Elinor – vjerojatno izgleda jednako kao uvijek u ovo doba godine. Šume i staze pokrivene debelom naslagom uveloga lišća.

– O! – viknu Marianne. – S kakvim li sam ga zanosnim osjećajem nekoć promatrala kako pada! Kako li sam, hodajući, uživala gledati kako ga vjetar u velikom mnoštvu kovitla oko mene! Kakve li je sve osjećaje budilo u meni lišće, jesen i sam zrak! Sada nema nikoga da gleda to lišće. Na nj gledaju samo kao na smetnju, žurno ga metu i gone koliko je moguće dalje od pogleda.

– Nije svatko slab na uvelo lišće kao ti – reče Elinor.

– Ne. Malo njih sudjeluje u mojim osjećajima i nema ih mnogo koji ih razumiju. Ali katkad da. – Rekavši to, zapade načas u sanjarenje; međutim, trgnuvši se ponovno, reče, upozorivši Edwarda na vidik: – Eto, to je dolina Barton. Pogledajte niz nju i, ako možete, budite mirni. Pogledajte one brežuljke! Jeste li ikada vidjeli takve? Lijevo je Barton Park, usred onih šuma i nasada. Možete vidjeti jedan kraj kuće. A tamo, ispod onoga najdaljeg brežuljka, koji se tako veličanstveno uzdiže, tamo je naša kućica.

– Krasan kraj – odvrati on – ali zimi zacijelo ima mnogo blata u tim udolinama.

– Kako možete misliti na blato dok gledate ove ljepote?

– Jer – odvrati on smiješeći se – među ostalim ljepotama pred sobom vidim jedan vrlo blatan puteljak.

– Čudno! – reče Marianne sama za se, idući dalje.

– Imate li ovdje ugodne susjede? Jesu li Middletonovi ugodni ljudi?

– Ne, nipošto – odgovori Marianne – gore susjede ne bismo mogli imati.

– Marianne – viknu njezina sestra – kako to možeš reći? Kako možeš biti tako nepravedna? Oni su vrlo otmjena obitelj, gospodine Ferrars, a prema nama su se ponijeli najprijateljskije. Zar si zaboravila, Marianne, koliko ugodnih dana dugujemo njima?

– Nisam – reče Marianne tihim glasom – ali ni to koliko im mučnih trenutaka dugujemo.

Elinor se nije osvrnula na to i, svraćajući pažnju prema njihovu gostu, pokušavala je održavati s njim nešto poput razgovora, govoreći o njihovu sadašnjem stanu, o njegovim lošim stranama itd., silom izvlačeći iz njega povremena pitanja i napomene. Ozbiljno ju je mučila njegova hladnoća i povučenost, bila je uzrujana i gotovo srdita, ali, odlučivši da će svoje ponašanje prema njemu podesiti više prema prošlosti nego sadašnjosti, izbjegavala je svaki znak negodovanja ili nezadovoljstva i postupala je s njim kako je mislila da treba postupati s obzirom na staro prijateljstvo.

Sedamnaesto poglavlje

GOSPOĐA se Dashwood samo načas iznenadila kad ga je ugledala, jer je, po njezinu mišljenju, njegov dolazak u Barton bio nešto najprirodnije. Njezino veselje i izraz pažnje nadvladali su čuđenje. Ona mu je iskazala najtopliju dobrodošlicu, tako da se plašljivost, hladnoća i povučenost nisu mogle održati pred takvim dočekom. Ti su osjećaji počeli slabjeti u njemu i prije nego što je ušao u kuću, a bili su potpuno nadvladani srdačnim ponašanjem gospođe Dashwood. Zapravo, muškarac ne bi mogao voljeti ijednu od njezinih dviju kćeri a da taj osjećaj ne prenese i na nju. Elinor je bila zadovoljna kad je vidjela da je on uskoro bio onaj stari Edward. Njegova ljubav prema svima njima kao da je ponovno oživjela, i opet se počelo zapažati njegovo zanimanje za njihov život. Međutim, nije bio raspoložen. Hvalio je njihovu kuću, divio se pogledu, bio je pažljiv i ljubazan, ali ipak nije bio raspoložen. To je opazila cijela obitelj, a gospođa Dashwood, pripisujući to nedostatku velikodušnosti njegove majke, sjela je za stol ogorčena na sve sebične roditelje.

– Kakvi su sada planovi gospođe Ferrars s vama, Edwarde? – rekla je kad se završila večera i kad su posjedali oko kamina. – Hoćete li još biti veliki govornik protiv svoje volje?

– Ne. Nadam se da se moja majka sada uvjerila da nemam ni nadarenosti ni sklonosti za javnog radnika!

– Ali kako ćete postići slavu, jer slavni morate biti da biste udovoljili svojoj obitelji? A bez sklonosti za trošenje, bez želje da srećete strane ljude, bez stalnog zanimanja i bez samopouzdanja to će vam možda biti teško.

– Neću ni pokušati. Nemam želje da se istaknem, a imam mnogo razloga da se nadam da se nikada i neću istaknuti. Hvala Bogu! Silom me ne mogu natjerati da budem genij i govornik.

– Dobro znam da niste častoljubivi. Sve su vam želje umjerene.

– Jednako kao i želje većine ljudi, mislim. Želim jednako kao i svatko drugi biti savršeno sretan, ali, kao i u svih ostalih, to mora biti sreća kakva meni odgovara. Visok položaj neće me učiniti sretnim.

– Bilo bi čudno da vas učini! – uskliknu Marianne. – Kakve veze ima bogatstvo ili visok položaj sa srećom?

– Visok položaj ima malo veze – reče Elinor – ali bogatstvo i te koliko.

– Sram te bilo, Elinor! – reče Marianne. – Novac može pružiti sreću samo tamo

gdje nema ničega drugog. Iznad onoga što je dovoljno za život, novac ne može pružiti pravo zadovoljstvo, ukoliko je to ovisno o samom pojedincu.

– Možda bismo – reče Elinor, smiješeći se – mogle doći do istog zaključka. Ono što ti zoveš dovoljnim za život, a ja bogatstvom, to dvoje je, rekla bih, vrlo slično. A složit ćemo se u tome da u današnjem svijetu nema udobnosti bez bogatstva. Samo što su tvoje ideje plemenitije od mojih. Dakle, da čujemo, što ti zoveš dovoljnim za život?

– Otprilike tisuću osamsto ili dvije tisuće na godinu. Ništa više.

Elinor se nasmija. – Dvije tisuće na godinu! Jedna je tisuća za mene bogatstvo! Slutila sam kako će završiti ta rasprava.

– Pa ipak, dvije tisuće na godinu vrlo je skroman dohodak – reče Marianne. – S manjim se dohotkom ne može uzdržavati obitelj. Uvjerena sam da nisam pretjerala u svojim zahtjevima. Valjano kućanstvo, sa slugama, kočijom, ili možda i dvjema, i lovačkim psima, ne može se uzdržavati s manjim prihodima.

Elinor se ponovno nasmiješila kad je čula svoju sestru kako s toliko točnosti opisuje njihove buduće troškove u Combe Magni.

– Lovački psi! – ponovi Edward. – Ali zašto morate imati lovačke pse? Nije svatko lovac.

Marianne se, dok je odgovarala, zacrvenjela.

– Ali većina ljudi jest.

– Ne bi bilo loše – reče Margaret, načinjući novu misao – kad bi nam netko dao svakoj jedan veliki imutak!

– O, kad bi barem! – uskliknu Marianne, a oči joj zablistaše od uzbuđenja, dok su joj se obrazi zažarili od užitka pri pomislili na tu dočaranu sreću.

– Sve se mi, mislim, slažemo u toj želji – reče Elinor – iako na to ne možemo utjecati.

– O, Bože! – viknu Margaret – kako bih ja bila sretna! Pitam se što bih učinila s tim bogatstvom!

Marianne kao da nije bila u nedoumici što se toga tiče.

– Ne bih uistinu znala kako da sama potrošim veliko bogatstvo – reče gospođa Dashwood – kad bi mi sva djeca i bez moje pomoći bila bogata.

– Moraš početi preuređivati ovu kuću – primijeti Elinor – pa će uskoro nestati tvojih briga.

– Kave bi raskošne narudžbe u tom slučaju odlazile iz ove obitelj u London! – reče Edward. – Bio bi to sretan dan za knjižare, trgovce muzikalijama i reprodukcijama! Vi biste, gospođice Dashwood, naručili da vam šalju svaku vrijednu novu reprodukciju – a što se tiče Marianne, poznavajući uzvišenost njezinih osjećaja, u Londonu ne bi bilo dosta muzikalija da joj udovolje. A knjige! Thompson, Cowper, Scott – ona bi ih kupovala i kupovala. Kupila bi svaki primjerak, vjerujem, kako ne bi pali u nevrijedne ruke. I nabavila bi sve knjige koje govore kako se treba diviti starom savijenom drvetu. Zar ne, Marianne? Oprostite mi ako sam jako drzak, ali htio sam vam pokazati da nisam zaboravio naše stare prepirke.

– Drago mi je kad me tko podsjeća na prošlost, Edwarde – bez obzira na to je li

tužna ili vesela, volim je se sjećati – i nikada me nećete uvrijediti govoreći o prošlim vremenima. Sasvim ste ispravno zamislili kako bi se potrošio moj novac – barem jedan dio – moja bi se gotovina zacijelo upotrijebila za popunjavanje moje zbirke nota i knjiga.

– A glavnina imutka utrošila bi se na godišnje rente za pisce ili njihove nasljednike.

– Ne, Edwarde, znala bih je korisnije upotrijebiti.

– Možda biste je onda upotrijebili kao nagradu osobi koja bi napisala najbolju obranu vašeg omiljenog načela da nitko ne može biti zaljubljen više nego jednom u životu – jer, vjerujem da je vaše mišljenje u tom pogledu ostalo nepromijenjeno.

– Bez sumnje. U mojoj dobi mišljenja su prilično stabilna. Nije vjerojatno da bih sada vidjela ili čula nešto što bi ih promijenilo.

– Marianne je, kao što vidite, jednako postojana kao uvijek – reče Elinor – uopće se nije promijenila.

– Samo je postala nešto ozbiljnija nego što je bila.

– Ne, Edwarde – reče Marianne – nije potrebno da mi prigovarate. Ni vi niste jako veseli.

– Po čemu to zaključujete? – odvrati on s uzdahom. – Međutim, veselost nije nikada bila sastavni dio moga značaja.

– Ne smatram da je dio Mariannina značaja – reče Elinor. – Jedva da bih je nazvala živahnom djevojkom – vrlo je iskrena, vrlo revna u svemu što radi – katkad puno priča, a uvijek s uzbuđenjem – ali nije često uistinu vesela.

– Mislim da ste u pravu – odvrati on – a ipak, uvijek sam je smatrao živahnom djevojkom.

– Često sam sebe uhvatila da zapadam u takve pogreške – reče Elinor – da nipošto ne shvaćam karakter u ovom ili onom pogledu. Zamišljala sam da su ljudi mnogo veseliji ili ozbiljniji, ili dovitljiviji ili gluplji nego što doista jesu, a teško bih mogla reći zašto i odakle dolazi do te obmane; katkad se čovjek povodi za onim što oni sami o sebi kažu, a vrlo često za onim što drugi ljudi kažu o njima, a da sam sebi ne dâ vremena da promisli i prosudi.

– Ali ja sam, Elinor, mislila da je ispravno povoditi se za mišljenjem drugih ljudi – reče Marianne. – Mislila sam da nam je moć prosudbe dana samo zato da bude podložna prosudbi naših susjeda. To je oduvijek bila tvoja doktrina, u to sam uvjerena.

– Ne, Marianne, nikada. Moja doktrina nije nikada imala za cilj podjarmiti razum. Jedino na što sam ikada pokušala utjecati jest ponašanje. Ne smiješ brkati ono što sam htjela reći. Kriva sam, priznajem, što sam često željela da općenito s više pažnje susrećeš naše znance, ali, kada sam ti ja savjetovala da prihvatiš njihove osjećaje ili da se složiš s njihovom prosudbom u ozbiljnim stvarima?

– Nije vam pošlo za rukom da sestru dovedete na svoju razinu opće udvornosti – reče Edward Elinor. – Uspijevate li ikada u tome?

– Sasvim suprotno – odvrati Elinor, gledajući izražajno Mariannu.

– Ja se u teoriji potpuno slažem s vama, ali se bojim da mi je praksa više na strani vaše sestre. Nikoga ne želim uvrijediti, ali sam tako ludo bojažljiv da se često čini da sam nepažljiv, a zapravo me sputava samo moja prirođena nespretnost. Često sam mislio da sam predodređen kretati se u nižem društvu jer se tako nelagodno osjećam među nepoznatim otmjenim ljudima!

– Marianne od toga ne pati – reče Elinor.

– Ona i predobro zna svoju vrijednost a da bi trpjela od neumjesnog stida – odvrati Edward. – Bojažljivost je svakako samo posljedica osjećaja manje vrijednosti. Kad bih mogao uvjeriti sam sebe da mi je ponašanje savršeno neusiljeno i skladno, ne bih bio bojažljiv.

– Ali biste ipak bili povučeni – reče Marianne – a to je još gore.

Edward se zagleda u nju. – Povučen! Zar sam ja, Marianne, povučen?

– Da, jako.

– Ne razumijem vas – odvrati on zacrvenjevši se. – Povučen! – Kako, na koji način? Što bih trebao reći? Što time mislite?

Elinor je očito bila iznenađena njegovim uzbuđenjem, ali, pokušavajući šalom prijeći preko toga predmeta, reče mu: – Zar ne poznajete dovoljno moju sestru da biste razumjeli što ona želi reći? Zar ne znate da ona smatra svakoga povučenim ako ne govori tako brzo i ako se s toliko zanosa kao ona ne divi onome čemu se ona divi?

Edward ne odgovori. Vratila mu se njegova ozbiljnost i zamišljenost u najjačem obliku – i on je neko vrijeme sjedio šuteći i utučeno.

Osamnaesto poglavlje

ELINOR je s velikim nemirom opazila potištenost svoga prijatelja. Njegov joj je posjet pružao tek djelomično zadovoljstvo dok god se činilo da on sam tako nepotpuno uživa u njemu. Bilo je očito da je nesretan, a voljela bi kad bi bilo isto tako očito da je on časti istom onom naklonošću za koju je nekoć nesumnjivo osjećala da je pobuđuje. Međutim, od toga časa njegova se naklonost činila vrlo neizvjesnom, a povučenost u njegovu ponašanju prema njoj opovrgavala je u jednom času ono što joj je njegov živahniji pogled govorio čas prije.

Sljedećeg jutra, prije nego što su sišli, pridružio se njoj i Marianni u sobi za doručak. A Marianne, želeći pripomoći njihovoj sreći koliko god je moguće, uskoro ih ostavi same. Ali, prije nego što je bila na pola stuba, čula je kako se otvaraju vrata salona i, okrenuvši se, s iznenađenjem vidje Edwarda kako izlazi sam.

– Idem u selo vidjeti svoje konje – reče on – jer još nije gotov doručak. Vratit ću se odmah.

Edward im se vratio ponovno očaran okolinom. Na svojoj šetnji do sela vidio je mnoge dijelove doline u svoj svojoj ljepoti, a iz samog sela, koje je bilo na mnogo višem položaju nego njihova kuća, pružao se širok pogled na cijeli kraj, i to mu se osobito svidjelo. To je bila tema koja je zacijelo privukla Mariannninu pažnju, pa je i ona počela iznositi svoje divljenje za te vidike i iscrpnije ga ispitivati o stvarima koje su ga se osobito dojmile, a tada je Edward prekinu riječima. – Ne smijete, Marianno, previše ispitivati – upamtite da ja ništa ne znam o slikovitosti pa ću vas uvrijediti svojim neznanjem i nedostatkom ukusa ako prijeđemo na pojedinosti. Nazvat ću brežuljke strmima, umjesto, kako bi trebalo reći, vrletnima, ravnice čudnima i divljima, umjesto nepravilnima i krševitima kako bi moralo biti, a za udaljene ću predmete reći da se ne vide, a trebalo bi kazati da se nejasno razabiru kroz blagu koprenu magličastog zraka. Morate se zadovoljiti divljenjem kakvo ja po svojoj savjesti mogu iskazati. Ja to nazivam vrlo lijepim krajem – brežuljci su strmi, šume su, čini se, pune dobrog drva, a dolina izgleda ugodna i lijepo leži – s bogatim livadama i s nekoliko urednih seljačkih kuća razbacanih tu i tamo. To točno odgovara mome pojmu o lijepom kraju jer ujedinjuje ljepotu i korisnost – a mislim da je i slikovit zato što mu se vi divite. Lako mogu povjerovati da je pun stijena i obronaka, sivkaste mahovine i šipražja, ali ja to nisam opazio. Nemam nikakva smisla za slikovitost.

– Bojim se da je to istina – reče Marianne – ali zašto se time hvalite?

– Naslućujem – reče Elinor – da Edward, da bi izbjegao jednu vrstu neprirodnosti, zapada u drugu. Budući da vjeruje da se mnogi ljudi pretvaraju da se više dive ljepotama prirode nego što to doista osjećaju, pa mu je takvo pretvaranje odvratno, on se pretvara, gledajući ih, ravnodušnijim i manje upućenim nego što doista jest. On je sitničav i želi imati svoju vlastitu izvještačenost.

– Potpuno se slažem – reče Marianne – da je divljenje prirodi postalo puko naklapanje. Svatko se pretvara da je osjeća i pokušava je opisati s ukusom i kićenošću onoga koji je prvi utvrdio što je to slikovita ljepota. Prezirem sve vrste naklapanja i katkad sam zadržala svoje osjećaje za sebe jer nisam našla riječi da ih opišem, osim izlizanim i otrcanim frazama koje su već sasvim izgubile svoj smisao.

– Uvjeren sam – reče Edward – da vi zaista osjećate sav onaj užitak u lijepom krajoliku za koji tvrdite da ga osjećate. Ali, zauzvrat, vaša mi sestra mora dopustiti da ne osjećam ništa više nego što tvrdim da osjećam. Sviđa mi se lijep vidik, ali ne prema načelima slikovitosti. Ne sviđa mi se zgrčeno, svinuto, uvelo drveće. Mnogo mu se više divim kad je visoko, ravno i u cvatu. Ne sviđaju mi se propale, dotrajale seoske kućice. Ne volim koprivu ni čičak ni vrijesov cvijet. Više uživam u udobnoj seljačkoj kući nego u kuli – a skupina čistih, sretnih seljaka milija mi je nego najslikovitiji razbojnici na svijetu.

Marianne je zabezeknuto gledala Edwarda, a sućutno svoju sestru. Elinor se samo smijala.

Više o tome nisu razgovarali, a Marianne je ostala zamišljena i šutljiva dok joj iznenada novi predmet nije zaokupio pažnju. Sjedila je pokraj Edwarda dok je uzimao čaj od gospođe Dashwood, ispružio je ruku tako blizu nje da se vrlo uočljivo vidio na jednom od njegovih prstiju prsten s umetnutim uvojkom kose.

– Nisam nikada vidjela da nosite prsten, Edwarde – viknu ona. – Je li to Fannyna kosa? Sjećam se da vam ju je obećala dati. Ali meni se čini da je njezina kosa bila tamnija.

Marianne je neobzirno rekla ono što je osjećala, ali kad je vidjela koliku je bol prouzročila Edwardu, bila je zbog svoje nepromišljenosti u većoj neprilici nego on sam. Njega je oblilo tamno rumenilo i, pogledavši načas Elinor, odgovorio je: – Da, to je kosa moje sestre. Poznato vam je da boja kose dobije drukčiji ton kad se umetne u prsten.

Elinor se susrela s njegovim pogledom i vidjelo se da sve zna. Ona je smjesta, jednako kao i Marianne, shvatila da je to njezina kosa. Jedina je razlika u njihovu zaključku bila u tome što ju je Marianne smatrala darom njezine sestre, a Elinor je bila svjesna da ju je dobio nekakvom krađom ili lukavštinom bez njezina znanja. Nije, međutim, bila raspoložena da to smatra uvredom i, hineći da nije opazila što se dogodilo, prešla je smjesta na drugi razgovor, a u sebi je odlučila da će odsad vrebati na svaku priliku da vidi kosu i nesumnjivo se uvjeri je li to točno boja njezine kose.

Edwardova je zbunjenost potrajala neko vrijeme i završila u još jačoj odsutnosti duha. Cijelo je prijepodne bio neobično ozbiljan. Marianne se strogo prekoravala zbog onoga što je rekla, ali bi sama sebi možda mnogo brže oprostila da je znala kako

gotovo i nije time povrijedila svoju sestru.

Nešto prije podneva posjetili su ih sir John i gospođa Jennings, koja je, kad je čula da je u njihovu kuću došao neki gospodin, došla izvidjeti tko je gost. Uz pomoć njegove punice, sir Johnu nije trebalo dugo da sazna da Edwardovo prezime počinje sa F, a u tome je bio budući povod za bockanje Elinor. Nisu je odmah počeli zadirkivati samo zbog toga što su se tek sada upoznali s Edwardom. Međutim, ionako je iz nekih vrlo znakovitih pogleda razabrala dokle seže njihova pronicavost utemeljena na Margaretinim obavijestima.

Sir John nije nikada došao Dashwoodovima a da ih nije pozvao na večeru sljedećeg dana ili na čaj još iste večeri. Ovaj put, da bi se što bolje pobrinuo za njihova gosta, za čiju se zabavu osjećao obvezanim, zamolio ih je da dođu i na jedno i na drugo.

– Morate večeras popiti s nama čaj – rekao je – jer ćemo biti potpuno sami – a sutra morate svakako večerati kod nas jer će biti veliko društvo.

Gospođa Jennings još je naglasila nužnost toga posjeta. – A tko zna, možda ćete i plesati – reče ona. – A to će vas zacijelo privući, gospođice Marianne.

– Ples! – viknu Marianne. – Nemoguće! Tko će plesati?

– Tko! Pa vi, i Careyjeve, i Whitakerovi, naravno. Što! Zar ste mislili da nitko ne može plesati jer je otišla stanovita osoba kojoj nećemo spominjati ime!

– Od srca bih želio – viknu sir John – da je Willoughby opet s nama.

To i Mariannino rumenilo probudilo je u Edwardu sumnju. – A tko je Willoughby? – upita on tihim glasom Elinor, pokraj koje je sjedio.

Ona mu kratko odgovori, ali Mariannino je lice više govorilo. Edward je vidio dovoljno da shvati ne samo što drugi žele reći, nego i onaj izraz na Marianninu licu koji mu je prije bio zagonetan. Kad su njihovi gosti otišli, došao je ravno do nje i šapćući rekao: – Ja sam naslućivao. Hoćete li da vam kažem što?

– Što time mislite?

– Da vam kažem?

– Svakako.

– E, pa, naslućujem da je gospodin Willoughby lovac.

Marianne je bila iznenađena i zbunjena, ali nije mogla ne nasmiješiti se smirenoj nestašnosti njegova držanja. Nakon kratke šutnje reče:

– O, Edwarde! Kako možete? Ali, nadam se da će doći vrijeme... uvjerena sam da će vam se svidjeti.

– U to ne sumnjam – odvrati on, prilično začuđen njezinom usrdnošću i žarom. Jer, da nije smatrao da je to šala za njezine znance, utemeljena samo na nečemu ili ničemu između gospodina Wiloughbyja i nje, on se ne bi bio odlučio to spomenuti.

Devetnaesto poglavlje

EDWARD je ostao u njihovoj kući tjedan dana. Gospođa Dashwood usrdno ga je nagovarala da ostane dulje, ali on je, kao da mu je cilj trapiti sama sebe, očito odlučio otići kad mu među prijateljima bude najljepše. Raspoloženje mu se u posljednja dva-tri dana, iako još uvijek neuravnoteženo, znatno popravilo – sve je više volio kuću i okolicu – nikada nije govorio o svom odlasku bez uzdaha – izjavljivao je da ima dovoljno slobodnog vremena – čak nije točno znao kamo će poći kad ode od njih – pa ipak, otići je morao. Nikada nijedan tjedan nije tako brzo protekao – gotovo nije mogao vjerovati da je prošao. Ponovio je to nekoliko puta, a rekao je i štošta drugo što je pokazivalo da su njegovi osjećaji iskreni a ono što čini neiskreno. Nije se osjećao ugodno u Norlandu, mrzio je život u Londonu, a ipak, mora ići ili u Norland ili u London. Cijenio je iznad svega njihovu dobrotu i najsretniji je bio u njihovu društvu. Pa ipak, potkraj tjedna mora ih ostaviti, usprkos njihovim i svojim željama i premda ima vremena.

Elinor je okrivljavala njegovu majku za sve što je bilo neobično u njegovu ponašanju, a za nju je bila sreća što je tako nepotpuno poznavala značaj njegove majke pa je to bila isprika za sve što je bilo čudno u mladićevu ponašanju. Međutim, kako je bila razočarana i uznemirena, a katkad i nezadovoljna njegovim kolebljivim ponašanjem prema njoj, bila je uglavnom vrlo sklona na njegove postupke gledati sa svim svesrdnim isprikama i velikodušnim ublažavanjima, što je njezina majka mnogo teže iznudila iz nje kad je trebalo dati podršku Willoughbyju. Edwardov se nedostatak živahnosti, otvorenosti i dosljednosti najčešće pripisivao njegovoj ovisnosti o gospođi Ferrars i slabu poznavanju naravi i planova. Povod kratkoće njegova posjeta i postojanosti njegove odluke da ode bio je u toj istoj prisilnoj sklonosti, istoj neizbježnoj potrebi da se prilagođuje svojoj majci. Stari ustaljeni sukob između dužnosti i želje roditelja i djeteta, bio je uzrok svemu. Ona bi voljela znati kad će te teškoće prestati, taj otpor popustiti – kad će se gospođa Ferrars obratiti, a njezin sin dobiti slobodu da bude sretan. Međutim, od tih ispraznih želja morala se radi utjehe uteći svojoj obnovljenoj vjeri u Edwardovu ljubav, sjećanju na svaki znak pažnje u pogledu ili riječima koje joj je uputio dok je bio u Bartonu, a više od svega onom laskavom dokazu njegove ljubavi što ga neprestano nosi na svom prstu.

– Mislim da biste vi, Edwarde – reče gospođa Dashwood dok su posljednjeg jutra sjedili za doručkom – bili sretniji kad biste imali bilo kakvo zanimanje koje bi vam ispunilo vrijeme u ostvarivanju vaših planova i učinilo vam život zanimljivijim. To

možda ne bi odgovaralo vašim prijateljima – ne biste im mogli poklanjati toliko svoga vremena. Ali – (pritom se nasmiješila) – vi biste imali stvarnu korist barem u jednom pogledu – znali biste kamo poći kad odete od njih.

— Uvjeravam vas – odvrati on – da već dugo razmišljam o tome. Velika je nesreća za me bila, i jest, a vjerojatno će uvijek i biti, da nisam imao nikakvu obvezu koja bi me zaokupila, nikakvo zanimanje koje bi me zaposlilo i pružilo mi kakvu-takvu neovisnost. Ali, na nesreću, moja izbirljivost, i izbirljivost mojih prijatelja, učinila je od mene ono što jesam: dokono, bespomoćno stvorenje. Nikada se nismo mogli složiti u izboru zvanja za mene. Uvijek sam volio svećenički stalež, pa još i sada volim. Ali to nije bilo dovoljno otmjeno za moju obitelj. Oni su predlagali vojničku službu. To je opet bilo suviše otmjeno za mene. Dopuštali su da je pravo dovoljno gospodsko, jer mnogi mladi ljudi koji imaju odvjetničke kancelarije u Templeu vrlo su rado viđeni u najvišim krugovima i voze se po gradu u vrlo elegantnim jednopregnim kolima na dva kotača. Ali ja nisam osjećao sklonost za pravo, čak ni za ono mutno proučavanje prava koje je moja obitelj odobravala. Štose mornarice tiče, ona je, istina, pomodna, ali ja sam bio prestar kad se prvi put počelo govoriti o tome da uđem u mornaricu – i, na koncu, kako nije bilo potrebe da uopće imam neko zanimanje, jer mogu biti jednako elegantan i otmjen bez crvenog kaputa na sebi kao i s njim, zaključeno je da je besposlica uglavnom najprobitačnija i najčasnija, a mladić od osamnaest godina obično nije tako svesrdno željan da bude zaposlen da bi se odupro salijetanjima prijatelja koji su me nagovarali da ne radim. Stoga su me upisali u Oxford i odonda sam temeljito besposlen.

– Sve u svemu, pretpostavljam – reče gospođa Daswhood – budući da dokolica nije uvećala vašu sreću, da će se vaši sinovi izobraziti za toliko zvanja, poslova, zanimanja i obrta kao Columellini[2].

– Izobrazit će se – reče on ozbiljnim glasom – da budu koliko god je moguće drukčiji nego što sam ja. U osjećanju, u djelima, u položaju, u svemu.

– No, no, Edwarde, sve je to izljev trenutačnog neraspoloženja. Vi ste snuždeni pa mislite da svatko tko je drukčiji od vas mora biti sretan. Ali zapamtite da će bol zbog rastanka s prijateljima povremeno osjetiti svatko, bez obzira na to kakvo mu je obrazovanje ili položaj. Upoznajte svoju sreću. Samo vam treba strpljenja – ili, dajte tome privlačnije ime, nazovite to nadom. Vaša će majka s vremenom osigurati onu neovisnost za kojom toliko čeznete. Njezina je dužnost, a postat će, mora uskoro postati i njezino zadovoljstvo, da spriječi da vam cijela mladost prođe u nezadovoljstvu. Što se sve može dogoditi u nekoliko mjeseci?!

– Mislim – odvrati Edward – da mi ne može pomoći ni mnogo mjeseci.

Premda potišteno duševno stanje nije prešlo na gospođu Dashwood, zadalo je

---

[2] Columella, ojađeni samotnik, roman Richarda Gravesa (1715. – 1804.), objavljen 1776. Evo kako Samotnik određuje sudbinu svojim sinovima. Na primjer: "Za trećega je odredio da bude vrlo slavan čovjek, koji će u sebi ujediniti zvanje ljekarnika, kirurga, akušera, ortopeda, zubara, trgovca hmeljem i rakijom." Columella se zanosio nadom da će s tolikim zvanjima njegovi sinovi biti osigurani protiv dosade i odvratnosti prema životu što ju je on iskusio, a koju je na se navukao nemarnim i neradničkm životom.

svima njima novu bol pri rastanku, do kojega je uskoro došlo, i neugodno se dojmilo osobito Elinorinih osjećaja, pa je trebalo dosta muke i vremena da se taj dojam potisne. Ali, kako je ona odlučila potisnuti ga i ne dopustiti da se opazi kako ona trpi zbog njegova odlaska više nego što trpi cijela njezina obitelj, ona nije prihvatila postupak što ga je tako razborito u sličnoj prilici upotrijebila Marianne, da poveća i učvrsti svoju tugu tražeći tišinu, samoću i nerad. Njihova su sredstva bila isto tako različita kao i njihovi ciljevi, a jednako su odgovarala i jednoj i drugoj.

Čim je izišao iz kuće, Elinor je sjela za svoj stol za crtanje. Cijeli je dan bila jako zaposlena, a nije ni tražila ni izbjegavala spomen njegova imena. Činilo se da se jednako kao uvijek zanima za opće probleme obitelji i, ako tim postupkom nije umanjila svoju žalost, barem je spriječila da se ona nepotrebno poveća, a majci i sestrama uštedjela je mnogo briga u vezi s njom.

Takvo ponašanje, sasvim suprotno od njezinoga, nije se Marianni činilo ništa pohvalnijim nego što joj se njezino činilo pogrešnim. Vrlo je lako riješila pitanje obuzdavanja same sebe; ono je kod velike ljubavi nemoguće, a kod mlake ljubavi nije nikakva vrlina. Da je ljubav njezine sestre bila mlaka, nije se usudila poreći, premda je nevoljko to priznavala. A o veličini svoje ljubavi pružila je vrlo izrazit dokaz time što je uvijek voljela i poštovala sestru, usprkos tome mučnom uvjerenju.

Umjesto da se isključi iz svoje obitelji, da odlazi od kuće s namjerom da bude sama, i da ih izbjegava, ili da cijelu noć leži budna prepuštajući se mislima, Elinor je ustanovila da joj svaki dan pruža dovoljno slobodnog vremena da misli na Edwarda i na Edwardovo ponašanje u svim mogućim raznolikostima što ih je moglo proizvesti njezino različito duševno stanje u razno vrijeme – s nježnošću, samilošću, odobravanjem, prijekorom i sumnjom. Bilo je u izobilju trenutaka kad razgovor među njima, ako ne zbog odsutnosti njezine majke i sestara, a ono barem zbog vrste posla kojim su bile zauzete, nije bio moguć, i tako je ona imala osjećaj da je potpuno sama. Duh joj je u svakom pogledu bio slobodan. Misli joj se nisu mogle vezati ni za što drugo; a prošlost i budućnost u vezi s tako zanimljivim predmetom morale su biti pred njom, morale su privlačiti njezinu pažnju i zaokupljati njezino sjećanje, njezino razmišljanje i njezinu maštu.

Jednoga jutra, ubrzo nakon Edwardova odlaska, dok je sjedila za svojim stolom za crtanje, iz takva sanjarenja probudio ju je dolazak gostiju. Slučajno je bila potpuno sama.

Zatvaranje malih vrata na ulazu u zeleni vrt pred kućom privuklo joj je pogled prema prozoru i ona ugleda veliko društvo kako ide prema kućnim vratima. Među njima bili su sir John i lady Middleton i gospođa Jennings, ali bilo ih je još dvoje, jedan gospodin i gospođa, koji su joj bili sasvim nepoznati. Sjedila je blizu prozora i čim ju je sir John opazio, prepustio je društvu obred kucanja na vrata pa ju je, prešavši preko tratine, zamolio da otvori prozor da bi tako mogla razgovarati s njim, premda je razmak između vrata i prozora bio tako malen da je bilo gotovo nemoguće govoriti kod prozora a da se razgovor ne čuje kod vrata.

– E – reče on – doveli smo vam nepoznate ljude. Kako vam se sviđaju?

– Pst! Čut će vas.

– Neka čuju. To su Palmerovi. Charlotte je vrlo dražesna, uvjeravam vas. Možete je vidjeti ako pogledate onamo.

Kako je Elinor bila uvjerena da će je vidjeti za dvije-tri minute, da ne ispadne radoznala, nije ga poslušala.

– Gdje je Marianne? Je li pobjegla zato što smo mi došli? Vidim da joj je glasovir otvoren.

– Mislim da je u šetnji.

Sad im se priključila gospođa Jennings koja nije mogla dočekati da se otvore vrata pa da ispriča svoju pripovijest. Krenula je vičući prema prozoru: Dobar dan, draga. Kako je gospođa Dashwood? A gdje su vam sestre? Što! Potpuno sama! Razveselit će vas društvance koje je došlo malo posjediti s vama. Dovela sam svog drugog zeta i kći da vas posjete. Pomislite, došli su sasvim iznenada! Učinilo mi se da bi to mogli biti oni. U prvi mah sam pomislila da se vratio pukovnik Brandon i da bi to mogao biti on. I tako sam rekla sir Johnu da mi se čini da čujem kočiju. Možda se vratio pukovnik Brandon.

Elinor se morala usred njezine pripovijesti okrenuti od nje da primi ostale članove društva. Lady Middleton je predstavila nepoznate goste. Gospođa Dashwood i Margaret siđoše u isto vrijeme, i oni posjedaše dok je gospođa Jennings, prolazeći kroz hodnik u salonu u pratnji sir Johna, nastavljala svoju priču.

Gospođa Palmer bila je nekoliko godina mlađa od lady Middleton i potpuna suprotnost njoj. Bila je niska i punašna, imala je vrlo dražesno lice, na kojem se odražavala krajnja dobroćudnost. Ponašanje joj nije bilo ni izdaleka tako otmjeno kao u njezine sestre, ali je bilo mnogo simpatičnije. Ušla je u sobu sa smiješkom, smiješila se sve vrijeme posjeta, a tu i tamo se i glasno smijala, i sa smiješkom je i otišla. Muž joj je bio ozbiljan mlad čovjek od dvadeset i pet ili šest godina. Elegantnijeg i pametnijeg izgleda od svoje žene, ali s manje želje da ugađa ili da njemu ugađaju. Ušao je u sobu samodopadno, neznatno se naklonio damama ne rekavši ni jednu riječ, a onda je, pogledavši njih i njihov stan, uzeo sa stola novine i nije ih prestao čitati dok god je bio tamo.

– Gle! Kakve li prekrasne sobe! Nisam nikada vidjela nešto tako čarobno! Pomisli samo, mama, kakve li promjene nabolje otkad sam posljednji put bila ovdje! Uvijek sam to smatrala vrlo dražesnom kućom, gospođo (obraćajući se gospođi Dashwood), ali vi ste je napravili čarobnom! Pogledaj samo, sestro, kako je sve prekrasno! Kako bih voljela imati takvu kuću za sebe! Zar ne bi i ti, Palmer? – Gospodin Palmer nije odgovorio, pa čak nije ni podigao oči s novina.

– Gospodin Palmer me ne čuje – reče ona smijući se – to mu se često događa. To je tako smiješno!

To je za gospođu Dashwood bilo nešto potpuno novo. Nikada nije bila navikla nalaziti išta zabavno u nečijoj nepažnji, pa nije mogla ne pogledati ih oboje s iznenađenjem.

Gospođa je Jennings u međuvremenu govorila što je glasnije mogla i nastavila sa

svojim izvještajem o tome kako su sinoć bili iznenađeni kad su ugledali svoje rođake, i nije prestajala dok god sve nije bilo kazano. Gospođa se Palmer, sjećajući se njihova iznenađenja, od srca smijala, i svi su se složili, i to dva ili tri puta, da je to bilo vrlo ugodno iznenađenje.

– Možete zamisliti kako smo svi bili radosni što ih vidimo – dodala je gospođa Jennings, nagnuvši se naprijed prema Elinor i govoreći tihim glasom kao da ne želi da je itko drugi čuje premda su sjedili podalje jedni od drugih – ali, ipak, bilo bi mi mnogo milije da nisu putovali tako brzo i prevalili toliki komad puta jer su oni zbog nekog posla došli čak iz Londona, a znate, (pritom je značajno kimnula glavom i pokazala na svoju kćer) to nije bilo dobro za nju u njezinu stanju. Htjela sam da danas prije podne ostane kod kuće da se odmori, ali ona je htjela ići s nama. Toliko je čeznula da vas sve upozna!

Gospođa se Palmer nasmijala i rekla da joj ništa neće biti.

– U veljači očekuje dijete – nastavila je gospođa Jennings.

Lady Middleton nije više mogla podnijeti takav razgovor i stoga je, iako nerado, upitala gospodina Palmera ima li što novo u novinama.

– Ne, baš ništa – odvrati on i nastavi čitanje.

– Evo, dolazi Marianne – viknu sir John. – Sada ćeš, Palmer, vidjeti jednu čudesno dražesnu djevojku.

Smjesta je otišao u hodnik, otvorio ulazna vrata i sam je uveo unutra. Čim se pojavila, gospođa ju je Jennings upitala nije li bila u Allenhamu, a gospođa se Palmer na to pitanje tako glasno nasmijala kao da je htjela pokazati da zna o čemu se radi. Kad je ušla u sobu, gospodin je Palmer podigao svoju glavu, zagledao se u nju nekoliko minuta, a onda se vratio svojim novinama. Sada je gospođa Palmer zapazila crteže koji su visjeli po zidovima sobe. Ustala je da ih pogleda.

– O, Bože, kako su krasni! O, kako divni! Daj, mama, pogledaj kako je to slatko! Moram reći da su upravo čarobni. Neprestano bih ih mogla gledati. – A onda, pošto je opet sjela, uskoro zaboravi da oni uopće postoje u sobi.

Kad se lady Middleton digla da krene, ustao je i gospodin Palmer, odložio novine, protegnuo se i pogledao ih sve uokolo.

– Ljubavi, jesi li zaspao? – upita njegova žena smijući se.

On joj ne odgovori. Samo je, pošto je ponovno promotrio sobu, spomenuo da je vrlo niska i da je strop neravan. Tada se naklonio i otišao zajedno s ostalima.

Sir John je silno navaljivao na sve da sljedeći dan provedu kod njih. Gospođa Dashwood, koja nije željela kod njih večerati češće nego što oni večeraju kod nje, energično je odbila poziv što se nje tiče, a njezine kćeri neka čine kako hoće. Međutim, one nisu bile radoznale da vide kako gospodin i gospođa Palmer večeraju, niti su od njih očekivale bilo kakvo drugo zadovoljstvo. Stoga su se i one pokušale ispričati. Vrijeme je bilo nesigurno, a nije bilo izgleda da će se popraviti. Ali sir John nije o tome htio ni čuti – poslat će po njih kočiju i one moraju doći. I lady Middleton, iako nije nagovarala njihovu majku, nagovarala je njih. Gospođa Jennings i gospođa Palmer pridružile su se njihovim molbama; činilo se da su svi jako željeli da ne večeraju u obiteljskom krugu, i mlade su dame morale popustiti.

– Zašto nas oni zovu? – upita Marianne čim su otišli. – Kažu da je najamnina za našu kuću niska, ali je mi imamo uz vrlo teške uvjete ako moramo večerati u njihovoj kući kad god je netko kod njih ili kod nas.

– Pozivajući nas tako često, oni ne žele biti ništa manje uljudni i ljubazni prema nama sada – reče Elinor – nego što su bili kad su nas pozivali prije nekoliko tjedana. Ne znači da su se oni promijenili ako su njihove večere postale dosadne i beživotne. Moramo tražiti zabavu na drugome mjestu.

Dvadeseto poglavlje

DOK SU gospođice Dashwood sljedećeg dana ulazile u salon Middletonovih na jedna vrata, gospođa Palmer utrča na druga. Izgledala je jednako dobroćudna i vesela kao prije. Vrlo ih je srdačno uzela sve za ruku i izrazila svoje veliko zadovoljstvo što ih opet vidi.

– Tako se radujem što ste došle! – reče, sjevši između Elinor i Marianne – jer je ružno vrijeme pa sam se bojala da možda nećete doći, a to bi bilo strašno jer mi sutra odlazimo. Moramo ići, znate, sljedećeg nam tjedna dolaze Westonovi. To što smo uopće došli bilo je tako nenadano i ja nisam ništa znala o tome sve dok kočija nije došla pred vrata, a onda me gospodin Palmer upitao bih li htjela poći s njim u Barton. On je tako čudan! Nikada mi ništa ne kaže! Tako mi je žao što ne možemo dulje ostati. Međutim, nadam se da ćemo se uskoro sresti u Londonu.

Bile su prisiljene iznevjeriti takvo očekivanje.

– Ne dolazite u London! – uzviknu gospođa Palmer smijući se. – Bit ću jako razočarana ako ne dođete. Mogla bih vam nabaviti najljepšu kuću na svijetu, odmah do nas, na Trgu Hanover. Morate svakako doći. Uvjerena sam da ću biti vrlo sretna da vam u svako doba budem gardedama sve dok ne legnem u krevet, ako se gospođa Dashwood ne bi željela pojavljivati u javnosti.

Zahvalile su joj se, ali su bile prisiljene oduprijeti se njezinu navaljivanju.

– O, srce moje – viknu gospođa Palmer svome mužu, koji je u tom času ulazio u sobu. – Moraš mi pomoći nagovoriti gospođice Dashwood da sljedeće zime dođu u London.

Njezino srce nije ništa odgovorilo i, pošto se damama neznatno naklonio, počeo se tužiti na vrijeme.

– Kako je sve to strašno! – reče on. – Takvo vrijeme čini sve i svakoga odvratnim. Kiša stvara dosadu i u kući i izvan nje. Sili čovjeka da zamrzi sve svoje znance. Koga vraga misli sir John kad u svojoj kući nema sobu za biljar? Kako malo ljudi zna što je udobno! Sir John je dosadan kao vrijeme.

Uskoro su se skupili i ostali članovi društva.

– Žao mi je, gospođice Marianne – reče sir John – što danas niste mogli poći na svoju uobičajenu šetnju u Allenham.

Marianne se držala vrlo ozbiljno i nije ništa rekla.

– O, nemojte biti tako tajanstveni pred nama – reče gospođa Palmer – jer, uvjeravam vas, mi znamo sve, i ja se veoma divim vašem ukusu jer smatram da je on izvanredno pristao. Znate, mi na selu ne stanujemo jako daleko od njega. Mislim, ne

više od deset milja.

– Bit će točnije trideset milja – reče njezin suprug.

– O, to je prilično svejedno. Nisam nikada bila u njegovoj kući, ali kažu da je to dražesno gnjezdašce.

– U životu nisam vidio odvratnije kuće – reče gospodin Palmer.

Marianne ne reče ni riječi premda joj se na licu vidjelo da je zanima ono o čemu se govori.

– Zar je jako ružna? – upita gospođa Palmer. – Onda je to vjerojatno neka druga kuća koja je tako lijepa.

Kad su posjedali u blagovaonici, sir John sa žaljenjem ustanovi da ih je ukupno samo osmero.

– Draga – reče on svojoj supruzi – strašno me ljuti što nas je tako malo. Zašto nisi pozvala Gilbertove da danas dođu k nama?

– Zar ti nisam rekla, sir Johne, kad si mi to prije spomenuo, da to ne može biti? Posljednji put oni su večerali kod nas.

– Vi i ja, sir Johne – reče gospođa Jennings – ne bismo se držali takvih ceremonija.

– Onda biste bili vrlo loše odgojeni – viknu gospodin Palmer.

– Ljubavi, ti svakomu protusloviš – reče njegova žena uz svoj uobičajeni smijeh. – Znaš li da si baš neuljudan?

– Nisam znao da ikome protuslovim time što sam tvoju majku nazvao loše odgojenom.

– O, možeš me vrijeđati koliko hoćeš – reče dobroćudna stara dama – skinuo si mi Charlottu s vrata i ne možeš je više vratiti. I tako sam ja pobjednik.

Charlotte se od srca nasmijala kad je čula da je se njezin suprug ne može riješiti i likujući reče da joj nije stalo koliko se ljuti na nju kad moraju živjeti zajedno. Nemoguće je da bi itko bio savršenije dobroćudan ili više odlučan da bude sretan nego gospođa Palmer. Promišljena ravnodušnost, drskost i nezadovoljstvo njezina muža nisu joj zadavali nikakvu bol, i kad bi je on psovao ili vrijeđao, ona bi se izvrsno zabavljala.

– Gospodin Palmer je tako čudan! – reče ona šapćući Elinor. – Uvijek je neraspoložen.

Elinor, nakon kraćeg promatranja, nije bila sklona priznati mu da je tako istinski i nepatvoreno svadljiv i neodgojen kakvim se želio prikazati. Možda je bio neraspoložen i donekle ozlojeđen zbog toga što je ustanovio, kao i mnogi drugi muškarci, da je zbog neke neobjašnjive sklonosti prema ljepoti postao muž vrlo glupe žene – ali ona je znala da je takva zabluda i previše općenita da bi trajno mučila i jednog razborita muškarca. Vjerovala je da će to prije biti želja za isticanjem, i da iz nje proistječe taj prezrivi postupak i općenito vrijeđanje svega i svačega. Želio se prikazati nadmoćnim drugim ljudima. Ta je pobuda i suviše obična da bismo joj se čudili; ali sredstva, ma kako uspješna bila u potvrđivanju njegove nadmoći u lošem

odgoju, nisu imala puno izgleda da će uza nj privezati ikoga osim njegove žene.

– O, draga gospođice Dashwood – reče gospođa Palmer ubrzo nakon toga – imam veliku molbu na vas i vašu sestru. Hoćete li doći za Božić i provesti neko vrijeme kod nas u Clevelandu? Dođite, molim vas, i dođite dok su kod nas Westonovi. Ne možete zamisliti kako ću biti sretna! To će biti baš divno! Ljubavi – obraćajući se svome mužu – zar ne čezneš da gospođice Dashwood dođu u Cleveland?

– Svakako – odgovori on podrugljivo. – S tom sam jedinom namjerom došao u Devonshire.

– Eto – reče njegova gospođa – vidite da vas gospodin Palmer očekuje. Ne možete, dakle, odbiti da dođete.

One su obje oštro i odlučno otklonile njezin poziv.

– Ali vi ćete doći i svakako morate doći. Uvjerena sam da će vam se svidjeti više od svega. Kod nas će biti Westonovi i bit će baš divno. Ne možete zamisliti kako je Cleveland dražesno mjesto. A sada smo tako veseli jer gospodin Palmer ide okolo i kortešira pred izbore, i toliko ljudi koje nikada prije nisam vidjela dolazi nam na večeru. To je baš čarobno! Ali, jadnik! To ga toliko zamara jer se mora svakomu svidjeti.

Slažući se s njom da je takva obveza zacijelo jako teška, Elinor se jedva svladala.

– Kako će to biti divno – reče Charlotte – kad on bude u parlamentu! Zar ne? Kako ću se ja smijati! Bit će tako smiješno vidjeti da na svim pismima upravljenim na njega stoji M. P.[3] A znate, on kaže da mi nikada neće potpisivati moja pisma[4]. Rekao je da neće. Zar ne, gospodine Palmeru?

Gospodin se Palmer nije osvrnuo na nju.

– Znate, on ne podnosi pisanje – nastavi ona – kaže da je pisanje grozno.

– Ne – reče on. – Nikada nisam rekao nešto tako besmisleno. Nemoj meni prišivati sve svoje jezične zlouporabe.

– Eto, vidite kako je čudan. S njim je uvijek tako! Katkad neće čitavih pola dana sa mnom razgovarati, a onda iziđe s nečim tako čudnim – sve ni zbog čega.

Dok su se vraćale u salon veoma je iznenadila Elinor upitavši je ne čini li joj se da je gospodin Palmer sjajan čovjek.

– Svakako – reče Elinor. – Čini se da je vrlo ugodan!

– E – to mi je drago. Znala sam da će vam se svidjeti. On je tako ugodan, a mogu vam reći da se vi i vaše sestre neobično sviđate gospodinu Palmeru, i ne možete vjerovati kako će biti razočaran ako ne dođete u Cleveland. Ne mogu zamisliti zašto biste vi bili protiv toga.

Elinor je ponovno morala odbiti njezin poziv pa ju je, promijenivši predmet razgovora, zaustavila u njezinim navaljivanjima.

Pomislila je da bi gospođa Palmer vjerojatno mogla, budući da žive u istom okrugu, iznijeti više pojedinosti općenito o Willoughbyjevu karakteru nego što se to moglo zaključiti iz površnog poznanstva Middletonovih s njim. Žarko je željela od

3 M. P. – Member of Parliament (član parlamenta)

4 Palmer je, kao član parlamenta, imao povlasticu da ne mora frankirati pisma već samo staviti svoj potpis.

bilo koga dobiti potvrdu o njegovim vrlinama koja bi uklonila mogućnost straha za Mariannu. Počela je s time da ju je upitala viđaju li u Clevelandu često gospodina Willoughbyja i poznaju li se s njim pobliže.

– O, kako ne. Poznajem ga izvanredno dobro – odvrati gospođa Palmer. – Zapravo, nisam s njim nikada razgovarala, ali uvijek ga viđam u gradu. Slučajno nisam, tko zna zašto, nikada boravila u Bartonu dok je on bio u Allenhamu. Mama ga je ovdje jednom prije vidjela; ali ja sam bila kod ujaka u Weymouthu. Međutim, mislim da bismo se bili mnogo viđali u Somersetshireu da se na žalost nije tako dogodilo da nikada nismo istodobno bili na selu. On je, po mome mišljenju, vrlo malo u Combeu, ali kad bi ne znam koliko dugo boravio tamo, mislim da ga gospodin Palmer ne bi posjetio jer on je, znate, u opoziciji, a osim toga, to je tako daleko. Znam vrlo dobro zašto se raspitujete za nj. Vaša se sestra treba udati za njega. To me strašno veseli, jer, znate, onda će mi ona biti susjeda.

– Časna riječ – odvrati Elinor – vi o tome znate mnogo više nego ja ako imate ikakva razloga očekivati takvu ženidbu.

— Nemojte pokušavati to osporiti jer znate da je to nešto o čemu svi govore. Uvjeravam vas da sam za to čula u Londonu.

– Ma nemojte, gospođo Palmer!

– Jesam, časna riječ. U ponedjeljak ujutro srela sam u Ulici Bond pukovnika Brandona, malo prije nego što smo otišli iz grada, i on mi je sam to ispričao.

– To me jako iznenađuje. Pukovnik Brandon da vam je to rekao! Zacijelo se varate. Da ovakvu obavijest dade osoba koju to uopće ne može zanimati, pa čak i da je istina, to je nešto što ne bih očekivala da će učiniti pukovnik Brandon.

– Ali, uza sve to, ja vas uvjeravam da je tako, a reći ću vam i kako se to dogodilo. Kad smo ga sreli, on nam se pridružio. Onda smo počeli razgovarati o mom šurjaku i sestri i, jedno s drugim, ja sam mu rekla: – Čujem, pukovniče, da je u ladanjsku kuću u Barton došla jedna nova obitelj, a mama mi poručuje da su vrlo dražesne djevojke i da će se jedna od njih udati za gospodina Willoughbyja iz Combe Magne. Je li to, molim vas, istina? Vi to, naravno, morate znati jer ste tek nedavno došli iz Devonshirea.

– A što je rekao pukovnik?

– O – ništa osobito, ali se činilo kao da zna da je to istina, i tako sam od toga časa ustanovila da je to sigurno. Moram vam reći da bih bila presretna! Kad će se to obaviti?

– Nadam se da se gospodin Brandon dobro osjeća.

– O, da, sasvim dobro. Oduševljen je vama, govorio je o vama samo najljepše.

– Laska mi njegova pohvala. Čini mi se da je krasan čovjek, a smatram da je neobično ugodan.

– I ja. On je tako šarmantan muškarac da je prava šteta što je tako ozbiljan i dosadan. Mama kaže da je i on bio zaljubljen u vašu sestru. Vjerujte mi, to je velik kompliment jer on se gotovo nikada ni u koga ne zaljubi.

– Je li gospodin Willoughby općenito poznat u vašem dijelu Somersetshirea? – upita Elinor.

– O, da, vrlo dobro! Zapravo, ne vjerujem da ga mnogi ljudi poznaju jer je Combe Magna tako jako udaljen, ali svi ga, uvjeravam vas, drže za vrlo ugodna čovjeka. Nikoga ne vole više nego gospodina Willoughbyja, ma kamo pošao, i to možete reći svojoj sestri. Ima, časna riječ, sreću da ga je uhvatila. Ali on je imao još veću sreću što je uhvatio nju, jer ona je tako lijepa i ugodna i nitko ne može biti dovoljno dobar za nju. Međutim, gotovo ne bih rekla da je ljepša od vas, vjerujte mi. Ja vas obje smatram izvanredno dražesnima, a uvjerena sam, i gospodin Palmer, iako ga sinoć nismo mogli navesti da to prizna.

Obavijest gospođe u vezi s Willoughbyjem nije bila pouzdana, ali svako svjedočanstvo u njegovu korist, ma kako maleno, bilo joj je drago.

– Tako mi je drago da smo se konačno upoznale – nastavila je gospođa Palmer. – Nadam se da ćemo sada uvijek ostati velike prijateljice. Ne možete zamisliti koliko sam čeznula da vas upoznam! To je divno da živite u Bartonu! Zacijelo nema ljepšeg mjesta! A raduje me da će se vaša sestra dobro udati! Nadam se da ćete mnogo boraviti u Combe Magni. Prema svemu što sam čula, to je slatko mjesto.

– Vi se već dugo poznate s pukovnikom Brandonom, zar ne?

– Da, jako dugo. Sve od udaje moje sestre. On je bio veliki prijatelj sir Johna. Vjerujem – doda tihim glasom – da bi se on bio rado oženio sa mnom da je mogao. Sir John i lady Middleton jako su to željeli. Ali mama nije smatrala da je dovoljno dobra partija za mene, inače bi sir John to bio natuknuo pukovniku, i mi bismo se bili odmah vjenčali.

– Zar pukovnik Brandon nije znao za prijedlog sir Johna vašoj majci prije nego što je do toga došlo? Zar vam on nikada nije izjavio ljubav?

– O, ne, ali, da se mama nije tome usprotivila, mislim da bi bio vrlo rado pristao. U to me vrijeme nije vidio više nego dvaput, jer to je bilo prije nego što sam izišla iz škole. Međutim, ja sam mnogo sretnija ovako. Gospodin Palmer je baš onakav čovjek kakav se meni sviđa.

Dvadeset prvo poglavlje

SLJEDEĆEG su se dana Palmerovi vratili u Cleveland, a dvije obitelji ostale su u Bartonu da se međusobno posjećuju. Ali to nije dugo potrajalo. Elinor se nije potpuno ni oporavila od njihovih posljednjih gostiju, jedva se prestala čuditi što je Charlotte tako sretna a bez razloga, da gospodin Palmer, s dobrim sposobnostima, tako prostački postupa i da tako često postoji između muža i žene čudan nesklad, kadli joj gorljiva revnost sir Johna i gospođe Jennings u društvenom pogledu pribavi nove znance da ih gleda i proučava.

Na prijepodnevnom izletu u Exter sreli su dvije mlade dame za koje je gospođa Jennings sa zadovoljstvom ustanovila da su njezine rođakinje, i to je bilo dovoljno da ih sir John odmah pozove u svoj dom čim završe svoje sadašnje obveze u Exteru. Njihove su obveze u Exteru smjesta ustuknule pred takvim pozivom, i lady Middleton je, po povratku sir Johna, bila nemalo zaprepaštena kad je čula da će ih vrlo skoro posjetiti dvije djevojke, koje ona nikada u životu nije vidjela, te prema tome nije imala nikakvih podataka o njihovoj otmjenosti, pa čak ni o prosječnim manirama. Uvjeravanja njezina muža i majke u tom pogledu nisu ništa značila. A to što su njezine rođakinje, samo je još pogoršavalo stvar. Pokušaji gospođe Jennings da je utješi pogotovu nisu bili sretno obrazloženi kad je svojoj kćeri savjetovala neka ne gleda na to što se one vole dotjerivati jer to su joj sestrične pa se moraju međusobno slagati. Kako je, međutim, sada bilo nemoguće spriječiti njihov dolazak, lady Middleton se pomirila s tom pomisli sa svom filozofijom dobro odgojene žene, zadovoljivši se samo time da zbog toga pet-šest puta dnevno blago ukori svoga muža.

Mlade su dame stigle. Izgled im nipošto nije bio negospodski i nepomodan. Odjeća im je bila vrlo elegantna, ponašanje vrlo uljudno, divile su se kući i pale u zanos zbog pokućstva, a slučajno su tako ludo voljele djecu da su prije nego što su i jedan sat provele u kući, stekle dobro mišljenje lady Middleton. Izjavila je da su zaista ugodne djevojke, a to je za njezino gospodstvo značilo oduševljeno divljenje. Zbog toga vatrenog hvaljenja u sir Johnu je porasla vjera u vlastiti sud, i on smjesta krenu prema ladanjskoj kućici da kaže gospođicama Dashwood da su stigle gospođice Steele i da ih uvjeri kako su one najslađe djevojke na svijetu. Takvo hvaljenje, međutim, nije mnogo govorilo. Elinor je dobro znala da se najslađe djevojke na svijetu mogu naći u svim dijelovima Engleske, u svim mogućim varijacijama oblika, lica, naravi i pameti. Sir John je želio da cijela obitelj odmah došeće do njih i upozna

njegove gošće. Dobrohotni, čovjekoljubivi muškarac! Bilo mu je čak teško za sebe zadržati te daljnje rođakinje.

– Idemo sada – reče – molim vas, dođite – morate doći – svakako morate doći. Ne možete zamisliti kako će vam se sviđati. Lucy je strašno dražesna, a tako dobroćudna i ugodna! Sva su je djeca već prihvatila kao da su stari znanci. A one obje više od svega čeznu da vas upoznaju jer su u Exteru čule da ste vi najdivnija stvorenja na svijetu, a ja sam im rekao da je to prava istina, pa čak i mnogo više od toga. Uvjeren sam da ćete biti oduševljene njima. Donijele su punu kočiju igračaka za djecu. Kako možete biti takve da ne dođete? Pa one su, znate, na neki način vaše sestrične. Vi ste moje sestrične, a one su sestrične moje žene, dakle u rodu ste.

Međutim, sir John ih nije mogao nagovoriti. Jedino je dobio njihovo obećanje da će ih one posjetiti za dan-dva, a onda je otišao začuđen njihovom ravnodušnošću i uputio se kući da se opet počne razmetati time kako one čeznu da upoznaju gospođice Steele, kao što se prije razmetao time kako gospođice Steele čeznu da se upoznaju s njima. Pošto su se odazvale pozivu da posjete Barton Park i upoznale se s tim dvjema mladim damama, ustanovile su po izgledu starije, kojoj je bilo blizu trideset godina, vrlo neugledna i priglupa lica, da se nemaju čemu diviti, ali drugoj kojoj nije bilo više od dvadeset dvije ili tri godine, priznale su da je prilično lijepa. Crte lica bile su joj dražesne, a imala je oštar, živahan pogled i skladno držanje koje je, iako nije davalo njezinoj osobi pravu eleganciju i draž, davalo njezinoj pojavi otmjenost. Ponašanje im je bilo osobito uglađeno, a Elinor je uskoro priznala da imaju i neku vrstu razboritosti kad je vidjela s koliko se postojane i proračunane pažnje nastoje umiliti lady Middleton. Neprestano su se oduševljavale djecom, hvalile njihovu ljepotu, svraćale na se njihovu pozornost i udovoljavale svim njihovim mušicama. A ono vrijeme što im je preostajalo od neprestanih napora koje im je nametala pristojnost trošile su na to da se dive svemu što bi njezino gospodstvo radilo, ako bi slučajno nešto radilo, ili da kopiraju kroj kakve elegantne nove haljine u kojoj ih je njezina pojava dan prije bila beskrajno oduševila. Na sreću onih koji u svom ulagivanju koriste takve slabe strane, zaljubljena je majka, koja je, u potrazi za veličanjem svoje djece, najpohlepnija od svih ljudskih bića, isto tako i najlakovjernija. Njezinim zahtjevima nema granica, ali će olako povjerovati svemu. I stoga je lady Middleton gledala na pretjeranu nježnost i strpljivost gospođica Steele prema njezinoj djeci bez i najmanjeg iznenađenja ili nepovjerenja. S majčinskim je zadovoljstvom gledala na sve drskosti i obješenjačke smicalice koje su njezine sestrične strpljivo podnosile. Gledala je kako im djeca odvezuju pojaseve, vuku ih za kosu oko ušiju, pretražuju njihove košarice za ručni rad, kradu njihove noževe i škare, i bila je potpuno uvjerena da je to na obostrano zadovoljstvo. Jedino ju je iznenadilo što Elinor i Marianne tako smireno sjede pokraj njih ne želeći sudjelovati u onome što se odigrava.

– John je danas tako dobro raspoložen! – reče ona kad je vidjela kako uzima džepni rupčić gospođice Steele i baca ga kroz prozor. – Pun je ludorija.

A ubrzo nakon toga, kad je drugi dječak čvrstu uštipnuo tu istu damu za prst, ona je nježno primijetila – Kako je William razigran! – A, evo i moje slatke male

Anemarie – doda ona, nježno gladeći trogodišnju djevojčicu koja već dvije minute nije dizala nikakvu buku. – Ona je tako nježna i tiha. Tako tihog stvorenja još nije bilo na svijetu!

Ali, na nesreću, dok ju je grlila, iglom koju je imala u frizuri neznatno je ogrebla dijete po vratu, a to je kod toga uzora blagosti izazvalo tako divlje vrištanje da ga ne bi moglo nadmašiti ni stvorenje za koje se kaže da je izrazito bučno. Majčina je zaprepaštenost bila strašna, ali nije mogla nadmašiti strah gospođice Steele, i one su sve tri, u tako sudbonosnom času, učinile sve čime ih je ljubav mogla nadahnuti da bi ublažile agoniju male patnice. Dijete su stavile u majčino krilo i zasule je poljupcima; jedna od gospođica Steele kleknula je da bi joj ranu oprala vodom od lavande, dok joj je druga gurala u usta slatkiše. Kad su je tako nagradili za njezine suze, djevojčica nije bila toliko glupa da prestane plakati. I dalje je vrištala i snažno jecala, nogom udarala svoja dva brata koji su je htjeli dotaknuti, i sva su njihova ujedinjena smirivanja bila uzaludna dok se lady Middleton nije na sreću sjetila da je prošlog tjedna, u povodu slične nesreće, za modricu na sljepoočici, s uspjehom upotrijebila pekmez od marelica, pa je isti lijek oduševljeno predložila i za ovu nesretnu ogrebotinu, a neznatan prekid u vrištanju mlade dame kad je to čula, naveo ih je da se s razlogom ponadaju da neće biti odbijen. Stoga ju je njezina majka na rukama iznijela iz sobe da bi potražila taj lijek, a kako su dva dječaka odlučila poći za njom, iako ih je majka usrdno nagovarala da ostanu u sobi, četiri su mlade dame ostavljene u tišini koju ta soba već mnogo sati nije poznavala.

– Jadni mali stvor! – reče gospođica Steele čim su oni izišli. – Moglo je doći do vrlo ozbiljne nezgode.

– Ja baš ne znam kako – uskliknu Marianne – osim da se to dogodilo pod sasvim drugim uvjetima. Ali obično se povećava zabrinutost gdje zapravo nema razloga za nju.

– Kako je lady Middleton draga žena! – reče Lucy Steele. Marianne je šutjela. Nije mogla reći nešto što ne osjeća, ma kako beznačajna bila situacija, i tako je uvijek dužnost da laže, kad je to pristojnost zahtijevala, padala na Elinor. Potrudila se koliko je mogla, kad je na taj način izazvana, da govori o lady Middleton s više topline nego što ju je osjećala, iako s mnogo manje nego gospođica Lucy.

– A i sir John – viknu starija sestra – kako je on šarmantan čovjek.

I ovdje je također pohvala gospođice Dashwood, jednostavna i pravedna, ispala bez ikakva sjaja. Jednostavno je izjavila da je savršeno dobroćudan i ljubazan.

– A kako slatku djecu imaju! U životu nisam vidjela tako fine djece – moram reći da sam već sada upravo luda za njima, a i inače ludo volim djecu.

– To sam i naslućivala – reče Elinor sa smiješkom – po onome čemu sam jutros prisustvovala.

– Imam osjećaj – reče Lucy – da vi mislite da su mali Middletoni prilično razmaženi. Možda su malo razmaženiji nego što je potrebno, ali kod lady Middleton to je tako prirodno. A što se mene tiče, volim vidjeti da su djeca puna života i žara.

Nikako mi se ne sviđa kad su krotka i mirna.

– Moram priznati – odvrati Elinor – kad sam u Barton Parku nikada ne pomišljam s negodovanjem na krotku i mirnu djecu.

Nakon toga nastupila je kratka stanka koju je prva prekinula gospođica Steele. Očito je bila vrlo raspoložena za razgovor. Sada je prilično neočekivano rekla: – A kako vam se sviđa Devonshire, gospođice Dashwood? Mislim da vam je bilo vrlo žao ostaviti Sussex.

Prilično iznenađena familijarnošću toga pitanja, ili barem načinom kako je postavljeno, Elinor je odgovorila da joj je bilo žao.

– Norland je izvanredno lijepo mjesto, zar ne? – doda gospođica Steele.

– Čuli smo sir Johna kako mu se beskrajno divi – reče Lucy, koja je smatrala da je potrebno nekako ispričati smionost njezine sestre.

– Mislim da mu se mora diviti svatko – odvrati Elinor – tko je jednom vidio to mjesto, iako se ne smije zaključiti da svatko zna cijeniti njegove ljepote kao što mi to znamo.

– A jeste li tamo imale mnogo elegantnih udvarača? Ovdje ih, mislim, nema toliko. Što se mene tiče, mislim da oni uvijek znatno uljepšavaju život.

– Ali zašto ti misliš – reče Lucy, očito se stideći svoje sestre – da nema toliko otmjenih mladića u Devonshireu kao u Sussexu?

– Ne, draga, zacijelo ne tvrdim da ih nema. Uvjerena sam da ima mnoštvo elegantnih ljepotana u Exteru, ali odakle bih ja mogla znati koliko bi elegantnih ljepotana moglo biti u okolici Norlanda? Ja sam se samo bojala da je gospođicama Dashwood možda dosadno u Bartonu ako ih nemaju toliko koliko su ih prije imale. Ali možda vi, mlade dame, ne marite za ljepotane pa biste jednako lako bile bez njih kao i s njima? Što se mene tiče, mislim da su silno ugodni, pod uvjetom da se elegantno odijevaju i uljudno ponašaju. Međutim, ne mogu podnijeti da su prljavi i neugodni. Eto, na primjer, gospodin Rose u Exteru, silno elegantan mladić, pravi ljepotan, činovnik kod gospodina Simpsona, kojega poznate, a ipak, kad biste ga srele ujutro, žalosno ga je pogledati. Mislim da je vaš brat bio pravi kicoš prije nego što se oženio, jer je bio tako bogat.

– Časne mi riječi – odvrati Elinor – ne mogu vam reći jer zapravo ne razumijem značenje te riječi. Ali mogu reći, ako je ikada bio kicoš prije nego što se oženio, onda je i sada jer se nije ni najmanje promijenio.

– O, zaista! Čovjek nikada ne pomišlja da bi oženjeni muškarci bili kicoši – oni imaju drugog posla.

– Gospode! Anne – viknu njezina sestra – ti ne znaš ni o čemu nego o ljepotanima. Još će gospođica Dashwood povjerovati da ni na što drugo ne misliš. – A onda, da bi promijenila temu razgovora, počela se diviti kući i namještaju.

To je bilo dovoljno da se stvori sud o gospođicama Steele. Prostačka smionost i ludost starije nisu joj bile preporuka, a kako Elinor nije zaslijepila ljepota ni pronicav izgled mlađe, vidjevši kako joj nedostaje prava otmjenost i prirodnost, otišla je iz kuće ne želeći ih bolje upoznati. Ali drukčije sjfe bilo s gospođicama Steele. One su došle iz Extera silno oduševljene sir Johnom Middletonom, njegovom obitelji i svim

njegovim rođacima, a sada je obilan dio toga divljenja dodijeljen njegovim lijepim sestričnama, za koje su izjavile da su najljepše, najelegantnije, najobrazovanije i najugodnije djevojke koje su ikada vidjele i s kojima su se osobito željele bolje upoznati. I stoga je Elinor uskoro ustanovila da im je neminovna sudbina da se bolje upoznaju jer, kako je sir John bio potpuno na strani gospođice Steele, njihova bi stranka bila prejaka za opoziciju, pa su se morale pomiriti s takvim prijateljevanjem, koje se sastojalo u tome da gotovo svaki dan sat-dva sjede u istoj sobi. Sir John nije mogao drugo učiniti, ali nije znao ni da se išta drugo od njega traži. Biti zajedno značilo je, po njegovu mišljenju, biti prijatelj, i dok su se njegovi neprestani planovi da se sastaju ostvarivali, on nije ni najmanje sumnjao da su se one čvrsto sprijateljile.

Treba mu odati priznanje da je učinio sve što je bio u njegovoj moći da smanji njihovu suzdržljivost, na taj način što je gospođice Steele upoznao sa svime što je znao ili slutio o svojim sestričnama u najosjetljivijim pojedinostima – a Elinor je već na drugom sastanku starija od njih rekla kako se veseli što je Marianne, otkad je došla u Barton, bila tako sretna i osvojila vrlo elegantnog ljepotana.

– Bit će svakako krasno ako se uda tako mlada – reče ona – a čujem da je pravi kicoš i da je izvanredno lijep. Nadam se da ćete i vi uskoro biti isto tako sretni – a možda već imate dragog u prikrajku.

Elinor nije mogla pretpostaviti da će sir John biti diskretniji kad bude objavljivao svoje slutnje o njezinoj naklonosti prema Edwardu nego što je bio u vezi s Mariannom. Zapravo je to bila njegova omiljena šala na račun njih dviju jer je njihova veza bila nešto novija i vjerojatnija, i sve od Edwardova posjeta oni nisu nikada večerali zajedno a da on nije, vrlo značajno i s mnogo kimanja glavom i namigivanja, izazvavši tako opću pažnju, nazdravio njezinoj najvećoj ljubavi. Slovo F također se redovito spominjalo jer je ustanovljeno da izaziva bezbroj šala, te je Elinor odavno ustanovila da ono posjeduje svojstvo najduhovitijeg slova u abecedi.

Gospođice Steele, kao što je ona i očekivala, imale su sada priliku uživati u tim šalama što su kod starije izazvale želju da sazna ime toga gospodina na kojega se ciljalo, a to je, iako se često nesuvislo izražavalo, bilo u potpunom skladu s njezinom općom radoznalošću u pogledu poslova njihove obitelji. Ali sir John se nije dugo poigravao radoznalošću koju je s užitkom raspirio jer njemu je bilo jednako drago reći to ime kao i gospođici Steele čuti ga.

– Zove se Ferrars – reče on vrlo čujnim šapatom. – Ali, molim vas, nemojte to dalje govoriti jer to je velika tajna.

– Ferrars! – ponovi gospođica Steele. – Dakle, gospodin Ferrars je taj sretnik! Brat vaše šurjakinje, gospođice Dashwood? On je, bez sumnje, vrlo ugodan čovjek. Vrlo dobro ga poznajem.

– Kako to možeš reći, Anne? – uskliknu Lucy, koja je obično ispravljala sve tvrdnje svoje sestre. – Premda smo ga dva ili tri puta srele u kući moga ujaka, malo je pretjerano tvrditi da ga vrlo dobro poznajemo.

Elinor je sve to slušala pažljivo i iznenađeno. – A tko je taj ujak? Gdje stanuje?

Kako su došle do toga da se s njim upoznaju? – Jako je željela da se razgovor o tome nastavi iako nije htjela u njemu sudjelovati. Međutim, o tome se više nije govorilo, i ona je prvi put u svom životu vidjela da gospođi Jennings nedostaje radoznalosti da sazna sitnije pojedinosti, ili raspoloženja da ih priopći. Način na koji je gospođica Steele govorila o Edwardu povećao je njezinu radoznalost jer joj se učinio prilično zlonamjernim te se po njemu moglo naslućivati da ta dama zna, ili sebi uobražava da zna, nešto na njegovu štetu. Ali njezina je radoznalost bila uzaludna jer se gospođica Steele više nije obazirala na Ferrarsovo ime kad je sir John na nj aludirao ili ga čak i otvoreno spominjao.

Dvadeset drugo poglavlje

MARIANNE, koja nije nikada bila jako trpeljiva ni prema kakvoj drskosti, prostoti, duševnoj inferiornosti, pa čak ni prema različitosti ukusa od njezinog, bila je u to vrijeme zbog svoga duševnog stanja suviše neraspoložena da bi joj se svidjele gospođice Steele ili da bi dala poticaj njihovim pokušajima približavanja; a postojanoj hladnoći njezina držanja prema njima koja je sprečavala svaki njihov pokušaj približavanja, Elinor je uglavnom pripisivala činjenicu da nju više vole, što je uskoro postalo očito kod obiju, a pogotovo kod Lucy koja nije propustila ni jednu priliku da povede s njom razgovor ili da uznastoji povećati njihovo prijateljstvo otvorenim i iskrenim iskazivanjem svojih osjećaja.

Lucy je po prirodi bila pametna; primjedbe su joj često bile na mjestu i zabavne, a Elinor se, kao društvo za pola sata, često činila ugodnom. Međutim, osim prirođene radoznalosti nije posjedovala ništa drugo, bila je neznalica i nepismena, te uza sve svoje neprestano nastojanje da ispadne obrazovana, nije mogla sakriti od gospođice Dashwood nedostatak umnog usavršavanja i neznanje u najobičnijim pojedinostima. Elinor je vidjela kako su kod nje zanemarene sposobnosti koje bi obrazovanje bilo moglo učiniti vrijednima i žalila ju je zbog toga; međutim, s manje nježnim osjećajem uočila je kod nje potpun nedostatak profinjenosti, ispravnosti i neporočnosti duha, što se vidjelo po njezinoj poniznosti, udvaranju i laskanju u kući Middletonovih, tako da Elinor nije mogla pronaći trajno zadovoljstvo u društvu osobe u kojoj je bila spojena neiskrenost s neznanjem. Njezin je nedostatak obrazovanja priječio da se njih dvije nađu u razgovoru na osnovi jednakosti, a njezino je ponašanje prema drugima učinilo da se svako iskazivanje pažnje i poštovanja prema njoj samoj pokazalo bezvrijednim.

– Mislim da će vam se moje pitanje učiniti čudnim – reče joj jednog dana Lucy dok su zajedno šetale od Middletonovih prema njihovoj kući – ali, molim vas, recite mi poznajete li osobno majku svoje šurjakinje, gospođu Ferrars?

Elinor se to pitanje zaista učinilo vrlo čudnim pa se to odrazilo i na njezinu licu dok je odgovarala da nikada nije vidjela gospođu Ferrars.

– Zaista! – odvrati Lucy. – To mi je čudno jer sam mislila da ste je katkad morali vidjeti u Norlandu. Onda mi zacijelo ne možete reći kakva je to žena?

– Ne – odvrati Elinor, pazeći da joj ne kaže svoje mišljenje o Edwardovoj majci, a i ne želeći osobito zadovoljiti ono što se činilo drskom radoznalošću. – Ništa ne znam

o njoj.

– Uvjerena sam da smatrate vrlo čudnim što se na taj način raspitujem o njoj – reče Lucy, pažljivo promatrajući Elinor dok je govorila – ali možda imam razloga što se to usuđujem, no, međutim, nadam se da ćete mi odobriti i povjerovati da nemam namjeru biti drska.

Elinor joj uljudno odgovori i one su nekoliko minuta hodale šuteći. Šutnju je prekinula Lucy, koja se vratila na isti predmet, rekavši prilično neodlučno:

– Ne mogu podnijeti pomisao da me smatrate drskom i radoznalom. Uvjeravam vas da bih radije sve na svijetu nego da me takvom smatra osoba čije dobro mišljenje vrijedi sačuvati, a uvjerena sam da se ne bih ni najmanje bojala povjeriti vam se. Zapravo bih bila vrlo sretna da mi savjetujete kako da se izvučem iz te neugodne situacije u kojoj se nalazim. Međutim, nema smisla da vas uznemirujem. Žao mi je što ne poznajete gospođu Ferrars.

– Meni je žao što je ne poznajem – reče Elinor, vrlo začuđeno – ako bi vam moglo iole koristiti da znate moje mišljenje o njoj. Ali, zaista, nikada nisam znala da imate ikakve vezu s tom obitelji i stoga sam, moram priznati, malo iznenađena što se tako ozbiljno raspitujete o njezinu karakteru.

– Vjerujem da jeste, i vjerujte mi da se tome nimalo ne čudim. Ali, kad bih se usudila reći vam sve, ne biste bili toliko iznenađeni. Sigurno je da mi sada gospođa Ferrars nije ništa – ali bi moglo doći vrijeme – koliko skoro, to ovisi o njoj – kad ćemo možda biti vrlo tijesno povezane.

Gledala je u zemlju dok je to govorila, čedno sramežljiva, bacivši jedan jedini pogled ispod oka na svoju pratiteljicu da vidi učinak koji je proizvela na nju.

– Zaboga! – uzviknu. – Što želite reći? Zar poznajete gospodina Roberta Ferrarsa? Zar je to moguće? – Nije bila osobito oduševljena pomisli da bi imala takvu šurjakinju.

– Ne – odvrati Lucy – ne gospodina Roberta Ferrarsa – nikad ga u životu nisam vidjela, nego – pritom je uprla pogled u Elinor – njegova starijeg brata.

Što je u tom času osjetila Elinor? Zapanjenost, koja bi bila jednako bolna kao što je bila snažna, da je nije smjesta popratila nevjerica prema toj izjavi. Ona se šutke i začuđeno okrenula prema Lucy, nesposobna dokučiti razlog ili svrhu takve izjave, i premda je promijenila boju lica, ostala je postojana u svojoj nevjerici i nije osjećala opasnost od histeričnog napada ili nesvjestice.

– Nije čudo da ste iznenađeni – nastavi Lucy – jer, zapravo, vi o tome prije niste mogli ništa znati; mislim da on to nije nikada ničim natuknuo ni vama ni ikomu od vaše obitelji jer je to trebala biti velika tajna, a uvjerena sam da sam je ja do ovog trenutka vjerno čuvala. Nitko živ od svih mojih rođaka ne zna za to osim Anne, i ja vam to ne bih nikada bila spomenula da nisam osjetila da se mogu u najvećoj mjeri pouzdati u vašu diskreciju. Zaista vjerujem da vam se moje ponašanje, kad sam vam postavljala toliko pitanja o gospođi Ferrars, moralo pričiniti tako neobično da sam ga morala objasniti. A mislim da ni gospodin Ferrars neće biti nezadovoljan kad sazna da sam se vama povjerila jer on o cijeloj vašoj obitelji ima vrlo visoko mišljenje, a na vas i na ostale gospođice Dashwood gleda kao na rođene sestre. – Tu je zastala.

Elinor je nekoliko časaka šutjela. Njezina zapanjenost zbog onoga što je čula bila je isprva prevelika da bi mogla govoriti. Ali konačno, prisilivši se da nešto kaže i da to kaže oprezno, rekla je sa smirenošću koja je prilično dobro prikrivala njezino iznenađenje i zabrinutost. – Smijem li vas zapitati jeste li već dugo zaručeni?

– Već četiri godine.

– Četiri godine!

– Da.

Elinor, iako je bila silno potresena, još uvijek nije mogla vjerovati.

– Sve do prije nekoliko dana nisam čak znala ni da se poznajete.

– Naše poznanstvo traje, međutim, već mnogo godina. Za njega se, znate, dugo vremena brinuo moj stric.

– Vaš stric!

Da. Gospodin Pratt. Zar ga niste nikada čuli da govori o gospodinu Prattu?

– Mislim da jesam – odvrati Elinor, s duševnim naporom koji je postajao sve veći kako je raslo njezino uzbuđenje.

– Bio je četiri godine kod mog strica, koji živi u Longstapleu blizu Plymoutha. Tamo smo se i upoznali, jer smo sestra i ja često boravile kod strica, a tamo su obavljene i naše zaruke, ali tek godinu dana nakon što je prestao ići u školu. Međutim, poslije je gotovo uvijek bio kod nas. Kao što možete zamisliti, meni se nikako nije htjelo ulaziti u to bez znanja i odobrenja njegove majke. Ali sam bila premlada i previše sam ga voljela da bih bila toliko razborita koliko sam morala biti. Iako ga vi, gospođice Dashwood, ne poznajete tako dobro kao ja, vjerojatno ste ga dovoljno upoznali da znate da je on kadar privući jednu ženu.

– Svakako – odvrati Elinor, a da nije uistinu znala što govori. Ali, nakon trenutka razmišljanja, kad je u njoj ponovno oživjela sigurnost u Edwardovo poštenje i ljubav, i u lažnost njezine sugovornice, reče: – Zaručeni za gospodina Edwarda Ferrarsa! Priznajem da sam tako silno iznenađena time što mi kažete da zaista – oprostite, ali tu zacijelo mora biti neka zabuna što se tiče osobe i imena. Nemoguće je da mislimo na istoga gospodina Ferrarsa.

– Ne možemo misliti ni na koga dugoga – uskliknu Lucy, smiješeći se. – Gospodin Edward Ferars, najstariji sin gospođe Ferars iz Ulice Park, brat vaše šogorice i supruge Johna Dashwooda, to je onaj na kojeg ja mislim. Morate dopustiti da se zasigurno ne varam što se tiče imena čovjeka o kojemu ovisi sva moja sreća.

– Čudno je – odvrati Elinor u vrlo mučnoj neprilici – da ja od njega nikada nisam čula spominjati vaše ime.

– Ne, s obzirom na našu situaciju, to nije čudno. Glavna nam je briga bila da sve to zadržimo u tajnosti. Vi niste ništa znali o meni ni o mojoj obitelji, pa prema tome nije moglo biti ni prilike da pred vama ikada spomene moje ime, a kako se uvijek jako bojao da njegova sestra štogod ne posumnja, to je bio dovoljan razlog da moje ime ne spominje.

Šutjela je. Elinorina je sigurnost slabila, ali s njom nije oslabjela i moć

svladavanja.

– Zaručeni ste već četiri godine – reče ona čvrstim glasom.

– Da, a Bog zna koliko ćemo još dugo morati čekati. Jadni Edward! Sasvim je klonuo duhom. – A onda, izvadivši iz džepa minijaturu, doda: – Da se izbjegne svaka mogućnost zabune, budite tako dobri i pogledajte lice. Baš mu ne laska, pa ipak, mislim da možete jasno vidjeti koga predstavlja. Imam je već više od tri godine. – Dok je govorila, stavila joj je minijaturu u ruku, a kad je Elinor vidjela sliku, nije više mogla sumnjati da je to Edwardovo lice, usprkos tolikim drugim sumnjama što su ih njezin strah zbog prenagle odluke ili želja da otkrije lažnost još bili ostavili u njezinu duhu. Gotovo ju je smjesta vratila potvrdivši da je to on.

– Nikada mu – nastavi Lucy – nisam mogla dati za uzvrat svoju sliku, što me jako muči jer on ju je uvijek toliko želio dobiti! Međutim, odlučila sam da se prvom prilikom dadem slikati.

– Potpuno ste u pravu – odvrati mirno Elinor. A onda su napravile nekoliko koraka šuteći. Prva je progovorila Lucy.

– Ni najmanje ne sumnjam, u to sam uvjerena – reče Lucy – da ćete vjerno čuvati ovu tajnu jer morate znati koliko je važno za nas da ona ne dođe do ušiju njegove majke. Mislim da ona to nikada ne bi odobrila. Ja neću imati nikakva imutka, a ona je neobično tašta žena.

– Nipošto nisam – reče Elinor – tražila od vas da mi se povjerite. Međutim, samo me ispravno cijenite vjerujući da se u mene možete pouzdati. Vaša je tajna kod mene sigurna, ali oprostite mi ako izrazim svoje iznenađenje zbog tako nepotrebnog povjeravanja. Morali ste u najmanju ruku osjećati da sigurnost vaše tajne ne može biti povećana time što ste mene s njom upoznali.

Dok je to govorila, gledala je otvoreno Lucy, nadajući se da će na njezinu licu nešto otkriti. Možda lažnost većine onoga što je rekla. Ali na Lucynu se licu nije vidjela nikakva promjena.

– Bojala sam se da ćete pomisliti da, kazujući vam sve ovo, sebi previše dopuštam – reče ona. – Zapravo vas ne poznajem dugo, barem ne osobno, ali znam za vas i za cijelu vašu obitelj već jako dugo. I čim sam vas vidjela, činilo mi se kao da smo stare poznanice. Osim toga, u ovom slučaju, zaista sam mislila da sam vam dužna dati neko objašnjenje kad sam se onako potanko raspitivala za Edwardovu majku, a tako sam nesretna što nemam živog stvora od kojega bih mogla zatražiti savjet. Anne je jedina osoba koja zna za to, ali ona uopće nije sposobna prosuditi. Zapravo mi je od nje znatno više štete nego koristi jer neprestano strahujem da će me izdati. Ona ne zna držati jezik za zubima, kao što ste to zacijelo opazili, a vjerujte mi da sam bila na sto muka da se ne bi izlanula kad je neki dan sir John spomenuo Edwardovo ime. Ne možete zamisliti koliko ja zbog svega toga duševno patim. Čudim se samo da sam još živa nakon onoga što sam pretrpjela Edwardu za volju u ove posljednje četiri godine. Sve je tako neizvjesno i nesigurno, a tako ga rijetko vidim – sastanemo se jedva dvaput godišnje. Vjerujte mi da se čudim da mi već srce nije puklo.

Pritom je izvadila rupčić, ali Elinor nije osjećala osobitu samilost.

– Katkad mislim – nastavi Lucy nakon što je obrisala oči – ne bi li bilo bolje za nas oboje da to potpuno prekinemo. – Dok je to govorila, gledala je ravno u svoju sugovornicu. – Ali drugi put opet nemam za to dovoljno odlučnosti. Ne mogu podnijeti pomisao da ga učinim tako nesretnim kakvim bih ga učinila da samo spomenem tako nešto. A i, što se mene tiče, on mi je tako drag da mislim da ne bih imala doista snage za to. Što biste mi vi savjetovali da učinim u takvom slučaju, gospođice Dashwood? Što biste vi učinili?

– Oprostite – odvrati Elinor, zaprepaštena tim pitanjem – ali ja vam u takvim prilikama ne mogu ništa savjetovati. Morate se ravnati po vlastitoj prosudbi.

– Zapravo – nastavi Lucy nakon nekoliko minuta obostrane šutnje – prije ili kasnije njegova će se majka morati pobrinuti za nj. Samo što je jadni Edward zbog toga tako utučen! Zar vam se nije učinilo da je strašno potišten kad je bio u Bartonu? Bio je tako nesretan kad je otišao od nas iz

Longstaplea i pošao k vama da sam se bojala kako ćete pomisliti da je ozbiljno bolestan.

– Zar je tada kad je nas posjetio došao od vašeg strica?

– O, da. Bio je kod nas četrnaest dana. Zar ste mislili da je došao ravno iz Londona?

– Ne – odgovori Elinor, sve dublje svjesna svake nove pojedinosti koja je govorila u korist Lucyne iskrenosti. – Sjećam se da nam je rekao kako je proveo četrnaest dana kod nekih prijatelja u blizini Plymoutha. – Isto tako se sjetila i toga kako je sama bila u to vrijeme začuđena činjenicom da o tim prijateljima nije više ništa rekao, kao i njegovom potpunom šutnjom u pogledu imena tih prijatelja.

– Je li vam se činilo da je jako potišten? – ponovi Lucy.

– Jest, zaista, pogotovu kad je došao.

– Molila sam ga da se potrudi da bude vedriji da ne biste posumnjali o čemu se radi. Međutim, bio je tako tužan jer nije mogao ostati kod nas dulje nego četrnaest dana i jer je vidio da sam ja tako dirnuta. Jadan čovjek! Bojim se da je s njim i sada jednako jer mi piše vrlo nesretno. Javio mi se baš prije nego što sam otišla iz Extera – i pritom je izvadila iz džepa jedno pismo i kao usput pokazala ga Elinor. – Vi poznajete njegov rukopis, zar ne; krasno piše, ali ovo nije tako lijepo napisano kao obično. Mislim da je bio umoran jer mi je to napisao samo toliko da ispuni stranicu.

Elinor je vidjela da je to zaista njegov rukopis i više nije mogla sumnjati. Za sliku je sama sebi dopustila da povjeruje da ju je možda slučajno dobila; možda joj je nije poklonio Edward. Međutim, dopisivanje između njih moglo je postojati samo uz izričit dogovor i ništa ga drugo ne bi moglo opravdati. Nekoliko časaka bila je gotovo zapanjena – srce joj je klonulo i jedva se držala na nogama. Ali svladavanje je bilo prijeko potrebno, i ona se tako odlučno borila protiv naleta svojih osjećaja da je u tome brzo, a privremeno i potpuno, uspjela.

– Dopisivanje – reče Lucy, stavivši pismo ponovno u džep – jedino je olakšanje koje imam u tako dugim rastancima. Da, imam još jedno olakšanje u njegovoj slici, ali

jadni Edward nema čak ni to. Kad bi barem imao moju sliku, kaže da bi mu bilo lakše. Dala sam mu jedan uvojak svoje kose umetnut u prsten, kad je posljednji put bio u Longstapleu, i to mu je bila, kaže, neka utjeha, ali ne isto što i slika. Možda ste opazili prsten kad ste bili s njim?

– Jesam – reče Elinor sa smirenošču u glasu, pod kojom se skrivalo jače uzbuđenje i bol nego što ih je ikada prije osjetila. Bila je uvrijeđena, ogorčena, zapanjena.

Na njezinu sreću, sad su stigle do kuće, pa se razgovor nije mogao nastaviti. Pošto je s njima nekoliko minuta posjedila, gospođica Steele se vratila u kuću Middletonovih i Elinor je sada mogla do mile volje razmišljati i biti nesretna.

Na ovome mjestu u prvom i drugom izdanju završava I. svezak romana.

Dvadeset treće poglavlje

IAKO Elinor nije mnogo držala do Lucyne istinoljubivosti, ovaj put je, ozbiljno razmislivši, zaključila da ne mora sumnjati; nije bilo takva izazova koji bi mogao opravdati glupo izmišljanje takvog neistinitog opisa. Dakle, ono što je Lucy držala istinitim, Elinor nije mogla i nije se usuđivala podvrgnuti sumnji. Podupirali su to, osim toga, i mnogi dokazi, mnoge vjerojatnosti, a ništa nije govorilo protiv – osim njezine vlastite želje. Ta imali su lijepu priliku da se pobliže upoznaju u kući gospodina Pratta. To se nesumnjivo i dogodilo, zaključi Elinor uzrujano. A kad se u tom svjetlu sjetila još i njegova posjeta mjestu nedaleko od Plymoutha, njegova neraspoloženja, nezadovoljstva vlastitim planovima, nesigurna držanja prema njoj, njegova intimnog poznanstva s gospođicom Steele, slike, pisma i prstena, znala je da ga ne može nepravedno osuditi jer je dokaza da se prema noj ponio ružno i neiskreno bilo napretek. Uvrijeđeno je shvatila da je bila njegova igračka i to je njegovo ponašanje nagna da se rastuži nad svojom zlom sudbinom. No, ubrzo se u nje probudiše druge primisli. Je li joj Edward namjerno lagao? Je li hinio naklonost prema njoj, ili je doista gajio takve osjećaje? Je li i srcem i dušom bio zaručen s Lucy? Ne, nije; nije mogla povjerovati da ono što je nekad postojalo među njima postoji u istom obliku i danas. Svoju je ljubav u cijelosti posvetio njoj. U tome se nije varala. I njezina majka, i sestre i Fanny primijetile su to u Norlandu. Nije to bio samo plod njezine taštine. On ju je doista volio. Kako li joj je godilo to uvjerenje?! I izazivalo je da mu ne oprosti! Bio je kriv, zaslužio je prijekor, jer je ostao u Norlandu premda svjestan da ga ona privlači više no što bi smio dopustiti. U tome za njega nije bilo obrane. No, ako je povrijedio nju, koliko li je tek sebi nanio boli? Ako je nju trebalo žaliti, njegov je slučaj bio beznadan. Nju će njegova lakomislenost unesrećiti na neko vrijeme, ali njega će zauvijek lišiti izgleda za poboljšanje. Ona će se s vremenom možda pribrati, ali on, čemu se on mogao nadati? Hoće li ikada biti sretan s Lucy Steele? Kako će, onako čestit, osjetljiv i inteligentan, ako ne bude osjećao ništa za nju, biti zadovoljan takvom suprugom – nepismenom, izvještačenom i uskogrudnom?

U mladalačkoj nedozrelosti devetnaestogodišnjaka bio je, prirodno, zaslijepljen opažajući jedino ljepotu i prostodušnost; no, protekle četiri godine u kojima se, ako ih razumno proživimo, nazori moraju razvijati – zacijelo su mu otvorile oči. Morao je opaziti njezino nedostatno obrazovanje. Za to isto vrijeme koje je provela u nepovoljnoj okolini, težeći za jeftinijim životnim ciljevima, vjerojatno je i nju život

lišio one prostodušnosti koja ju je nekoć činila zanimljivijom i ljepšom.

Ako mu se činilo da kod majke nailazi na otpor zbog želje da oženi Elinor, kolik bi tek otpor morao biti kad mu majka dozna da se zaručio s nesumnjivo bezvrednijom i vjerojatno siromašnijom djevojkom? Ako se već otuđio od Lucy, te ga poteškoće doista ne bi trebale previše mučiti. A on je, eto, nesretan, namjesto da očekivano obiteljsko nesuglasje dočeka kao olakšanje!

Dok su je tako progonile te bolne misli, oplakivala je više njegovu sudbinu nego svoju. Ohrabrena uvjerenjem da nije ništa skrivila čime bi zaslužila svoju sadašnju nesreću i utješena vjerom da Edward još nije proigrao njezino povjerenje, znala je da se čak i sada, nakon prvog teškog udarca, može savladavati i čuvati tajnu pred majkom i sestrama. Pokazalo se da je bila u pravu već nepuna dva sata nakon što su joj propale sve najljepše nade, kad je za ručkom tako vješto prikrivala ono što se dogodilo te nitko nije primijetio da Elinor tuguje nad vječnim rastankom od svoje jedine ljubavi. Jednako se držala i Marianne, diveći se u mislima čovjeku koji joj je obuzeo i srce i dušu i kojeg je očekivala sa svakom kočijom što se provezla mimo njihove kuće.

Potreba da pred majkom i Mariannom prikrije ono što joj je u povjerenju priopćeno nije otežavala Elinorin težak položaj iako ju je prisiljavala na neprekidan oprez. Naprotiv, bijaše za nju olakšanje što ne mora razgovarati o događajima koji bi ih sve veoma uzbudili. Ujedno bijaše pošteđena slušanja Edwardove osude, jer zacijelo bi ga njezina obitelj žestoko napala, ako ni zbog čega a ono zbog ljubavi prema njoj. Ipak, ovako joj je njihova ljubav više godila.

Znala je da joj obiteljski skup i razgovor ne bi mnogo pomogao. Svojom nježnošću i tugom samo bi je još više uznemirili, a njihov primjer i ponos ne bi je mogli ohrabriti u samosvladavanju. Bila je jača sama, a vlastiti zdrav razum davao joj je dovoljnu potporu. Bila je čvrsta i nepokolebljiva i djelovala vedro koliko je to bilo moguće nakon tako svježeg razočaranja.

Iako joj je prvi razgovor s Lucy o tome nanio bol, ubrzo je zaželjela s njom ponovno razgovarati. Imala je za to više razloga. Htjela je još jednom čuti mnoge pojedinosti o njihovim zarukama, htjela je napokon doznati što Lucy doista osjeća za Edwarda i je li iskrena njezina izjava da ga ljubi, a osobito je željela uvjeriti Lucy, kako spremnošću da još jednom načne tu temu, tako i mirnoćom s kojom bi se upustila u razgovor, da je sve to s Edwardom zanima samo kao prijateljicu. Bojala se, naime, da je njezino nehotično uzbuđenje za jutrošnjeg razgovora probudilo u Lucy određene sumnje. Izgledalo je vrlo vjerojatno da je Lucy ljubomorna na nju. Edward je očigledno govorio uvijek vrlo povoljno o njoj, a to nije proizlazilo samo iz Lucynih riječi već i iz činjenice da joj se, premda se nisu ni poznavale, odvažila povjeriti vrlo važnu tajnu. Čak je i ono što je u šali rekao sir John imalo određeno značenje. No, doista, ako je Elinor bila tako uvjerena u to da je Edward ljubi, nije trebalo mnogo drugih pretpostavki da bi se zaključilo kako je prirodno što je Lucy ljubomorna. A da je ljubomorna, dokazivala je već i njezina povjerljivost. Ta, odala joj je tajnu jedino zbog toga da bi suparnici dala do znanja kako su njezina prava na Edwarda veća i kako bi ga se Elinor ubuduće trebala kloniti. Nije trebalo mnogo razmišljati da bi se

shvatila ta Lucyna igra. I dok je Elinor čvrsto odlučila ponašati se časno i pošteno, suzbiti svoju ljubav prema Edwardu i viđati ga što manje, nije se mogla lišiti utjehe koju će joj pružiti uvjeravanje Lucy da joj je srce ostalo čitavo i neranjeno. Sad ionako više neće biti novih razočaranja, čula je sve što je o tome trebala čuti, te je mogla s povjerenjem u svoju snagu još jednom mirno proći kroz sve pojedinosti.

No, prilika za to nije se smjesta ukazala, iako su i ona i Lucy bile jednako spremne iskoristiti ju. Vrijeme im, naime, nije dopuštalo da izađu u šetnju na kojoj bi se najlakše odvojile od ostalih. I, premda su se susretale barem svaka dva dana ili u Parku ili u njihovoj kući, drugi su im redovito onemogućivali da započnu razgovor. Pomisao da njih dvije žele biti nasamo ne bi nikad pala na um ni sir Johnu ni lady Middleton koji uglavnom nisu imali vremena i razumijevanja za razgovor, a pogotovu ne za onaj ozbiljniji. Susretali su se najčešće zbog jela, pila i smijeha, zbog kartanja, zbog društvenog položaja ili neke dovoljno bučne igre.

Protekla su dva takva susreta, no Elinor nije imala prilike biti nasamo s Lucy. Tada ih jednog jutra posjeti sir John i zamoli da svi dođu na ručak kod lady Middleton jer je on tog popodneva morao poći u svoj klub u Exter, pa bi mu žena ostala sama, to jest, samo s majkom i dvjema gospođicama Steele. Vidjevši u tom društvu bolje izglede za ostvarenje svojih namjera, jer se pod paskom uljudne i mirne lady Middleton mogla osjećati slobodnijom nego kad bi joj se pridružio njezin bučni, neozbiljni muž, Elinor spremno prihvati poziv. Margaret, uz majčino dopuštenje, također se složi, a Mariannu, kojoj se nikad nije išlo na njihove zabave, nagovori majka ne želeći da joj se jedna kćer odvaja od društva i zabave.

Djevojke su otišle i spasile sretnu lady Middleton od strašne usamljenosti koja joj je bila zaprijetila. Susret je bio baš onako suhoparan kako je Elinor očekivala. Nije izrečena nijedna nova misao i cijeli razgovor za ručkom i poslije, u salonu, bijaše potpuno nezanimljiv; kasnije su im se pridružila i djeca pa Elinor nije ni pokušala zapodjenuti razgovor s Lucy. Kad su popili čaj, premjestiše se za kartaški stol, te se Elinor stade pitati kako je uopće mogla pomisliti da će joj se ukazati prilika za razgovor s Lucy. Svi su se pripremali za kartanje.

– Drago mi je – reče tada lady Middleton Lucy – što nećete večeras završiti košaricu jadnoj maloj Annamariji; jer, uvjerena sam da biste veoma umorili oči radeći taj filigran uz svjetlost svijeće. A sutra ćemo mojoj maloj ljubimici nekako nadoknaditi to razočaranje; nadam se da joj neće teško pasti.

Žalac je pogodio cilj; Lucy se smjesta pribrala i odgovorila: – Doista, vrlo se varate, lady Middleton. Htjela sam čuti možete li bez mene nastaviti sjedjeljku. Mogla sam već odavna biti na poslu. Nikako ne bih htjela razočarati malog anđela i ako me želite sada za stolom, svakako ću završiti košaricu poslije večere.

– Baš ste dobri. Nadam se da se nećete jako umoriti – pozvonite da vam donesu svijeće. Moja jadna djevojčica bila bi jako žalosna kad joj ne biste do sutra dovršili košaricu. Premda sam joj rekla da nećete, ona to od vas očekuje.

Lucy smjesta privuče radni stol i tako se hitro i veselo premjesti za nj, te se činilo

da joj nema većeg zadovoljstva nego da izrađuje filigranske košarice za razmaženu djecu.

Lady Middleton predloži ostalima jedan krug kasina. Nitko nije protuslovio osim Marianne koja, kao i obično ne pazeći na pravila pristojnosti, uzvikne: – Bit ćete tako dobri da me ispričate – znate, ja ne podnosim karte. Radije bih svirala na glasoviru. Nisam ga ni taknula otkad je ugođen. Bez naknadnih izmotavanja okrenula se i prišla instrumentu.

Lady Middleton izgledala je kao da hvali nebesa što ona nikad nije izgovorila nešto tako nepristojno.

– Znate, gospođo, Mariannu kod vas neodoljivo privlači sviranje – nastojaše Elinor izgladiti uvredu – a ja se tome i ne čudim mnogo; ta, ovo je najbolje ugođen glasovir koji sam ikad čula.

Sad je bio red na preostalih pet žena da izigraju karte.

– Kad bih se i ja povukla iz igre – nastavi Elinor – možda bih mogla pomoći gospođici Lucy Steele. Ta, ima još toliko posla na toj košarici da je sama zacijelo neće do sutra završiti. Bilo bi mi drago kad bih i ja mogla nešto raditi, ako mi ona dopusti.

– Bit ću vam doista vrlo zahvalna na pomoći – uzvikne Lucy. – Sad i sama vidim da ima više posla nego što sam mislila. A bilo bi zaista strašno kad bih iznevjerila očekivanja drage Annamarije.

– Oh! To bi bilo zaista užasno – reče gospođica Steele. Preslatka dušica, kako li je samo volim!

– To je lijepo od vas – reče lady Middleton Elinor. Iako doista volite raditi, nećete započeti prije nego odigrate još jedan krug, zar ne? Ili biste možda htjeli odmah prijeći na posao?

Elinor se veselo pokorila prvom prijedlogu i tako, uz malo truda, što Marianne nikad ne bi bila učinila, postigla ono što je htjela i istodobno zadovoljila lady Middleton. Lucy je spremno dočeka i napravi mjesta, te dvije žestoke suparnice sjedoše jedna uz drugu za isti stol i savršeno skladno nastaviše rad na istom ručnom radu. Glasovir za kojim je svirala Marianne, zanesena glazbom i mislima, zaboravljajući sve oko sebe, bio je, srećom, vrlo blizu, te gospođica Dashwood procijeni da pod zaštitom glazbe može otpočeti zanimljiv razgovor bez bojazni da će je čuti igrači za kartaškim stolom.

Dvadeset četvrto poglavlje

ČVRSTIM, iako opreznim glasom, Elinor reče:

– Ne bih ni zaslužila povjerenje kojim ste me počastili, kad ne bih željela da ono potraje, ili kad mene predmet tog povjerenja više ne bi zanimao. Zbog toga se neću ispričavati što ga ponovno iznosim.

– Hvala vam – kliknu Lucy srdačno – što ste probili led. Time ste me umirili jer sam se bojala da sam vas uvrijedila onim što sam vam povjerila u ponedjeljak.

– Uvrijedila! Kako ste takvo što mogli pretpostaviti? Vjerujte mi – a to Elinor izgovori s najvećom iskrenošću – da mi ni izdaleka nije bila namjera da takvo što pomislite. Zar ste mogli imati povod za povjerenje koji ne bi bio častan i laskav za mene?

– A ipak, uvjeravam vas – odvrati Lucy, a njezine sitne oštre oči gledahu je značajno – učinilo mi se da u vašem držanju ima hladnoće i zamjerke, pa mi je bilo nelagodno. Pouzdano sam osjetila da se ljutite na mene i od tada sebi predbacujem što sam se drznula uznemiriti vas svojim brigama. No, vrlo mi je drago što uviđam da sam sve to samo umišljala i da mi vi zapravo ne zamjerate. Kad biste znali kakva mi je to bila utjeha što sam olakšala srce povjerivši vama ono o čemu razmišljam u svakom trenutku svoga života, vaše bi vas suosjećanje ponukalo da sve drugo zanemarite, uvjerena sam.

– Mogu doista zamisliti da vam je jako laknulo kad ste mi povjerili svoj položaj i budite uvjereni da nikad nećete imati razloga da se za to pokajete. Vaš je slučaj vrlo nesretan; čini se da ste opkoljeni teškoćama i bit će vam potrebna sva obostrana ljubav da ih izdržite. Gospodin Ferrars je, vjerujem, potpuno ovisan o svojoj majci. Ima samo dvije tisuće funti vlastitog novca; bilo bi bezumno stupati u brak računajući samo na to, premda neću žaliti ako samo na tome i ostane. Navikla sam na skroman prihod i mogla bih se uhvatiti u koštac sa siromaštvom zbog njega, ali ga i suviše volim da bih ga sebično lišila svega što bi mu majka mogla dati ako se oženi po njezinoj volji. Morat ćemo čekati, možda još mnogo godina. S bilo kojim drugim čovjekom bili bi to užasavajući izgledi, ali Edwardovu mi ljubav i postojanost ništa ne može oduzeti.

Lucy podiže pogled, ali je Elinor pazila da njezine riječi ni na koji način ne zazvuče sumnjičavo.

– To uvjerenje zacijelo vam znači sve, a njega bez sumnje ohrabruje jednako

povjerenje u vas. Da je snaga vaše obostrane odanosti oslabjela kao što bi bilo prirodno u mnogih i u mnogim okolnostima kad zaruke traju četiri godine, vaš bi položaj uistinu bio vrijedan žaljenja.

– Edwardova ljubav – reče Lucy – dobro je izdržala kušnju vrlo dugog rastanka poslije naših zaruka. Bilo bi neoprostivo kad bih sada u nju posumnjala. Mogu mirno reći da me u tom pogledu od samog početka nije ni jednog trenutka uznemirio.

Elinor nije bila načisto da li da se na tu tvrdnju nasmije ili da uzdahne.

Lucy nastavi.

– I ja sam prilično ljubomorne naravi i bila sam sklona sumnjičavosti zbog naših različitih položaja u životu, zbog toga što je on mnogo više no ja bio "svjetski čovjek" i zbog naše neprestane razdvojenosti. I zacijelo bih bila smjesta otkrila istinu, da je u njegovu ponašanju kad smo se sastali postojala i najmanja promjena ili neka potištenost kojoj ne bih znala uzrok ili da je o jednoj dami govorio više nego o ostalima, ili da je na bilo koji način pokazao kako je u Longstapleu manje sretan nego ranije. Ne želim reći da sam osobito pronicljiva ili općenito oštroumna, ali u takvim slučajevima zacijelo se ne bih prevarila.

– Sve je to lijepo – pomisli Elinor – ali to nas ne može zavarati.

– Ali, kakvi su vaši izgledi? – upita Elinor nakon kraće šutnje. – Ili, zar možda nemate nikakvih osim da čekate smrt gospođe Ferrars, što bi bila žalosna i užasna krajnost?

– Zar je njezin sin odlučio pokoriti se tomu kao i mnogim godinama napetosti koje će i vas zahvatiti, radije nego da u ime istine neko vrijeme podnosi njezino nezadovoljstvo?

– Kad bismo sigurno znali da bi to potrajalo samo neko vrijeme! Ali, gospođa Ferrars vrlo je svojeglava i ponosna žena, te ako čuje, mogla bi vrlo lako u onom prvom nastupu gnjeva sve ostaviti Robertu, a pomisao na to odvraća me, za Edwardovo dobro, od ma kakvih prebrzih mjera.

– I za vaše dobro; u protivnom vaša nezainteresiranost prelazi sve granice zdravog razuma.

Lucy ponovno šutke promotri Elinor.

– Poznajete li gospodina Roberta Ferrasa? – upita Elinor.

– Ne, nikad ga nisam vidjela; no pretpostavljam da se vrlo razlikuje od svog brata – glupav i veliki kicoš.

– Veliki kicoš! – ponovi gospođica Steele, koja je načula te riječi zbog stanke u Marianninu sviranju. – Oh! Čini mi se da razgovaraju o najdražim udvaračima.

– Ne, sestro – viknu Lucy – ovaj put si pogriješila; naši najdraži udvarači nisu veliki kicoši.

– Mogu ustvrditi da udvarač gospođice Dashwood zacijelo nije – reče gospođa Jennings srdačno se smijući – jer on je odista jedan od najskromnijih i najpristojnijih mladića koje sam ikad vidjela. No, što se Lucy tiče, ona je tako prepredeno malo stvorenje da je nemoguće otkriti koga voli.

– Oh! – uzvikne gospođica Steele značajno ih pogledavši.

– Mislim da je Lucyn udvarač isto toliko skroman i dobro odgojen kao i

odabranik gospođice Dashwood.

Elinor porumeni premda se svladavala. Lucy se ugrize za usnu i ljutito odmjeri sestru. Svi ušutješe na neko vrijeme. Prva tihim glasom progovori Lucy iako ih je Marianne štitila glasnim i veličanstvenim koncertom.

– Iskreno ću vam povjeriti plan koji sam nedavno smislila kako bih izmijenila stanje stvari. Štoviše, obvezna sam odati vam tajnu jer se i o vama radi. Mislim da dovoljno poznajete Edwarda te vam je poznato da bi njemu najdraže bilo stupiti u svećenstvo. Moj se plan sastoji u tome da se što prije zaredi, a tada, pomoću vašeg utjecaja koji ćete, uvjerena sam, upotrijebiti iz prijateljstva prema njemu, a nadam se i zbog mene, vaš će nam brat možda dati župu u Norlandu. Čini mi se da je to dobra župa, a sadašnji pastor, po svemu sudeći, neće još dugo živjeti. To bi za nas bila dobra osnova za ženidbu i mogli bismo se uzdati u sreću.

– Bilo bi mi zadovoljstvo – odgovori Elinor – pokazati poštovanje i prijateljstvo gospodinu Ferrarsu; ali, zar ne mislite da bi moj utjecaj bio potpuno nepotreban u takvoj prilici? On je brat supruge Johna Dashwooda – to je zacijelo dovoljna preporuka njezinu mužu.

– Ali, gospođi Dashwood se ne bi svidjelo da se Edward zaredi.

– U tom slučaju bojim se da bi mojim utjecajem vrlo malo postigli.

Ponovno je nastupila duga tišina. Napokon Lucy reče, duboko uzdahnuvši:

– Mislim da bi bilo najmudrije odmah zaključiti stvar razvrgnućem zaruka. Čini se da smo toliko opterećeni teškoćama sa svih strana da bi to, unatoč privremenoj nesreći, na kraju možda bilo najsretnije rješenje. Ali, zar mi nećete dati neki savjet, gospođice Dashwood?

– Ne – odvrati Elinor sa smiješkom iza kojeg se krilo veliko uzbuđenje – u takvim pitanjima nikako. Vrlo dobro znate da moje mišljenje ne bi na vas imalo nikakva utjecaja, ukoliko nije u skladu s vašim željama.

– Uistinu ste u krivu – odgovori Lucy posve ozbiljno. – Ničiji sud ne cijenim koliko vaš; i zaista, kad biste mi rekli: “savjetujem vam da odmah razvrgnete zaruke s Edwardom Ferrarsom, jer će to i vama i njemu donijeti više sreće”, vjerujem da bih tako i postupila.

Elinor porumeni zbog neiskrenosti Edwardove buduće žene i odgovori: – Tim biste me komplimentom još više odvratili od toga da vam kažem svoje mišljenje kad bih ga imala. Precjenjujete moj utjecaj jer držim da jedna nepristrana osoba ne može razdvojiti dvoje tako privrženih jedno drugome.

– Baš zato što ste nepristrani – gotovo zajedljivo će Lucy, naglašavajući te riječi – vaš bi sud mogao imati utjecaja na mene. Kad bismo mogli pretpostaviti da su vam osjećaji drukčije prirode, ne bi me zanimalo vaše mišljenje.

Elinor zaključi da je najpametnije ne odgovoriti jer bi inače obje mogle postati mnogo otvorenije i nezgodno iskrene. Čak je odlučila da više nikad ne spominje predmet ovog razgovora. Tako ponovno nastupi tišina koju je opet prva prekinula Lucy.

– Hoćete li na zimu doći u grad, gospođice Dashwood? – upita s uobičajenom samodopadnošću.

– Nipošto.

– Žao mi je – odvrati Lucy, a oči joj zasjaše kad je to čula. – Bilo bi mi veliko zadovoljstvo tamo vas sresti! Ali mislim da ćete ipak doći. Ta, zacijelo će vas brat i šurjakinja pozvati u goste.

– Ako to učine, neću moći prihvatiti.

– Kakva šteta! Nadala sam se da ću vas tamo sresti. Anne i ja poći ćemo krajem siječnja k nekim rođacima koji već nekoliko godina žele da ih posjetimo! Ali ja odlazim samo da bih vidjela Edwarda. On će biti tamo u veljači; inače London ne bi za mene imao čari – ne marim ja za taj grad.

Poslije završetka prve partije bridža Elinor pozvaše k stolu i tako je došao kraj njihovu povjerljivom razgovoru, a obje su mu se pokorile bez protivljenja, jer nijedna nije rekla nešto što bi umanjilo uzajamnu netrpeljivost koju su gajile i ranije. Elinor je sjela za kartaški stol u žalobnom uvjerenju da Edward ne samo što ne ljubi osobu koja je imala biti njegovom budućom ženom, već da čak nema nikakvih izgleda da u braku bude zadovoljan, što bi mu njezina iskrena ljubav, naprotiv, omogućila. U svojoj silnoj sebičnosti, ta je žena bila sposobna vezati zarukama čovjeka za kojeg je bila duboko uvjerena kako mu do tih zaruka više nije stalo.

Otad Elinor više nije načinjala tu temu, a kad bi Lucy, koja je malokad propuštala priliku da je spomene, ili da izvijesti svoju suparnicu kako je sretna jer je dobila pismo od Edwarda, pokušala započeti o tome razgovor, dočekao bi je njezin mir, oprez i uljudno odbijanje da u njemu sudjeluje. Elinor je, naime, osjećala da bi takvim razgovorom pružila Lucy užitak kakav nije zaslužila, a i samoj sebi mogla bi naškoditi.

Posjet gospođice Steele oduljio se iznad očekivanja onih koji su ih pozvali. Jačale su simpatije prema njima. Sir John nije htio ni čuti o njihovu odlasku; usprkos njihovim brojnim i davno utvrđenim obvezama u Exeru, unatoč neospornoj potrebi da uskoro otputuju, što je redovito postajalo vrlo važno potkraj svakog tjedna, ostale su gotovo dva mjeseca u Barton Parku i sudjelovale u proslavi svetkovine koja je iziskivala veći udio od uobičajenih zabava i velikih večera kako bi se potvrdila njezina važnost.

Dvadeset peto poglavlje

PREMDA je gospođa Jennings dobar dio godine običavala provoditi u domovima svoje djece i prijatelja, nije bila bez vlastitog stalnog boravišta. Nakon muževe smrti – a bijaše on uspješan trgovac u manje otmjenom dijelu grada – obitavala je svake zime u kući nedaleko od Trga Portman. Kako se bližio siječanj, sve je češće pomišljala na to utočište i jednog je dana posve neočekivano zamolila stariju gospođicu Dashwood da je onamo otprati. Ne opazivši promjenu na sestrinu licu, niti njezin živahan pogled što odavaše da nije ravnodušna prema tom planu, Elinor smjesta u svoje i sestrino ime sa zahvalnošću, ali odlučno odbi taj prijedlog. Pretpostavljala je, naime, da su im u tom pogledu želje zajedničke. Glavni razlog bio je njihova odluka da ne napuštaju majku u to doba godine. Gospođa Jennings nemalo se iznenadila odgovorom i smjesta ih ponovno pozove.

– Oh, Bože, uvjerena sam da majka može i bez vas. Molim vas, pridružite mi se; do toga mi je vrlo stalo. Budite uvjereni da mi nećete smetati – ta, zbog vas neću mijenjati svoje navike. Bit će samo potrebno poslati Betty putničkom kočijom, a držim da toliko mogu sebi dopustiti. Nas tri poći ćemo mojim kolima. Kad stignemo u grad moći ćete uvijek izići s jednom od mojih kćeri ako vam se ne bude svidjelo kamo ja zalazim. Uvjerena sam da vam se majka neće protiviti; napokon, imala sam mnogo sreće i uspjeha u udavanju vlastitih kćeri, pa zašto ne bih pokušala i s vama? Ne udam li dobro barem jednu od vas za našeg boravka u Londonu, to neće biti moja pogreška. Pripovijedat ću sve najbolje o vama pred mladićima – u to se možete pouzdati.

– Čini mi se – reče sir John – da gospođica Marianne ne bi imala ništa protiv putovanja samo kad bi njezina sestra pristala. Bilo bi zaista šteta da djevojka ne uživa zato što gospođica Dashwood ne želi poći. Zato bih vam predložio da vas dvije pođete u grad, čim vam dosadi Barton, a da gospođici Dashwood ne kažete ni riječi.

– Ne – uzviknu gospođa Jennings. Znam da će mi biti vrlo drago Mariannino društvo, bez obzira na to pođe li gospođica Dashwood ili ne, no držim da bi im bilo udobnije kad bi bile zajedno; jer, ako im ja dosadim, mogle bi međusobno razgovarati i zajedno mi se smijati iz leđa. Moram ipak povesti jednu, ako već ne obje. Bože moj! Kako zamišljate da bih živjela sama, ja koja sam do ove zime uvijek uza se imala moju Charlottu. Dođite, Marianne, stisnimo ruke na pogodbu, a promijeni li gospođica Dashwood s vremenom mišljenje, utoliko bolje.

– Zahvaljujem vam, gospođo, iskreno zahvaljujem – reče toplo Marianne – bit ću vam zauvijek zahvalna na pozivu, a bila bih sretna, odista presretna kad bih ga mogla prihvatiti. Ali majka, moja najdraža, najbolja majka – mislim da je istinit Elinorin razlog, te ako bi ona bila manje sretna, manje zadovoljna zbog naše odsutnosti – oh! ne, ništa me ne bi moglo navesti da je napustim. Tu ne bi smjelo – ne smije biti dvoumljenja.

Gospođa Jennings ponovno je stade uvjeravati da će gospođi Dashwood biti dobro i bez njih; ali Elinor koja je naposljetku shvatila sestru uvidjevši koliko joj je stalo ponovno biti s Willoughbyjem, te je prema gotovo svemu ostalom bila ravnodušna, nije se više izravno opirala planu, već je naprosto prepustila odluku majci, od koje nije ni očekivala neku podršku u sprečavanju odlaska što ga nije odobravala zbog Marianne, a i sama ga je htjela izbjeći iz određenih razloga. Ma kakve bile Mariannine želje, majka će ih htjeti ostvariti. Bila je svjesna toga te nije ni očekivala da bi majku mogla natjerati na oprez u takvim postupcima, jer joj to nikad ne bi uspjelo. A vlastite motive zbog kojih nije željela poći u London, nije se usudila objasniti. Već sama činjenica da je Marianne, onako hirovita, dobro poznavajući gospođu Jennings i nedvojbeno mrzeći njezin način ophođenja, ipak bila spremna prijeći preko tih nedostataka, odbaciti i zanemariti sve što je zacijelo vrijeđalo njezine istančane osjećaje, samo zbog osobe za kojom je čeznula, bila je tako snažna i potpun dokaz Willoughbyjeve važnosti za nju, da Elinor, unatoč svemu što se bilo dogodilo, nije bila voljna u tome sudjelovati.

Saznavši za poziv, gospođa Dashwood, uvjerena da bi takvo putovanje zabavilo obje njezine kćeri, shvativši koliko je Marianni srcem i dušom bilo stalo do njega, nije htjela ni čuti o odbijanju. Tjerala ih je da obje smjesta prihvate poziv i stala vedro predviđati kakve će im se sve mogućnosti ukazati nakon njihova rastanka.

– Oduševljena sam tim planom – uzviknula je. – To je baš ono što sam željela. Margaret i meni dobro će doći, baš kao i vama. Kad odete s Middletonovima, nastavit ćemo tih i sretan život uz knjige i glazbu! Zateći ćete Margaret vrlo uznapredovalu kad se vratite! Namjeravala sam uvesti i neke promjene u vaše spavaonice; sada radovi nikomu neće smetati. Odista biste trebali otići u grad; ja bih svaku mladu ženu u vašem položaju upoznala s londonskim običajima i zabavama. O vama će brinuti majčinski odana žena u čiju dobrotu prema vama ne sumnjam. I vrlo je vjerojatno da ćete susresti svojeg brata; ma kakve bile njegove mane ili mane njegove žene, kad pomislim čiji je sin, teško mi je što ste tako potpuno odvojeni.

– Iako si, brinući kao i uvijek za našu sreću – reče Elinor – uklonila sve prepreke koje bi mogle ugroziti tvoj plan, postoji ipak još jedna koju po mome mišljenju nije lako preskočiti.

Nestalo je Mariannina spokoja.

– A što bi to bilo, draga moja mudra Elinor? – upita gospođa Dashwood. – Koja je to golema poteškoća koju ćeš nam priopćiti? Nemoj samo spominjati cijenu putovanja.

– Radi se o sljedećem: premda imam najbolje mišljenje o dobroti gospođe Jennings, nije to žena čije bi nam društvo pričinjavalo zadovoljstvo, niti njezina

zaštita omogućila sretan ishod čitavog putovanja.

– To je istina – odgovori majka – od njezina društva, izuzmemo li sve ostalo, ne biste zacijelo imali nikakve koristi, ali vi ćete se u javnosti kretati gotovo uvijek u društvu lady Middleton.

– Boji li se Elinor neslaganja s gospođom Jennings – reče Marianne – to u najmanju ruku ne bi trebalo sprečavati moj odlazak. Ja nisam tako osjetljive prirode i uvjerena sam da bih s vrlo malo truda mogla prebroditi sve neugodnosti.

Elinor se morala nasmiješiti slušajući kako Marianne zanemaruje loše osobine gospođe Jennings. Ta, koliko ju je puta mukotrpno nagovarala da se suzdrži i bude pristojna prema njoj. I odluči poći ako joj sestra ustraje na odlasku, jer smatraše da Mariannu ne bi bilo uputno prepustiti samoj sebi, a niti ostaviti gospođu Jennings na milost i nemilost Marianni, pa bilo to i u njezinu domu. Nije joj bilo teško odlučiti jer se prisjetila Lucyne tvrdnje da Edward Ferrars neće stići u grad prije veljače, a njihov će posjet, ako ne dođe do nekog bezrazložnog odlaganja, do tada već završiti.

– Obje morate poći – reče gospođa Dashwood. – Te su prepreke besmislene. Uživat ćete u Londonu, a osobito pođete li zajedno. Postoji mnogo načina da se Elinor dobro zabavlja; možda bi joj veliko zadovoljstvo pružilo zbližavanje s obitelji njezine šurjakinje.

Elinor je često priželjkivala priliku da pokuša oslabiti majčine nade u njezinu vezu s Edwardom, kako bi udarac bio bezbolniji kad jednom cijela istina iziđe na vidjelo, i sada, slušajući taj njezin gotovo bezizgledan prijedlog, prisilila se odgovoriti što staloženije:

– Vrlo mi se sviđa Edward Ferrars i uvijek će me radovati da ga vidim, ali sasvim mi je svejedno upoznam li ostale u obitelji ili ne.

Gospođa Dashwood se nasmiješi i ne reče ništa. Marianne zapanjeno podiže pogled, a Elinor zaključi kako bi bilo bolje da je šutjela.

Nakon kraće rasprave napokon uglaviše da se poziv u potpunosti prihvati. Gospođa Jennings je primila vijest s velikim veseljem i mnogim uvjeravanjima da će biti dobra i brinuti o njima. Nije se samo ona radovala. Sir John bijaše oduševljen; jer za čovjeka čiji je najveći strah bio strah od samoće, porast stanovništva Londona za još dvije osobe ipak je nešto značio. Čak je i lady Middleton nastojala pokazati razdraganost, što zapravo nije bilo u njezinoj prirodi. A gospođice Steele, saznavši novost, bile su sretnije no ikad.

Elinor se podredila dogovoru protivnom njezinim željama, s manje negodovanja no što je i sama očekivala. Više nije ni bilo važno želi li ona ići u grad ili ne. Nije mogla biti nezadovoljna vidjevši kako je majka sretna zbog putovanja, i koliko je sestra živnula i izgledom i glasom i ponašanjem. Nije ih smjela iznevjeriti.

Marianne je bila više nego presretna, toliko su se uskomešali njezini osjećaji i raslo nestrpljenje uoči odlaska. Smirivala ju je samo tuga što napušta majku. Rastanak je doista bio bolan. Majka je također patila i jedino je Elinor bila svjesna da njihova razdvojenost neće trajati vječno.

Sestre su otputovale u prvom tjednu siječnja. Idućeg tjedna za njima su trebali poći Middletonovi. Gospođice Steele ostale su u Barton Parku, čekajući da ga napuste s cijelom obitelji.

Dvadeset šesto poglavlje

ELINOR se nije mogla snaći u kočiji s gospođom Jennings i, započevši put u London pod njezinom zaštitom i kao njezin gost, uopće nije razmišljala o svom položaju, tako je kratko bilo njihovo poznanstvo, bile su tako potpuno različite životne dobi i naravi, a toliko je mnogo razloga imala protiv tog puta prije samo nekoliko dana! No, bila je mlada i uz majčinu i sestrinu pomoć spremno je prešla preko svih svojih razloga. Usprkos povremenoj sumnji u trajnost Willoughbyjevih osjećaja, nije mogla biti svjedokom slatkih muka iščekivanja koje su ispunjavale cijelo Mariannino biće i iskrile joj iz očiju, a da ne osjeti svu prazninu vlastite budućnosti. Kako je nevesela bila njezina duša u usporedbi s Marianninom, kako bi rado bila zabrinuta, iščekivala budućnost i nadala se poput nje. Ipak, za kratko, vrlo kratko vrijeme, vidjet će se kakve su Willoughbyjeve namjere; on je najvjerojatnije već bio u gradu. Sudeći po Marianninoj želji za odlaskom vidjelo se da mnogo očekuje od susreta s njim. Elinor je bila čvrsto odlučila da sama i pomoću drugih sazna što više o njegovoj naravi i da vrlo pažljivo prati njegovo ponašanje prema sestri kako bi već na početku vidjela kakav je to čovjek i što smjera. Bude li ishod njezina promatranja nepovoljan, odlučila je po svaku cijenu sestri otvoriti oči; bude li drukčije, i svoje će napore usmjeriti drukčije – tada će nastojati izbjeći svaku sebičnu usporedbu i borit će se protiv tuge kako bi i sama mogla uživati u Marianninoj sreći.

Tri su dana putovali, a Marianne se putem ponašala onako kako se i ubuduće od nje moglo očekivati s obzirom na njezinu susretljivost i druželjubivost prema gospođi Jennings. Šutjela je gotovo sve vrijeme, zabavljena vlastitim mislima. Sama nije započinjala razgovor, osim kad bi je poneki pogled na lijep krajolik ponukao da ga s divljenjem pokaže sestri. Da bi prikrila takvo ponašanje, Elinor je odmah preuzela na sebe sve zadatke što ih nalaže uljudnost; odnosila se prema gospođi Jennings s najvećom pažnjom, razgovarala je s njom, smijala se, slušala je kad je mogla. A gospođa Jennings, je, pak, bila prema njima vrlo draga i stalno se brinula da im bude ugodno i zabavno. Smetalo ju je samo što ih nije mogla natjerati da same odabiru ručak u svratištima, niti saznati vole li više pastrvu ili bakalar, živad ili teleće odreske. Stigli su u grad treći dan putovanja u tri sata, sretni što nakon duga puta mogu izići iz skučene kočije, i naužiti se svih blagodati toplog kamina.

Kuća bijaše udobna i lijepo namještena, a djevojke odmah dobiše vrlo ugodan apartman. Ranije je pripadao Charlotti i iznad kamina još je visjela slika krajobraza

istkana obojenim svilenim nitima kao dokaz da djevojka nije uzalud provela sedam godina na visokoj školi.

Ručak još nije bio gotov kad su stigli i Elinor sjede za stol da napiše majci pismo. Začas se i Marianne povela za njom. – Ja pišem kući, Marianne – reče Elinor. Bilo bi bolje da se ti javiš za dan-dva.

– Neću pisati majci – hitro odgovori Marianne, kao da je htjela izbjeći ispitivanje. Elinor ne reče ništa: odmah pomisli kako zacijelo piše Willoughbyju, a sljedeći zaključak bio je da su jamačno već zaručeni, ali se trude svoje odnose obaviti velom tajne. Zadovoljilo ju je to uvjerenje, iako je nije i posve umirilo, i ona vedro nastavi pisati. Marianne je brzo završila; bila je to zacijelo samo poruka. Hitro ju je presavila, zapečatila i napisala adresu. Elinor se činilo da opaža veliko W u tekstu. Čim je završila, Marianne pozvoni i zamoli slugu da pošalje pismo hitnom pošiljkom.

Bila je i nadalje dobre volje, ali prilično nemirna, što je donekle zabrinjavalo sestru. Kako je večer odmicala, uzbuđenje je raslo. Večerala je vrlo polako, a poslije, u dnevnoj sobi, napregnuto je slušala zvuk svake kočije koja bi. prošla ulicom.

Elinor bijaše drago što je gospođa Jennings bila zaposlena u svojoj sobi te nije mogla vidjeti što se događa. Primaklo se i vrijeme za čaj, a Mariannu je već u nekoliko navrata bila razočarala buka pred susjednim vratima. No, tada odjeknu zvuk za koji nije moglo biti zabune. Čuo se pred njihovom kućom i Elinor bijaše uvjerena da je to Willoughby, a Marianne hitro pođe prema vratima. Vladala je tišina, ali ne potraj a dugo. Onda otvori vrata, pođe nekoliko koraka prema stubama i zastade. Slušaše pola minute, a onda se vrati uzbuđena saznanjem da je zacijelo on. U navali osjećaja ne mogaše se suzdržati i uzvikne: – Oh, Elinor, to je Willoughby, to je zaista on! – Činilo se da je spremna baciti mu se u naručje, kad se na vratima pojavi pukovnik Brandon.

Bijaše to prejak šok da bi se mogao mirno podnijeti i ona smjesta napusti sobu. I Elinor se razočarala, ali odviše je cijenila pukovnika Brandona te mu ne uskrati dobrodošlicu. Osobito ju je povrijedilo što je čovjek toliko naklonjen njezinoj sestri svojom pojavom izazvao u nje samo bol i razočaranje. Smjesta shvati da je i on to opazio, jer ju je začuđeno i zabrinuto ispratio pogledom na izlasku i, što je mogao uljudnije, zapitao Elinor:

– Zar vam je sestra bolesna?

Elinor zbunjeno potvrdi i pokuša objasniti i opravdati njezino ponašanje glavoboljama, malodušnošću i nenadanom tugom.

Sasluša je vrlo pažljivo, ali kako se već bio pribrao od prvog iznenađenja, ne reče ništa o tome, već izrazi zadovoljstvo što ih vidi u Londonu i stade zapitkivati kako su putovali i kako su prijatelji u Barton Parku.

Nastaviše razgovor mirno, nezainteresirano, oboje bez žara, oboje utonuli u vlastita razmišljanja. Elinor ga je željela upitati je li Willoughby u gradu, ali ga se bojala povrijediti zapitkujući o njegovu suparniku. Polako, okolišajući, upita ga je li boravio u Londonu nakon njihova posljednjeg susreta.

– Da – odgovori on pomalo zbunjeno – gotovo neprekidno; bio sam jednom ili u dva navrata nekoliko dana u Delafordu, ali nijednom nisam mogao doći u Barton.

Te riječi i način na koji su bile izgovorene smjesta je podsjetiše na okolnosti u

kojima je otišao, na nelagodu i sumnje gospođe Jennings, i ona se poboja da je svojim pitanjem pokazala veću znatiželju nego je zaista osjećala.

Ubrzo je ušla gospođa Jennings.

– Oh! Pukovnik – reče s uobičajenom bučnom vedrinom – strašno mi je drago što vas vidim – žao mi je, nisam mogla doći ranije – oprostite, ali morala sam malo srediti svoje stvari; ta, dugo me nije bilo kod kuće, a i sami znate koliko se sitnica nakupi kad je čovjek odsutan. Napokon, imala sam posla i s Cartwrightom – Bože, poslije ručka sam bila zaposlena kao pčela! Ali, molim vas, pukovniče, kako ste pogodili da ću danas doputovati?

– Saznao sam to na ručku kod gospođe Palmer.

– Oh! Zaista? No, a kako su oni? Kako je Charlotti? Pretpostavljam da je već prilično krupna.

– Vrlo je dobro i poručuje vam da ćete je sutra zasigurno vidjeti.

– I ja sam se tome nadala. Dakle, pukovniče, dovela sam sa sobom dvije mlade dame, kao što vidite – to jest, vidite sada samo jednu, ali i druga je tu negdje. To je vaša prijateljica, gospođica Marianne – zacijelo vam nije žao što to čujete. Ne znam što ćete učiniti vi i gospodin Willoughby s njom. Da, divno je biti mlad i lijep. No, i ja sam nekoć bila mlada, ali nikad suviše lijepa – na žalost. Imala sam ipak vrlo dobrog muža, a ne znam bi li mi i najveća ljepota u tome više koristila. Ah, jadnik! Već je prošlo više od osam godina otkad je umro. Ali, pukovniče, gdje ste bili otkad smo se rastali? Kako napreduje vaš posao? Hajde, hajde, ne krijte tajne pred prijateljima.

Odgovorio je na njezina pitanja blago kao i uvijek, ali tako neodređeno da nije saznala ništa novo. Elinor je otišla pripremiti čaj, a Marianne se udostojala opet doći k njima.

Nakon njezina ulaska pukovnik Brandon postade još zamišljeniji i tiši no ranije i gospođa Jennings ga ne mogaše nagovoriti da ostane. Te ih večeri više nitko nije posjetio i dame jednoglasno odlučiše ranije poći na spavanje.

Marianne je ustala ujutro sretnija i u boljem raspoloženju. Činilo se da je zaboravila sinoćnja razočaranja i da je vedro iščekivala što će joj donijeti novi dan. Nedugo poslije doručka pred vratima se zaustavi četvorosjed gospođe Palmer i za nekoliko minuta ona nasmijana uđe u sobu. Tako se oduševila što ih vidi da je bilo teško prosuditi raduje li se više svojoj majci ili novom susretu s gospođicama Dashwood.

Iznenadio ju je njihov dolazak, premda je to potajno očekivala, ali se ljutila što su prihvatile majčin poziv nakon što su odbile njezin. Doduše, nikad im ne bi oprostila da nisu došle!

– Gospodin Palmer bit će presretan kad vas vidi – reče ona. – Pogodite što je rekao kad je čuo da dolazite s mamom! Ah, zaboravila sam, ali bilo je to nešto tako neobično!

Nakon sata ili dva lagodnog čavrljanja, kako bi se izrazila njezina majka, ili, drugim riječima, najraznovrsnijeg zapitkivanja gospođe Jennings i bezrazložnog

smijeha gospođe Palmer, potonja ih sve pozove u kupnju, što gospođa Jennings i Elinor rado prihvate, jer su i same namjeravale obaviti neke poslove u gradu. Marianne je najprije odbila, ali naposljetku nagovoriše i nju.

Cijelim putem budno je promatrala okolinu, a osobito u Ulici Bond gdje su obavili veći dio posla. Njezine su oči neprekidno lutale uokolo; u svakom je dućanu bila potpuno odsutna mislima ne zamjećujući predmete koji su zanimah druge. Bila je tako nemirna i nezadovoljna da Elinor nije mogla izvući iz nje nikakvo mišljenje o haljinama koje je namjeravala kupiti premda se kupnja ticala obiju sestara. Ništa ju nije zadovoljavalo; tek je nestrpljivo iščekivala da se vrati kući i s mukom svladavala srdžbu zbog dosadno uporne gospođe Palmer koja se zaustavljala kod svake zgodne, skupe i nove stvarčice. Ona je bjesomučno htjela kupiti sve, a nije mogla odabrati ništa pa je tratila vrijeme razdirana svojom neodlučnošću.

Primicalo se podne kad su se vratili. Čim su ušli, Marianne potrči uza stube. Elinor pođe za njom i zateče je kako se odmiče od stola u bolnom saznanju da Willoughby nije dolazio.

– Zar nije stiglo pismo za mene otkad smo otišli? – upita slugu kad je unio kupljene stvari. Odgovorio joj je niječno. – Jeste li sigurni? – upita ona. – Jeste ii sigurni da nijedan sluga, ni glasnik nije ostavio neko pismo ili poruku?

Sluga je bio siguran.

– Vrlo neobično – promrmlja Marianne tihim razočaranim glasom i okrenu se k prozoru.

– Odista neobično! – ponovi Elinor u sebi, promatrajući sestru sa zebnjom. Kad ne bi znala da je u gradu, ne bi mu ni pisala; pisala bi u Combe Magnu. Ali, ako je u gradu, vrlo je čudno što nije ni dolazio, ni pisao! Oh, draga majko, zacijelo si pogriješila dopustivši zaruke tako mlade kćeri s nepoznatim muškarcem na tako dvojben i tajanstven način! Htjela bih to ispitati, ali tko zna kako će ona shvatiti to miješa nje u njihove odnose?

Razmislila je i odlučila energično upozoriti majku da je potrebno ozbiljno preispitati njihove odnose ako se ovako neugodno stanje nastavi još nekoliko dana.

Na ručku su im se pridružile gospođa Palmer i dvije starije dame, dobre prijateljice gospođe Jennings, koje je i Elinor jutros upoznala. Gospođa Palmer otišla je ubrzo nakon čaja jer je uvečer imala druge obveze, a Elinor zamoliše da pripremi stol za whist. U takvim prilikama Marianne nije bila od koristi, jer nikad nije htjela naučiti tu igru i premda je mogla činiti što joj je volja, večer nije provela nimalo udobnije od Elinor. Vrijeme joj bijaše ispunjeno zebnjom iščekivanja, bolom i razočaranjem. Povremeno bi pokušala čitati. No ubrzo bi odbacila knjigu i nastavila koračati odajom zastajkujući kraj prozora, u nadi da će čuti dugo očekivani zvuk pridošle kočije.

Dvadeset sedmo poglavlje

POTRAJE li ovako lijepo vrijeme – reče gospođa Jennings sljedećeg jutra za doručkom – sir John sljedećeg tjedna neće htjeti otići iz Bartona. Ljudima sportskog duha žao je propustiti ijedan lijep dan. Jadnici! Uvijek ih žalim kad im se to dogodi. Čini se da to jako primaju k srcu.

– Istina je – uzvikne vedro Marianne i priđe prozoru gledajući kakvo je vrijeme. – Na to nisam ni pomislila. Mnogi će sportaši zbog vremena ostati u prirodi.

Ta sretna dosjetka povratila joj je dobro raspoloženje. – Za *njih* je zaista divno vrijeme – nastavi i sjedne za stol zadovoljna lica. – Kako li sad uživaju?! Ali – (ponovno se pojavio prizvuk zebnje) – to ne može dugo potrajati. U ovo doba godine i nakon tolikih kiša zacijelo nećemo još dugo uživati. Uskoro će mrazovi, najvjerojatnije vrlo oštri. Još dan, možda dva; tako blage temperature ne mogu dulje potrajati – ne, možda će već noćas poledica!

– U svakom slučaju – reče Elinor, želeći spriječiti gospođu Jennings da poput nje jasno shvati na što ciljaju sestrine misli – mislim da će sir John i lady Middleton već potkraj sljedećeg tjedna stići u grad.

– Da, draga moja, nadajmo se. Mary uvijek postupa kako ona hoće.

– E, sad će Marianne smjesta pisati u Combe – nagađaše Elinor u sebi.

No, ako je i napisala i otposlala pismo, učinila je to tako tajanstveno da, usprkos nadzoru, Elinor nije mogla biti sigurna. Ma kakva bila istina i ma koliko bilo Elinorino nezadovoljstvo, vidjevši Mariannu dobre volje, nije ostala ravnodušna. A Marianne je odista bila dobre volje; sretna zbog lijepa vremena, a još sretnija zbog očekivanog zahlađenja.

Jutro je proteklo uglavnom u pisanju posjetnica prijateljima gospođe Jennings koje je valjalo obavijestiti da je vrla dama stigla u grad. Marianne je cijelo vrijeme marljivo motrila smjer vjetra, promjene na nebu i umišljala da se vrijeme pogoršava.

– Ne osjećaš li, Elinor, da je hladnije nego jutros? Čini mi se da je razlika sasvim očita. Ruke su mi hladne, iako ih pokušavam zagrijati u kolčaku. Mislim da jučer nije bilo tako. Izgleda da se i oblaci razilaze; začas će izići sunce i bit će vedro popodne.

Elinor bi čas razonodilo, a čas rastužilo takvo ponašanje, ali Marianne bijaše ustrajna; večerima u odsjaju vatre a jutrima u izgledu vremena vidjela je određene znakove skorašnjeg mraza.

Gospođice Dashwood nisu imale mnogo razloga da budu nezadovoljne načinom

života gospođe Jennings i izborom njezinih prijatelja, kao što se nisu mogle požaliti na njezino ponašanje prema njima Bila je neobično srdačna. Vodila je svoje domaćinstvo vrlo slobodno i, izuzevši nekoliko starih prijatelja iz grada koje, na žalost lady Middleton, nikad nije napustila, klonila se posjeta osobama koje bi na bilo koji način mogle povrijediti osjećaje njezinih mladih gošća. Zadovoljna što je tome tako, čak iznad njezina očekivanja, Elinor je bila voljna nadoknaditi nedostatak prave zabave na njihovim večernjim sjedjeljkama koje su joj, bilo da su se održavale kod kuće ili vani, pružale vrlo malo zadovoljstva.

Pukovnik Brandon, koji je u domu gospođe Jennings uvijek bio dobrodošao gost, posjećivao ih je gotovo svakodnevno; dolazio je gledati Mariannu i razgovarati s Elinor kojoj je to najčešće bilo najveće zadovoljstvo dana, iako je istodobno zabrinuto primjećivala njegovu naklonost prema sestri. Bojala se da ta naklonost neprestano raste.

Bilo joj je teško gledati kako iskreno i nježno promatra Mariannu, istodobno gubeći dobro raspoloženje iz Bartona.

Otprilike tjedan dana nakon njihova dolaska pokazalo se da je Willoughby također u gradu. Kad su se vratili s jutarnje vožnje, dočekala ih je na stolu njegova posjetnica.

– Dobri Bože! – uzviknula je Marianne. – Bio je ovdje za naše odsutnosti. – Presretna i napokon uvjerena da je u Londonu, Elinor reče: – Zacijelo će sutra opet doći. – Ali Marianne kao da je nije čula i kad je u sobu ušla gospođa Jennings, brzo se udaljila s dragocjenom posjetnicom.

Taj događaj udobrovolji Elinor, a njezinoj se sestri vratiše sve ranije bojazni i strahovi. Od tog trenutka više nije bila sabrana; nestrpljivo očekujući željeni susret bila je nesposobna za bilo što drugo. Sljedećeg jutra dok su se ostali pripremah za izlazak, uporno je zahtijevala da ostane kod kuće.

Elinor je neprestano razmišljala o onom što se možda događa u Ulici Berkeley za vrijeme njihova izlaska: ali kad su se vratili, već kratak pogled na sestru dao joj je naslutiti da Willoughby nije dolazio. Uto sluga donese poruku.

– Za mene! – uzvikne Marianne i hitro istupi.

– Ne, gospođice, za moju gospodaricu.

Marianne nije povjerovala. Pročitala je što piše na omotu.

– Odista je za gospođu Jennings. Čudno!

– Dakle, očekuješ pismo? – upita Elinor nestrpljivo.

– Da, pisamce – ništa osobito.

Nakon kratke stanke: – Zar u mene nemaš povjerenja, Marianne?

– Oh, Elinor, i ti mi to kažeš – ti, koja nemaš povjerenja ni u koga!

– Ja! – odvrati Elinor pomalo zbunjeno. – Uistinu, Marianne, ali ja nemam što povjeriti.

– Ni ja – uvjerljivo će Marianne. – Dakle, u sličnom smo položaju. Nijedna od nas nema što reći: ti zato što ne razgovaraš, a ja zato što ništa ne krijem.

Uznemirena sestrinim nepovjerenjem koje nije mogla ukloniti, Elinor nije znala kako da nagna Marianne na otvorenost.

Ubrzo se pojavi gospođa Jennings i primivši pismo, pročita ga naglas. Pisala je lady Middleton objavljujući svoj sinoćnji dolazak u grad i pozivajući uvečer majku i sestrične u goste. Sir Johnove poslovne obveze i njezina žestoka prehlada spriječili su ih da dođu u Berkeley. Poziv bi prihvaćen. Međutim, kad se približio sat ugovorenog sastanka, Elinor je teškom mukom nagovorila Mariannu da pođe s njima, iako je pristojnost prema gospođi Jennings nalagala da obje budu ondje prisutne. Willoughby se još nije pojavio te Marianne bijaše neraspoložena za zabavu. Osim toga, nije željela propustiti susret s njim ako ih ipak posjeti.

Vrativši se kući Elinor je zaključila da preseljenje nije nimalo promijenilo način ponašanja Middletonovih. Iako je tek stigao u grad, sir John se potrudio pozvati dvadesetak mladih ljudi i prirediti ples. To se, međutim, nije svidjelo lady Middleton. Na selu bi tako nenajavljen ples bio i te kako dobrodošao; ali u Londonu, gdje su reputacija i elegancija mnogo važniji i mnogo teže dostupni, ne priliči samo zbog zadovoljstva nekoliko djevojaka pružiti javnosti mogućnost da dočuje kako je lady Middleton priredila skroman ples za osam ili devet parova uz pratnju dviju violina i uz skromnu hladnu zakusku.

Među nazočnima bili su gospodin i gospođa Palmer. On se pretvarao da ih ne poznaje. Sestre ga nisu vidjele otkad su doputovale, jer je svjesno izbjegavao punicu i nijednom ju nije posjetio. Sad ih je tek ovlaš pogledao te se činilo da ih uopće ne poznaje, a gospođi Jennings samo je kimnuo iz drugog kraja prostorije. Marianne je na ulazu dugim pogledom obuhvatila prisutne; to je bilo dovoljno – njega nije ugledala. Sjela je, neraspoložena za bilo kakvu zabavu. Sjedili su tako otprilike sat kad se do njih došeta gospodin Palmer izrazivši golemo iznenađenje što ih vidi, iako je pukovnik Brandon baš u njegovu domu saznao za njihov dolazak, a on sam izjavio tom prilikom nešto vrlo neukusno.

– Mislio sam da ste obje u Devonshireu – reče on.

– Zar zaista? – odvrati Elinor.

– Kad se vraćate?

– Ne znam. – I tako je završio razgovor.

Marianni još nikad nije manje godio ples negoli te večeri. Vrativši se u Ulicu Berkeley, požalila se na umor.

– Da, da – reče gospođa Jennings – vrlo nam je dobro poznat razlog. Da je bila prisutna izvjesna osoba koju neću imenovati, ne biste bili nimalo umorni. No, da budem iskrena, nije lijepo od njega što nije došao iako je bio pozvan.

– Bio je pozvan! – uskliknu Marianne.

– Tako mi je rekla moja kći, lady Middleton, jer izgleda da ga je jutros sir John sreo na ulici. – Marianne ne reče ništa; bila je sasvim utučena. Nestrpljivo hoteći pomoći sestri u tim okolnostima, Elinor odluči sutradan pisati majci. Nadala se da će u njoj pobuditi strah za Mariannino zdravlje i tako je natjerati da se raspita o tom čovjeku, kad je to sama tako dugo odlagala. Taj joj se korak sutradan poslije doručka učinio sasvim opravdanim i još potrebnijim jer je opazila da Marianne opet piše

Willoughbyju. Zaključila je tako jer nije mogla zamisliti komu bi osim njega pismo moglo biti namijenjeno.

Oko podneva je gospođa Jennings poslovno izišla i Elinor smjesta započe pismo, dok se Marianne, obuzeta tužnim mislima, suviše nemirna da bi radila, suviše uzrujana da bi razgovarala, šetala mimo prozora, sjedajući povremeno uz kamin. Spomenuvši što se dogodilo, Elinor je iskreno povjerila majci sumnje u Willoughbyjevu nestalnost. Kumila ju je njezinom ljubavlju i osjećajem dužnosti prema kćeri da zatraži od Marianne temeljito izvješće o tom čovjeku.

Tek što je završila, začu se buka pred kućom i uto najaviše dolazak pukovnika Brandona. Marianne, koja ga je vidjela kroz prozor, napusti sobu prije njegova ulaska jer joj je bilo mrsko svako društvo. Izgledao je ozbiljniji no obično. Premda je izrazio zadovoljstvo što nalazi gospođicu Dashwood nasamo te se činilo da joj želi nešto osobito priopćiti, sjedio je neko vrijeme ne izustivši ni riječ. Elinor je nestrpljivo iščekivala, uvjerena da se radi o njezinoj sestri. Nije joj bilo prvi put da se tako osjeća, jer je pukovnik ne jedanput u proteklim razgovorima, započevši primjedbom “sestra vam danas ne izgleda sasvim zdravo” ili “čini se da nije dobro raspoložena” izricao neko osobito mišljenje ili se raspitivao za neki osobiti podatak o njoj. Nakon nekoliko minuta prekinuo je tišinu upitavši prilično uzrujanim glasom kad će joj moći čestitati na novom šurjaku. Elinor nije očekivala takvo pitanje te, nemajući spreman odgovor, pribježe najjednostavnijem i najčešćem izlazu: upita ga što time misli. Pokušao se nasmijati odgovarajući: – Svima je poznato da su se vaša sestra i gospodin Willoughby zaručili.

– Nemoguće da je svima poznato – odvrati Elinor – jer ni njezina obitelj to ne zna.

Djelovao je iznenađeno i rekao: – Oprostite, bojim se da je moje zapitkivanje bilo neumjesno, ali nisam očekivao da je to tajna. Ta, oni se otvoreno dopisuju, a o njihovu braku govore svi.

– Kako je to moguće? Tko vam je to spomenuo?

– Mnogi – neke ne poznajete a s nekima ste u vrlo prisnim odnosima kao, na primjer, gospođa Jennings, gospođa Palmer i Middletonovi... No, možda ipak ne bih u to povjerovao, jer kad čovjek ne želi biti uvjeren, uvijek će nečim podgrijali svoje sumnje, ali sam, dolazeći danas ovamo, slučajno u rukama sluge ugledao pismo, pisano rukopisom vaše sestre i naslovljeno na gospodina Willoughbyja. Eto, dođoh se o tome raspitati, ali sam se osvjedočio već prije ovog razgovora. Je li već sve konačno ugovoreno? Zar je nemoguće da...? Ali ja nemam pravo, i ne bih imao nikakve izglede za uspjeh. Oprostite, gospođice Dashwood, pogriješio sam što sam tako mnogo izrekao, ali zaista ne znam što da radim. Potpuno se oslanjam na vašu razboritost. Recite mi da je sve odlučeno i da mi ne preostaje drugo doli da se povučem i šutim, ako je i to sad još uopće moguće.

Te riječi što su nedvojbeno odavale njegovu ljubav prema Marianni, duboko se dojmiše Elinor. Ne mogaše odmah odgovoriti, a kad se pribrala, razmišljaše neko vrijeme što bi bilo najbolje reći. Bili su joj sasvim nepoznati Willoughbyjevi odnosi s njezinom sestrom te bi pokušavajući ih objasniti mogla reći ili previše ili premalo.

No, kako bijaše uvjerena da Mariannina ljubav prema Willoughbyju neće pukovniku Brandonu uliti nimalo nade u uspjeh bez obzira na to kakav bio ishod te ljubavi, a kako je uz to željela zaštititi njezin postupak od osude, Elinor zaključi da će biti najrazboritije i najbolje ako kaže više no što je znala i vjerovala. Prizna, stoga, kako ne dvoji u pogledu njihovih uzajamnih simpatija, iako joj sami nikad nisu rekli kakvi su im odnosi. U pogledu njihova dopisivanja, reče da je ne čudi što o tome čuje.

Saslušao ju je tiho i pažljivo. Kad je završila, on ustade i uzbuđeno reče: – Želim vašoj sestri mnogo sreće, a Willoughbyju da se potrudi i zasluži njezinu ljubav. – Zatim ode.

Elinor su već tištale druge brige, a ovaj joj razgovor nimalo nije olakšao položaj; naprotiv, pukovnikova nesreća ostavila je na nju mučan dojam, a nije ga smjela ni tješiti, bojeći se i sada događaja koji bi bio uzrokom njegove još veće tuge.

Dvadeset osmo poglavlje

SLJEDEĆA tri ili četiri sata nije se dogodilo ništa što bi nagnalo Elinor da požali zbog pisma majci, jer Willoughby niti je dolazio, niti pisao. Dogovoreno je da toga dana obje sestre pođu s lady Middleton na zabavu. Gospođu Jennings zadržala je kod kuće mlađa kći koja se loše osjećala. Marianne bijaše sasvim malodušna, nije marila za izgled i činilo se da joj je sasvim svejedno ide li ili ne. Pripremala se mrzovoljno, ne odavajući nimalo zadovoljstva. Poslije čaja sjela je kraj kamina u dnevnoj sobi ne pomaknuvši se do dolaska lady Middleton. Čamila je tako u istom raspoloženju, zadubljena u misli, nesvjesna sestrine prisutnosti, a kad su im napokon javili da ih lady Middleton očekuje pred vratima, skočila je kao da je zaboravila da je netko trebao doći.

Na vrijeme su stigli do cilja i kad se ispred njih uklonio niz kočija, iziđoše iz svoje, uđoše u kuću i, uz glasnu najavu njihovih imena duž stubišta, stupiše u svjetlom obasjanu dvoranu punu ljudi i nepodnošljive zapare. Kad su ispunili obveze što ih nalaže pristojnost i pozdravili domaćicu, bijaše im dopušteno pomiješati se s gomilom i podijeliti s njom vrućinu i nelagodu kojoj su dolaskom i sami pridonijeli. Nakon dulje besposlice i dosađivanja, lady Middleton ode u kasino, a Marianne, kojoj nije bilo do šetnje, pronađe s Elinor slobodna mjesta nedaleko od kockarskog stola i tu se smjesti.

Nisu dugo sjedile kad Elinor opazi Willoughbyja gdje stoji nekoliko metara od njih i gorljivo razgovara s mladom, vrlo otmjenom damom. Ubrzo uhvati njegov pogled; on se smjesta nakloni, ali ne pokuša pozdraviti ili prići Marianni premda ju je morao primijetiti, već nastavi razgovarati s istom damom. Elinor se nevoljko okrene da vidi nije li Marianne štogod primijetila. U tom trenutku i ona ga ugleda. Cijelo joj biće zasja nenadanim oduševljenjem i zacijelo bi mu smjesta prišla, ali je sestra zadrža.

– Nebesa! – uzviknula je. – Ona je tamo – on je tamo – oh! Zašto me ne pogleda? Zašto ne mogu razgovarati s njim?

– Molim te, smiri se – reče Elinor – i ne pokazuj svoje osjećaje prisutnima. Možda te još nije primijetio.

U to, doduše, ni sama nije vjerovala; a u tom trenutku Marianne ne samo da nije mogla, već nije ni htjela biti pribrana. Sjela je mučena i razdirana nestrpljenjem.

On se napokon ponovno okrene i odmjeri ih pogledom. Ona ustade, nježno izgovori njegovo ime i ispruži ruke. Willoughby im nato priđe i, obrativši se više Elinor no Marianni, kao da je time želio izbjeći pogled i prisni pozdrav, užurbano

upita za gospođu Dashwood i otkad su u gradu. Elinor bijaše tako zaprepaštena njegovim nastupom da ne uzmogne ni riječ prozboriti. No, sestra pokaže što osjeća i uzbuđeno vikne, porumenjevši: – Zaboga, Willoughby, što znači sad sve to? Zar niste primili moja pisma? Nećete li se rukovati sa mnom?

Sada više nije mogao izbjegavati pozdrav, no činilo se da mu je nelagodan dodir njezine ruke. Držao ju je samo tren, i vidjelo se da u tom kratkom vremenu nastoji ponovno steći izgubljenu sigurnost. Elinor opazi kako mu lice poprima sve spokojniji izraz. Nakon kratke šutnje, on mirno reče:

– Počastio sam se prošlog četvrtka navrativši u Ulicu Berkeley, ali, na žalost, nisam imao sreće zateći vas i gospođu Jennings kod kuće. Nadam se da se moja posjetnica nije izgubila.

– Ali, zar niste primili moje poruke? – uzviknula je Marianne vrlo uzbuđeno. Uvjerena sam da se radi o zabuni – o nekoj strašnoj zabuni. Kako to inače objasniti? Recite mi, Willoughby, zaboga, ta recite mi što se dogodilo?

Nije odgovorio. Opet se promijenio – vratio mu se osjećaj nelagode. Ali, uhvativši pogled mlade dame s kojom je maloprije razgovarao, a to kao da mu je dalo novu snagu, uspio se smiriti i reći: – Da, primio sam obavijest da ste doputovali i hvala vam što ste bili tako dobri da mi se javite.

– Tada se uz lagani naklon hitro okrene i vrati svojoj prijateljici.

Stravično blijeda, Marianne klone na stolac, a Elinor, očekujući da će se taj tren onesvijestiti, pokuša sestru zakriliti od pogleda uzvanika, osvježavajući je usput lavandinom vodicom.

– Priđi mu, Elinor – uzvikne Marianne došavši do daha – i prisili ga da se vrati. Reci mu da ga moram vidjeti – moram razgovarati s njim – ne mogu čekati – neću biti mirna dok se to ne objasni – zacijelo je neki strašan nesporazum... oh, pođi smjesta k njemu!

– Kako, zaboga? Marianno, moja najdraža, to je nemoguće. Moraš čekati. Ovo nije mjesto za objašnjenje. Strpi se bar do sutra.

Jedva ju je spriječila da sama pođe za njim. Nagovoriti je pak da suspregne nemir i pričeka trenutak kad će, ma i hinila hladnokrvnost, s njim razgovarati u četiri oka, bilo je neizvedivo, jer Marianne je tihim jecajima neprekidno odavala bol i nesreću. Uto Elinor spazi Willoughbyja kako izlazi prema stubištu i brzo reče sestri da je otišao, ne bi li joj na taj način dala do znanja da neće moći razgovarati s njim iste večeri. Nadala se da će je to umiriti. Marianne smjesta zamoli sestru neka potraži lady Middleton da ih odvede kući, jer više ni trenutka ne može ostati.

Premda igra bijaše u punom jeku, saznavši da Marianni nije dobro, lady Middleton zamoli suigrače da joj oproste, preda karte prijateljici i povede ih kući prvom slobodnom kočijom. Putem gotovo nisu razgovarale. Marianne je obuzelo nijemo očajanje, bijaše toliko potištena da ni plakati nije mogla. Srećom, gospođe Jennings nije bilo kod kuće i sestre se smjesta uputiše u svoju odaju gdje se nesretnica malo pribrala udahnuvši amonijakovu sol. Brzo se presvukla i legla, a kako se činilo

da želi biti nasamo, Elinor iziđe iz sobe. Čekajući gospođu Jennings, razmišljaše o proteklim događajima.

Nije dvojila da se nešto zbilo između Marianne i Willoughbyja; bilo joj je isto tako jasno da je Willoughbyju to dosadilo. Jer, ma koliko Marianne gajila nadu, Elinor nije mogla opravdati takvo ponašanje zabunom ili nesporazumom. Samo je temeljita promjena osjećaja mogla uzrokovati nešto takvo. Njezino bi ogorčenje bilo i snažnije da nije prisustvovala onoj njegovoj nelagodi koja je odavala koliko je svjestan svog nedoličnog ponašanja. Zato nije mogla vjerovati da je toliko pokvaren da se od početka poigrava sestrinim osjećajima. Ne, u tom slučaju ni njezina namjera da ispita njihov odnos ne bi bila svrsishodna. Možda mu je razdvoje nost oslabila osjećaje, a okolnosti ga navele da se sasvim otuđi, no Elinor bijaše čvrsto uvjerena da su ti osjećaji ranije postojali.

Vrlo se zabrinula za Mariannu zbog boli što joj je već bio zadao tako nesretan susret i zbog muka koje ju zacijelo tek očekuju. U usporedbi s Mariannom ona je bila u mnogo boljem položaju; ma koliko bili razdvojeni, ona će uvijek moći poštovati Edwarda i to će joj davati snagu. Ali u sestrinoj nesreći činilo se da su se ujedinile sve okolnosti koje vode do konačnog rastanka s Willoughbyjem – do brzog i nepopravljivog raskida.

Dvadeset deveto poglavlje

PRIJE nego što je služavka sljedećeg jutra upalila vatru, a sunce zagrijalo hladno i turobno siječanjsko jutro, poluodjevena Marianne klecaše oslonjena na prozorsku dasku kako bi uhvatila više dnevnog svjetla i užurbano, koliko su joj suze dopuštale, pisaše pismo. Tu ju je zatekla Elinor koju su njezini jecaji probudili iz sna. Promatraše je časak brižno, bez riječi, a tada joj se nježno obrati:

– Marianne, smijem li te upitati...?

– Ne, Elinor – odgovorila je – ne pitaj me ništa; uskoro ćeš sve saznati.

Bijaše to izrečeno očajno i mirno, ali taj mir trajaše kratko – smjesta je ponovno uslijedilo bolno jecanje. Nastavila je pisati tek nakon dulje stanke, a česti iskazi bola što su joj zadržavali uzdrhtalu ruku bijahu dovoljan dokaz njezinih osjećaja. Po svemu sudeći bilo je to posljednje pismo kojim se obraćala Willoughbyju.

Elinor se svim silama trudila da bude tiha, nenametljiva i pažljiva. Nastojala bi joj i više pomoći i ublažiti bol, da je Marianne onako uzrujana i razdražena nije preklinjala da joj se ne obraća. U takvim je okolnostima za obje bilo najpametnije da ne ostanu zajedno. Kad se obukla, Mariannu je nespokoj otjerao iz sobe, a i tada je, tražeći samoću, nastavila nemirno tumarati kućom, izbjegavajući susret s ljudima.

Doručkovala nije – čak nije ni pokušala jesti. Elinor je u tim trenucima glavni cilj bio ne da je ohrabri, ili da joj iskaže svoje sažaljenje i ljubav, već da privuče na sebe svu pažnju gospođe Jennings.

Kako je to gospođi Jennings bio najmiliji obrok, proteklo je dosta vremena dok su završili i sjeli za zajednički radni stol. Uto stiže pismo za Mariannu. Ona ga željno ugrabi iz sobarove ruke, samrtnički problijedi i smjesta istrči iz sobe. Elinor koja je zahvaljujući takvom ponašanju shvatila da pismo pripada Willoughbyju, osjeti slinu slabost te se jedva držaše uspravno. Bila je gotovo uvjerena da sestrino držanje neće izbjeći gospođi Jennings, no ta je dobra žena vidjela samo da je Marianne primila pismo od Willoughbyja, što joj se činilo dobrom šalom te je i popratila cijeli događaj smijehom i primjedbom kako će se njegov sadržaj Marianni vjerojatno svidjeti. Bila je suviše zaposlena mjerenjem konca za pokrivač da bi opazila Elinorino uzbuđenje. Čim je Marianne izišla, nastavila je mirno pripovijedati:

– Vjerujte mi, u životu nisam vidjela tako očajnički zaljubljenu ženu! Moje djevojke u usporedbi s njom nisu ništa, a nekoć su i one bile budalaste. Ali gospođica Marianne – ta, ona je sasvim drugo biće. Nadam se od srca da je neće još dugo mučiti

iščekivanjem, jer ju je prilično tužno gledati tako pokunjenu i bolnu. Recite mi kad će biti vjenčanje.

Premda joj u tom trenutku uopće nije bilo do razgovora, Elinor odluči odgovoriti na taj napad pa reče uz namješten smiješak: – Ali, zar ste zaista, gospođo, samu sebe uvjerili da su moja sestra i gospodin Willoughby zaručeni? Mislila sam da je to samo šala, no sudeći po vašem ozbiljnom pitanju, čini se da vi pretpostavljate nešto više. Moram vas zamoliti da se više ne zavaravate. Uvjeravam vas da me ništa ne bi toliko iznenadilo kao vijest o njihovu vjenčanju.

– Stidite se, gospođice Dashwood! Kako to možete reći? Zar nam nije svima poznato da su njih dvoje izvrstan par, da su od prvog susreta preko glave zaljubljeni jedno u drugo. Nisam li ih u Devonshireu svaki dan viđala zajedno – i to cijeli dan zajedno? Zar mi nije znano da je Marianne pošla sa mnom u London kako bi kupila vjenčane haljine? Hajde, ne vrijedi vam to. Zar zato što ste sami tako tajanstveni, mislite da drugi nemaju dar zapažanja? Ali to nije slučaj, kažem vam, jer cijeli grad već govori o tome. I ja sam svima pričala, a Charlotte također.

– Zaista, gospođo – reče Elinor vrlo ozbiljno – jako se varate. Činite nam uistinu štetu šireći te glasine. Sad mi ne vjerujete, no vidjet ćete da ste pogriješili.

Gospođa Jennings se ponovno nasmije, no Elinor ušutje. Htjela je svakako saznati što je napisao Willoughby te požuri u svoje odaje. Otvorivši vrata, zateče Mariannu na krevetu, gotovo ugušenu bolom, s jednim pismom u ruci dok su dva ili tri ležala pored nje. Elinor bez riječi priđe sestri, sjedne na krevet, uze joj ruku i nježno ju poljubi. Uto i sama gorko zaplače ne zaostajući mnogo za Mariannom. Premda nije mogla govoriti, činilo se da Marianne osjeća svu toplinu njezina postupka, a kad su provele neko vrijeme tako zagrljene, ona tutnu sva pisma Elinor u ruke, pokrije maramicom lice i gotovo vrisne od silnog jada. Elinor je znala da to mora proći, ma koliko je teško bijaše promatrati; zato je nijemo bdjela uz sestru dok nisu popustili ti snažni napadaji boli, a onda željno dohvati Willoughbyjevo pismo i pročita ove retke:

Ulica Bond, siječanj

Draga moja gospođice, netom imah čast dobiti Vaše pismo te Vas molim da primite moju iskrenu zahvalnost. Vrlo me zabrinula vijest da sam Vas sinoć povrijedio nekim svojim postupkom ili ponašanjem i premda ni sam ne znam čime sam izazvao tako nesretan ishod, molim Vas da mi oprostite i uvjeravam Vas da je to bilo sasvim nenamjerno. Uvijek ću se sa zahvalnošću i zadovoljstvom sjećati ranijeg poznanstva s Vašom obitelji u Devonshireu i laskam samom sebi da ono nikad neće biti narušeno nekom pogreškom ili nesporazumom. Moje je poštovanje prema cijeloj Vašoj obitelji vrlo iskreno; no, ako sam bio tako zle sreće pa sam Vas svojim ponašanjem potaknuo da vjerujete u nešto više nego što sam osjećao ili namjeravao izraziti, pokajat ću se što nisam bio oprezniji prilikom iskazivanja tog poštovanja. Dopustit ćete mi, no nikad nisam mogao misliti više od toga, jer moje su simpatije, poznato Vam je, već odavno upućene u drugom smjeru i nadam se da neće proći mnogo tjedana do potpuno uspješnog ostvarenja te veze. Sa žaljenjem se pokoravam Vašem zahtjevu i vraćam

Vam pisma kojima ste me počastili, kao i pramen kose koji ste mi prisilno udijelili.
Vaš sam, draga gospođice, najodaniji pokorni sluga,
John Willoughby

Može se zamisli s kakvim je ogorčenjem gospođica Dashwood pročitala pismo. Iako je unaprijed znala da se u njemu nalazi priznanje njegove nevjere i potvrda konačnog rastanka, nije mogla pretpostaviti da će se Willoughby poslužiti takvim jezikom, ni da je tako daleko od onoga što krasi svakog džentlmena, no to je grubo pismo to nepobitno potvrdilo. Uz želju za rastankom, u njemu nije bilo ni traga žaljenja, ni trunke vjere ili ma kakve simpatije – svaki je redak tu bio uvreda i dokaz da je njihov pisac ogrezao u tvrdokornoj okrutnosti.

Zamislila se nad pismom, gnjevna i zapanjena. Zatim ga pročita još jednom, pa još jednom, ah je njezina srdžba prema tom čovjeku sve to više rasla. Bila je tako ogorčena da se nije usudila progovoriti kako ne bi uvrijedila Mariannu jer bi joj zacijelo bila rekla da tim rastankom ne gubi ništa, već izbjegava nepopravljivo i najgore od svih zala, a to je doživotna veza s neprincipijelnim čovjekom. Dakle, bilo je to za nju istinsko oslobođenje i sreća.

Iskreno razmišljajući o sadržaju pisma, o izopačenosti duše koja ga je sročila i, vjerojatno, o sasvim drukčijoj duši jedne sasvim drukčije osobe koja s tim slučajem nije imala nikakve veze osim one kojom ju je njezino srce povezalo s prošlošću, Elinor zaboravi trenutnu sestrinu nesreću, zaboravi da joj u krilu leže još tri nepročitana pisma i sasvim zanemari gdje se nalazi, pa, začuvši kako se pred vratima zaustavlja kočija, priđe prozoru da vidi tko tako nerazumno rano dolazi u posjet. Začudi se kad vidje kola gospođe Jennings, jer mišljaše da su naručena tek za jedan sat. Odluči ne ostavljati Mariannu iako joj tog časa nije mogla mnogo pomoći. Zato požuri ispričati se gospođi Jennings što ne može biti uz nju spomenuvši kao razlog sestrino loše raspoloženje. Raspitavši se sasvim dobrodušno za uzrok neraspoloženja, gospođa Jennings spremno prihvati ispriku. Elinor ju isprati i vrati se sestri. Zatekla je Mariannu kako pokušava ustati iz kreveta. Zadržala ju je u posljednji čas da ne padne onako slaba i omamljena od nesanice i umora; jadna djevojka već danima nije gotovo ništa jela, i noćima nije spavala. Sad, kad joj duh više nije bio mučen grozničavom napetošću, osjećala je glavobolju, mučninu u želucu i opću slabost. Elinor je malo osvježi čašom vina te jadnica napokon uzmogne zahvaliti sestri.

– Jadna Elinor! Koliko ti boli zadajem?!

– Kad bih bar mogla učiniti nešto čime bih te utješila – odgovori joj Elinor.

Uostalom, da je rekla bilo što, Marianni bi bilo dovoljno; uzviknula je slomljeno:
– Oh, Elinor, zaista sam očajna! – a onda joj se glas izgubi u gorkim jecajima.

Elinor ne mogaše šutke promatrati tu provalu nezadrživa bola.

– Priberi se, draga Marianne – uzviknula je. – Upropastit ćeš i sebe i sve koji te ljube. Pomisli na majku; pomisli kako je nesretna dok ti patiš. Moraš se smiriti za njezino dobro.

– Ne mogu! Ne mogu! – grcaše Marianne. – Pusti me, ostavi me ako te uznemirujem; ostavi me, mrzi me, zaboravi me, ali ne muči me tako. Oh, kako je lako onima koji ne stradavaju govoriti o smirenju! Sretna, sretna Elinor, ti i ne slutiš koliko patim.

– Nazivaš me sretnom, Marianne?! Ah, kad bi znala! I kako možeš pomisliti da sam sretna kad te gledam tako očajnu!?

– Oprosti mi! Oprosti mi! – Marianne padne sestri oko vrata. – Znam da suosjećaš sa mnom. Poznajem te u dušu. No, ipak ti jesi – ti moraš biti sretna; Edward te ljubi. Što, ah, što bi moglo zatamniti takvu sreću?

– Mnoge, mnoge okolnosti – reče Elinor ozbiljno.

– Ne, ne, ne – klikne divlje Marianne. – On ljubi tebe, samo tebe. Ti ne možeš biti nesretna.

– Mogu i te kako, kad gledam u kakvom si ti stanju.

– I nikad me nećeš vidjeti drukčiju. Moju nesreću više ništa neće ukloniti.

– Ne smiješ tako govoriti, Marianne. Zar nemaš utjehe? Prijatelja? Zar je tvoj gubitak zaista nenadoknadiv? Premda sad patiš, pomisli koliko bi patila da si još kasnije otkrila njegovu narav – da su vam se zaruke oduljile mjesecima, prije no što ih on prekine po vlastitom nahođenju, a to se lako moglo dogoditi. Svaki novi dan tvog nesretnog povjerenja u nj zadao bi ti još žešći udarac.

– Zaruke! – skoči Marianne. – Nije bilo nikakvih zaruka.

– Niste se zaručili?

– Ne, nije on tako nedostojan kakvim ga držiš. Prema meni nije prekršio nikakvu obvezu.

– Ali, zar ti nije rekao da te ljubi?

– Da – ne – nije nikad. To se nekako osjećalo, ali nikad mi nije izričito rekao. Katkad mi se pričinilo da jest, ali nije.

– A ipak si mu pisala?

– Jesam – što je u tome loše nakon svega što se dogodilo? – Oh, ne mogu više govoriti.

Elinor ušuti i ponovno dohvati tri pisma koja su je sad zanimala više no ranije. Prvo pismo koje mu je njezina sestra napisala čim su stigli u grad glasilo je:

Ulica Berkeley, siječanj

Kako li ćete se iznenaditi, Willoughby, kad primite ovo pismo?! Mislim da ćete osjetiti i nešto više od iznenađenja, jer, eto, i ja sam doputovala ovamo. Nisam mogla odoljeti iskušenju da dođem s gospođom Jennings. Nadam se da ćete na vrijeme primiti pisamce i još večeras stići do nas. Ako ne dođete, očekujem Vas sutra. Za sada, adieu.

M. D.

U sljedećoj poruci koju mu je poslala jutro nakon plesa kod Middletonovih pisalo je:

Ne mogu izraziti razočaranje što se prekjučer nismo susreli, ni iznenađenje što nisam

primila nikakav odgovor na poruku koju sam Vam poslala prije više od tjedan dana. Očekivala sam da ćete se javiti, toplo se nadala da ću Vas uskoro vidjeti. Molim Vas, javite se što prije i objasnite zašto sam to uzalud očekivala. Bit će najbolje da sljedeći put dođete ranije, jer smo mi oko jedan uglavnom vani. Rekoše mi da ste i Vi bili pozvani na zabavu. Ali zar je to moguće? Zacijelo ste se vrlo izmijenili otkad smo se rastali, kad niste došli iako su Vas pozvali. No, u to jednostavno ne želim vjerovati. Nadam se da ćete me uskoro osobno uvjeriti u suprotno.

M. D.

A ovako je glasilo posljednje pismo:

Što da pomislim, Willoughby, nakon vašeg sinoćnjeg ponašanja? Ponovno zahtijevam objašnjenje. Htjela sam Vas pozdraviti sa zadovoljstvom koje je sasvim prirodno nakon tako dugog rastanka, i prisno jer mi se činilo da poslije naših odnosa u Bartonu, za takvo ponašanje ima dovoljno opravdanja. Istinski ste me ogorčili! Provela sam užasnu noć tražeći ispriku za Vaš postupak koji je bio u najmanju ruku uvredljiv; ali, iako još nisam uspjela naći razumno opravdanje Vašeg ponašanja, voljna sam čuti objašnjenje. Možda ste pogrešno obaviješteni ili namjerno prevareni u nečemu što se odnosi na mene pa imate o meni loše mišljenje. Recite mi o čemu se radi, objasnite mi na temelju čega ste se tako ponašali i bit ću zadovoljna i spremna umiriti Vas i razuvjeriti. Zaista bi me rastužilo kad bih morala loše misliti o Vama. No, ako je to neizbježno, ako zaista spoznam da niste onakvi kakvim smo Vas smatrali, da je Vaša naklonost prema nama bila neiskrena, da je Vaše ponašanje prema meni bilo smišljeno samo zato da me zavede, neka to bude što prije izrečeno. Osjećam se užasno neodlučno. Želim da sve objasnimo jedno drugome, jer će mi to biti olakšanje u odnosu na patnje koje sad proživljavam. Ako više ne gajite nekadašnje osjećaje, vratite mi moja pisma i pramen kose koji su sada u Vašem posjedu.

M. D.

Za Willoughbyjevo dobro, Elinor bi bila spremna i ne povjerovati da je moguće onako odgovoriti na ta divna pisma puna ljubavi i povjerenja. No, premda ga je osuđivala, ona shvati da je i njezina sestra pogriješila što ih je uopće napisala; žalila je sad što mu je Marianne tako nerazborito povjerila koliko ga ljubi, iako za to nije imala čvrstog povoda. Zbog lakovjernosti ju je stigla preteška kazna.

Primijetivši da je pročitala pisma, Marianne napomenu kako je napisala tek ono što bi i netko drugi napisao u jednakim okolnostima.

– Osjećala sam da smo tako čvrsto vjerni kao da su nas najstroži zakoni vezali jedno uz drugo – dodala je.

– Vjerujem ti – reče Elinor – ali, na žalost, on to nije tako shvatio.

– Jest, Elinor, shvatio je – danima, tjednima je tako osjećao. Znam da jest. Ma što da ga je sada promijenilo (a to je mogla učiniti samo najcrnja magija uperena protiv

mene), nekoć sam mu bila vrlo draga. Taj pramen kose koji mi sada tako spremno vraća, jednom je najiskrenije molio. Zar nisi opazila njegov pogled i ponašanje, zar mu nisi u tom trenutku čula glas? Ne sjećaš li se posljednje večeri koju smo proveli zajedno u Bartonu? I jutra našeg rastanka! Kad mi je rekao da će možda proći mnogo dana dok se ponovno sretnemo; njegov nemir – nikad neću zaboraviti taj nemir!

Ušutješe. Nije mogla nastaviti; kad se opet smirila, pridoda sigurnijim glasom:

– Elinor, mene su grubo iskoristili, ali ne Willoughby.

– A tko, draga Marianne? Tko bi ga mogao nagovoriti na takav postupak?

– Cijeli svijet prije nego njegovo vlastito srce. Povjerovala bih radije kako su se svi moji poznanici urotili da me upropaste, nego da bi on bio sposoban za takvu grubost. Ta žena o kojoj piše – ma tko bila – ili, uostalom, netko drugi, osim tebe, mame i Edwarda, svatko me je mogao oklevetati. Zar postoji na svijetu biće, osim vas troje, kojeg ne bih osumnjičila prije no Willoughbyja čije srce tako dobro poznajem?

Elinor joj ne htjede potvrditi, ali reče: – Ma tko bio tvoj ljuti neprijatelj, potrudi se da ga prevari prividna pobjeda u zlu. Neka te vide dostojanstvenu i svjesnu svoje nevinosti, draga sestrice. To je razuman i hvalevrijedan ponos kojim ćeš se oduprijeti svim podlostima.

– Ne, ne – zajeca Marianne. – U nesreći poput moje nema ponosa. Ne marim što netko zna da sam nesretna. Nek' cijeli svijet likuje što me vidi takvu. Elinor, Elinor, oni koji ne pate nek' budu ponosni i neovisni koliko hoće – neka se oni odupiru uvredama i uzvraćaju udarce, ali ja ne mogu. Moram osjećati – moram biti nesretna – a oni koji žele neka uživaju u tome.

– Ali zbog majke i mene...

– Ne bih učinila ništa više no za sebe. Zar sada da hinim sreću, kad sam tako nesretna – oh, kako to možeš od mene zahtijevati?

Obje ponovno zašutješe. Elinor zamišljeno koračaše od kamina do prozora i od prozora do kamina, ne mareći što se primiče čas toplini, a čas hladnoći. Marianne sjeđaše kraj kreveta umorno naslonivši glavu na drveni doglavak. Dohvati tada ponovno Willoughbyjeva pisma i, drhteći nad svakom rečenicom, vikne:

– O, to je previše! Willoughby, Willoughby, zar to od vas potječe?! Okrutnosti, okrutnosti – ništa vas ne može opravdati. Ne, Elinor, nema tu pomoći. Ma što da je čuo o meni – morao je zauzdati nevjericu. Ta, morao je to najprije meni ispričati kako bih se mogla obraniti. "Pramen kose" (ponavljala je rečenicu iz pisma) "koji ste mi prisilno udijelili." – To je neoprostivo. Willoughby, gdje vam je bilo srce kad ste to pisali? Oh! Barbarski neotesano! Elinor, ima li opravdanja za njega?

– Ne, Marianne, to je sasvim isključeno.

– A ipak, ta žena – tko zna čime se sve mogla poslužiti – tko zna koliko se možda pripremala i kako temeljito smišljala podvalu! Tko je ona? Tko bi mogla biti? Jesam li ga ikad čula spominjati neku mladu zgodnu poznanicu? Oh, ne, nikoga – nikoga – sa mnom je razgovarao samo o meni.

Nastupila je nova stanka; Marianne bijaše vrlo uzrujana. Razgovor se završio ovako:

– Elinor, moram kući. Moram otići i utješiti majku. Ne bismo li mogle sutra

otputovati?

– Sutra, Marianne?

– Da, zašto da ostanemo ovdje? Došla sam samo zbog Willoughbyja – sad, tko mari za mene? Tko me želi?

– Bilo bi to nemoguće. Dugujemo gospođi Jennings više nego nam nalaže uljudnost; a ni osnovna uljudnost ne dopušta nam da tako nenadano otputujemo.

– Dobro, onda još dan-dva; ali ovdje ne mogu još dugo ostati. Neću izdržati pitanja i primjedbe tolikih ljudi. Middletonovi, Palmerovi – kako ću otrpjeti njihovo sažaljenje? Samilost osobe poput lady Middleton! Oh, što bi *on* na to rekao?

Elinor je savjetovaše da legne. Poslušala ju je, no ne bijaše joj lakše. Neprekidna bol u duši i tijelu tjerala ju je s kraja na kraj kreveta. Njezina je histerija rasla te je Elinor jedva zadržavaše u postelji. Bojala se da će morati pozvati pomoć. Pomogoše joj kapljice lavande što ih Marianne uze nakon mnogo nagovaranja. Do povratka gospođe Jennings ležaše u postelji tiha i nepomična.

Trideseto poglavlje

GOSPOĐA Jennings se smjesta uputi u Mariannine odaje. Otvori vrata ne pričekavši odgovor na njezin zahtjev da je prime i uđe zabrinuta lica.

– Kako si, draga moja? – upita brižno djevojku, a ova okrene glavu ne odgovorivši.

– Kako joj je, gospođice Dashwood? Jadnica. Vrlo loše izgleda. Nije ni čudo. Da, da, na žalost, to je istina. Uskoro će se oženiti – ništarija bijedna! Nema za njega isprike. Rekla mi je to gospođa Taylor prije pola sata, a ona je saznala od izvjesne prijateljice gospođice Grey osobno; u protivnom, ne bih u to povjerovala. I ovako sam jedva prihvatila tu novost. Dakle, rekoh, ako je to istina, tvrdim da je teško unesrećio moju mladu prijateljicu i svim srcem želim da mu buduća supruga učini isto toliko zla. I to neću nikad poreći, draga moja, budi uvjerena. Nisam ni slutila da su muškarci postali takvi. Ako ga ikada ponovno sretnem, isprašit ću ga kako ga još nitko nije. Ali, nešto me ipak tješi, draga moja Marianne; nije on jedini pažnje vrijedan mladić na svijetu. Djevojci tvoje ljepote nikad neće nedostajati obožavatelja. No, dobro, draga sirotice! Neću joj više smetati. Najbolje da se odmah isplačeš i svršiš s tim zauvijek. Srećom, poznato vam je da večeras dolaze Parryjevi i Sandersonovi; to će je oraspoložiti.

I ona na prstima iziđe kao da se bojaše da bi buka mogla povećati tugu njezine mlađe prijateljice.

Začudo, Marianne odluči ručati s njima. Elinor joj je čak savjetovala suprotno. Ali, ne, sići će; izdržat će, a ljudi je neće toliko ogovarati. Iako nije vjerovala da će izdržati cijeli ručak, Elinor bijaše zadovoljna što joj se sestra povodi za takvim pobudama i ne reče ništa. Pripremi joj lijepu haljinu i, dok je Marianne ostala u postelji, očekivaše poziv da sestru povede u blagovaonicu.

Premda vrlo utučena, Marianne se za stolom smirila i pojela više no što je sestra očekivala. Da je pokušala govoriti i da je bila svjesna samo polovice dobronamjernih, ali pogrešno procijenjenih sitnih pažnji gospođe Jennings, njezin mir bio bi narušen. Međutim, nije izustila ni slova i zadubljena u misli uopće nije primjećivala što se oko nje događa.

Elinor, koja je cijenila dobrotu gospođe Jennings iako ju je njezina pažnja često smetala a ponekad djelovala gotovo smiješno, odgovaraše i uzvraćaše joj lijepim riječima i ponašanjem umjesto sestre. Ta dobra žena bila je opazila Marianninu tugu i držala da o njoj ovisi koliko će joj ublažiti bol. Postupala je prema njoj s ljubavlju kojoj roditelj obdaruje najmilije dijete posljednjeg dana praznika. Marianne je morala

sjesti na najbolje mjesto do kamina, morala je dobiti najbolje poslastice u kući, morala se razonoditi slušajući najzanimljivije dnevne događaje. Da Elinor nije suosjećala sa sestrom, nasmijali bi je pokušaji gospođe Jennings da razočaranje u ljubavi izliječi raznovrsnim kolačićima ili maslinama i toplom vatrom iz kamina. Kad je, pak, neprestano nagovaranje doprlo do Mariannine svijesti, ona više nije mogla izdržati. Nenadano je zajecala, dala znak sestri da ju ne slijedi i žurno se povukla iz blagovaonice.

– Jadna duša! – uzdahnu gospođa Jennings za njom. – Tuga me obuzima kad je gledam! A gle, ni vino nije dokraja ispila! Ni sušene trešnje! Gospode, čini se da joj ništa ne pomaže! Kad bih samo znala što bi je utješilo, pretražila bih cijeli grad. Dakle, zaista je čudno kako čovjek može toliko napakostiti tako dragom stvorenju! Ali kad se na jednoj strani nađe novac u izobilju, a na drugoj gotovo ništa, dobrota i ljepota ništa ne znače!

– Prema tome, ta je dama – spomenuli ste, mislim, da se zove gospođica Grey – vrlo bogata?

– Pedeset tisuća funti, draga moja. Jesi li je ikad vidjela? Bistra i otmjena djevojka, kažu, ali nelijepa. Dobro se sjećam njezine tetke, Biddy Henshawe; udala se za vrlo imućna čovjeka. No, cijela je obitelj bogata. Pedeset tisuća funti! A po svemu sudeći dobro će mu doći. Kažu da se pošteno istrošio. Nije ni čudo! Juri naokolo u svojoj dvoprežnoj kočiji i vuče za sobom skupe lovačke pse! Dakle, moje je mišljenje, kad mladić, bio on tko mu drago, izjavi ljubav mladoj djevojci i obeća je oženiti, nema prava iznevjeriti je samo zato što je osiromašio, a bogatija ga djevojka prihvaća. Zaštou takvom slučaju ne proda konje, ne iznajmi kuću, ne otpusti sluge i ne provede smjesta temeljitu reformu? Uvjerena sam da bi gospođica Marianne mirno pričekala dok se stvari ne srede. Ali danas se više tako ne radi; suvremeni mladići više ništa ne žrtvuju – zabava i zadovoljstva na prvom su im mjestu.

– Je li vam poznato kakva je djevojka ta gospođica Grey? Govore li o njoj da je ugodna?

– Nisam o njoj čula ružno govoriti; uistinu, nitko je u mom društvu nije ni spominjao osim gospođe Taylor koja mi je jutros rekla da joj je gospođica Walker neki dan napomenula kako joj se čini da gospodinu i gospođi Ellison ne bi bilo žao kad bi se gospođica Grey udala, jer ona i gospođa Ellison nikako ne mogu...

– A tko su sad Ellisonovi?

– Njezini staratelji, draga moja. No sad je djevojka punoljetna i može sama birati; a lijepo li je izabrala! A što – zastala je na trenutak – tvoja sestra se povukla u svoje odaje da sama tuguje. Zar je nikako ne možemo utješiti? Jadnica, čini mi se okrutnim što je ostavljamo samu. Doduše, posjetit će nas nekoliko prijatelja i to će je malo razonoditi. Kako ćemo se zabavljati? Znam da mrzi whist; ali možda postoji neka igra koja joj se sviđa?

– Draga gospođo, vaša uviđavnost posve je suvišna. Bojim se da Marianne večeras neće izlaziti iz sobe. Ako uzmognem, nagovorit ću je da pođe rano na

spavanje jer joj je potreban odmor.

– Dobro, vjerujem da će to za nju biti najbolje. Neka sama izabere što će večerati, a zatim u krevet. Gospode, nije ni čudo što već tjedan i dulje izgleda tako loše i sumorno. Pretpostavljam da ju je sve to vrijeme mučio isti problem. A s današnjim pismom sve se okončalo. Jadnica! Da sam samo znala, ne bih se bila s njom šalila. Ali kako sam mogla znati? Bila sam uvjerena da se radi o običnom ljubavnom pismu, a mladi ljudi, znadeš i sama, vole kad se o tome zbijaju šale. Bože, kako li će se zabrinuti sir John i moje kćeri kad to čuju!? Da sam ranije saznala, svratila bih k njima na povratku i sve im ispričala. No, vidjet ću ih sutra.

– Neće biti potrebno, uvjerena sam, upozoravati gospođu Palmer i sir Johna da pred mojom sestrom ne spominju Willoughbyja i protekle događaje. Zacijelo će u svojoj dobroti i sami shvatiti kako bi okrutno bilo da pred njom pokažu da sve znaju. A i moje će osjećaje poštedjeti ne budu li o tome uopće govorili. Vi me, draga gospođo, razumijete, zar ne?

– Oh, da, svakako. Zacijelo joj je strašno pri duši kad se o tome govori. Što se tiče Marianne, pred njom neću reći ni riječi. Vidjela si da sam za ručkom na to pazila. Tako će postupiti i sir John i moje kćeri – ta, oni su svi vrlo pažljivi i uviđavni; osobito ako im to napomenem, što ću svakako učiniti. Pitaš li mene, mislim da je najbolje što manje o tome govoriti. Prije će se sve zaboraviti. Uopće, kakvo dobro može donijeti pričanje.

– U ovom slučaju može samo štetiti; čak i više nego u sličnim prilikama, jer se ovdje radi o okolnostima koje nisu pogodne za ogovaranje. Govorim to za dobro onih na koje se taj događaj odnosi. Toliko za gospodina Willoughbyja moram učiniti jer on nije razvrgao službene zaruke s mojom sestrom.

– Tja, draga moja! Ne pretvaraj se da ga braniš. Službene zaruke! A bio joj je pokazao cijelu kuću u Allenhamu i odredio odaje u kojima će živjeti nakon ženidbe!

Za Mariannino dobro, Elinor više ne htjede o tome govoriti. Držaše da to nije potrebno ni za Willoughbyjevo dobro; jer, otkrivanjem istine on ne bi dobio ništa, a Marianne bi izgubila mnogo. Nakon kratke obostrane šutnje, gospođa Jennings nastavi s urođenim veselim načinom govora:

Dakle, draga moja, ima istine u onoj da svako zlo nosi i neko dobro, a to će najbolje osjetiti pukovnik Brandon. Napokon će je osvojiti. Kladim se da će do ljeta već biti vjenčani. Bože, kako će se radovati kad čuje vijest! Nadam se da će nas posjetiti večeras. On će svakako vašoj sestri biti bolja partija. Dvije tisuće funti godišnje bez dugova i odbitaka. Doduše, umalo zaboravih, tu je i malo dijete ljubavi. No, djevojčica ne iziskuje velike troškove i ne predstavlja nikakvu poteškoću. A Delaford je lijepo mjestance, uvjeravam te. Rekla bih, upravo lijepo smješteno i udobno opremljeno staromodno imanje; kuću okružuje veliki vrtni zid, a u vrtu rastu najbolje voćke u zemlji. U jednom uglu nalazi se prekrasan dud! Gospode, kako smo se Charlotte i ja najele kad smo jednom bile tamo! Uz to se na posjedu nalazi golubinjak, nekoliko predivnih malih ribnjaka i jedan vrlo zgodan kanal; ukratko, sve što bi čovjek mogao poželjeti. Štoviše, blizu je i crkva, a samo četvrt milje dalje vodi cesta prema mitnici, te nikad nije dosadno, jer ako sjedneš u sjenicu od tisova drveća

iza kuće vidjet ćeš sve kočije što prolaze putom. Oh! Lijepo je to mjesto! Mesar je u blizini, a i kuća u kojoj se okupljaju mjesni uglednici. Po mom ukusu, tisuću je puta ljepše nego u Barton Parku, gdje su prisiljeni ići po meso tri milje daleko, a najbliže je susjedstvo kuća vaše majke. Dakle, obradovat ću pukovnika čim mi se ukaže prilika. "Tko bî đoli, sad je gori." Kad bismo joj samo *mogli* izbiti Willoughbyja iz glave!

– Da, kad bismo *to* mogli učiniti, gospođo – reče Elinor – sve bi bilo dobro, s pukovnikom Brandonom ili bez njega. Ona ustade i uputi se k Marianni. Zatekla ju je, prema očekivanju, kako zanijemjela od tuge sjedi kraj kamina nad ostacima vatre koja je isijavala blijedu slabašnu svjetlost.

– Ostavi me radije nasamo – bijahu jedine riječi koje je izgovorila.

– Ostavit ću te – odgovori Elinor – ako pođeš u krevet. – U prvi mah Marianne odbije, gonjena izopačenim osjećajem da mora patiti. Ubrzo ipak popusti pred sestrinim upornim, iako nježnim nagovaranjem. Elinor se pobrinu da legne i da nasloni bolnu glavu na jastuk. Djevojka napokon utone u san.

Elinor se vrati u salon gdje joj se ubrzo pridruži gospođa Jennings noseći vinsku čašu punu nekog pića.

– Draga moja – reče joj ona na ulasku – netom se sjetih da imam u kući najukusnijeg starog vina "Constantia" pa sam donijela Marianni jednu čašu. Jadni moj muž! On ga je obožavao! Kad bi imao napad svog vječnog gihta, govorio bi da mu ništa ne pomaže kao gutljaj tog pića. Odnesite ga sestri.

– Draga gospođo! – reče Elinor smiješeći se pri pomisli na razliku između boljke njezina muža i sestrinih jada. – Zaista ste ljubazni! No, netom sam smjestila Mariannu u krevet i nadam se da već spava. Kako smatram da će joj odmor najbolje pomoći, popit ću vino sama, ako mi dopustite.

Premda joj bijaše žao što nije došla pet minuta ranije, gospoda Jennings pristade na kompromis, a Elinor ispije nekoliko gutljaja. Pritom pomisli kako ni njoj nije vino potrebno kao lijek protiv gihta, ali ga vrijedi kušati kao sredstvo protiv ljubavnih jada umjesto sestre.

Dok su pili čaj, došao je pukovnik Brandon, a po načinu kako je pogledom tražio Mariannu, Elinor smjesta zaključi da ju niti očekuje niti želi vidjeti, dakle, ukratko, da je već saznao što je uzrokovalo njezinu odsutnost. Gospođa Jennings nije tako mislila. Ubrzo nakon njegova dolaska priđe čajnom stoliću za kojim je sjedila Elinor i prošapta: – Pukovnik je, izgleda, jako zabrinut. Ne zna još ništa; molim, ispripovijedajte mu.

On, međutim, primakne stolac njezinom i s izrazom koji ju je sasvim uvjerio da mu je sve poznato, upita kako je Marianni.

– Ne osjeća se dobro – odgovori ona. – Cijeli dan bilo joj je loše pa smo je nagovorili da pođe ranije na spavanje.

On će, oklijevajući: – Dakle, možda u onom što sam jutros čuo ima više istine nego što sam isprva vjerovao.

– Što ste čuli?

– Da je gospodin za kojeg sam imao razloga vjerovati – ukratko, da čovjek za kojeg sam znao da je već *zaručen*... ali kako to izraziti? Ako vam je stvar poznata, a zacijelo jest, poštedite me toga.

– Vjerojatno mislite na ženidbu gospodina Willoughbyja s gospođicom Grey – pomogne mu Elinor usiljeno. – Da, to nam je svima poznato. Čini se da je danas bio dan općeg razjašnjavanja, jer smo jutros i mi saznali. Gospodin Willoughby je nedokučiv! Gdje ste vi čuli o tome?

– U papirnici na Pall Mallu. Bio sam tamo poslom. Dvije dame čekale su kočiju i jedna je tako glasno izvještavala drugu o predstojećoj ženidbi da je bilo nemoguće prečuti razgovor. Ime Willoughby, John Willoughby, koje je dotična dama često spominjala privuklo je moju pažnju, a sve što je uslijedilo samo je potvrdilo da je brak s gospođicom Grey već dogovoren, dakle, više nema tajni – i da će se sámo vjenčanje, uz mnogo pripreme, održati za nekoliko tjedana. Sjećam se osobito pojedinosti koja mi je pomogla da pouzdano utvrdim o komu se radi; odmah nakon ceremonije, par će otputovati u Combe Magnu – njegovo boravište u Somersetshireu. Kojeg li iznenađenja!? No, ne mogu vam opisati što sam tada osjećao. Ostao sam tako nakon njihova odlaska i raspitao se za ime blagoglagoljive gospođe. Rekoše mi da se zove Ellison, a to je, kako sam kasnije saznao, stårateljica gospođice Grey.

– To je točno. No, jeste li saznali da gospođica Grey posjeduje pedeset tisuća funti? U tome bismo mogli naći objašnjenje.

– Možda, ali Willoughby je kadar... barem ja tako mislim... – zastao je i zatim dodao nesigurnim glasom: – A vaša sestra – kako ona...

– Velike su njezine patnje. Usuđujem se nadati da će biti isto tako kratkotrajne. Bio je to za nju vrlo okrutan udarac. Mislim da do jučer nijednom nije posumnjala u njegovu ljubav. Možda čak ni sad... ali, gotovo sam uvjerena da je on nikad nije istinski volio. Grubo ju je prevario. Može se zaključiti da mu je i duša tako okorjela.

– Ah, istina je, doista! – reče pukovnik Brandon. – No, rekli ste, čini mi se, da Marianne ne dijeli vaše mišljenje.

– Poznato vam je koliko je nesretna. Vjerujte, još uvijek bi ga žarko željela opravdati kad bi to bilo moguće.

Nije odgovorio. Uto je posluga odnijela čajno posuđe, na stol su došle karte i o tome se više nije razgovaralo. Gospođa Jennings, koja ih je zadovoljno promatrala dok su razgovarali očekujući da će pukovnik nakon izlaganja gospođice Dashwood procvasti poput čovjeka u cvijetu mladosti, nadanja i sreće, kako je večer odmicala s čuđenjem primijeti da biva se ozbiljniji i zamišljeniji.

Trideset prvo poglavlje

MARIANNE je, začudo, dobro spavala. Ipak se ujutro probudila s istim osjećajem nesreće s kojim je zaklopila oči.

Elinor ju je svim silama hrabrila da se otvoreno izjada. Već prije doručka nekoliko su puta ponovile cijeli tijek događaja. Elinor je iznova uporno uvjeravaše i nježno savjetovaše, a Marianne uzvraćaše silovitim izljevima osjećaja i promjenama mišljenja. Na trenutke bi povjerovala da je Willoughby nesretan i nevin kao i ona, a zatim bi ponovno izgubila svaku nadu i utjehu jer ga nije mogla opravdati. U jednom bi trenutku bila posve ravnodušna prema opažanjima ostalog svijeta, u drugome bi se potpuno ogradila od njih, da bi im se čas kasnije energično suprotstavila. Bila je ipak odlučna u jednome, kad je i to došlo na red: izbjegavat će gospođu Jennings kad god je to moguće, a šutjet će bude li prisiljena boraviti s njome. Nije htjela vjerovati da je i gospođa Jennings želi utješiti.

– Ne, ne, ne, to nije istina – uzviknula je. – Ona ne može sažalijevati. Nije ona ljubazna zbog sućuti. Njezina dobrodušnost nije nježnost. Ona samo želi ogovarati, a ja joj se sviđam jer joj pružam za to priliku.

Elinor je i bez toga znala da joj sestra često nepravedno sudi o drugima. Uzrokovali su to pretjerana uglađenost njezine duše i prevelika važnost što ju je pridavala osjećajima i vrlinama otmjenog ponašanja. Poput polovice čovječanstva, ako su više od polovice sačinjavali plemeniti i mudri, ni Marianne, premda vrlo nadarena i odlično odgojena, nije bila ni razumna, ni sasvim iskrena. Očekivala je od drugih ista mišljenja i osjećaje koje je sama gajila, a sudila je o njihovim motivima po neposrednom učinku njihovih postupaka na nju. I upravo dok su djevojke nakon doručka sjedile u svojoj sobi, zbilo se nešto što je učvrstilo Mariannino loše mišljenje o gospođi Jennings. Jer, zbog vlastite slabosti, gospođin postupak nanio joj je novu bol, iako njezine namjere bijahu posve suprotne.

Ušla je nasmiješena, vesela i uvjerena da donosi utjehu. Pružila joj je pismo, rekavši:

– Eto, draga moja, donosim ti nešto što će ti zacijelo mnogo pomoći.

Marianni i to bijaše dovoljno. Istog je časa u mašti zamislila da je pismo od Willoughbyja, prepuno nježnosti i pokajanja. U njemu će sve biti objašnjeno na zadovoljavajući i uvjerljiv način. Prirodno, zatim će dotrčati Willoughby, pasti do njezinih nogu i jednim značajnim pogledom potvrditi ono što je napisao. Sljedeći

tren razorio je sve te plodove mašte. Ugledala je pred sobom do tada uvijek rado viđen majčin rukopis. Toliko je bilo razočaranje što je uslijedilo poslije iznenadne nade i očekivanja sreće, da se jadnoj djevojci učinilo kao da nikad dotad nije patila.

Ni u najsretnijim trenucima Marianne ne bi bila u stanju odgovoriti na grubost gospođe Jennings. Sad su joj u znak ogorčenja navrle suze na oči. Bijaše to, međutim, ogorčenje bez pravog cilja, te je nakon mnogih jecaja i žalopojki ponovno potražila utjehu u pismu. Smirila se i pročitala ga, ali u njemu nije našla utjehe. U svakom retku spominjao se Willoughby. Još uvijek sigurnu u njihove zaruke i uvjerena u njegovu vjernost, majku su Elinorine sumnje samo potaknule da od Marianne zahtijeva veću otvorenost i iskrenost. Bilo je u toj molbi toliko nježnosti prema njoj i toliko ljubavi prema Willoughbyju, da je djevojka gorko jecala čitajući pismo.

Ponovno ju je obuzela nestrpljiva želja za povratkom. Majka joj je bila važnija no ikad; tim vrednija što je pogriješila u procjeni Willoughbyjeve naravi. Htjela je smjesta otputovati. Elinor nije mogla odlučiti što bi za Mariannu bilo bolje – ostati u Londonu ili otići u Barton. Zato ju je savjetovala da se strpi dok ne saznaju što želi majka. Nije ju lako nagovorila, ali sestra napokon pristade.

Gospođa Jennings napustila ih je ranije no inače. Nestrpljivo je iščekivala Palmerove i Middletonove kako bi i njih upoznala s kućnom tragedijom. Odlučno je odbila Elinorinu ponudu da pođe s njom i provela je prijepodne sama izvan kuće. Uviđajući koliko će bola nanijeti majci i shvaćajući po njezinu pismu kako je malo postigla pripremajući je za taj šok, Elinor je teška srca sjela za stol da joj opet piše. Namjeravala joj je opisati što se dogodilo i savjetovati je kako da postupa ubuduće.

Marianne je ušla u sobu nakon gospođina izlaska, sjela za isti stol i stala netremice promatrati kretanje pera po bijelom papiru, žaleći sestru zbog tako teške zadaće i još više tugujući zbog dojma što će ga pismo izazvati u majke.

Provele su tako četvrt sata, kadli usplahirena i prenapregnuta Marianne skoči uznemirena bukom na ulaznim vratima.

– Tko bi to mogao biti? – uzvikne Elinor. – Tako rano! Mislila sam da nas nitko neće uznemirivati.

Marianne priđe prozoru.

– Pukovnik Brandon! – reče uzrujano. – Nikad nas ne ostavlja na miru.

– Neće ući jer gospođa Jennings nije kod kuće.

– Nisam baš uvjerena – reče Marianne odlazeći u svoju sobu. – Čovjek koji ne zna kako iskoristiti slobodno vrijeme, nema obzira kad smeta drugima.

Pokazalo se da ima pravo, premda je njezin zaključak bio nepravedan. Pukovnik Brandon doista je ušao, a Elinor, koja je bila uvjerena da ga je dovela briga o Marianni, opazivši tu brigu na njegovu uznemirenom, tužnom licu i u zabrinutom, premda kratkom raspitivanju za njezino zdravlje, prekoravaše u sebi sestru što ga je tako površno procijenila.

– Susreo sam gospođu Jennings u Ulici Bond – rekao je nakon pozdrava. – Nagovorila me da dođem. To joj i nije bilo teško jer sam se bio nadao da ću vas zateći nasamo. Zato što... želio sam to... nadao sam se, vjerujem – htio sam vas nekako utješiti. Ne, ne smijem reći – utješiti; ne, radi se o uvjerenju. Htio bih zauvijek uvjeriti

vašu sestru. Poštovanje koje osjećam prema njoj, prema vama i vašoj majci – dopustit ćete mi da dokažem koliko vas cijenim i da spomenem neke okolnosti koje ne bih nikad spominjao da vas ne poštujem i... Iskreno želim biti koristan, a mislim da mogu... No, kad sam već toliko vremena utrošio da sam sebe uvjerim kako sam u pravu, vjerojatno nešto nije u redu – možda sam ipak u krivu. – Ušutio je.

– Razumijem vas – reče Elinor. – Htjeli biste mi reći nešto o Willoughbyju što će rasvijetliti njegovu narav. Vaša pripovijest bit će najčvršći dokaz prijateljstva prema Marianni. Ja sam vam već zahvalna, ako se radi o njemu, a njezinu ćete zahvalnost zacijelo s vremenom osjetiti. Molim vas, da čujem.

– Čut ćete, a bit ću kratak; kad sam prošlog listopada otišao iz Bartona – no, otuda nećete ništa shvatiti – moram se vratiti dalje u prošlost. Primijetit ćete da sam vrlo loš govornik, gospođice Dashwood. Odista ne znam kako početi. Čini mi se da ću vam morati ukratko ispripovjediti sve o sebi, i to zaista ukratko. – Duboko je uzdahnuo. – Ne želim biti opširan.

Zastao je, pribrao se i, uzdahnuvši još jednom, nastavio:

– Vjerojatno ste zaboravili onaj razgovor – zacijelo nije na vas ostavio nikakav dojam – razgovor što smo ga vodili jedne večeri u Barton Parku – bijaše to one večeri kad je priređen ples – tada sam vam pričao o dami koju sam nekoć poznavao a koja je donekle slična vašoj sestri, Marianni.

– Doista – odgovori Elinor – nisam zaboravila. – Vidjelo se da ga je obradovalo njezino pamćenje. Nastavio je:

Ako se ne varam, jer odavno su izblijedjele te nježne uspomene, vrlo su sličile, kako u izgledu, tako i u naravi; jednako blago srce, jednako bujna mašta i duh. Ta dama bila mi je jedno od najbližih bića; inače bijaše posvojče, od povoja pod skrbništvom mog oca. Bili smo vršnjaci, od najranije mladosti drugovali smo u igri i među nama se razvilo duboko prijateljstvo. Ne sjećam se vremena kad još nisam volio Elizu. Danas, sudeći po mom tugaljivom i neveselom izgledu, ne biste mogli ni sanjati kolika je bila ta ljubav. Ona je mene, vjerujem, isto tako vatreno ljubila, kao vaša sestra Willoughbyja, a naš odnos završio se isto tako nesretno, premda iz drugog razloga. Kad joj je bilo sedamnaest godina izgubio sam je zauvijek. Udali su je protiv njezine volje za mog brata. Bila je vrlo imućna i naše se obiteljsko bogatstvo znatno povećalo. Bojim se da je to sve što bi se moglo reći o postupku čovjeka koji joj je istodobno bio i ujak i staratelj. Moj je brat nije zaslužio; nije ju čak ni volio. Nadao sam se da će prebroditi sve teškoće zahvaljujući ljubavi koju je gajila prema meni. Neko vrijeme bilo je tako. Ali napokon ju je slomio bijedan položaj u kojem se našla, jer iskusila je uistinu mnogo zala. Iako mi je obećala da je ništa... ali, kako sam zaboravljiv! Još vam nisam ispričao kako se to dogodilo. Trebali smo u kratkom roku zajedno uteći u Škotsku. Slučajno ili namjerno, no odala nas je dvorkinja moje rođakinje. Mene su protjerali vrlo daleko, k nekom rođaku, a njoj uskratili sve slobode, društvo, zabavu, dok moj otac nije postigao cilj. Suviše sam računao na njezinu izdržljivost i hrabrost, te je i udarac za mene bio žešći – ali, da je.njezin brak

bio sretan, ne bi mi bilo teško onako mladom pomiriti se sa sudbinom, ili barem ne bih sada žalio zbog svega što se dogodilo. To, međutim, nije bio slučaj. Moj je brat nije volio; nalazio je zadovoljstva u drugim stvarima i od početka je loše postupao s njom. Posljedice su bile sasvim prirodne za tako mlado, živahno i neiskusno biće poput gospođe Brandon. Isprva se potpuno prepustila očaju; i bilo bi najbolje da se tu završio njezin život i da nije preboljela sve one trenutke tuge i čežnje za mnom. No, zar će nas začuditi što je, uz takva muža koji ju je i sam poticao na nevjeru, te bez ijednog prijatelja koji bi je savjetovao ili razonodio, doživjela takav pad? (Moj je otac umro ubrzo nakon njihova vjenčanja, a ja sam služio vojni rok u Indiji.) Da sam ostao u Engleskoj... možda... no, htio sam im oboma omogućiti sretan život, pa sam se uklonio i čak produljio za nekoliko godina boravak u inozemstvu. Šok što sam ga bio doživio kad su se vjenčali, sitnica je prema onome što sam osjetio otprilike dvije godine kasnije, kad sam čuo da su se razveli. Baš je to učinilo od mene ovako sumornog čovjeka – i sad, kad se sjetim što sam sve propatio...

Nije mogao govoriti. Žurno je ustao i nekoliko minuta šetao po sobi. Dirnuta njegovim uspomenama, a još više nemirom, Elinor nije znala što da kaže. On je opazio tu zabrinutost. Prišao joj je, uhvatio je za ruku, nježno stisnuo i zahvalno poljubio. Nakon nekoliko minuta nijeme patnje, pribrao se i nastavio mirnije.

– Prošle su od tih nesretnih događaja gotovo tri godine, a onda se vratih u Englesku. Prva mi briga bijaše, prirodno, potražiti nju. No, tragao sam bezuspješno... i tugovao. Nisam odmakao dalje od njezina prvog zavodnika, a mnogo je pojedinosti upućivalo na to da ga je ostavila tek da bi utonula još dublje u ponor grijeha. Naknada što joj je bila pripala, nije odgovarala njezinu bogatstvu niti joj je omogućavala udoban život, a kako sam saznao od brata, pravo na primanje te naknade dospjelo je nakon nekoliko mjeseci u ruke neke druge osobe. On je pretpostavljao, vrlo hladnokrvno, da se zbog razuzdanosti i njezinih posljedica morala odreći te naknade, kako bi barem kratkotrajno olakšala svoj položaj. Naposljetku, šest mjeseci nakon što sam se vratio u Englesku, ipak sam je pronašao. Moj nekadašnji sluga, kojeg sam vrlo volio, a koji je u međuvremenu upao u neprilike, doveo me na pravo mjesto. Jednog sam ga dana posjetio u privremenom zatvoru za dužnike i tamo, pod istim krovom, pod sličnom optužbom, nalazila se i moja nesretna rođakinja. Silno se bila promijenila – tako uvenula – iscrpljena mnogim raznolikim stradanjima. Umalo nisam povjerovao da je to jadno, bolesno biće preda mnom bilo ono što je ostalo od divne, ljupke i zdrave djevojke koju sam nekoć žarko ljubio. Što li sam propatio gledajući je...? No, nemam vas prava ranjavati opisujući te pojedinosti – već sam vam zadao dovoljno boli. Činjenica da je po svemu sudeći bila u zadnjem stadiju sušice bila je – oh, da, u takvim okolnostima – za mene najveća utjeha. Život joj više ništa nije mogao pružiti. Mogao joj je jedino dati vremena da se bolje pripremi za umiranje. Tako je i bilo. Smjestio sam je u udoban stan i pribavio brižljive njegovateljice. Svakodnevno sam je posjećivao do kraja... njezina kratkog života. Bio sam uz nju kad joj je kucnuo sudnji čas.

Ponovno je zastao, uzbuđen gorkim uspomenama. Elinor mu suosjećajno reče da žali zbog sudbine njegove nesretne prijateljice.

– Nadam se da vam se sestra neće uvrijediti zbog sličnosti koju sam primijetio između nje i moje jadne, obeščašćene rođakinje. Ali, ona ne smije doživjeti istu sudbinu; da je odlučniji duh ili sretniji brak očuvao slatku, iskrenu narav one jadnice, danas bi možda bila onakva kakva će Marianne zacijelo biti. Ali kamo sve to vodi? Čini mi se da sam vas uzalud uznemirivao. Ah, gospođice Dashwood, opasno je govoriti o onome što je četrnaest godina bilo netaknuto! Bit ću kraći i jasniji. Ostavila mi je jedno dijete, djevojčicu, plod njezina prvog grijeha. Tada su joj bile otprilike tri godine. Voljela je to dijete i uvijek ga vodila sa sobom. Dragocjeno je bilo to povjerenje u mene, te bih rado bio prihvatio obvezu i sam se brinuo o njezinu odgoju da mi je to dopuštao položaj. Ali, ja nisam imao obitelj, nisam imao dom. Zato sam svoju malu Elizu dao u školu. Posjećivao sam je kad sam mogao, a nakon bratove smrti (što se dogodilo prije pet godina kad sam naslijedio obiteljsko imanje) i ona je mene redovito posjećivala u Delafordu. Nazivao sam je dalekom rođakinjom, ali dobro mi je poznato sa su svi sumnjali u mnogo bliže srodstvo. Prije tri godine (bilo joj je tada četrnaest godina) izvukao sam je iz škole i dao na čuvanje vrlo cijenjenoj ženi u Dorsetshireu koja je već odgajala četiri ili pet djevojaka njezine dobi. Dvije godine sve je bilo dobro – radovao sam se njezinu napredovanju. No, protekle veljače, prije gotovo godinu dana, odjednom je nestala. Dopustio sam joj (vrlo nesmotreno, kako se kasnije pokazalo) da ode u Bath s mladom prijateljicom koja je tamo njegovala oboljelog oca. Znao sam da je to dobar čovjek, a o njegovoj kćeri imao sam bolje mišljenje nego je zaslužila. Jer, ona je bezobrazno i nepromišljeno čuvala tajnu ne odavši mi kamo je otišla Eliza premda je to sasvim pouzdano znala. Njezin otac, dobrodušan ali ne i oštrouman čovjek, zaista mi nije mogao pomoći... Uglavnom je boravio u kući dok su djevojke lutale gradom i upoznavale se s kim su htjele. Pokušao me uvjeriti, ta i sam je u to bio uvjeren, da mu kći uopće nije umiješana. Ukratko, saznao sam jedino da je otišla. Tijekom dugih osam mjeseci sve ostalo bilo je prepušteno nagađanju. Možete zamisliti kako sam se osjećao – i što sam propatio.

– Nebesa! – kliknu Elinor. – Zar je moguće da je Willoughby...

– Prve vijesti o njoj – nastavio je – čuo sam prošlog listopada. Poslala mi je pismo iz Delaforda, a primio sam ga baš onog jutra kad smo namjeravali poći na izlet u Whitwall; eto zato sam onako nenadano otišao iz Bartona. Znam da je u to vrijeme svima izgledalo čudno što odlazim, a mislim da je neke i uvrijedilo. Kad me je već i samim držanjem gospodin Willoughby optužio što tako nepristojno napuštam društvo, pretpostavljam kako nije ni sanjao da hitam u pomoć osobi koju je baš on upropastio. No, da je i znao, kakva korist od toga? Bi li se drukčije ponašao prema vašoj zaljubljenoj sestri? Ne, on je već bio učinio ono što ne bi učinio nijedan živi stvor s ljudskim osjećajima. Ostavio je djevojku nakon što je zlorabio njezinu mladost i nevinost; prepustio ju je strahu, lutanjima, ulici. Nije imala prijatelja, nitko joj nije mogao pomoći, a nije joj ostavio ni svoju adresu! Otišao je obećavši da će se vratiti; niti se vratio, niti pisao, niti joj pomogao.

– To prelazi sve granice! – uzvikne Elinor.

– Njegov vam je karakter sad jasan: nesavjestan, raskalašen i još gore. Svjestan toga, pogodite kako sam se osjećao gledajući vašu sestru kako ga ljubi; a kako sam se tek bio zabrinuo za sve vas kad sam saznao da se namjerava udati za njega. Kad sam prošlog tjedna došao k vama i zatekao vas nasamo, odlučio sam svakako saznati istinu, iako nisam znao što ću potom učiniti. Vjerojatno vas je začudilo moje ponašanje, no sad ćete me shvatiti. Kako bih mogao dopustiti da svi budete prevareni? Kako bih mogao izići na oči Marianni – ali što sam mogao učiniti? Bilo je malo vjerojatno da ću se uspješno u to umiješati; a pomišljao sam nekoliko puta da bi se on mogao i popraviti pod Marianninim utjecajem. Sad, međutim, kad ju je tako nepošteno zlorabio, tko zna kakve su mu bile podle namjere. Ma kakve bile, Marianne ipak može, a i ubuduće će moći, s olakšanjem promotriti svoj položaj i usporediti ga s bijednim stanjem moje jadne Elize. Osobito ako shvati beznađe te jadnice i zamisli koliko ga je ona ljubila i koliko je muči kajanje što će je progoniti cijeli život. Zacijelo će joj pomoći ta usporedba. Shvatit će da su njezine patnje ništavne. One ne proistječu iz nekog određenog zlodjela, ne mogu je obeščastiti. Naprotiv, prijatelji će je nakon svega još više zavoljeti. Zabrinutost zbog njezine nesreće i divljenje njezinoj hrabrosti u toj nesreći zacijelo će ojačati njihovu ljubav. Budite ipak povjerljivi kad joj budete prenosili ovo što sam vam rekao. Vi zacijelo najbolje znate kako će to na nju djelovati. No, kad ne bih iskreno vjerovao da ću joj pomoći i možda joj ublažiti bol, ne bih mučio ni sebe ni vas tom tužnom obiteljskom pričom, koja se mogla i pogrešno protumačiti – to jest, da sam njome htio istaknuti sebe nauštrb drugih.

Elinor mu se iskreno zahvali na ispovijesti uvjeravajući ga da će Marianne zacijelo imati koristi od njihova razgovora.

– Najviše me kod nje smetalo – rekla je – što ga je nastojala opravdati; to ju je mučilo više negoli spoznaja da je Willoughby ništarija. Sad sam uvjerena da će joj biti lakše premda će isprva mnogo patiti. – Nakon kratke stanke, upita: – Jeste li vidjeli Willoughbyja poslije Bartona?

– Jesam – odgovorio je ozbiljno. Jednom. Taj susret nisam mogao izbjeći.

Uznemirena njegovim odgovorom, Elinor ga zabrinuto pogleda i upita:

– Što? Zar ste se sastali da...

– Morao sam. Premda nevoljko, Eliza mi je odala ime svog ljubavnika. Kad se četrnaest dana nakon mene vratio u grad, susreli smo se pred svjedocima – on da se brani, a ja da ga kaznim. Sve se završilo bez posljedica i zbog toga javnost nije saznala za dvoboj.

Elinor uzdahnu nad tako neumjesnim obračunom, ali ne htjede prigovoriti muškarcu i vojniku.

Pukovnik Brandon završi svoju pripovijest: – Eto, i majku i kći zadesila je slična sudbina! A ja sam sasvim iznevjerio ukazano mi povjerenje!

– Je li Eliza još u gradu?

– Ne, čim se oporavila od trudnoće, jer zatekao sam je takoreći na porodu, preselio sam i nju i dijete na selo. Sad je tamo.

Pukovnik uskoro primijeti da vjerojatno svojom prisutnošću razdvaja sestre.

Elinor mu još jednom zahvali i otprati ga do vrata osjećajući sućut i poštovanje prema tom čovjeku.

Trideset drugo poglavlje

GOSPOĐICA Dashwood ubrzo je prenijela sestri sve pojedinosti razgovora. Pukovnikova priča na nju nije ostavila željeni dojam. Marianne je, doduše, povjerovala u njezinu istinitost i saslušala je mirno, pokorno, šutke, ne suprotstavljajući se i ne pokušavajući opravdati Willoughbyja, te se činilo da samo suzama pokazuje kako joj nevjerojatno zvuči to što čuje. Premda ju je njezino ponašanje uvjerilo da je uvidjela njegovu krivicu, te je sa zadovoljstvom opazila da više ne izbjegava pukovnika Brandona već dobrovoljno i prisno razgovara s njim, i premda joj se učinila mirnijom i pribranijom nego ranije, Elinor osjećaše da je Marianne duboko nesretna. Istina, ona se smirila, no bijaše to neki sumoran i potišten mir. Teže je podnijela istinu o Wiloughbyjevoj naravi nego gubitak njegove ljubavi. Zavođenje i napuštanje gospođice Williams, bijeda te jadnice i pomisao na mračne namjere koje bi možda jednog dana i sama iskusila, toliko su je slomile da više ni Elinor nije htjela povjeriti sve što osjeća. Tiho proživljavajući svoju nesreću zadavala je sestri više brige nego da se otvoreno i svakodnevno ispovijedala.

Prikazati osjećaje i riječi gospođe Dashwood kad je primila i odgovorila na Elinorino pismo, značilo bi samo ponoviti ono što su već osjećale i izgovorile njezine kćeri; razočaranje je bilo gotovo jednako kao Mariannino, a prijezir još žešći no Elinorin. Slala je u kratkim razmacima jedno za drugim dugačka pisma u kojima im je kazivala što misli i koliko pati; brinula je za Mariannu, nastojala ju je poduprijeti i savjetovati da hrabro podnese nesreću. Uistinu golemi bijahu Mariannini jadi kad joj i majka savjetovaše hrabrost! Uvrede i poniženja bili su toliki te je čak i ona zamolila kći da im ne podlegne!

Usprkos vlastitom interesu, gospođa Dashwood zaključi da je za Mariannu najbolje ako se ne vrati u Barton, gdje bi je sve na najneugodniji način podsjećalo na prošlost i gdje bi, na svakome mjestu, u svakom kutu, vidjela u mašti samo Willoughbyja. Zato je savjetovala kćerima da nikako ne skraćuju posjet gospođi Jennings. Premda njihov boravak u Londonu nije unaprijed točno određen, svi su očekivali da će trajati najmanje pet ili šest tjedana. U gradu zacijelo neće moći izbjeći poznanstva, događaje i druge zanimljivosti, a to bi, nadala se gospođa Dashwood, moglo privremeno zavarati, a možda i zabaviti Mariannu, ma koliko joj se to sad činilo nevjerojatnim.

U gradu neće biti opasnosti da još jednom susretne Willoughbyja, smatrala je majka, jer će ga sada izbjegavati svi oni koji tvrde da su Mariannini prijatelji. Namjerno se zacijelo neće sastati, nepažnja ih neće iznenaditi, a slučajni susret manje

je vjerojatan u gradskoj vrevi nego u pustom Bartonu, gdje bi ga jadnica mogla vidjeti prilikom njegova posjeta Allenhamu nakon vjenčanja koje će se ubrzo održati, kako je vjerovala gospođa Dashwood, iako je isprva tu mogućnost shvaćala samo uvjetno.

Imala je još jedan razlog zbog kojeg je željela da joj djeca ostanu u Londonu; John ju je obavijestio da će prije sredine veljače doputovati sa ženom u grad pa je procijenila da ne bi bilo loše kad bi kćeri vidjela brata.

Marianne je obećala da će poštovati majčino mišljenje te mu se bez protivljenja pokorila, iako se pokazalo sasvim drukčijim no što je očekivala i željela. Držala ga je pogrešnim, zasnovanim na pogrešnim pretpostavkama i osjećala je da će, ostane li u Londonu, biti lišena jedine utjehe – majčine ljubavi. Umjesto nje imat će takvo društvo i doživjeti takve scene koje joj neće pružiti ni trenutka odmora.

Ipak se tješila da će ono što je njoj smetalo, koristiti njezinoj sestri. A Elinor se, s druge strane, pretpostavljajući kako neće biti u njezinoj moći da izbjegne susret s Edwardom, tješila mišlju da će produljeni boravak u gradu, iako njoj na štetu, Marianni više koristiti nego povratak u Devonshire.

Elinor je nastavila paziti da nitko pred Mariannom ne spominje Willoughbyja. Iako nesvjesna te brige, Marianne je osjetila njezine prednosti, jer ni gospođa Jennings, ni sir John, pa čak ni gospođa Palmer nijednom nisu pred njom spomenuli to ime. Elinor je žalila što se zabrana ne odnosi i na nju, jer je dan za danom morala slušati njihovo gnušanje. No, to je bilo neizbježno.

Sir John je držao da se to naprosto nije moglo dogoditi. – Čovjek o kojem sam uvijek s razlogom mislio najbolje! Tako dobronamjeran momak! – Vjerovao je da u Engleskoj nema hrabrijeg jahača. Bio je to neoprostiv postupak! Od srca ga je poslao dođavola! Ma gdje ga susreo, neće s njim progovoriti ni riječ! Pa makar se sreli u lovu u bartonskoj šikari i zajedno čekali na divljač dva sata! Takav podlac! Takva nevjerna psina! A prilikom njihova posljednjeg susreta ponudio mu je divno štene iz Follyjeva legla! Sad je među njima svršeno!

Gospođa Palmer ljutila se na svoj način. Odlučila je odbiti svaku priliku da se s njim upozna i bila je vrlo zadovoljna što ga dotad nije susrela. Zalila je iskreno što je Combe Magna tako blizu Clevelanda; no to nije predstavljalo nikakvu poteškoću jer je udaljenost ionako bila prevelika za posjete. Toliko ga je mrzila da je odlučila nikada ne spomenuti njegovo ime, i svim svojim poznanicima reći kakva je ništarija!

Gospođa Palmer iskazala je svoju naklonost pribavljajući pojedinosti o skorom vjenčanju i prenoseći ih Elinor. Ubrzo je saznala kod kojeg se kolara gradi nova kočija, koji slikar slika Willoughbyjev portret i kod kojeg se krojača mogu vidjeti vjenčane haljine gospođice Grey.

Smirena i uljudna nebriga lady Middleton za cijeli slučaj bila je sretno olakšanje Elinorinoj duši opterećenoj prebučnom susretljivošću drugih. Tješilo ju je što bar jednu od njezinih prijateljica ne zanimaju ti događaji, što bar jedna osoba ne zapitkuje o pojedinostima, niti brine o sestrinu zdravlju.

Svaka ocjena s vremenom i s promjenom okolnosti u određenom trenutku

dobiva veću vrijednost nego što joj uistinu pripada; i Elinor je, mučena prenaglašenom sućuti, ponekad pomišljala kako nečiji dobar odgoj može više utješiti čovjeka negoli nečija dobra narav.

Jednom dnevno, otprilike, ili dvaput, ako se o tome često govorilo, lady Middleton je izražavala svoje mišljenje riječima: – To je zaista strašno! – Ponavljajući tu rečenicu, koja uglavnom ništa ne odaje, ona je od samog početka gledala gospođice Dashwood bez trunka osjećaja i brzo zaboravljala sve što se odnosilo na Mariannину tragediju. Lady Middleton je s takvom uzrečicom podržavala ponos osobe istog spola, odlučno uputila na grešku suprotnoga, ali je istodobno zadržala slobodu da štiti vlastite interese. Zato je odlučila (iako joj sir John to nije odobravao) odmah nakon vjenčanja poslati posjetnicu gospođi Willoughby, jer ona će zacijelo postati osoba rado viđena u bogatim i otmjenim krugovima.

Pažljiva i nenametljiva zapitkivanja pukovnika Brandona nisu smetala gospođici Dashwood. On je s prijateljskom gorljivošću kojom je Marianni nastojao ublažiti patnje obilato zaslužio prednost u intimnim razgovorima o razočaranjima, i tako su često razgovarali s mnogo uzajamnog povjerenja. Najveća nagrada za bolno odavanje njegove žalosne prošlosti i za sadašnja poniženja bio je sažaljiv pogled što bi mu ga katkad uputila Marianne i njezin topli glas, kad bi bila prisiljena ili kad bi se sama prisilila razgovarati s njim (a to se nije događalo često). Ti su ga postupci uvjerili da je svojom ispoviješću izazvao njezinu naklonost, a Elinor ulijevali nadu da će se s vremenom pojaviti i snažniji osjećaji. Samo je gospođa Jennings, koja o svemu tome nije ništa znala i koja je opazila jedino to da je pukovnik smrknut kao i prije, ne mogavši ga nagovoriti da sam zaprosi Mariannu ili da njoj povjeri taj zadatak, počela nakon dva dana sumnjati u svoje proročanstvo da će se njih dvoje vjenčati do početka ljeta, a po isteku cijelog tjedna zaključila da se to uopće neće dogoditi. Uzajamno pukovnikovo i Elinorino razumijevanje nagovještavalo je, čini se, da će dud, kanal i šumarak tisovine pripasti prije starijoj sestri negoli Marianni; to je navelo gospođu Jennings da neko vrijeme ne razmišlja o gospodinu Ferrarsu.

Početkom veljače, četrnaest dana nakon primitka Willoughbyjeva pisma, Elinor je dobila bolni zadatak da obavijesti sestru kako je vjenčanje održano. Bila se pobrinula da prva dočuje tu vijest jer nije željela da Marianne dozna za događaj iz novina koje je svakog jutra marljivo čitala.

Primila je novost hrabro i staloženo. Nije ništa rekla, a isprva nije ni zaplakala; ali suze su joj ipak ubrzo potekle niz obraze. Provela je dan u jadnom stanju, ništa manje bolnom od onoga kad je prvi put čula da bi moglo doći do vjenčanja. Willoughbyjevi su otputovali odmah nakon ženidbe i Elinor se ponadala da će nagovoriti sestru, koja od prvog udarca nijednom nije bila napustila kuću, da češće iziđe u grad, jer sad više nije vrebala opasnost od neželjena susreta.

Nekako u to vrijeme, gospođice Steele koje su nedavno bile doputovale svojoj sestrični u Martlett na Holbornu, posjetiše daljnje rođake u Conduitu i Ulici Berkeley. Srdačno ih dočekaše.

Samo je Elinor žalila što ih vidi. Njihova joj je prisutnost uvijek zadavala bol. Nije znala kako bi istom mjerom uzvratila Lucy na njezinu nevjerojatnom

oduševljenju što je *još uvijek* zatječe u Londonu.

– Veoma bi me razočaralo da vas *nisam* zatekla ovdje – ponovila je naglašavajući riječi. – No, bila sam uvjerena da *hoću*. Znala sam da još neko vrijeme nećete otputovati, iako ste mi u Bartonu rekli, sjećate se, kako nećete ostati dulje od mjesec dana. Ipak, zaključila sam već tada da ćete najvjerojatnije promijeniti mišljenje kad to bude potrebno. Bila bi velika šteta da ste otišle prije dolaska vašeg brata i šurjakinje. Sad zacijelo nećete žuriti. Neobično me raduje što niste održali *svoju riječ*.

Elinor ju je odlično razumjela i morala se svim silama suzdržati da izgleda da *nije*.

– Dakle, draga moja – upitala je gospođa Jennings – kako ste putovali?

– Ne u običnoj kočiji, budite uvjereni – odgovorila je gospođica Steele pobjedonosno. – Doputovali smo poštanskom diližansom koja se ne zaustavlja na usputnim stanicama, a pratio nas je vrlo lijep gospodin. Naime, i doktor Davies je putovao u grad pa smo mu se pridružile; bio je vrlo pristojan i platio je deset ili dvadeset šilinga više od nas.

– Oh, oh! – klikne gospođa. – Uistinu vrlo zgodno! A doktor je još uvijek momak, upozoravam vas!

– No, hajde – reče gospođica Steel budalasto se smijuljeći – svi mi se tako rugaju zbog doktora, a ja ne mogu dokučiti zašto. Moje sestrične tvrde da sam se zaljubila, ali što se mene tiče, ja nikad ne mislim na njega dulje od sata. “Gospode! Eno tvog ljepotana, Nancy”, reče mi neki dan sestrična, ugledavši ga kako prelazi ulicu blizu naše kuće. Moj ljepotan, doista, rekoh ja – nemam pojma na koga smjeraš. Doktor nije moj.

– Da, da, lijepo rečeno – ali to vam neće upaliti. Doktor je muškarac, zar ne?

– Nemojte tako! – odgovori ona hineći ozbiljnost. – I molim vas da opovrgnete glasine, ako čujete da se o tome govori.

Gospođa Jennings odmah ju je umirila uvjeravanjem da ih nikako neće opovrgnuti, što sasvim zadovolji gospođicu Steele.

— Pretpostavljam, gospođice Dashwood, da ćete stanovati kod brata i šurjakinje kad doputuju u London – prijeđe Lucy nakon zlobnih nagovještaja u izravan napad.

– Ne, mislim na nećemo.

– O, da, mislim da hoćete.

Elinor je ne htjede dulje zabavljati nijekanjem.

– Zar nije lijepo što gospođa Dashwood može tako dugo izdržati bez vas?

– Doista dugo! – umiješa se gospođa Jennings. – Ta, djevojke su tek došle!

To je stišalo Lucy.

– Žao mi je što vam ne možemo vidjeti sestru, gospođice Dashwood – reče gospođica Steele. – Šteta što se ne osjeća dobro. – Marianne je, naime, napustila odaju prije njihova dolaska.

– Vrlo ste dragi. I mojoj će sestri biti žao što vas nije mogla dočekati; na žalost, u posljednje vrijeme muče je jake glavobolje pa nije sposobna za društvo i razgovor.

– Oh, to je zaista velika šteta! No, stare prijateljice poput Lucy i mene – mislim da bi nas mogla vidjeti; ja neću prozboriti ni riječi, uvjeravam vas.

Elinor je uljudno odbila ponudu. Objasnila im je da joj sestra najvjerojatnije leži u krevetu ili je u kućnoj haljini te ne može doći.

– Oh, ako je samo to – klikne gospođica Steele – poći ćemo k njoj.

Ta nametljivost opasno je načela Elinorino strpljenje; srećom, nije bilo većih iskušenja, jer Lucy strogo ukori sestru, te tako i tom prilikom, kao i u mnogim dotad, uspješno ukroti njezinu neotesanost, premda to samu Lucy nije učinilo nimalo dražesnom.

Trideset treće poglavlje

NAKON dosta opiranja, Marianne popusti sestrinu nagovaranju i jednog jutra pristade izići na pola sata s njom i gospodom Jennings. Izričito je, doduše, zahtijevala da nikoga ne posjećuju. Poći će s njima samo do Greya[5] gdje je Elinor pregovarala o zamjeni nekoliko staromodnih majčinih dragulja.

Kad su stigli do ulaznih vrata, gospođa Jennings se sjeti da na drugoj strani ulice stanuje dama koju je obećala posjetiti; kako kod Greya nije imala nikakva posla, dogovoriše se da ona ispuni to obećanje i dođe kasnije po njih.

Popevši se u draguljarnicu, gospođice Dashwood zatekoše u prostoriji mnogo ljudi pa ih nitko nije mogao smjesta poslužiti. Bile su prisiljene čekati. Sjedoše na rub pulta gdje je bilo najviše izgleda da brzo dođu na red. Tamo je stajao samo jedan gospodin i Elinor očekivaše da će ih kavalirski propustiti. No, pokazalo se da su njegov izoštren pogled i istančan ukus nadjačali sva pravila ponašanja. Birao je kutijicu za čačkalice i sve dok nije pronašao jednu odgovarajuće veličine, oblika i ukrasa, što je zajedno s proučavanjem i razgledanjem svake kutijice za čačkalice u dućanu trajalo punih četvrt sata, gospodin se nije obraćao djevojkama. Uputio im je tek nekoliko vrlo smionih pogleda, što je Elinor pomoglo da uoči očitu, prirodnu i nepatvorenu beznačajnost njegove pojave. Jedino vrijedno spomena bilo je njegovo prvoklasno odijelo.

Marianne bijaše pošteđena nužnog osjećaja prijezira zbog tih prodornih pogleda i njegova prenemaganja prilikom biranja užasnih kutijica za čačkalice, jednostavno zato što neznanca nije ni opazila. Bila je u stanju povući se u sebe i svoja razmišljanja u Greyevu dućanu kao i u vlastitoj spavaonici.

Neznanac napokon zaključi narudžbu. Slonovača, zlato i biseri bijahu izabrani, gospodin navede posljednji rok do kojeg može preživjeti bez kutijice za čačkalice, pažljivo navuče rukavice, pokloni gospođicama Dashwood još jedan pogled koji je prije zahtijevao nego izražavao divljenje, pa zadovoljno i umišljeno izađe iz draguljarnice hineći potpunu ravnodušnost.

Ne gubeći vrijeme, Elinor priđe pultu. Bila je gotovo završila posao kad se kraj nje zaustavi još jedan gospodin. Pogledala ga je i iznenađeno u njemu prepoznala brata.

---

[5] Grey and Constable, 1800. godine, draguljarnica u središtu Londona.

Sreća i zadovoljstvo zbog nenadanog susreta izvrsno su pristajali mjestu na kojem su se našli. Johnu Dashwoodu bijaše uistinu drago da ponovno vidi sestre, a i one se obradovaše. Stade se uljudno i pažljivo raspitivati o majci.

Elinor sazna da su on i Fanny već dva dana u Londonu.

– Htio sam jučer doći k vama – rekao je – ali nisam mogao, jer smo morali voditi Harryja u Exeter Exchange da vidi divlje životinje; a drugi dio dana proveli smo s gospođom Ferrars. Harryju je bilo strašno zabavno. Ujutro sam doista namjeravao navratiti – trebalo je samo naći pola sata slobodnog vremena – ali čovjeka očekuju toliki poslovi čim dođe u grad. Svratio sam ovamo da naručim pečat za Fanny. No, sutra ću svakako doći u Ulicu Berkeley i upoznati vašu prijateljicu, gospođu Jennings. Koliko mi je poznato, to je vrlo imućna žena. Ali i Middletonovi također, morate me i s *njima* upoznati. Kako su oni rođaci moje punice, bit će mi drago iskazati im poštovanje. Čuo sam da su vam divni susjedi, tamo na selu.

– Uistinu divni. Ne mogu ih nahvaliti, toliko su pažljivi i dobri prema nama.

– Vrlo mi je drago što to čujem, časna riječ; doista, vrlo drago. No, tako bi i trebalo biti; oni su vrlo bogati, rođaci su vam, pa se od njih može očekivati da će sve poduzeti da vam ugode. Dakle, udobno ste se smjestili u vašu kućicu i ništa vam ne nedostaje! Edward nam je najljepšim riječima opisao to mjestance. Rekao je da je to najpotpuniji kutak te vrste na svijetu i da mu se čini kako vam je tamo nadasve lijepo. Bilo nam je vrlo drago kad smo to čuli, uvjeravam vas.

Elinor se malo zastidjela brata. Nije žalila što mu ne mora odgovoriti, jer je upravo tada stigao sluga gospođe Jennings i objavio da ih njegova gospodarica očekuje.

Gospodin Dashwood ih otprati do izlaza i pozdravi gospođu Jennings na vratima kočije. Tu ponovi da će ih sutradan posjetiti, a zatim ode.

Ispunio je obećanje. Trsio se opravdati Fanny što nije došla. – Eto, toliko je zaposlena oko svoje majke da uistinu nije mogla izići. – Gospođa Jennings ga, međutim, smjesta upozori da ne želi nikakve ceremonije, jer – svi su oni bratići i sestrične ili nešto slično, i ona će svakako uskoro posjetiti gospođu Johna Dashwooda i dovesti joj šurjakinje. On se prema *njima* ponašao mlako, ali savršeno uljudno; prema gospođi Jennings vrlo uglađeno; a pukovnika Brandona, koji je došao ubrzo nakon njega, znatiželjno je promatrao, te se moglo zaključiti da bi i prema njemu bio tako ljubazan kad bi samo bio uvjeren da je taj njemu neznani gost dovoljno bogat.

Proveo je s njima pola sata, a onda zamoli Elinor da ga otprati do Ulice Conduit i predstavi sir Johnu i lady Middleton. Vrijeme bijaše izvanredno i ona rado pristade. Čim su izišli, stade je zapitkivati:

– Tko je pukovnik Brandon? Je li bogat?

– Da, posjeduje lijepo imanje u Dorsetshireu.

– Drago mi je. Izgleda kao pravi džentlmen. Elinor, čini mi se da ti mogu čestitati na vrlo dobrim izgledima za budućnost.

– Meni, brate?! Kako to misliš?

– Sviđaš mu se. Pažljivo sam ga promatrao i uvjeren sam u to. Koliko mu je bogatstvo?

– Pretpostavljam, oko dvije tisuće godišnje.

– Dvije tisuće godišnje – reče, pa nastavi hineći oduševljenje i velikodušnost: – Elinor, od srca bih želio da ima dvostruko više – za tvoje dobro.

– Vjerujem ti – odvrati Elinor – no, uvjerena sam da se pukovnik Brandon uopće ne namjerava oženiti *mnome*.

– Griješiš, Elinor; jako griješiš. Uhvatit ćeš ga ako se samo malo potrudiš. Sada je možda još neodlučan, ali to je privremeno; možda ga zadržava tvoja neimaština; i prijatelji ga možda loše savjetuju. No, male pažnje i ohrabrenja što ih žene tako lako pružaju, smirit će ga, htio on to ili ne. Nema razloga da ne pokušaš. Nezanimljivo je da te neka ranija veza... ukratko, dobro ti je poznato da ta veza ne dolazi u obzir; prepreke su nesavladive, a ti si dovoljno razumna da to i sama uvidiš. Taj čovjek mora biti pukovnik Brandon. Dat ću sve od sebe da mu približim i tebe i tvoju obitelj. Ta će partija zadovoljiti obje strane. Ukratko, to je nešto što će... – nastavi značajnim šapatom – uvelike pogodovati svim zainteresiranim *stranama*. – Pribravši se, ipak primetnu: – Htjedoh time reći da će se svi tvoji prijatelji obradovati ako se dobro udaš; osobito Fanny, jer njenom si srcu vrlo prirasla, uvjeravam te. I njezina majka, gospođa Ferrars, također. To je vrlo dobroćudna žena; nju bi to jako obradovalo. Ta, neki dan smo o tome razgovarali.

Ona mu ne odgovori.

– Bilo bi doista sjajno – nastavi on – upravo čudesno, kad bi se Fannyn brat i šurjakinja istodobno vjenčali. Pa ipak, to nije nemoguće.

– Zar će se Edward Ferrars oženiti? – odlučno upita Elinor.

– Još nije sve dogovoreno, ali nešto se sprema. Divna je njegova majka. Ako dođe do braka, gospođa Ferrars će mu osigurati tisuću funti godišnjeg prihoda. Odabranica je gospođica Morton, jedinica pokojnog lorda Mortona s mirazom od trideset tisuća. Bila bi to obostrano poželjna veza, pa ne sumnjam da će se s vremenom i ostvariti. Tisuću funti godišnje velika je svota za jednu majku, ali gospođa Ferrars je plemenita duša. Ispričat ću ti još jedan primjer njezine velikodušnosti: Neki dan, tek što smo doputovali u grad, svjesna da trenutno nemamo mnogo novca, tutnula je Fanny u ruke dvije stotine funti. To nam je uistinu dobro došlo, jer ovdje moramo živjeti na velikoj nozi.

Zastao je čekajući njezino odobravanje i suosjećanje, no ona samo reče:

– Vaši su izdaci zacijelo i na selu i u gradu poprilični, ali i tvoj prihod je velik.

Bojim se da nije tako velik kao što mnogi pretpostavljaju. Ne žalim se, doduše; zasad je nesumnjivo pristojan, a nadam se da će s vremenom i porasti. Mnogo me je stajala ograda oko Norland Comona. No, i kupio sam nešto u ovih pola godine; sjećaš se onog posjeda u East Inghamu gdje je živio stari Gibson. Vrlo mi se sviđala ta zemlja, položajem tako blizu moje, te sam se smatrao obveznim kupiti je. Ne bih mogao sebi oprostiti da je dopala nekom drugom u ruke. Čovjek mora platiti ako želi da mu bude udobno i ja sam, bogme, vrlo mnogo platio.

– Misliš li, više nego uistinu vrijedi?

– Oh, ne, ne bih rekao toliko. Mogao sam je već sutradan skuplje prodati. Radi se o gotovini; tu sam mogao stradati, jer je cijena mojih dionica u to vrijeme bila tako niska da bih jako mnogo izgubio njihovom prodajom. Ali, srećom, kreditirao me moj bankar.

Elinor se samo nasmiješila.

– Kad smo prvi put došli u Norland, dočekao nas je još jedan velik i neizbježan izdatak. Naš je cijenjeni otac, kao sto ti je dobro poznato, ostavio tvojoj majci u nasljedstvo svu pokretnu imovinu iz Norlanda (a to su bile vrlo vrijedne stvari). Daleko od toga da mu bilo što predbacujem; imao je puno pravo raspolagati svojom imovinom kako je želio, ali smo zbog toga bili prisiljeni kupiti velike količine platna, posuđa i slično kako bismo nadomjestili što je odneseno. Nakon tolikih izdataka, možeš zamisliti kako smo se istrošili i kako nam je bila dobrodošla susretljivost gospođe Ferrars.

– Sigurno – reče Elinor. – Nadam se da ćete uz njezinu širokogrudnost doživjeti još mnogo ugodnih trenutaka.

– Vjerojatno hoćemo za godinu ili dvije – odgovori on ozbiljno. – Mora se, doduše, još mnogo učiniti. Nismo ni započeli gradnju Fannyna staklenika, a za cvjetni vrt dovršen je samo nacrt.

– Gdje će biti staklenik?

– Iza kuće, na uzvisini. Srušili smo stara orahova stabla. Bit će to lijepa građevina, a cvjetni vrt na padini ispred nje bit će još ljepši. Uklonili smo trnje što je raslo na obronku.

Elinor je prikrila tugu. Bilo joj je drago što nema Marianne. Tko zna kako bi ona podnijela taj izazov?

Izjadavši se zbog siromaštva i otklonivši na taj način obvezu da prilikom sljedećeg posjeta Greyevoj draguljarnici kupi sestrama naušnice, gospodin John Dashwood upusti se u vedriji razgovor i stade čestitati na odličnom prijateljstvu s vrlom gospođom Jennings.

– Čini se, doista, da je to vrlo dragocjena žena. Njezin način života, njezin dom odaju izvanredne prihode. To vam je poznanstvo već sada mnogo pomoglo, a možda će vam kasnije donijeti i materijalnu korist. Ta, koliko je samo učinila za vas kad vas je pozvala u goste. Sudeći po tome, vrlo vas voli i vjerojatno nećete biti zaboravljene kad jednog dana ispusti dušu. Zacijelo ima golemo nasljedstvo.

– Prije bih rekla da nema ništa; ima samo pravo uživanja posjeda, što ga je naslijedila nakon muževljeve smrti, a to će pravo prijeći na njezinu djecu.

– Ne misliš valjda da živi prema prihodima. Vrlo malo razboritih ljudi *to* čini. Zacijelo joj nešto i pretekne, a to će jednog dana nekomu ostaviti.

– A ne smatraš li ti vjerojatnijim da će to radije ostaviti svojim kćerima nego nama?

– Kćeri su joj se izvrsno udale pa ne vidim potrebu da i dalje brine o njima. Po mome mišljenju, upravo je tako lijepim odnosom prema vama potvrdila da će vas i ubuduće imati na umu, a to jedna razumna žena poput tebe ne bi smjela zanemariti. Ona vam je zaista sklona i jamačno je svjesna da saznanje o tome budi u vama

izvjesna očekivanja.

– Neka ne bude ono što ti misliš. Brate, zaista te je predaleko odvela briga za naš probitak i sreću.

– Doista, čovjek je često nemoćan, sasvim nemoćan – reče on rezignirano. – Ali, draga Elinor, što se to događa s Mariannom? Vrlo loše izgleda, izgubila je boju, smršavila je. Zar je bolesna?

– Nije joj dobro. Popustili su joj živci i tako to traje već nekoliko tjedana.

– Žao mi je. U njezinim godinama bolest može zauvijek uništiti cvijet! Njezina je mladost bila kratka vijeka! Prošlog rujna bila je najljepša djevojka na svijetu. Lako je mogla privući svakog muškarca. Bilo je nešto u njezinoj ljepoti što ih je osobito privlačilo. Sjećam se kako je Fanny govorila da će se udati i prije i bolje nego ti. Voli ona i tebe, ne sumnjam u to, ali, eto, tako joj se učinilo. Ipak, prevarila se. Dvojim da će se Marianne *sada* moći udati za nekoga s većim prihodima; najviše pet do šest stotina funti, no uvjeren sam da ćeš ti bolje proći. Dorsetshire! Ne poznajem taj kraj, ali, draga moja Elinor, bit će mi neobično drago upoznati ga. Mogu ti već sad obećati da ću sa zadovoljstvom i među prvima prihvatiti poziv u tvoj novi dom.

Elinor vrlo ozbiljno pokuša objasniti da nema izgleda za brak s pukovnikom Brandonom, ali on je teško odustajao od uvjerenja koje mu je obećavalo toliko zadovoljstvo. Čvrsto je bio nakanio da se što prisnije upozna s tim gospodinom i da svim sredstvima ugovori ženidbu. Upravo ga je toliko grizla savjest što sam nije ništa učinio za sestre, da mu bude vrlo stalo da drugi učine što više; a pukovnikova ponuda ili nasljedstvo gospođe Jennings predstavljali su mu najlakši način prikrivanja vlastitog nemara.

Imali su sreću da zateknu lady Middleton kod kuće, a prije njihova odlaska došao je i sir John. Obilje lijepih riječi i uzajamnog laskanja pljuštalo je sa svih strana. Sir Johnu se redovito svatko svidio i premda gospodin Dashwood nije znao mnogo o konjima, on ga ubrzo proglasi za nadasve dobrodušna čovjeka. Lady Middleton je, pak, zapazila njegovo otmjeno držanje i ukusnu odjeću, te zaključi da se s njim isplati družiti. Gospodin Dashwood je otišao oduševljen domaćinima.

– Prenijet ću Fanny svoje divne dojmove – rekao je na povratku. – Lady Middleton je doista vrlo otmjena žena! Uvjeren sam da će je Fanny rado upoznati. Gospođu Jennings također. To je iznimno pristojna dama, iako ne tako otmjena kao njezina kći. Marianne nije trebala strahovati prije odlaska k njoj, a, istinu govoreći, nije se baš radovala. No, prirodno; ta, znali smo jedino da je gospođa Jennings udovica čovjeka koji je sav svoj novac stekao na sumnjiv način. Ni Fanny, ni gospođa Ferrars nisu je zbog takvih predrasuda namjeravale upoznati, a ni njezine kćeri. Ali sada im mogu podnijeti iznimno povoljan izvještaj.

Trideset četvrto poglavlje

GOSPOĐA Johna Dashwooda imala je povjerenja u muževljevu sposobnost procjenjivanja pa je već sutradan posjetila i gospođu Jennings i njezinu kći. Povjerenje joj bijaše nagrađeno, jer je utvrdila da je žena kod koje su joj odsjele zaove, zavrijedila njezinu pažnju. A što se tiče lady Middleton, zaključila je da je to jedna od najdivnijih žena na svijetu!

Gospođa Dashwood se jednako svidjela lady Middleton. Bilo je u te žene izvjesne hladnokrvne sebičnosti i to ih je uzajamno privuklo. Laskale su jedna drugoj tupo, nemaštovito, bez trunčice razumijevanja.

Ponašanjem kojim je osvojila simpatije lady Middleton nije se, međutim, proslavila kod gospođe Jennings. Ona je u njoj vidjela samo beznačajnu, gizdavu ženu nedolična držanja koja je hladno pozdravila sestre svoga muža i koja za njih nije našla nijednu lijepu riječ; tijekom četvrt sata, koliko je provela u Ulici Berkeley, sjedila je najmanje sedam i po minuta šuteći.

Iako nije htjela upitati, Elinor je veoma zanimalo je li Edward u gradu. A Fanny nikako da ga samovoljno spomene pred njom. Vjerojatno je najprije htjela biti sigurna ili u njegovu ženidbu s gospođicom Morton ili u ostvarenje predviđanja njezina muža u pogledu Elinor i pukovnika Brandona. Fanny se, naime, bojala da se Edward i Elinor još vole, što bi moglo otežati njihov vječni rastanak. Međutim, ono što nije mogla saznati od nje, Elinor je čula od druge osobe. Posjetila ju je Lucy i, očekujući sažaljenje, ispričala joj kako nije mogla vidjeti Edwarda, iako je doputovao u London s obitelji Dashwood, jer se on bojao da će ga netko opaziti ako dođe u njezin dom. Zato im je, usprkos uzajamnom nestrpljenju i želji za susretom, preostalo jedino da se dopisuju.

Edward je uskoro osobno potvrdio dolazak, navrativši dva puta u Ulicu Berkeley. U dva navrata su nakon povratka iz jutarnjih posjeta našli njegove posjetnice na stolu. Elinor je bilo drago što ih je tražio; a još draže što se nisu sreli.

Dashwoodovi su, začudo, bili oduševljeni Middletonovima, te ih odlučiše pozvati na ručak iako im taj običaj baš nije bio blizak.

Nedugo nakon upoznavanja pozvali su ih u Ulicu Harley gdje su na tri mjeseca iznajmili vrlo lijepu kuću. Pozvane su i obje sestre i gospođa Jennings, a John Dashwood se potrudio dovesti pukovnika Brandona koji je, donekle iznenađeno, ali sa zadovoljstvom, prihvatio njegovo ustrajno pozivanje, jer je volio društvo gospođica Dashwood. Trebali su se sastati kod gospođe Ferrars. Elinor nije mogla doznati hoće li i njezini sinovi sudjelovati, ali je pristala na takav dogovor i poradi same majke. Još

ju je željela upoznati, premda više nije osjećala bojazan koja ju je nekoć obuzimala uoči predviđenog susreta, jer joj je sada bilo svejedno što će ona misliti o njoj.

Zanimanje s kojim je očekivala gozbu ubrzo se povećalo kad je čula da su pozvane i gospođice Steele.

Tako su se toplo preporučile lady Middleton i tako joj se uporno i uspješno udvarale da su ih, usprkos njihovu potpunom nedostatku otmjenosti i profinjenosti, lady Middleton i sir John pozvali na tjedan-dva u svoj dom. Budući da su bile saznale za gozbu koja se pripremala kod Dashwoodovih, dogodilo se da je gospođicama Steele osobito odgovaralo započeti posjet nekoliko dana uoči te zanimljive priredbe.

Njihovo nastojanje da ih gospođa Johna Dashwooda zapazi kao nećakinje gospodina koji se godinama brinuo o njezinu bratu možda ne bi bilo urodilo plodom i osiguralo im mjesto za stolom, ali kao gošće lady Middleton morale su biti dobrodošle. Lucy je bila presretna kad je primila pozivnicu gospođe Dashwood jer je već odavna htjela osobno upoznati tu obitelj kako bi izbliza sagledala njihov karakter i procijenila svoje izglede. Bila je to ujedno i dobra prilika da im se dodvori.

Elinor je sve to drukčije proživljavala. Odmah se domislila da je zacijelo pozvan i Edward jer je živio s majkom, a ručak priređuje njegova sestra. Nije znala kako će podnijeti taj susret, nakon svega što se među njima dogodilo, i k tome u Lucynu društvu.

Ta strahovanja možda nisu bila posve razborita, a pokazala su se i suvišnima jer ju je Lucy, iako je vjerovala da će je to razočarati, sasvim umirila, rekavši joj da Edward zacijelo neće u utorak doći u Ulicu Harley. Ona se čak bila ponadala da će je još žešće pogoditi ako je uvjeri da Edward ne dolazi jedino iz ljubavi prema njoj, jer se naprosto ne može suzdržati kad su zajedno.

Došao je i taj važni utorak kad su dvije djevojke trebale upoznati strašnu svekrvu.

– Imajte sažaljenja prema meni, draga gospođice Dashwood – rekla je Lucy dok su se zajedno uspinjale stubama. – Middletonovi su, naime, stigli odmah iza gospođe Jennings, te su sad svi istodobno slijedili slugu koji ih je dočekao. Tu osim vas nema nikoga tko bi me shvatio. Kažem vam, jedva stojim na nogama. Dragi Bože!

– Za koji trenutak vidjet ću osobu o kojoj ovisi sva moja sreća; i to bi trebala biti moja majka!

Elinor bi je smjesta umirila samo da joj je spomenula kako bi žena kojoj će se uskoro pokloniti prije mogla postati majka gospođici Morton negoli njoj; no, umjesto toga, iskreno joj je povjerila da suosjeća s njom. – To je zapanjilo Lucy, koja se nadala, iako joj nije bilo lako pri duši, da će u Elinor probuditi barem nezatomljivu zavist.

Gospođa Ferrars bijaše malena, mršava žena, uspravna i čak dostojanstvena držanja, te ozbiljne, oštre naravi. Imala je boležljivo žućkastu put i sitne, nelijepe crte lica koje nisu odavale nikakav određen izraz. No, sretno svinut luk obrva spasio ju je sramotno tupa izgleda, snažno odavajući gizdavu i zlu narav. Ne bijaše rječita; za razliku od mnogih, govorila je ono što misli, a i to vrlo šturo. Od onih nekoliko

slogova što su joj bili pobjegli s usana nijedan nije posvetila gospođici Dashwood koju je promatrala s nadahnutim i potpunim neprijateljstvom.

Sada Elinor više nije moglo rastužiti takvo ponašanje. Prije nekoliko mjeseci bilo bi je vrlo povrijedilo; no, sada više nije bilo u moći gospođe Ferrars da je na taj način uznemiri. Čak ju je zabavljalo promatrati kako se sasvim drukčije odnosi prema gospođicama Steele čime ju je, izgleda, htjela još više osramotiti. Nasmiješila se opazivši razdraganost i majke i kćeri upravo prema Lucy koju bi, da su je poznavale tako dobro kao ona, zacijelo uznastojale poniziti. A Elinor, koja im za razliku od Lucy nije mogla nauditi, trpjela je njihove napadne uvrede. Ali, dok se smiješila toj pogrešno upućenoj dobroti, dok je pomišljala iz kakve zlobne gluposti ta dobrota izvire i opažala s kakvom izvježbanom pažnjom gospođice Steele izvlače iz domaćina takav postupak, nije odoljela a da ih sve četiri ne prezre iz dubine duše.

Lucy je likovala što je postala tako časna iznimka, a gospođici Steele je za potpunu sreću bilo dovoljno da je zadirkuju zbog doktora Davisa.

Gozba bijaše veličanstvena, a posluga brojna. Sve je govorilo u prilog domaćici i njezinoj težnji za sjajem, te sposobnosti domaćina da joj to omogući. Usprkos nadogradnjama posjeda i novim kupnjama, usprkos opasnosti od gubitka velike svote novca, ništa nije odavalo siromaštvo na koje se nekoliko dana ranije bio žalio John Dashwood; ništa nije nedostajalo osim razgovora, a u tome se osjetno oskudijevalo. John Dashwood nije rekao nešto što bi vrijedilo čuti, a njegova supruga još manje. To im, međutim, nije mnogo naudilo, jer su im gosti većinom bili sličnih mogućnosti. Gotovo svima bio im je zajednički ili nedostatak pameti, ili prirođen ili postupno stečen – nedostatak otmjenosti – nedostatak duha, ili – nedostatak karaktera.

Kad su se nakon ručka dame povukle u salon, to je siromaštvo došlo osobito do izražaja, jer su gospoda ipak bila razgovarala malo o politici, malo o ograđivanju zemljišta, malo o konjima – no tada je i toga uzmanjkalo. Dok nisu donijeli kavu, dame su razglabale samo jedno; tko je viši rastom – Harry Dashwood ili njegov vršnjak William, mlađi sin lady Middleton.

Da su dječaci bili tamo, bili bi ih smjesta izmjerili i cijela bi zagonetka trajala tragično kratko, no kako je prisustvovao samo Harry, pogađalo se do mile volje; svaka je navijačka strana mogla sa sigurnošću tvrditi da je u pravu i ponavljati svoje mišljenje do besvijesti.

Zainteresirani su se ovako podijelili:

Dvije majke, premda svaka uvjerena da je njezin sin viši, uljudno su se izjasnile u korist drugoga.

Dvije bake, jednako pristrane, ali iskrenije, podržavale su vlastite unuke.

Lucy nije mogla odlučiti kojoj bi se majci trebalo dodvoriti, pa je izjavila da su oba dječaka vrlo visoka za svoje godine i da među njima nema ni najmanje razlike u visini; a gospođica Steele izjašnjavala se što je brže mogla u korist jednog i drugog.

Odlučivši se jednom za Williama te uvrijedivši tako još više gospođu Ferrars i Fanny, Elinor nije držala potrebnim da to dalje ponavlja, a Marianne je, upitana za mišljenje, izjavila da ne zna što bi rekla, jer o tome uopće nije razmišljala, što je prisutne smrtno uvrijedilo.

Prije odlaska iz Norlanda, Elinor je bila naslikala dva vrlo lijepa platna za zaovu i, budući da su ih nedavno bili dopremili, sad su slike ukrašavale salon. Kad su gospoda ušla, John Dashwood ih opazi i nametljivo pruži pukovniku Brandonu u ruke očekujući njegovo divljenje.

– To je naslikala moja starija sestra – reče. – Usuđujem se primijetiti da ćete kao čovjek s dobrim ukusom biti zadovoljni. Ne znam jeste li ranije vidjeli njezine radove, ali opće je mišljenje da ona vrlo dobro slika.

Pukovnik izjavi da nije nikakav stručnjak, ali srdačno pohvali platna kao što bi pohvalio sve što je naslikala gospođica Dashwood. Prirodno, probudila se i znatiželja ostalih, te slike krenuše iz ruke u ruku na opći pregled. Ne znajući da su to Elinorini radovi, gospođa Ferrars ih je osobito željela vidjeti. Kad se pokazalo da platna odgovaraju ukusu lady Middleton, Fanny ih pokaže majci, savjesno je upozorivši da ih je naslikala gospođica Dashwood.

– Hm – reče gospođa Ferrars – vrlo zgodno – i vrati ih kćeri ni ne pogledavši ih.

Možda je Fanny na tren pomislila da je majka ipak pretjerala. Malo se zarumenjela i užurbano rekla:

– Vrlo su lijepe, zar ne, mama? – Ali, strahujući opet od prevelike hvale i prevelike vlastite dobrote, odmah nadoda:

– Ne misliš li da stilom prilično sliče radovima gospođice Morton, mama? *Ona* doista predivno slika! Kako je lijep njezin posljednji krajolik.

– Uistinu lijep! Ali njoj sve polazi za rukom.

Marianne to više nije mogla izdržati. Gospođa Ferrars joj se od početka nije sviđala, a ta neumjesna pohvala druge osobe na Elinorinu štetu smjesta ju je izazvala, iako nije bila svjesna što se iza nje uistinu krije.

– To je vrlo čudno divljenje – reče odrješito. – Što je nama gospođica Morton? Tko je poznaje? Tko pita za nju? Sad govorimo i mislimo o Elinor.

Rekavši to, uze platna iz zaovinih ruku kako bi im se sama primjereno divila.

Gospođa Ferrars izgledaše vrlo srdito. Ukrutivši se više no ikad, izgovori sljedeću jetku filipiku: – Gospođica Morton kći je lorda Mortona.

I Fanny se rasrdi, a muž joj je premro od straha zbog sestrine otvorenosti. Elinor je mnogo više zaboljelo Mariannino uzbuđenje nego ono što ga je prouzrokovalo. Vidjelo se, međutim, da je pukovnik Brandon, čiji se pogled nije odvajao od Marianne, zapazio samo ono što je bilo najljepše u tom postupku: njezinu dobrotu, jer nije mogla podnijeti da joj sestru tako omalovažavaju.

Mariannini osjećaji nisu tu iščeznuli. Sudeći po svom ranjenom srcu, zaključila je da hladni prijezir gospođe Ferrars bolno vrijeđa Elinor. Gonjena snažnim osjećajem ljubavi, prišla je njezinu stolcu, zagrlila sestru i, primaknuvši obraz njezinu, tiho ali uzbuđeno prošaputala:

– Najdraža Elinor, ne mari za njih. Ne daj da i tebe žaloste.

Dalje nije izdržala; duša joj bijaše prepuna bola. Sakrila je lice na Elinorinom ramenu i briznula u plač! To je privuklo pažnju prisutnih. Gotovo svi su se zabrinuli.

Pukovnik je ustao i prišao im, ne znajući što čini. Gospođa Jennings je vrlo mudro kliknula: – Ah! Jadnice moja – i smjesta joj dala lijek. A sir John je bio tako očajnički bijesan na žrtvu tog živčanog poremećaja da se smjesta primaknuo za jedno mjesto Lucy Steele i šapatom joj ukratko povjerio cijelu pripovijest:

– Jadna Marianne! – rekao je tiho njezin polubrat pukovniku Brandonu čim je uspio svratiti na sebe njegovu pozornost. – Nije tako dobra zdravlja kao njezina sestra – vrlo je nervozna – nije Elinorina kova; očito je da mladu ženu koja je nekoć *bila* lijepa, teško pogađa kad izgubi tu privlačnost. Vi možda i ne znate, ali Marianne je prije nekoliko mjeseci *bila* iznimno lijepa; gotovo kao Elinor. Vidite, sad je sve to nestalo.

Trideset peto poglavlje

ELINOR je zadovoljila znatiželju i upoznala gospođu Ferrars. U njoj je pronašla sve razloge koji su mogli prekinuti poznanstvo i odnose između dviju obitelji. Imala je prilike zapaziti njezinu oholost, zlobu i odrješitu predrasudu s kojom ju je dočekala u svojoj kući; uvidjela je koliko bi poteškoća prethodilo njihovim zarukama i kasnijem vjenčanju, čak i kad bi Edward bio slobodan. A shvatila je također da, srećom po nju, postoji još jedna veća prepreka koja je spašava od zloće gospođe Ferrars, od njezinih mušica i potrebe da zadobije njezino povjerenje. Ili, ako se već nije mogla u potpunosti radovati činjenici da je Edwardu namijenjena Lucy, zaključila je da bi se tome vrijedilo radovati, kad bi Lucy bila malo pristojnija.

Čudilo ju je što se Lucy tako oduševila susretljivošću gospođe Ferrars; što su je interes i taština toliko zaslijepili te nije razumjela da je obasipaju tolikom pažnjom samo zato što ona *nije Elinor*. I još je to shvatila kao pohvalu. Dopustila je, štoviše, da je ohrabri laskanje kojim su je okružili samo zato što nisu poznavali njezin stvarni položaj. A da je tome bilo tako, potvrdila je i sama Lucy te večeri ne krijući veselje, a još manje sljedećeg jutra kad je zamolila lady Middleton da ju otprati u Ulicu Berkeley u nadi da će zateći Elinor nasamo i pohvaliti joj se nenadanom srećom što ju je zadesila.

Pokazalo se da su joj nade bile opravdane, jer je gospođa Jennings otišla u posjet gospođi Palmer ubrzo nakon njezina dolaska.

– Draga moja prijateljice – uzviknula je kad su ostale nasamo. – Dolazim vam pripovijedati o svojoj sreći. Zar bi mi išta moglo više polaskati od jučerašnjeg držanja gospođe Ferrars? Bila je tako ljubazna! – Znate kako sam strahovala pri pomisli na naš susret. – Ali. Čim su me predstavili, tako me ljupko dočekala kao da je odmah htjela pokazati koliko joj se sviđam. Zar nije bilo tako? – Vi ste sve vidjeli, nije li vas iznenadilo?

– Nema dvojbe, bila je prema vama vrlo uljudna.

– Uljudna! Zar ste opazili samo uljudnost? Ja sam vidjela mnogo, mnogo više. Nikoga nije obasula tolikom pažnjom! bez oholosti, bez ikakvih primisli, a vaša zaova isto tako – dobra kao med i mlijeko!

Elinor htjede razgovarati o nečem drugom, no Lucy uporno zahtijevaše od nje potvrdu da njezina sreća nije bezrazložna; pa ona moraše odgovoriti:

– Dakako, da su znale za vaše zaruke, ništa ne bi moglo biti ugodnije od njihova

držanja prema vama; ali, kako to nije bio slučaj...

– Očekivala sam da to kažete – hitro ju je prekinula Lucy. – Ali nema tog razloga zbog kojeg bi gospođa Ferrars samo hinila da joj se sviđam. Ona me zaista voli, a to mi znači sve. Nećete me razuvjeriti. Uvjerena sam da će sve dobro završiti, te neće biti poteškoća kad dođe do onoga o čemu mislim. Gospođa Ferrars je divna. I vaša zaova također. Doista ljupke žene! Čudi me što vas nikada nisam čula hvaliti gospođu Dashwood!

Elinor nije znala što bi na to odgovorila, pa nije ni pokušala.

– Bolesni ste, gospođice Dashwood? Loše izgledate, ništa ne govorite, zacijelo vam nije dobro.

– Naprotiv, osjećam se izvrsno.

– Od srca mi je drago, premda ne izgledate tako. Bilo bi mi vrlo žao da se i vi razbolite; ta bili ste mi najveća utjeha. Bog zna što bih učinila bez vašeg prijateljstva...

Elinor je pokušala biti uljudna, no sumnjala je u uspjeh. Ipak, čini se da je njezin odgovor zadovoljio Lucy, jer je smjesta primijetila.

– Čvrsto sam uvjerena da me volite, a nakon Edwardove ljubavi to mi je najveća utjeha. – Jadni Edward! No, eto, bar nešto dobro. Sad ćemo se moći češće sastajati, jer je lady Middleton oduševljena gospođom Dashwood. Bit ćemo, dakle, dobrodošli gosti u Ulicu Harley, a Edward pola vremena provodi uz sestru – osim toga, lady Middleton i gospođa Ferrars sada će se posjećivati. A gospođa Ferrars i vaša zaova bile su tako dobre da nekoliko puta naglase kako će im uvijek biti drago kad ih posjetim. Obje su tako drage! Ako budete pričali zaovi što mislim o njoj, uvjerena sam da ćete reći sve najbolje.

Ali, Elinor joj to ne htjede obećati, pa Lucy nastavi:

– Bila bih zacijelo smjesta primijetila da se ne sviđam gospođi Ferrars. Da me je, na primjer, samo službeno, šutke, pozdravila, ne poklanjajući mi kasnije pažnju i ne gledajući me – znate već što mislim – dakle, da se tako ponijela, digla bih u očajanju ruke od svega. To ne bih bila podnijela. Jer, kad *uskraćuje* naklonost, vrlo je žestoka.

Elinor nije dospjela odgovoriti na to likovanje, jer su se naglo otvorila vrata i sluga najavi gospodina Ferrarsa koji potom stupi u sobu.

Bijaše vrlo nezgodan trenutak. Vidjelo im se to i na licima. Svi su izgledali glupavo, a Edward, činilo se, nije mogao odlučiti da li da ostane ili da se vrati odakle je došao. Dogodilo se upravo ono najneugodnije što je svaki od njih nastojao izbjeći. Ne samo što su se sve troje našli zajedno, već su bili i nasamo. Prve su se snašle djevojke. Lucy se nije mogla isticati u tuđoj kući, a nije ni htjela skinuti veo tajanstvenosti s njihovih odnosa. Zato ga kratko pozdravi, pa ušuti, hineći obazrivost.

No, Elinor je morala učiniti više; bilo joj je stalo, i zbog njega i zbog sebe, da sve dobro svrši, te se prisili da ga ljubazno dočeka. Nastojala je biti jednostavna i gotovo iskrena. Bilo je razloga da to izvede što uspješnije. Nije htjela dopustiti da je Lucyna prisutnost i osjećaj da joj je nanesena nepravda, spriječe u iskazivanju sreće i zadovoljstva što ga vidi. Izrazila je usput žaljenje što nije bila kod kuće kad je prije nekoliko dana navratio u Ulicu Berkeley. Iako je opazila da ih Lucy prati prodornim pogledom, nije se dala zaplašiti. Ta, Edward je njezin prijatelj i gotovo rođak, a kao

takav nedvojbeno zaslužuje toplu dobrodošlicu.

Smiren i ohrabren takvim ponašanjem, Edward sjedne. Ipak, vidjelo se da je još uzbuđen – čak i više od gospođica, premda to kao muškarac ne bi smio biti. No, imao je razloga, jer u dubini duše nije bio ravnodušan kao Lucy, a savjest mu nije bila tako čista kao Elinorina.

Naoko smjerna i smirena, Lucy očito nije namjeravala olakšati drugima položaj. Sjedila je šuteći pa je gotovo cijeli razgovor održavala Elinor dobrovoljno kazujući o majčinu zdravlju, o putovanju u London i slično. O svemu tome trebao se Edward sam raspitati, ali nije.

Njezini napori nisu tu presahnuli. Ubrzo je sakupila dovoljno hrabrosti i ostavila ih nasamo, izgovarajući se da ide po Mariannu. Vođena hrabrim porivima punim dostojanstva, najprije je neko vrijeme besposleno stajala na stubama, kako bi proteklo što više vremena. Kad je naposljetku dovela sestru, došao je kraj Edwardovim mukama, jer se Marianne iskreno obradovala što ga vidi i nije se ustezala to pokazati. Srdačno mu je pružila ruku i uzviknula glasom punim sestrinske ljubavi:

– Dragi Edwarde, to je za mene sretan trenutak! Zbog njega će pasti u zaborav sve ružno!

Edward pokuša uzvratiti istom mjerom na njezinu dobrotu, no pred takvim svjedocima nije se usudio odati ni polovicu svojih osjećaja. Ponovno sjedoše i neko vrijeme provedoše šuteći. Marianne nježno pogledavaše malo Edwarda, malo Elinor, žaleći što njihovu sreću narušava Lucyna neželjena prisutnost. Prvi progovori Edward, opazivši Mariannin iscrpljeni izraz lica. Reče da mu je žao što u Londonu očito nije sretna.

– Oh! Ne mislite na mene! – odgovorila je iskreno, premda joj se pogled zamutio suzama. – Ne mislite o *mojem* zdravlju. Vidite, Elinor je zdrava. To nam oboma mora biti dovoljno.

Tom primjedbom nije nimalo olakšala Edwardov i Elinorin položaj, niti je pridobila Lucy koja ju je značajno prostrijelila pogledom.

– Sviđa li vam se London? – upita Edward, spreman na sve ne bi li promijenio temu razgovora.

– Ni najmanje. Očekivala sam u njemu mnogo zadovoljstva, a nisam doživjela nijedno. Susret s vama jedina je utjeha što mi ju je pružio taj grad. I hvala nebesima! Isti ste kakvi ste uvijek bili!

Ušutjela je. Nitko nije nastavio.

– Elinor, mislim da bismo morali zamoliti Edwarda da se pobrine oko našeg povratka u Barton – dodala je. – Pretpostavljam da ćemo otići odavde za tjedan-dva, a nadam se da se Edward neće protiviti toj dužnosti.

Jadni je Edward nešto promrmljao, ali nitko nije znao što, pa čak ni on sam. Vidjevši njegovu zbunjenost, Marianne nije mnogo razmišljala o uzrocima. Sasvim zadovoljna, prešla je na drugu temu.

– Jučer smo proveli grozan dan u Ulici Harley! Tako dosadan – tako užasno dosadan! No, o tome ću vam pripovijedati drugom prilikom – ne sada.

Na taj, vrlo indiskretan način, odgodila je do sljedeće zgode kad budu nasamo da mu povjeri kako joj se ne sviđaju njihovi zajednički rođaci, a osobito njegova majka.

– Ali, zašto vas tamo nije bilo, Edwarde? Zašto niste došli?

– Imao sam druge obveze.

– Obveze! Ta, što je to prema susretu s dobrim prijateljicama?

Željna osvete, Lucy se umiješa u razgovor: – Možda vi, gospođice Marianno, mislite da mladići ne ispunjavaju svoje obveze ako im do njih nije baš stalo.

Elinor bijaše vrlo ljutita, ali Marianne naizgled ne osjeti žaoku, i mirno odvrati:

– Nije tako; jer, ozbiljno govoreći, uvjerena sam da ga je baš savjest spriječila. Duboko sam uvjerena da je on najsavjesniji čovjek na svijetu; zacijelo mu je vrlo stalo da ispuni svaku obvezu, ma kako beznačajna bila, i ma koliko mu zadovoljstva oduzimala. On zazire od postupaka koji bi nekomu mogli nanijeti bol ili pobuditi lažna očekivanja. Ta, on je najširokogrudniji čovjek kojeg sam ikad upoznala. Da, Edwarde, to je istina i ja je mirne savjesti kazujem. Što! Ne želite da vas netko hvali?! Tada ne smijete biti moj prijatelj; jer oni koji prihvaćaju moju ljubav i poštovanje, moraju podnijeti i otvorenu pohvalu.

U tom je trenutku, međutim, njezina pohvala osobito neprilično djelovala na dvije trećine slušateljstva i tako rastužila Edwarda da se uskoro stao spremati na odlazak.

– Tako brzo odlazite! – reče Marianne. – Dragi Edwarde, to nikako ne smijete učiniti.

I, povukavši ga u stranu, šapne mu da Lucy zacijelo neće još dugo ostati. Ali, ni to ga ohrabrenje nije uspjelo zadržati; a Lucy, koja bi sjedila i puna dva sata da je toliko trajao njegov posjet, ode ubrzo nakon Edwarda.

– Zašto tako često dolazi ovamo!? – upita Marianne nakon njezina odlaska. – Zar nije opazila da je ne želimo?! Jadni Edward!

– Zašto? Sve smo mi njegove prijateljice, a Lucy najdulje poznaje. Sasvim je prirodno da i nju želi vidjeti, kao i nas.

Marianne je odlučno pogleda i reče: – Elinor, znaš da ne podnosim takve riječi. Ako si to izjavila samo da bih ti se suprotstavila, a moram pretpostaviti da je tako, trebala bi imati na umu da sam ja posljednja osoba na svijetu koja bi to učinila. Ne trpim kad me netko uvjerava u ono u što ni sam ne vjeruje.

Zatim izađe iz sobe. Elinor se bojala poći za njom i objasniti joj svoje mišljenje, jer je obećala Lucy da će čuvati tajnu. Bila je svjesna da Marianne živi u zabludi i da posljedice mogu za nju biti vrlo bolne, ali morala je šutjeti. Nadala se samo da Edward više neće ni sebe ni nju izlagati nelagodi što su je izazvale Mariannine tople riječi ljubavi izgovorene u neznanju, niti osjećaju bola koji je pratio njihov nedavni susret. A bilo je mnogo razloga da to od njega očekuje.

Trideset šesto poglavlje

NEKOLIKO dana nakon opisanog susreta, novine su objavile svijetu da je supruga Thomasa Palmera sretno rodila sina i nasljednika. Bijaše to vrlo zanimljiva i radosna vijest, osobito za sve one bliske poznanike koji su očekivali sretan događaj.

Taj je slučaj, vrlo važan za sreću gospođe Jennings, prouzročio privremene promjene u rasporedu njezina slobodnog vremena i utjecao na obveze njezinih mladih prijateljica. Kako je željela biti što češće sa Charlottom, odlazila bi k njoj ranom zorom, a vraćala se kasno uvečer. Na osobit zahtjev Middletonovih, gospođice Dashwood provodile su cijele dane u Ulici Conduit. U pogledu udobnosti, obje bi radije jutrom ostajale u kući gospođe Jennings, ali nije bilo pametno suprotstaviti se željama drugih. Provodile su dakle sate i sate s lady Middleton i dvjema gospođicama Steele, koje su točno toliko cijenile njihovo društvo koliko su one hinile da im je do njega stalo.

Elinor i Marianne bijahu suviše razborite za njih i gospođice Steele dočekaše ih ljubomornim pogledima, kao uljeze na njihovu lovištu i kao bića s kojima će morati podijeliti dobrotu domaćina, koju su htjele samo za sebe. Premda se lady Middleton odnosila prema došljakinjama vrlo ljubazno, djevojke joj se nisu nimalo sviđale. Nije htjela vjerovati u njihovu dobrodušnost, jer nisu laskale ni njoj, ni njezinoj djeci; voljele su čitati, pa je zaključila da su satirične, možda i ne znajući što točno znači – biti satiričan, ali *to* nije bilo važno. Taj se loš sud često upotrebljavao, te se na svakoga mogao olako prilijepiti.

Njihova nazočnost smetala je i njoj i Lucy. Sprečavala je ljenčarenje prvoj, a otežavala posao drugoj. Lady Middleton se stidjela pred njima što ništa ne radi, a Lucy se bojala da će je prezreti zbog laskanja i dodvoravanja domaćici, čime se inače veoma ponosila. Gospođicu Steele pridošlice su najmanje smetale; nju su djevojke sasvim lako mogle pridobiti; da joj je jedna od njih samo ukratko ispričala što se dogodilo između Marianne i Willoughbyja, smatrala bi to dovoljnom nagradom za žrtvu koju je morala podnijeti ustupajući im najbolje mjesto kraj kamina, gdje je običavala sjediti poslije večere. Ali, sestre joj nisu omogućile tu radost. Iako je pred Elinor često žalila njezinu sestru i pred Mariannom ne jednom spominjala nevjeru tadašnjih udvarača, rezultata nije bilo. Prva je ostala ravnodušna, a druga se zgražala. Mogle su s njom sklopiti prijateljstvo još lakše; samo da su je zadirkivale zbog doktora! No, za razliku od drugih, one joj ni u tome nisu htjele udovoljiti, pa se

događalo, osobito kad je sir John ručao izvan kuće, da prođe cijeli dan a da nitko, osim nje, ne spomene doktora.

Gopođa Jennings, međutim, nije imala pojma o svim tim ljubomorama i nezadovoljstvima. Mislila je da je djevojkama divno što su zajedno. Svake je večeri čestitala svojim mladim prijateljicama jer su cijeli dan sretno izbjegle društvo dosadne i glupe starice. Ponekad bi se sastali kod sir Johna, a ponekad u njezinu domu; u oba slučaja dolazila je uvijek izvrsno raspoložena, vedra i oduševljena, hvaleći se kako Charlotte dobro napreduje jer ona o njoj brine. Rado bi pripovijedala o njezinu stanju upuštajući se u takve pojedinosti da ju je samo gospođica Steele mogla do kraja saslušati. Nešto ju je ipak brinulo, i na to se svakodnevno žalila. Gospodin Palmer se nije htio odreći inače uobičajenog, ali vrlo neočinskog mišljenja da je sva novorođenčad nalik jedno na drugo. Ona je već bila uočila bjelodanu i golemu sličnost tog djeteta sa svim rođacima s obiju strana, ali uvjeriti oca nije uspjela. On naprosto nije htio priznati da to dijete nije poput ostalih njegova uzrasta, niti uvidjeti tako jednostavnu činjenicu da je to najljepše dojenče na svijetu.

Sad ću opisati nesreću koja je otprilike u to doba zadesila gospođu Johna Dashwooda. Dogodilo se da je za prvog posjeta gospođe Jennings i dviju šurjakinja njezinu domu, još jedan posjetitelj došao u Ulicu Harley – što samo po sebi nije bilo zlo. Ali, dok god bude mašta ljude navodila da pogrešno prosuđuju postupke drugih i da donose zaključke na osnovi nedovoljnih podataka, čovjekova će sudbina u izvjesnoj mjeri ovisiti o nizu slučajnosti. U ovom slučaju, dotična je dama sasvim zaobišla istinu i činjenice te je, čuvši imena gospođica Dashwood i shvativši da su one sestre gospodina Dashwooda, smjesta zaključila kako djevojke žive u Ulici Harley. Rezultat te pogrešne pretpostavke stigao je za nekoliko dana u obliku pozivnica na malu glazbenu zabavu za sve četvero Dashwoodovih. Zahvaljujući tome, gospođa Dashwood bijaše izložena velikoj neudobnosti jer je morala poslati svoju kočiju po šurjakinje i, što je bilo još gore – bijaše prisiljena mučiti se i pretvarati da joj je vrlo stalo do njih. To je rađalo novu opasnost; djevojke su mogle pogrešno shvatiti njezinu pažnju i poželjeti još jednom izići s njom. Istina, ostat će joj mogućnost da ih razočara. Ali, to nije bilo dovoljno; jer kad ljudi svjesno postupaju pogrešno, bivaju povrijeđeni ako netko od njih očekuje veće dobročinstvo.

Marianne se postupno navikla na svakodnevne izlaske pa joj je bilo svejedno hoće li poći na tu zabavu ili ne. Tiho i bez razmišljanja pripremala se svake večeri za izlazak, nikad ne očekujući razonodu, premda vrlo često do posljednjeg trenutka nije znala kamo je vode.

Postala je tako ravnodušna prema svom izgledu i haljinama da im tijekom odijevanja nije poklanjala ni upola toliko pažnje koliko gospođica Steele samo u prvih pet minuta zajedničkih priprema za izlazak. Ništa nije izmaknulo njezinu oštrom oku i znatiželji. Vidjela je sve i pitala o svemu. Nije se smirila dok nije saznala cijenu svakog komadića njezina rublja. Pogađala je brojeve i veličine njezinih haljina uspješnije od same Marianne, i bila je blizu velikog pothvata da prije odlaska sazna koliko je tjedno stoji pranje rublja i koliko Marianne godišnje troši na odijevanje. Svoj bezobrazluk zaključila je velikom pohvalom i, premda je u tom trenutku mislila

upravo suprotno, Marianne je taj kompliment shvatila kao najveću drskost; jer, nakon proučavanja vrijednosti, kakvoće i kroja njezine haljine, boje cipela i frizure, rekla joj je: – Vjeruj mi, divno izgledaš. Uvjerena sam da ćeš privući mnogo udvarača.

S takvim ohrabrenjem ušla je u bratovu kočiju. Obje sestre bile su spremne za polazak pet minuta nakon dolaska kola, i ta se točnost nije baš svidjela njihovoj šurjakinji koja ih je bila preduhitrila i u to vrijeme već sjedila kod prijateljice nadajući se da će djevojke zakasniti pa bi ona i njezin kočijaš imali razloga za predbacivanje.

Večer nije protekla osobito sjajno. Kao na svim glazbenim zabavama, i ovoj je prisustvovalo mnogo ljudi s razvijenim ukusom i sluhom i još više onih koji ih uopće nisu posjedovali. A glazbenici su po osobnoj procjeni i sudu njihovih najbližih prijatelja bili najbolji kućni izvođači u Engleskoj.

Kako Elinor nije marila za glazbu, a nije se ni pretvarala da joj je stalo, odvraćala bi pogled s klavirista kad god bi joj se svidjelo i stala promatrati nešto zanimljivije. Na jednom od takvih promatračkih izleta opazila je u grupi mladića baš stvorenje koje im je u Greyevoj draguljarnici održalo predavanje o kutijicama za čačkalice. Uskoro je primijetila da i on nju promatra prijateljski razgovarajući s njezinim bratom. Upravo je od potonjeg htjela saznati njegovo ime, kad joj obojica priđoše i gospodin joj Dashwood predstavi gospodina Roberta Ferrarsa.

Oslovio ju je umjereno uljudno, a njegov joj je naklon kazivao jasnije od bilo kakvih riječi da je baš onakav kicoš kakvim ga je opisala Lucy. Kamo sreće da je njezina ljubav za Edwarda manje ovisila o njegovim osobnim vrlinama a više o odlikama njegovih rođaka. U tom bi slučaju taj naklon dokrajčio sve ono što je narušila zloba njegove majke i sestre. No, razmišljajući o razlici između dva brata osjetila je da tupost i uobraženost jednoga ni najmanje ne umanjuje njezino dobro mišljenje o skromnosti i vrijednosti drugoga. Robert je i sam spomenuo tu razliku tijekom četvrtsatnog razgovora. Razmišljajući naglas o bratu i njegovoj nezgrapnosti, a vjerovao je kako ga ona sprečava da se kreće u odabranom društvu, velikodušno je i lukavo objasnio da to u Edwarda nije toliko prirodni nedostatak koliko nedostatak odgoja; on sam, međutim, iako možda bez osobitih prirođenih prednosti, snalazio se mnogo bolje u svijetu samo zahvaljujući izvrsnom školovanju.

– Tako mi svega – dodao je – mislim da se samo o tome radi. I zato često kažem majci ako je zbog toga nesretna. "Draga gospo, ne zabrinjavajte se. To je zlo sad nepopravljivo i sami ste ga uzrokovali. Zašto ste protiv svoje volje dopustili da vas sir Robert, vaš ujak, nagovori da Edwarda prepustite nadzoru privatnog skrbnika i to u najkritičnijem razdoblju njegova života? Da ste ga umjesto gospodinu Prattu poslali u Westminster kao mene, sve bi drukčije završilo." Tako ja gledam na to, a majka je shvatila svoju pogrešku.

Elinor mu nije htjela proturječiti, jer ma što mislila o prednosti javnog školovanja, na Edwardov boravak kod Prattove obitelji gledala je s još manje oduševljenja.

– Vi živite u Devonshireu, čini mi se – bijaše njegova sljedeća opaska. – U kući

blizu Dawlisha. Ipak je srdačno pohvalio mjesto koje su izabrali za novi dom.

– Što se mene tiče – rekao je – jako volim male ljetnikovce; tako su udobni i otmjeni. Kad bih imao suvišnog novca, kupio bih malo zemlje i sagradio takav ljetnikovac blizu Londona. Mogao bih se u svako doba onamo odvesti, okupiti nekoliko prijatelja i biti sretan. Svakomu tko namjerava graditi, savjetujem da podigne ljetnikovac. Neki dan dođe k meni moj prijatelj lord Courtland tražeći savjet. Pokaza mi tri različita nacrta slavnog arhitekta Bonomija. Trebao sam prosuditi koji je najbolji. “Dragi moj Courtlande”, rekao sam bacivši smjesta sve nacrte u vatru, “nemojte prihvatiti nijedan već svakako sagradite ljetnikovac.” Eto, to vam je moje mišljenje.

– Neki misle da u ljetnikovcima nema dovoljno prostora, ali to je pogrešno. Prošli mjesec posjetio sam prijatelja Elliotta blizu Dartforda. Lady Elliott zaželjela je prirediti ples. “Ali, kako ću?” rekla je. “Dragi moj Ferrarse, recite mi kako bih to izvela? U ovom ljetnikovcu nema prostorije u koju bi stalo deset osoba, a gdje ću onda poslužiti večeru?” Odmah sam shvatio da tu nema nikakve poteškoće, te joj rekoh: “Draga moja lady Elliott, ne brinite. U blagovaonicu će stati i osamnaest osoba; stolove za kartanje možete postaviti u dnevnu sobu; u knjižnici poslužite čaj i slastice, a u salonu večeru.” Lady Elliott bijaše oduševljena. Izmjerili smo blagovaonicu i utvrdili da će primiti točno osamnaest ljudi, zabava se odvijala točno po mojim savjetima. Vidite, dakle, kad ljudi znaju što im je činiti, u ljetnikovcu se može uživati kao i u najprostranijim kućama.

Elinor se složi s njim zaključujući da sugovornik ne zaslužuje razumno protivljenje.

Kako John Dashwood nije volio glazbu kao ni njegova starija sestra, mogao je slobodno razmišljati o drugim stvarima. Tako mu je te večeri pala na um zamisao koju je, vrativši se kući, rekao ženi da čuje njezino mišljenje. Zahvaljujući pogrešnom zaključku gospođe Dennison da su mu sestre odsjele kod njih, dosjetio se da bi ih uistinu mogli pozvati u goste, dok je gospođa Jennings zauzeta svojom kćeri. To ih ne bi mnogo stajalo, i ne bi im naudilo. Ukratko, umirio bi savjest i zauvijek se riješio obećanja ocu da će brinuti o njima. Fanny se zapanjila zbog te ideje.

– Ne znam kako bismo to mogli učiniti – rekla je – a da ne uvrijedimo lady Middleton, jer kod nje borave svaki dan. Da nije tako, vrlo bih ih rado pozvala. Poznato ti je da brinem o njima koliko je to u mojoj moći, što pokazuje i večerašnji izlazak. Ali one su gošće lady Middleton. Kako da ih odvedem?

Ne opažajući koliko je žestoko njezino protivljenje, muž joj ponizno odgovori: – Već su cijeli tjedan u Ulici Conduit. Mislim da se lady Middleton ne bi protivila da ih ustupi bliskim rođacima na sedam dana.

Fanny zastade pa nastavi odlučnije:

– Dragi, pozvala bih ih od svega srca kad bih mogla. No, upravo sam bila odlučila pozvati na nekoliko dana gospođice Steele. One su vrlo pristojne i dobre djevojke. Mislim da im moramo ukazati gostoprimstvo jer je njihov ujak toliko učinio za Edwarda. Tvoje sestre možemo pozvati i druge godine; ali gospođice Steele možda više neće dolaziti u grad. Uvjerena sam da će ti se svidjeti; zapravo, već ti se sviđaju,

kao i mojoj majci, a Harry ih obožava.

Uspjela je nagovoriti gospodina Dashwooda. Shvatio je koliko je nužno da ih smjesta pozovu, tješeći se da će njegove sestre doći na red dogodine. Nešto mu je, doduše, govorilo da dogodine poziv više neće vrijediti, jer će se Elinor udati za pukovnika Brandona, a Marianne otići k *njima* u goste.

Sretna zbog uspjeha i ponosna na svoje lukavstvo, Fanny sljedećeg jutra napiše Lucy pismo, pozivajući nju i njezinu sestru u goste ako ih lady Middleton pusti. Lucy je bila doista presretna. Činilo se da gospođa Dashwood radi za nju i da joj pogađa očekivanja i nade, poboljšavajući joj izglede! Bit će uz Edwarda i njegovu obitelj, a takva prilika značila joj je više no sve što je dotad postigla. Za nju je trebalo mnogo zahvaljivati i iskoristiti je što prije. I tako se ubrzo ispostavilo da su boravak kod lady Middleton, za koji prije nije bilo utvrđeno trajanje, gospođice Steele od početka namjeravale završiti za dva dana.

Pročitavši Fannyno pismo, a to se zbilo desetak minuta nakon njegova prispijeća, Elinor je prvi put pomislila da Lucy ipak ima izgleda za uspjeh, jer je taj neočekivani znak pažnje, postignut nakon tako kratkog poznanstva, pokazivao da njezina naklonost prema Lucy ne proistječe samo iz mržnje prema Elinor. S vremenom i lukavom taktikom Lucy bi mogla postići što želi. Laskanjem je već bila podjarmila ponos lady Middleton i zadobila simpatije gospođe Johna Dashwooda; ti uspjesi otvarali su put do još većih zalogaja.

Gospođice Steele preseliše se u Ulicu Harley, a vijesti koje su o njima stizale do Elinor potvrdiše njezine slutnje. Sir John, koji ih je nekoliko puta posjetio, kazivaše joj kako su ih tamo neočekivano lijepo primili. Gospođa Dashwood još nikada nije susrela dvije tako divne djevojke; poklonila je svakoj zbirku pletaćih igala koju je izradio neki izbjeglica; zvala je Lucy krsnim imenom i često naglašavala da će joj biti teško rastati se od njih.

Na ovome mjestu u prvom i drugom izdanju završava II. svezak romana.

Trideset sedmo poglavlje

NAKON četrnaest dana gospođa Palmer se izvrsno oporavila pa njezina majka zaključi da više nije nužno ostajati s njom po cijeli dan; zadovoljivši se da je vidi jednom do dva puta dnevno, vrati se u svoj dom, svojim navikama, i zapazi da je gospođicama Dashwood jako drago što joj se opet mogu priključiti.

Trećeg ili četvrtog jutra nakon ponovnog okupljanja u Ulici Berkeley, vrativši se iz redovita posjeta kćeri, gospođa Jennings uđe u salon s posebnim izrazom lica, te se Elinor koja je tu sjedila pripremi da čuje važne novosti. Ispravno je postupila, jer gospođa Jennings ubrzo reče:

– Nebesa, draga moja gospođice Dashwood! Jeste li čuli novosti?!

– Ne, gospođo. O čemu se radi?

– Dogodilo se nešto vrlo čudno! No, sve ću vam ispričati. Kad sam stigla Palmerovima, zatekoh Charlottu vrlo zabrinutu zbog djeteta. Bila sam uvjerena da je bolesno – plakalo je, znojilo se i osulo bubuljicama. Smjesta ga pogledah i rekoh: "Zaboga, pa to je obična dječja urtikarija", a dadilja potvrdi. Ali Charlotte se ne htjede umiriti te pozvasmo doktora Donavana. On se, srećom, netom bio vratio iz Ulice Harley te je mogao brzo stići do nas. Čim je pogledao dijete, reče što i ja, da je to obična urtikarija, pa se Charlotte umiri. I tako, baš kad je odlazio, pade mi na um, odista ne znam kako sam na to pomislila. No pade mi na pamet da ga upitam ima li kakvih novosti. On se najprije budalasto nasmiješio, zatim se uozbilji, a činilo se da nešto zna, te napokon šapnu: "Iz bojazni da bi neugodna vijest mogla doprijeti do ušiju vaših mladih gošća, bit će za mene najbolje ako kažem da u vezi s neraspoloženjem njihove šurjakinje nema mjesta panici. Nadam se da će se gospođa Dashwood ubrzo oporaviti."

– Što? Zar je Fanny bolesna?!

– Baš sam to i ja upitala, draga moja. "Gospode!" rekoh. "Zar je gospođa Dashwood bolesna?" I tada je sve izašlo na vidjelo. A čitava se pripovijest, koliko sam shvatila, sastoji od sljedećeg: gospodin Edward Ferrars, a to je baš onaj mladić zbog kojeg sam vas zadirkivala (ali pokazalo se da među vama ništa nije bilo, što mi je strašno drago); dakle, gospodin Edward Ferrars zaručen je, čini se, već više od dvanaest mjeseci mojom nećakinjom Lucy! Zamislite vi to, draga moja! I nitko o tome pojma nije imao osim Nancy! Vjerujete li vi da je to uopće moguće?! Nije neobično što se vole, ali tko bi očekivao da je među njima to otišlo tako daleko! To je neobično! Nikad ih nisam vidjela zajedno. Inače bih sve i sama otkrila. Dakle, sve su to krili iz straha pred gospođom Ferrars te ni vaš brat ni šurjakinja nisu ništa slutili; do jutros,

kad ih je odala jadna Nancy koja je, znate, vrlo dobronamjerno biće, ali ne umije čuvati tajne. Zacijelo je zaključila da Lucy svi toliko vole te neće od toga praviti pitanje. Dakle, izbrbljala se vašoj šurjakinji koja je sjedila sama i kačkala ne sanjajući što će čuti – jer je prije pet minuta rekla vašem bratu kako ne bi bilo loše da Edward oženi kći nekoga lorda, zaboravila sam kojega. Zamislite kakav je to bio udarac njezinoj taštini i oholosti. Smjesta je dobila histerični napadaj i stala tako vriskati da ju je čuo vaš brat koji je sjedio u sobi u prizemlju i spremao se pisati upravitelju svog imanja. Dotrčao je gore i došlo je do strašne scene, jer je baš tada naišla i Lucy ne znajući što se događa. Jadno stvorenje! Žalim je. Moram reći da je mnogo propatila jer ju je vaša šurjakinja tako izgrdila da se sirotica onesvijestila. Nancy je pala na koljena i gorko zaplakala, a vaš se brat ushodao prostorijom ponavljajući da ne zna što mu je činiti. Gospođa Dashwood htjede ih smjesta izbaciti iz kuće pa je i vaš brat morao pasti na koljena i moliti za dopuštenje da ostanu bar dok spakiraju stvari. Tada je ona opet dobila napadaj, a on se tako prepao da je pozvao gospodina Donavana koji je zatekao ukućane u tom strašnom stanju. Kad je stigao pred kuću, tamo je već čekala kočija da odvede moje jadne nećakinje i one su upravo ulazile u nju. Jadna Lucy, ispričao mi je, jedva je hodala, a Nancy je bila u jednako bijednom stanju. Ne mogu prešutjeti da mi se uopće ne sviđa takav postupak vaše šurjakinje i nadam se od srca da će usprkos njoj doći do vjenčanja. Gospode! Kako li će tek Edward patiti kad sazna kako mu zlostavljaju ljubav!? Kažu da je strastveno ljubi, a to je sasvim moguće. Ne bih se začudila da presvisne od boli! I gospodin Donavan je tog mišljenja. Mnogo smo razgovarali o tome, a on se, štoviše, vratio u Ulicu Harley kako bi se našao u blizini kad priopće gospođi Ferrars novost. Naime, tek što je moja nećakinja otišla iz kuće, pozvali su i nju, a Fanny je uvjerena da će i ona dobiti histerični napadaj. I neka, što se mene tiče. Ne žalim ni jednu ni drugu. Nisam znala da ljudi mogu podići toliku prašinu zbog novca i ugleda. Nema razloga da se Edward i Lucy ne vjenčaju; uvjerena sam da gospođa Ferrars može i sebi i sinu priuštiti sve, a Lucy, premda ne posjeduje gotovo ništa, umije iz svega izvući najveću korist. Kad bi im gospođa Ferrars dala samo pet stotina funti godišnje, ona bi ih bolje iskoristila nego netko drugi osam stotina. Kako bi ugodno mogli živjeti u nekoj maloj seoskoj kući poput vaše – ili malo većoj – s dvije služavke i dva sobara?! Mislim da bih im i ja mogla pomoći da nađu domaćicu jer sestra moje Betty nije zaposlena, a izvrsno bi im pristajala.

Gospođa Jennings tu zastade, a kako je Elinor imala dosta vremena da razmisli, odgovorila je upravo onako kako bi se od nje moglo očekivati. Zadovoljna što gospođa Jennings nije u nje opazila posebno zanimanje za cijeli slučaj, dakle, što nije više pomišljala kako s Edwardom održava neku tajnu vezu (iako se prije bila tome nadala) i nadasve sretna što nema Marianne, osjećala se dovoljno jakom da o cijelom događaju govori bez uzbuđenja i da nepristrano sudi o postupcima sudionika.

Ni sama nije znala što da misli o tom događaju. Doduše, pokušala je odagnati slutnju da bi ta veza mogla završiti i drukčije nego što se podrazumijevalo, to jest

ženidbom Edwarda i Lucy. Zanimalo ju je što će reći gospođa Ferrars, iako nije dvojila da će biti bijesna. Kako će postupiti Edward? S *njime* je veoma suosjećala – s Lucy vrlo malo – a i to malo stajalo ju je napora; za ostale nije nimalo marila.

Budući da gospođa Jennings nije mijenjala temu razgovora, Elinor ubrzo uvidje da mora pripremiti Mariannu za novosti. Nije smjela gubiti vrijeme; trebalo joj je objasniti pravu istinu i upozoriti je da će i drugi pred njom o tome pričati i da u takvim slučajevima ne smije žaliti nju, Elinor, niti bilo što predbacivati Edwardu.

Bio je to težak zadatak. Trebalo je uništiti ono što je, vjerovala je, sestri predstavljalo jedinu utjehu. Bojala se da će njezina ispovijest zauvijek ocrniti Edwarda u njezinim očima. I, još gore, Marianne će poistovjetiti njezinu i svoju sudbinu i to će je podsjetiti na sve patnje koje je već pomalo zaboravljala. Ali ma koliko neugodna bila, ta se zadaća morala izvršiti, te Elinor požuri k sestri.

Nije joj se namjeravala jadati i naglašavati joj svoje patnje; naprotiv, nadala se da će joj dati primjer mirnoćom koju je, uostalom, hinila još od prvog saznanja o Edwardovim zarukama. Govorila je jasno i jednostavno; i premda osjećajne, riječi joj ne bijahu popraćene ni ljutnjom ni prevelikom tugom. Ali Marianne nije krila baš *takve* osjećaje; užasnuto ju je slušala i gorko zaplakala. Naposljetku je Elinor morala tješiti nju zbog vlastite nevolje; a trudila se u tome, uvjeravajući sestru u svoju postojanost i mirnoću, iskreno braneći Edwarda kojem nije predbacivala ništa osim nepromišljenosti.

Ali Marianne dugo ne htjede popustiti. Edward joj se učinio drugim Willoughbyjem; ta, Elinor je priznala da ga je istinski ljubila – zar nije sad isto tako nesretna?! Što se tiče Lucy Steele, držala ju je sasvim nelijepom; sasvim nesposobnom da privuče razumna čovjeka, te isprva ne htjede vjerovati, a kasnije oprostiti Edwardu zbog ljubavnih veza s njom. Nije čak htjela pristati da je to bio prirodan odnos. Povjerovala je tek kad je Elinor iznijela posljednji dokaz – da ona ipak bolje poznaje muški rod.

U početku razgovora uspjela joj je samo reći da su Edward i Lucy zaručeni već godinu dana. Marianne se smjesta rasplakala i prekinula sestru u opisu pojedinosti. Uslijedilo je dugotrajno umirivanje, tješenje i savladavanje bolnih osjećaja. Poslije nastaviše razgovor.

– Koliko ti je dugo to poznato, Elinor? Je li ti pisao? – upita Marianne.

– Poznato mi je već četiri mjeseca. Kad nas je u studenom Lucy prvi put posjetila u Bartonu, povjerila mi je tajnu o svojim zarukama.

Marianne bijaše zapanjena te neko vrijeme nije mogla izustiti ni riječi. Napokon uzviknu:

– Četiri mjeseca...! Znala si to četiri mjeseca...?

Elinor potvrdi.

– Što! Dok si me tješila u mojoj nesreći, sve ti je to ležalo na srcu? A ja sam ti predbacivala zbog tvoje sreće.

– Nije to bilo pogodno vrijeme da te uvjerim u suprotno!

– Četiri mjeseca! – klikne još jednom Marianne. – Tako mirna! Tako vedra! Što ti je dalo toliku snagu?

– Osjećaj da izvršavam dužnost. Obećanje koje sam dala Lucy obvezalo me na šutnju. Dakle, nisam mogla reći istinu. Osim toga, nisam htjela da me moji prijatelji i bližnji sažalijevaju. Ta, kako bih ih utješila, ako sama sebi nisam mogla pomoći?

Marianne bijaše teško povrijeđena.

– Koliko sam puta poželjela i tebi i majci otvoriti oči? – nastavi Elinor. – Jednom ili dvaput sam i pokušala, ne odavajući tajne, ah nisam uspjela.

– Četiri mjeseca! A istodobno si ga ljubila!

– Da. Ali, nisam voljela samo njega; radovalo me što i druge mogu poštedjeti svojih patnji. Sad mogu o tome razmišljati i govoriti bez uzbuđenja. Ne želim da patiš zbog mene. Uvjeravam te da mi sada više nije tako teško. Tješi me štošta. Svjesna sam da nisam nikoga razočarala, nisam bila nepromišljena i nagla, čuvala sam tajnu. Ne zamjeram Edwardu na njegovim postupcima. Želim mu sreću. Uvjerena sam da će je na koncu postići, premda ga možda sad očekuju teža vremena, jer znam da je u njega vrlo razvijen osjećaj dužnosti. Lucy ne nedostaje razboritosti, a to je osnova na kojoj se može mnogo dobra započeti. Napokon, Marianne, poslije svega što očarava u tako dugoj i stalnoj ljubavi, poslije svega što čovjeka čini sretnim da ovisi o jednom određenom biću, moramo se nadati da će sve dobro završiti. Edward će oženiti Lucy, oženit će bolju ženu od većine njoj sličnih; vrijeme i navike naučit će ga da zaboravi kako je nekoć drugu smatrao boljom od *nje.*

– Ako doista tako misliš – reče Marianne – ako tako lako nadoknađuješ gubitak onog što ti je najvrednije, možda se i ne treba mnogo čuditi tvojoj odlučnosti i miru. Sad mi je to mnogo razumljivije.

– Shvaćam te. Vjerojatno misliš da nikad nisam jako patila. Četiri je mjeseca, Marianne, to bilo u meni, a nisam se smjela nikom povjeriti. Znala sam da ćete i ti majka biti vrlo nesretne kad saznate, a nisam vas smjela pripremiti za taj udarac. Tu tajnu mi je povjerila, i na neki način nametnula, baš ona osoba koja je svojim zarukama upropastila moju budućnost. A ispričala mi ju je pobjedonosno. Dakle, morala sam opovrgnuti njezine sumnje, morala sam se truditi da izgledam ravnodušno, upravo kad mi je bilo najviše stalo. I to ne jednom. Morala sam uvijek iznova slušati kako se nada i očekuje. Znala sam da me je sudbina zauvijek rastavila od Edwarda, a morala sam trpjeti to saznanje svejednako ga ljubeći. Jer, ništa nije odavalo da ne zavređuje ljubav, niti se on pokazao ravnodušnim prema meni. Morala sam se oduprijeti njegovoj zlobnoj sestri i drskoj majci; morala sam trpjeti kaznu zbog veze u kojoj čak nisam imala prilike uživati. A sve se to događalo u vrijeme kad me snašla još jedna nesreća, što ti je dobro poznato. Ako vjeruješ da mogu osjećati, sada moraš shvatiti da sam patila. Sad sam pribrana, priznajem. Mirno sagledavam cijeli slučaj. Ali to je rezultat neprestanog i bolnog napora. Nije to došlo samo od sebe; nisam se oduvijek tako tješila. Ne, Marianne. Da nisam morala šutjeti, ništa me tada ne bi zadržalo – čak ni uviđavnost prema prijateljima – da otvoreno pokažem koliko sam nesretna.

Marianne bijaše vrlo potištena.

– Oh, Elinor! – uzviknula je. – Natjerala si me da zamrzim samu sebe. Kako sam se neljudski ponijela prema tebi! Tebi, koja si mi bila jedina utjeha, koja si trpjela sa mnom svu moju nesreću, koja si, činilo mi se, patila samo zbog mene! Zar je to moja zahvalnost? Zar ti ovako uzvraćam? Pokušala sam ti zanijekati vrline, a ti me u njima toliko nadmašuješ.

Nakon tog priznanja uslijedilo je najnježnije milovanje. Marianne bijaše vrlo dirnuta, pa Elinor nije bilo teško dobiti od nje ma kakvo obećanje. Na njezin se zahtjev zaklela da neće ni s kim razgovarati o toj stvari ogorčeno ili prijekorno; obećala je da će se prema Lucy odnositi kao do tada; pa čak i prema Edwardu, ako se slučajno sretnu. Bijahu to veliki ustupci. Ali Marianne nije žalila zbog njih, jer je htjela ispraviti uvredu koju je nanijela sestri.

Bijaše divno kako je ispunila obećanje. Saslušala je gospođu Jennings, ne mijenjajući izraz lica, i ne protiveći joj se.

Tri puta je, štoviše, potvrdila sa: – Da, gospođo. – Slušajući kako hvali Lucy, tek se pomicala sa stolca na stolac, a dok je gospođa Jennings opisivala Edwardovu ljubav, samo se zagrcnula, te se činilo da je to zbog kašlja. Elinor je u sebi vrlo pohvalno ocijenila sestrinu hrabrost.

Sutradan izjutra Marianne se ponovno našla u iskušenju kad ih je posjetio brat koji je htio ozbiljno porazgovarati o užasnom događaju i izvijestiti ih o stanju svoje žene.

– Pretpostavljam da ste čuli o strašnom otkriću do kojeg je jučer došlo pod našim krovom – rekao je ozbiljnim glasom čim je sjeo na ponuđeno mjesto.

Svi su potvrdno kimnuli. Nitko u tom trenutku nije bio raspoložen za razgovor.

– Vaša se šurjakinja strašno napatila – nastavi on. – Gospođa Ferrars također; ukratko, događaj je izazvao vrlo mučna uzbuđenja – no, nadam se da će oluja proći i bez težih posljedica po nas. Jadna Fanny! Cijeli jučerašnji dan bila je histerična. Ali, ne bih vas želio previše uplašiti. Donavan kaže da se zapravo nemamo zašto bojati. Izdržljiva je i uporna. Podnijela je hrabro sva iskušenja! Kaže da više nikomu neće vjerovati; a nije ni čudo kad su je tako grubo prevarili! Tolika nezahvalnost, nakon tolike dobrote i povjerenja što smo im ukazali! Pozvala je u kuću te mlade žene u najboljoj namjeri; jednostavno je smatrala da zaslužuju izvjesnu pažnju, da su bezopasne, uljudne djevojke, ugodne u društvu. Ionako smo htjeli ugostiti tebe i Mariannu dok je vaša dobra prijateljica njegovala kći. I to nam je sad nagrada! “Od srca mi je žao što nismo pozvali tvoje sestre umjesto njih”, rekla mi je Fanny nježno kako samo ona umije.

Tu je zastao čekajući da mu sestre zahvale. Kad je i to učinjeno, nastavi:

– Ne može se opisati što je sve propatila jadna gospođa Ferrars kad joj je Fanny rekla novost. Dok je ona u najboljim namjerama planirala za njega vrhunsku partiju, zar se moglo pretpostaviti da je on već godinu dana tajno zaručen s drugom? Na to uopće nije bila pomišljala. Da je nešto i posumnjala, nikada ne bi bila pomislila da opasnost dolazi s te strane. “Mislila sam da se u njih *tamo* mogu pouzdati”, rekla je. Bila je u agoniji. Posavjetovali smo se ipak što bi se moglo učiniti, i ona napokon odluči pozvati Edwarda. Došao je, ali teško mi je ispričati što je uslijedilo. Svi njezini

zahtjevi da razvrgne zaruke, potpomognuti mojim dokazima i Fannynim nagovorima, ostadoše bez rezultata. Zanemario je sve – osjećaj dužnosti, našu ljubav... Nisam znao da je Edward tako tvrdoglav i bešćutan. Gospođa Ferrars spomenula mu je svoje velikodušne namjere ako oženi gospođicu Morton; rekla mu je da će mu pokloniti imanje u Norfolku koje bez poreskih dažbina donosi tisuću funti godišnje. Kad su se stvari pogoršale, ponudila mu je čak dvanaest stotina. U protivnom, objasnila mu je kakve ga posljedice mogu zadesiti nastavi li tu nisku vezu. Ostat će mu samo vlastite dvije tisuće godišnje. Nikad ga više neće ni pogledati. Ako nađe posao koji bi mu poboljšao prihode, učinit će sve da mu to onemogući.

Marianne s gnušanjem pljesne rukama i uzvikne: – Bože dragi, zar je to moguće?

– S pravom se čudiš, Marianne – odvrati njezin brat. – Uistinu nema granica drskost kojom je odbacio te argumente. Tvoj je uzvik sasvim na mjestu.

Marianne se htjede usprotiviti, ali odustane sjetivši se svoga obećanja.

– Ipak, sve bijaše uzalud – nastavi John. – Edward nije mnogo govorio, ali ono što je rekao zvučalo je vrlo odlučno. Nitko ga neće prisiliti da razvrgne zaruke. Bit će dosljedan ma koliko ga to stajalo.

– Dakle, postupio je kao pošten muškarac – uzvikne gospođa Jennings ne odoljevši iskušenju. – Oprostite, gospodine Dashwood, ali da je postupio drukčije, smatrala bih ga podlacem. I mene se ta stvar tiče koliko i vas, jer mi je Lucy nećakinja, a uvjerena sam da nema bolje djevojke na svijetu i da ona zaslužuje dobra muža.

John Dashwood se zapanji, no, kako je bio mirne naravi, te nije podlijegao izazovima i nikad nije hotimice vrijeđao, osobito ne imućnije ljude, odgovori bez negodovanja:

– Ne bih htio reći nešto loše o bilo kojem vašem rođaku, gospođo. Usuđujem se primijetiti da je gospođica Lucy Steele vrlo ljupka i vrijedna djevojka, ali u ovom slučaju, znate, ta je veza neodrživa. No, prilično je čudno da se tajno zaručila za čovjeka o kojem je skrbio njezin ujak, baš za sina tako imućne žene kao što je gospođa Ferrars. Ukratko, ne bih htio govoriti o postupcima osobe do koje vam je toliko stalo, gospođo Jennings. Svi joj mi želimo sreću, ali razumljivo je i ponašanje gospođe Ferrars. Postupila je kao savjesna i dobra majka. Ponijela se dostojanstveno i širokogrudno. Edward je svemu kriv i bojim se da će snositi teške posljedice.

Marianne uzdahnu; i ona se toga bojala. Elinor bijaše svim srcem uz Edwarda koji je prkosio majčinim prijetnjama, premda je znala da ga Lucy ne zaslužuje.

– No, kako je to završilo? – upita gospođa Jennings.

– Žao mi je, gospođo, ali vrlo nesretno. Majka je zauvijek potjerala Edwarda. Jučer je napustio njezin dom, no ne znam kamo je otišao, je li još u gradu; znate, ni mi nismo u mogućnosti raspitati se.

– Jadni mladić! Što će biti s njim?

– Doista, gospođo, što? Tužno je to pitanje. Kakvi su mu izgledi s takvom imovinom? Kako će živjeti s dvije tisuće funti? A još kad pomislim kako je za tri

mjeseca mogao imati dvije tisuće i pet stotina funti godišnje (gospođica Morton ima, naime, trideset tisuća) da nije bio tako nerazuman. Ne mogu zamisliti njegov bijedan položaj. Moramo ga žaliti; to više što mu ne možemo pomoći.

– Jadni mladić! – uzvikne gospođa Jennings. – U mom domu bio bi uvijek dobrodošao. Reći ću mu to ako ga pronađem. Nije za njega da se sad brine za sebe i provodi dane u konačištima i gostionicama.

Elinor joj bijaše zahvalna na dobroti prema Edwardu, premda joj je bilo smiješno kako je to izgovorila.

– Kad bi se brinuo za sebe onako kako se svi njegovi prijatelji brinu za njega, sad bi mu bilo dobro, ništa mu ne bi nedostajalo – reče John Dashwood. – Ali, nije tako, te se ne treba ni čuditi što mu nitko ne može pomoći. A još mu se nešto gore sprema: majka je, prirodno, odlučila smjesta prepisati veliko imanje na Robertovo ime. U drukčijim okolnostima, moglo je biti Edwardovo. Jutros kad sam odlazio, razgovarala je o tome s odvjetnicima.

– To je, dakle, *njezina* osveta? – reče gospođa Jennings.

Svatko ima svoj način. Ja ne bih tako postupila; zašto bih usrećila jednog sina, ako me je drugi uvrijedio?

Marianne ustade i prošeta odajom.

– Što bi čovjeka moglo više razdražiti – nastavi John – od saznanja da mu mlađi brat posjeduje ono što je moglo bi ti njegovo? Jadni Edward. Doista ga žalim.

Sažalijevali su ga tako još nekoliko minuta, a onda John ustade. Na rastanku ih još jednom utješi da će se Fanny vjerojatno ubrzo oporaviti i da nema razloga za zabrinutost. Tri dame ostadoše same i sve tri mišljaše isto, barem što se tiče postupaka gospođe Ferrars, Dashwoodovih i Edwarda.

Mariannino ogorčenje izišlo je na vidjelo čim je John izašao. To je ponukalo i Elinor, a gospođu Jennings nije trebalo osobito nagovarati te se sve tri žestoko okomiše na osobe umiješane u skandal.

Trideset osmo poglavlje

GOSPOĐA Jennings je srdačno pohvalila Edwardovo držanje, no jedino su Elinor i Marianne shvaćale njegovu pravu vrijednost. Samo su one znale kako je mali izazov bio dovoljan da ga natjera na neposluh i kako mu je malo utjehe preostalo gubitkom prijatelja i imutka. Moglo ga je tješiti jedino uvjerenje da je u pravu. Elinor se ponosila njegovim poštenjem, a Marianne mu je oprostila sve uvrede i sažalijevala ga zbog teške kazne. No, iako su tim javnim otkrićem ponovno stekle uzajamno povjerenje, nasamo nisu htjele o tome raspravljati. Elinor je izbjegavala razgovor jer ju je Mariannino nježno i gorljivo uvjeravanje da je Edward i nadalje ljubi, prisiljavalo da većma razmišlja o njemu, a htjela je upravo suprotno – zaboraviti ga; Marianne se, pak, ubrzo obeshrabrila, jer je nakon takvih razgovora, uspoređujući svoje i Elinorine postupke, bivala još nezadovoljnija sama sobom.

Osjećala je svu žestinu te usporedbe; ali ne onako kako se Elinor nadala; razmišljanje o tome nije ju nagnalo da hrabro stisne zube i podnosi. Naprotiv, gorko se kajala i prekoravala samu sebe što to ranije nije učinila. Ispovijed joj je donijela nove patnje, s malo izgleda da će brzo proći. Duša joj bijaše još uvijek tako ispaćena da nije mogla prikupiti snagu, a to ju je još više demoraliziralo.

Tijekom dva sljedeća dana nisu čuli nikakve novosti o događajima u Ulici Harley ili četvrti Bartlett. I premda su već dosta znali o tome, te je gospođa Jennings bila sasvim dobro snabdjevena podacima i mogla ih širiti dalje i bez novih saznanja, ona ipak odluči što prije posjetiti nećakinje, ne bi li ih utješila i ujedno saznala nove pojedinosti o strašnom događaju. Jedino ju je neuobičajeno mnoštvo njezinih posjetitelja sprečavalo da to smjesta učini.

Treći dan nakon Johnova posjeta osvanuo je lijep i sunčan. Bila je nedjelja, te mnogi pohrliše u Kensington Park premda bijaše tek drugi tjedan ožujka. Tu se zatekoše i gospođa Jennings i Elinor. Marianne je ostala kod kuće jer se, doznavši da su Willoughbyjevi opet u gradu, bojala susreta s njima.

Na ulazu i park pridruži im se dobra poznanica gospođe Jennings. Elinor nije zažalila; dok su njih dvije razgovarale, mogla je nesmetano razmišljati. Nije susrela ni Willoughbyjeve, ni Edwarda, a činilo se neko vrijeme da neće naići nitko ni veseo, ni tužan, tko bi je zanimao. Ali, na njezino iznenađenje, naiđe gospođica Steele. Izgledala je prilično utučena, no bijaše joj drago kad su se srele. Ohrabrena osobitom pažnjom gospođe Jennings, ona napusti na trenutak svoje društvo i pridruži im se.

Gospođa Jennings došapnu Elinor:

— Izvucite što više iz nje, draga moja. Reći će vam sve ako je upitate. Vidite da ne mogu ostaviti gospođu Clarke.

Srećom po znatiželjnu gospođu Jennings i Elinor, djevojka se raspričala i ne čekajući da je netko upita. U protivnome ništa ne bi saznale.

– Tako me raduje što vas vidim – započe gospođica Steele uhvativši je prisno za ruku. – Upravo sam čeznula da vas sretnem. – A tišim glasom: – Gospođa Jennings već je čula, pretpostavljam. Ljuti li se?

– Na vas ne, nimalo.

– To je dobro. A lady Middleton, ljuti li se ona?

– Ne mogu zamisliti zašto bi se ona ljutila?

– To mi je strašno drago. Bože blagi! Bilo je užasno! Nikad nisam vidjela Lucy tako bijesnu. Zaklela se isprva da mi neće ukrasiti moj novi šešir, da neće za mene učiniti ništa do kraja života; no, sad se već smirila i opet smo najbolje prijateljice. Pogledajte, isplela mi je sinoć ovu vrpcu na šeširu i usadila pero. Eto, sad ćete mi se i vi smijati. Ali, zašto ne bih nosila ružičastu vrpcu? Baš me briga što je to doktorova najdraža boja. To nikad ne bih bila saznala da mi sam nije rekao. Sestrične me silno zadirkuju zbog toga! Katkad doista ne znam kamo da gledam pred njima.

Odlutala je na temu o kojoj Elinor nije mogla ništa reći pa zaključi da će biti najbolje ako se nekako vrati na prethodni razgovor.

– Dakle, gospođice Dashwood – nastavi pobjedonosno – nek' ljudi govore što hoće, ali vjerujte mi, nije istina da je gospođa Ferrars zabranila Edwardu ženidbu s Lucy. Sramota je da tako zlobne vijesti kolaju gradom. Ma što Lucy mislila o tome, znate, nije na drugima da to tako uvjereno tvrde.

– Nisam čula ništa slično, uvjeravam vas – reče Elinor.

– Oh, zar niste? Ali, netko je to rekao i ja znam tko; gospođica Godby je, na primjer, rekla gospođici Sparks kako nitko razuman ne može očekivati od gospođe Ferrars da odustane od gospođice Morton i njezinih trideset tisuća funti zbog Lucy Steele koja nema ništa. To sam na svoje uši čula baš od gospođice Sparks. Osim toga, moj je bratić Richard izjavio da će gospodin Ferrars morati iz kuće. Ni sama nisam znala što da mislim jer se Edward tih dana nije pojavljivao; već sam pomislila da je Lucy od svega odustala. Ta, otišle smo od vašeg brata u srijedu, a nismo ga vidjele cijeli četvrtak, petak i subotu. Nismo znale što se događa s njim. Lucy mu je jednom prilikom naumila pisati, ali se predomislila. Jutros, tek što smo se vratile iz crkve, ipak je došao. Tada je sve izašlo na vidjelo: kako su ga u srijedu pozvali u Ulicu Harley, što su mu majka i ostali rekli i kako je pred svima izjavio da voli jedino Lucy i da neće nijednu doli Lucy. I da se toliko zabrinuo zbog onog što se dogodilo da je, izašavši iz roditeljskog doma, uzjahao konja i odlutao u nepoznato i da je cijeli četvrtak i petak proveo u nekoj gostionici ne bi li zaliječio rane. Dobro razmislivši, zaključio je kako ne bi bilo pošteno od njega zadržavati Lucy vezanu zarukama kad je ostao bez imutka. Imao je samo dvije tisuće funti i nimalo izgleda da stekne više, a to bi za Lucy zacijelo bio gubitak, a ne dobitak. Ako bi se zaredio, o čemu je također razmišljao, mogao bi dobiti tek podžupu, a kako bi od toga živjeli? On neće da ona

propadne uz njega. Ni govora o tome. I tada je stade moliti da smjesta raskine s njim i ostavi ga, ako joj je stalo do probitka. Razgovijetno sam ga čula baš tako govoriti. I to samo za *njezino* dobro. Htio se rastati samo zbog *nje*. Mogu se zakleti da nije izustio ni slova o tome da mu je dosadila, ili da želi oženiti gospođicu Morton, ili nešto tome slično. No, Lucy ne htjede ni čuti; smjesta mu odgovori (s mnogo nježnih riječi o ljubavi, znate kako to već ide. Eh. Takve se riječi ne ponavljaju, znate) – dakle, reče mu kako joj nije ni nakraj pameti da raskine s njim jer bi uz njega mogla živjeti bez ičega, sve što on bude imao, bit će i njoj dovoljno. On je poslije toga bio strašno sretan. Dogovorili su se što bi trebalo učiniti i odlučili da bi se smjesta morao zarediti, a oženit će se kad dobije podžupu. Dalje nisam mogla slušati jer me je odozdo pozvao bratić, javljajući da je stigla gospođa Richardson s kojom sam i došla ovamo u park. Dakle, morala sam ući u sobu, prekinuti ih i upitati Lucy hoće li s nama. No, ona nije namjeravala ostaviti Edwarda. Zatim sam otišla u svoju sobu, navukla par svilenih čarapa i izašla s Richardsonovima.

– Ne razumijem što ste mislili rekavši da ste ih prekinuli – reče Elinor. – Bili ste svi u istoj prostoriji, zar ne?

– Ne, ne svi. Tja, gospođice Dashwood, zar mislite da se ljudi ljube dok je netko pokraj njih? Oh, sramote! Uvjerena sam da vam je to i te kako dobro poznato, (usiljeni smijeh) Ne, ne; oni su se zatvorili u salon, a ja sam slušala s druge strane vrata.

– Zar tako!? – uzvikne Elinor. – Zar ste mi ponovili ono što ste samo prisluškivali? Žao mi je što nisam unaprijed znala jer u tom vas slučaju zacijelo ne bih gnjavila da mi pripovijedate o stvarima koje ni sami niste smjeli znati. Kako ste se mogli tako ponijeti prema sestri?

– Ta, haj'te, molim vas! Nema u tome ništa. Samo sam stajala pokraj vrata i čula što sam mogla. Uvjerena sam da bi i Lucy tako postupila. Prije godinu-dvije, kad smo Martha Sharpe i ja čuvale mnoge tajne, nije se ustručavala sakriti se u ormar ili iza kamina, kako bi slušala o čemu razgovaramo.

Elinor htjede razgovarati o nečem drugom, no gospođicu Steele je bilo teško odvratiti od onoga što joj se najviše vrzmalo po glavi.

– Edward uskoro namjerava otići u Oxford – reče. – Sada, međutim, stanuje u Ulici Pall Mall, broj... Kako li je zla njegova mati, zar ne? A ni vaš brat i šurjakinja nisu se baš lijepo ponijeli! Ipak, nemam namjeru pred vama govoriti loše o njima. Doduše, poslali su nas kući u svojoj kočiji, što nisam ni očekivala. I jako sam se bojala da će vaša šurjakinja tražiti da joj vratimo kutije sa šivaćim priborom koje nam je dala dan-dva ranije; srećom, nije ih ni spomenula, a ja sam za svaki slučaj svoju sakrila. Edward kaže da mora poslom u Oxford. Nakon toga, čim dođe do biskupa, zaredit će se. Baš me zanima kakvu će župu dobiti! Bože blagi! (kikotanje) Kladim se u što god hoćete da znam što će reći moje sestrične kad čuju novost. Reći će mi da bih morala pisati doktoru koji bi svojim utjecajem mogao pribaviti Edwardu bolje mjesto. Poznajem ja njih. Ali ne bih to učinila ni za što na svijetu. "No, no", smjesta ću im

odgovoriti. “Kako vam je to palo na um?! *Ja* da pišem doktoru?”

– Utješno je što ste se pripremili na najgore – primijeti Elinor. – Već znate što ćete im odgovoriti.

Gospođica Steele htjede nastaviti, ali je u tome spriječi dolazak njezinih prijatelja.

– Oho! Evo Richardsonovih. Htjela sam vam još mnogo ispripovjediti, ali ne mogu dulje ostati. Kažem vam, to su vrlo fini ljudi. On užasno mnogo zarađuje. Imaju vlastitu kočiju. Nemam vremena porazgovarati s gospođom Jennings, pa joj, molim vas, vi recite kako mi je vrlo drago da se ne ljuti na nas, kako ni lady Middleton, uostalom. Ako bi se dogodilo nešto što bi vas i vašu sestru odvelo iz Londona, a gospođa Jennings ostala sama i željna društva, vrlo bismo rado došle i ostale kod nje koliko joj drago. Mislim da nas lady Middleton ovaj put više neće pozvati. Zbogom; žao mi je što Marianne nije s vama. Lijepo je pozdravite. Oh, vidim da nosite haljinu od točkastog muslina! I ne bojite se da ćete je poderati u parku?

To joj je bila jedina briga na rastanku. Pozdravila je gospođu Jennings i pridružila se Richardsonovima. Elinor je razmišljala o onome što je netom čula. Nije, doduše, mnogo saznala. Sve je to već ranije bila i sama predvidjela. Edward i Lucy čvrsto su odlučili oženiti se, a ostalo je sasvim neizvjesno kad će to biti, kao što je i Elinor pretpostavljala; sve je ovisilo o njegovoj službi i hoće li je dobiti, za što u tom trenutku nije bilo ni najmanje izgleda.

Čim su se ukrcale u kočiju, gospođa Jennings navali s pitanjima. Elinor nije htjela govoriti o stvarima koje su na tako nečastan način dospjele u javnost. Zato je ukratko ponovila samo nevažne pojedinosti koje bi, bila je uvjerena, i Lucy mirne savjesti obznanila svijetu. Rekla joj je tek da se zaručnici ne namjeravaju rastati, već planiraju kako će privesti svoju vezu sretnom sjedinjenju. To je navelo gospođu Jennings da primijeti:

– Dakle, čekaju da se on zaposli! Ha, svi znamo kako će *to* završiti. Čekat će dvanaest mjeseci, a kad uvide da od toga nema ništa, prihvatit će neku župu s godišnjim prihodima od pedeset funti. Tu su još kamate na njegovih dvije tisuće funti i male svote koje će dobiti od gospodina Steelea i gospodina Pratta. A onda će svake godine imati dijete! Bog im pomogao! Bit će zaista siromašni! Moram razmisliti što bih im ja mogla dati za kućanstvo. Dvije služavke i dva sobara – koješta! Tako sam mislila neki dan. Ne, ne, moraju biti zadovoljni jednom ženom za sve poslove. Bettyna sestra im u tom slučaju ne bi odgovarala.

Sljedećeg jutra Elinor je dobila pismo od Lucy. U njemu je pisalo:

Bartlett, ožujka…

Nadam se da će mi draga moja gospođica Dashwood oprostiti na slobodi što joj pišem; ali uvjerena sam da ćete zbog našeg prijateljstva biti sretni kad nakon svih teškoća kroz koje smo prošli u posljednje vrijeme, čujete dobre vijesti o meni i Edwardu. Neću se, dakle, više ispričavati, već nastavljam porukom da smo, hvala Bogu, nakon svih patnji, oboje dobro i sretni kao što pristoji onima koji se ljube. Prošli smo kroz velika iskušenja, proživjeti teške progone, ali istodobno bijasmo podržani od mnogih

prijatelja, među kojima vi niste posljednji. Uvijek ću se sa zahvalnošću sjećati vaše dobrote, a tako i Edward komu sam sve ispričala. Uvjerena sam da će vam biti drago čuti, a također i gospođi Jennings, da sam jučer popodne provela s njim u sreći i ljubavi puna dva sata. Nije htio ni čuti o rastanku, iako sam ga iskreno molila da se zauvijek raziđemo ako on tako želi, jer mi je osjećaj dužnosti nalagao da slijedim glas razuma. No, on je rekao da do toga nikad neće doći, jer mu nije stalo do majke i ne mari za njezinu srdžbu dok ima moju ljubav. Izgledi za našu budućnost nisu baš sjajni, to je istina, ali budemo li strpljivi, možemo se nadati boljim vremenima. Uskoro će se zarediti i uzmognete li nas preporučiti, nekom tko bi nas mogao primiti na stan, iskreno se nadam da ćete to i učiniti. Uzdam se da će i draga gospođa Jennings reći koju lijepu riječ o nama sir Johnu ili gospodinu Palmeru, ili ma kojem prijatelju koji bi nam mogao pomoći. Jadna Anne, pogriješila je, ali u najboljim namjerama, pa joj ne predbacujem. Nadam se da gospođi Jennings neće biti teško svratiti k nama ako je put danas navede ovuda. To bi bilo vrlo lijepo od nje, a moje bi je sestrične rado upoznale. Kraj lista upozorava me da zaključim pa, moleći Vas da prenesete moje poštovanje i zahvalnost njoj, sir Johnu, lady Middleton i njezinoj dragoj dječici, pozdravljam gospođicu Mariannu i ostajem

Vaša itd. itd.

Čim je pročitala pismo, Elinor ga odnese gospođi Jennings, zaključivši da ga je autorica i napisala baš s tom željom. Ona ga pročita s čestim primjedbama, uzvicima zadovoljstva i pohvalama.

– Uistinu lijepo! Kako zgodno piše! Da, da, pametno je postupila kad mu je predložila da ode ako želi. To je baš svojstveno Lucy. Sirotica! Kad bih mu barem ja *mogla* pribaviti stan. Vidite, naziva me dragom gospođom Jennings. To je iznimno dobroćudno biće. Odlično, tako mi svega. To je vrlo zgodna rečenica. Da, da, posjetit ću je, svakako. Kako je pažljiva; na sve misli! Hvala vam, draga moja, što ste mi pokazali to pismo. Nikad nisam vidjela tako lijepo sročenu besjedu. Svaka čast Lucy, njezinoj pameti i srdačnosti.

Trideset deveto poglavlje

GOSPOĐICE Dashwood bijahu već više od dva mjeseca u gradu i Mariannino nestrpljenje i želja za odlaskom rasli su iz dana u dan. Uzdisala je za prostorom, slobodom i ladanjskim mirom sela. Umislila je da ju jedino Barton može smiriti. Elinor je također željela otići, ali nije toliko navaljivala, jer je bila svjesna teškoća koje obično iskrsnu na velikim putovanjima, što Marianne nikako nije htjela shvatiti. Počela je, ipak, ozbiljno razmišljati o odlasku te je spomenula tu želju njihovoj vrloj domaćici, koja je svim srcem uze zadržavati. Tada iskrsnu novi prijedlog koji se Elinor učini prihvatljivijim od ostalih, premda bi ih daljnjih nekoliko tjedana odvajalo od roditeljskog doma. Palmerovi su potkraj ožujka nakanili otputovati u Cleveland i tamo provesti uskršnje blagdane. Charlotte je pozvala gospođu Jennings i obje njezine prijateljice da im se pridruže. To samo po sebi ne bi bilo dovoljno za tankoćutnu gospođicu Dashwood, ali kako se pozivu vrlo iskreno i uljudno pridružio i gospodin Palmer koji se, uopće, vrlo pažljivo ponašao prema njima otkad se doznalo za Mariannninu nesreću, Elinor sa zadovoljstvom prihvati ponudu.

Kad je rekla Marianni što je učinila, nije naišla na odobravanje.

– Cleveland! – uzviknula je sestra uzrujano. – Ne, ne mogu ići u Cleveland...

– Zaboravljaš da se to mjesto ne nalazi... nije baš blizu... – započe Elinor nježno.

– Ali ipak je u Somersetshireu. Ne mogu poći u Somersetshire. Nekoć sam čeznula za tim krajem... Ne, Elinor, ne možeš očekivati od mene da pođem tamo.

Elinor je ne htjede uvjeravati u besmislenost tih osjećaja. Nastojaše joj potaknuti drukčije misli i na taj je način pridobiti za svoj plan. Objasni joj zato da će, ode li u Cleveland, ubrzo vidjeti i majku za kojom je toliko čeznula, a to joj ostanak u Londonu zacijelo ne bi omogućio. Od Clevelanda, koji je udaljen od Bristola samo nekoliko milja, putuje se do Bartona najviše jedan dan. Iako je put naporan, majčin sluga mogao bi bez teškoća doći k njima i pomoći im. Budući da nema izgleda da će ostati u Clevelandu dulje od tjedna, njihov povratak kući može uslijediti već za nešto više od tri tjedna. Marianne je iskreno voljela majku te nije dugo potrajalo i njezina ljubav nadvlada sva zamišljena zla što su na nju vrebala u Clevelandu.

Gospođa Jennings bijaše vrlo zadovoljna svojim gošćama te ih stade iskreno nagovarati da se iz Clevelanda ponovno vrate k njoj. Elinor joj zahvali, ali reče da ne kani mijenjati plan. Zadobivši majčinu suglasnost o povratku, nastojala je utanačiti što više pojedinosti s tim u vezi. I Mariannu je donekle umirilo razmišljanje o kratku vremenu koje ju je još dijelilo od Bartona.

– Ah, pukovniče, ne znam što ćemo vi i ja bez gospođica Dashwood – dočekala

ga je prvom prilikom gospođa Jennings, kad je već bilo dogovoreno da otputuju. – One su čvrsto odlučile poći kući nakon izleta s Palmerovima. Kako li ćemo biti usamljeni kad se vratim! Gospode! Sjedit ćemo i zuriti jedno u drugo kao dvije dosadne mačke.

Opisujući tako žestoko njihove buduće susrete, gospođa Jennings se vjerojatno nadala da će ga navesti da učini nešto, ne bi li izbjegao takvu budućnost; ako je u tome bilo istine, uskoro je s razlogom mogla vjerovati da je postigla cilj; jer, tek što se Elinor primaknula prozoru kako bi jasnije vidjela crtež koji je namjeravala precrtati za prijateljice, pukovnik pođe za njom i upusti se u ozbiljan razgovor. Gospođi Jennings nije promaknuo učinak njegovih riječi na djevojku. Bilo joj je, doduše, ispod časti prisluškivati, te se čak premjestila na stolac pokraj glasovira na kojem je svirala Marianne, ne bi li prečula razgovor, no ipak je primijetila da je Elinor prestala crtati, porumenjela i uzbuđeno slušala. Pukovnikove riječi koje je nesmetano i razgovijetno čula u tišini između dviju Marianninih vježbi, ispuniše joj očekivanja. Činilo se da se ispričava zbog neuglednosti svoga doma. To ju je sasvim uvjerilo. Smatrala je da joj nije trebao to reći, ali smjesta zaključi da pukovnik time samo želi pokazati pristojnost. Nije razabirala Elinorin odgovor, ali po micanju usnica zaključi da joj to ne predstavlja nikakvu zapreku. Gospođa Jennings u sebi čestitaše Elinor na njezinu poštenju. Nastavili su razgovor, no ona nije razumjela ni slova. Sretnim slučajem, za sljedeće Mariannine stanke do nje dopre pukovnikov staložen glas:

– Bojim se da se to neće tako skoro srediti.

Zapanjena i šokirana tim riječima tako nedostojnim udvarača, gotovo je uzviknula: – Zaboga, a što vas to sprečava? – No, suzdržala se i promrmljala sebi u bradu: – To je vrlo čudno! Zacijelo neće čekati da još više ostari.

Činilo se, međutim, da to pukovnikovo odugovlačenje nije nimalo ražalostilo njegovu strpljivu sugovornicu. Kad su završili razgovor i razišli se, gospođa je Jennings razgovijetno čula Elinor kako kaže nježnim i osjećajnim glasom:

– Bit ću vam zauvijek vrlo zahvalna.

Gospođu Jennings je oduševila njezina zahvalnost, ali se nemalo iznenadila kad je pukovnik nakon takve izjave naglo, hladnokrvno i bez riječi napustio njezin dom. Nije očekivala da je njezin stari prijatelj tako nezainteresiran prosac.

Razgovor je, zapravo, tekao ovako:

– Čuo sam – rekao je on usrdno – o nepravdi koju je vašem prijatelju, gospodinu Ferrarsu, nanijela njegova obitelj. Ako sam dobro shvatio, doslovce su ga prognali zbog ustrajnosti u zarukama s vrlo poštenom mladom damom. Jesam li ispravno obaviješten? Je li tako?

Elinor mu potvrdi.

– Kakva okrutnost, kakva nerazborita okrutnost! – nastavi on ogorčeno. – Strašno je razdvajati ili pokušati razdvojiti dvoje mladih koji se tako dugo vole. Gospođa Ferrars nije svjesna što time čini – na što bi mogla navesti svoga sina. Vidio sam u dva ili tri navrata gospodina Ferrarsa i vrlo mi je drag. S tim mladićem čovjek

se ne može odmah sprijateljiti, ali dovoljno ga poznajem da bih mu poželio svako dobro, a kao vašem prijatelju želim mu to pogotovo. Obaviješten sam da se namjerava zarediti. Budite tako dobri pa mu poručite da je služba[6] u Delafordu slobodna. Eto, ujutro su mi to pismeno javili; može je preuzeti, ako je smatra sebe dostojnom. No, vjerojatno se neće nećkati kad se zatekao u tako nesretnim okolnostima. Žao mi je što se ne radi o vrjednijoj ponudi. To je župa, ali nevelika. Dosadašnji korisnik nije zarađivao više od dvjesto funti godišnje i premda se može ostvariti više, bojim se da mu ni najveći iznos neće osigurati dostatan prihod. No, bilo kako bilo, veliko mi je zadovoljstvo ponuditi mu taj posjed. Molim vas, prenesite mu to.

Ni da joj je pukovnik ponudio brak, Elinor se vjerojatno ne bi tako iznenadila; toliko ju je dirnula njegova velikodušnost. Pokazalo se da put kojim je krenuo, a koji ga je po njezinu mišljenju vodio u propast, već u ovom času Edwardu omogućava ženidbu. A baš je *ona* bila ta koja će mu omogućiti da se oženi! Obuzelo ju je uzbuđenje koje je gospođa Jennings pripisala sasvim drugom uzroku; možda je pritom osjetila i nešto ne tako čisto, ne tako zadovoljavajuće, no prožimala ju je želja da učini dobro djelo i bijaše zahvalna na pukovnikovu prijateljstvu. Napokon. On je upravo zbog takvog njezina držanja i ponudio Edwardu nadarbinu. Zahvalila mu je od srca, hvaleći uz to Edwarda, njegove sposobnosti i životne stavove. Znala je da on to i zaslužuje. Obećala je da će mu sa zadovoljstvom prenijeti njegovu ponudu, ako on uistinu baš *njoj* želi prepustiti tako ugodnu zadaću. Doduše, u sebi je istodobno pomislila da bi ga pukovnik ipak bolje obavio. Ona bi ga najradije bila izbjegla, jer nije željela da Edward baš njoj ostane dužnik – ali pukovnik Brandon, voden istim motivima, odbi tu zadaću, a pritom se činilo kako želi da baš ona prenese Edwardu poruku. Elinor se nije usudila suprotstaviti toj želji. Nadala se da je Edward još u gradu, jer je sretnim slučajem doznala od gospođice Steele njegovu adresu. Dakle, mogla ga je obavijestiti još istoga dana. Kad su se dogovorili, pukovnik reče kako će i on imati koristi, jer će dobiti poštene i časne susjede, a tada sa žaljenjem primijeti da je kuća mala i neugledna; tu je nedaću, kao što je i gospođa Jennings pretpostavila, Elinor glatko zanemarila, bar što se veličine tiče.

– Mislim da im neće smetati što je kuća malena – rekla je. – Neće biti velika ni obitelj, ni prihodi.

Pukovnika iznenadiše te riječi jer je shvatio da ona ženidbu drži sasvim izvjesnom posljedicom njegova poklona. Nije mogao vjerovati da bi Delaford nekomu poput Edwarda bio dovoljan izvor prihoda za osnivanje obitelji. To joj je i rekao:

– Ta mala župa mogla bi gospodinu Ferrarsu omogućiti udoban život jedino kao samcu. Ako se oženi, neće mu mnogo pružiti. Bojim se da moje pokroviteljstvo tu prestaje. Drugo me ne zanima. Ako bi mi ipak nekim nepredviđenim slučajem bilo suđeno da mu i dalje pomažem, morat ću promijeniti mišljenje o njemu. Danas mu iskreno želim biti od koristi, ali možda tada neće biti tako. Ovo što sada činim vrlo je malo, gotovo ništa, jer ga tako neznatno približava njegovu cilju, idealu i sreći.

[6] Engleski *living* – u anglikanskoj crkvi beneficija, posjed što ga svećenici mogu dobiti na korištenje uz službu; nadarbina.

Ženidba je još daleko; ili, u najmanju ruku, bojim se da se to neće tako skoro dogoditi.

Tako je glasila rečenica koju je pogrešno razumjela gospođa Jennings i opravdano se osjetila povrijeđenom. Ah nakon tog prikaza razgovora pukovnika Brandona i Elinor, dok su stajali pored prozora, možda će Elinorino zahvaljivanje na rastanku djelovati podjednako razumno i prikladno kao da joj je pukovnik ponudio brak.

Četrdeseto poglavlje

DAKLE, gospođice Dashwood – značajno se smiješeći reče gospođa Jennings, kad ih je pukovnik napustio. – Neću vas pitati što vam je govorio; jer, iako sam, časti mi, *nastojala* ne čuti, do mene je dovoljno doprlo, pa sam shvatila o čemu se radi. I, uvjeravam vas, nikad nisam bila sretnija. Od srca želim mnogo radosti.

– Hvala vam, gospođo – odvrati Elinor. – Doista me sve to veoma raduje. Vrlo cijenim pukovnikovu dobrotu. Nema na svijetu mnogo ljudi koji bi tako postupili. Malo ih je tako srdačnih! Ništa me u životu nije toliko iznenadilo.

– Bože! Draga moja, vi ste vrlo skromni! Mene to nimalo nije iznenadilo. Ta, u posljednje sam vrijeme često pomišljala kako bi se to moralo dogoditi.

– Tako sudite jer poznajete pukovnikovu dobrotu; no, ipak niste mogli predvidjeti da će mu se tako brzo ukazati prilika.

– Prilika! – ponovi gospođa Jennings. – Oh! Što se toga tiče, kad se muškarac na to jednom odluči, već će nekako naći priliku. No, draga moja, još jednom vam želim mnogo sreće. Mislim da ću uskoro saznati gdje da potražim najsretniji par na svijetu.

– Pretpostavljam da ih namjeravate pronaći u Delafordu – reče Elinor s blagim smiješkom.

– Tako je, draga moja, to ću i učiniti. Samo ne znam što je pukovnik htio s onim brbljanjem o lošoj kući. Ta, njegova je kuća u Delafordu izvrsna.

– Govorio je da je zapuštena.

– No, a čija je to krivica? Zašto je ne dotjera? Tko bi to mogao učiniti umjesto njega?

Prekinuo ih je sluga objasnivši da pred kućom čeka kočija. Spremajući se na odlazak, gospođa Jennings reče:

– Eto, draga moja, moram otići, a nismo dovršile razgovor. No, večeras ćemo se napričati do mile volje, a bit ćemo i nasamo. Neću vas pozvati sa sobom jer vidim da ste suviše uzbuđeni da biste marili za društvo. Osim toga, zacijelo biste htjeli svojoj sestri sve ispričati.

Marianne je bila otišla iz sobe prije tog razgovora.

– Svakako, gospođo. Reći ću Marianni sve, ali zasad samo njoj – nikomu više.

– Oh! Onda dobro – reče prilično razočarana gospođa Jennings. – U tom slučaju vjerojatno ne želite da ispričam Lucy. Naime, namjeravam danas poći do Holborna.

– Ne, gospođo, molim vas, nemojte reći čak ni Lucy. Sazna li danas ili sutra, svejedno je. Mislim da nitko ne bi smio saznati dok ne napišem pismo gospodinu Ferrarsu. A *to* ću smjesta učiniti. Što se njega tiče, ne smijem gubiti vrijeme, jer će i

on morati obaviti dosta priprema za novu dužnost.

Gospođu Jennings zbuniše njezine riječi. Nije shvaćala čemu tolika žurba u pisanju gospodinu Ferrarsu. Ubrzo joj je ipak nešto sinulo pa je uzviknula:

– Oho! Shvaćam vas. Gospodin Ferrars će predvoditi ceremonijal[7]. No, utoliko bolje za njega. Da, da, za takvu se dužnost mora zarediti. Baš mi je drago da se tako dobro slažete. Ali, draga moja, nije li to pomalo neprilično? Za mu ne bi pukovnik mogao pisati? Ta, on bi to morao, zar ne?

Elinor nije sasvim razumjela prvu rečenicu, no zaključi da nema smisla tražiti objašnjenje, te odgovori:

– Pukovnik Brandon je osjetljiv čovjek. Volio bi da njegove namjere netko drugi prenese gospodinu Ferrarsu.

– I tako ste vi prisiljeni to učiniti. No, *to* je čudna osjetljivost! Ipak, neću vam više smetati, (vidjevši da se sprema pisati) Vi najbolje znate što vam je činiti. Do viđenja, dakle, draga moja. Ništa me nije tako obradovalo još od Charlottine trudnoće.

Ona izađe, ali se odmah vrati.

– Upravo se sjetih Bettyne sestre. Bit će mi drago pribaviti joj tako dobru gospodaricu. Doduše, nisam sigurna hoće li vam odgovarati. Ona je izvrsna domaćica i spretna švelja. No, razmislite o tome kad budete imali vremena.

– Svakako, gospođo – odgovori Elinor i ne slušajući je. Htjela je biti sama, a ne raspravljati o posluzi.

Kako da započne – kako da izrazi svoje osjećaje u pismu, to joj je sada bila glavna briga. Određene okolnosti otežavale su joj ono što bi svakom drugom bilo najlakše. Bojala se napisati suviše, ali i premalo. Sjedila je tako zamišljena nad papirom, s perom u ruci, kad se na vratima pojavi glavom Edward.

Pred kućom je bio susreo gospođu Jennings koja je upravo ulazila u kočiju. Došao je ostaviti oproštajno pisamce, a ona ga natjerala da uđe ispričavajući se što ne može poći s njim. Rekla mu je da je gospođica Dashwood u kući i da želi s njim razgovarati o vrlo određenoj stvari.

Elinor je upravo bila razmišljala kako je, ma koliko to bilo teško, ipak lakše opisivati osjećaje u pismu nego govorom. No, tada je upao njezin posjetitelj i prisilio je da mu prenese pukovnikovu ponudu na najteži način. Nenadanim njegovim dolaskom bijaše vrlo iznenađena i zbunjena. Nije ga vidjela od dana kad se saznalo za njegove zaruke, dakle kad još nije znao da je i Elinor sve poznato. Ta činjenica, i sve ono o čemu je bila razmišljala, kao i ono što mu je trebala priopćiti, sasvim su je zbunili. I on je bio zbunjen. Sjedili su tako vrlo uzbuđeno, a to je stanje mnogo obećavalo. On se nije mogao sjetiti ni je li ju zamolio za oproštaj jer je tako nenadano došao k njoj. Zaključio je da će biti najbolje ako to još jednom učini kad se malo smiri.

[7] Igra riječi: engleski – *man* = čovjek, ali arhaično: svećenik koji obavlja ceremonijal ženidbe. Otuda činjenica da Elinor nije odmah uvidjela zabludu gospođe Jennings – primj. prev.

– Gospođa Jennings mi reče – započe on – da ste htjeli razgovarati sa mnom. Tako sam ja shvatio; inače vas ne bih ovako uznemirivao. Bilo bi mi, doduše, vrlo žao da vas ne vidim prije nego što odete iz Londona. Osobito zato što će proći dosta vremena... naime, vjerojatno neću imati to zadovoljstvo da vas uskoro posjetim. Sutra odlazim u Oxford.

– Vjerujem da ipak ne biste bili otišli a da se ne pozdravite s nama i da vam ne zaželimo sve najbolje – reče Elinor pribravši se. Odlučila je da mu što prije kaže ono čega se toliko bojala. – Gospođa Jennings vas je točno obavijestila. Moram vam nešto važno reći i upravo sam vam htjela napisati pismo. Dobila sam vrlo ugodnu zadaću, (dišući mnogo hrže nego inače) Prije desetak minuta bio je ovdje pukovnik Brandon i zamolio me da vam kažem kako bi mu bilo veliko zadovoljstvo ponuditi vam netom upražnjenu nadarbinu u Delafordu, jer je saznao da ste se nakanili zarediti. Žao mu je samo što posjed nije unosniji. Dopustite mi da vam čestitam na tako časnom i dobronamjernom prijatelju i da se pridružim njegovoj želji da vam nadarbina – koja sada donosi oko dvije stotine funti godišnje – bude od još veće koristi i omogući vam... možda nešto više od privremenog smještaja... ukratko, nešto što će vam povećati izglede za sretan život.

Tko bi opisivao Edwardove osjećaje u tom času, kad ih ni on sam nije mogao izraziti. Sudeći po izgledu, bio je zapanjen tako neočekivanom i nezamislivom ponudom. Rekao je samo dvije riječi:

– Pukovnik Brandon!

– Da – nastavi Elinor mnogo sigurnije, jer je najgore prošlo. – Pukovnik Brandon smatra to dokazom svoje zabrinutosti zbog svega što vam se u posljednje vrijeme dogodilo – zbog jadnog stanja u koje vas je gurnuo nepravedan postupak obitelji. Marianne, ja i svi vaši prijatelji dijelimo tu zabrinutost. Pukovnik također želi pokazati da vas veoma cijeni i da osobito odobrava vaš postupak u spomenutom slučaju.

– Pukovnik Brandon daje mi posjed! Zar je to moguće?

– Bezobzirnost vaše rodbine naučila vas je da ni od koga ne očekujete prijateljstvo.

– Nije baš tako – odgovori on ponukan nenadanom spoznajom. – U vaše sam prijateljstvo uvijek vjerovao. Kako bih sada mogao zanemariti činjenicu da sve to dugujem samo vama i vašoj dobroti? Osjećam to... izrazio bih to nekako kad bih mogao, ali... kao što vam je poznato, nisam govornik.

– Griješite. Uvjeravam vas da to u potpunosti, ili barem gotovo u potpunosti, dugujete vlastitim vrlinama i pukovnikovu daru zapažanja, kad ih je otkrio u vama. Nema tu mojih prstiju. Nisam ni znala da je ta služba slobodna, dok mi sam nije rekao. Uostalom, uopće mi nije bilo poznato da pukovnik raspolaže takvim posjedom. Možda vam ga je, kao prijatelj naše obitelji, kao moj prijatelj zapravo, ne možda nego zasigurno, ponudio s još većim zadovoljstvom. Ali, dajem vam riječ da meni ništa ne dugujete.

Istine radi, priznala je mali udio u pothvatu; doduše, krzmajući i oklijevajući jer se nije htjela prikazati Edwardovom dobročiniteljicom. Možda ga je baš to nagnalo da

povjeruje kako ona to zaista jest. Kad je završila, šutio je neko vrijeme duboko zamišljen, a onda progovorio s naporom;

– Pukovnik Brandon je, čini se, vrijedan i pošten čovjek. Svi ga drže takvim, a vaš ga brat vrlo cijeni. Očito je razuman, a ponaša se kao pravi gospodin.

– Nadam se da ćete se i sami u to uvjeriti kad ga bolje upoznate – reče Elinor. – Budući da ćete biti susjedi (čula sam da je župni dvor sasvim blizu njegove kuće), vrlo je važno da se doista pokaže onakvim kakvim ga opisuju.

Edward ne odgovori. No, kad je okrenula glavu, on je pogleda tako ozbiljno, iskreno i neveselo, da se činilo kako želi reći da bi mu više odgovarala mnogo veća razdaljina između župnog dvora i pukovnikove kuće.

– Pukovnik Brandon obitava, čini mi se, u Ulici St. James – reče on i ustane.

Elinor mu dade kućni broj.

– Moram, dakle, požuriti da mu zahvalim, jer vi ne želite moju zahvalnost. Priznajem, uistinu me je usrećio.

Ona ga nije zadržavala. Na rastanku mu poželi mnogo sreće, osobito ako mu ne bude tako dobro kako je počelo. On joj htjede uzvratiti jednako toplim željama, ali vidjelo se da to premašuje njegove mogućnosti.

– Kad ga ponovno sretnem, bit će Lucyn suprug – pomisli ona kad su se vrata zatvorila za njim.

Bijaše zadovoljna takvim predviđanjem te stade razmišljati o prošlosti, o Edwardovim riječima i ponašanju po kojima bi mogla prosuditi njegove osjećaje. Prirodno, razmišljala je i o sebi i svojim čuvstvima, što ju nije toliko radovalo.

Kad se gospođa Jennings vratila kući, bila je toliko opsjednuta tajnom koju je jutros načula da je smjesta pohitala k Elinor i raspričala se o tome, iako se netom bila vratila iz posjeta ljudima koje je tek upoznala, te bi o njima mogla i te kako opširno pripovijedati.

– No, draga moja – uzviknula je – poslala sam vam tog mladića. Nisam li dobro postupila? Nadam se da nije bilo nikakvih teškoća. Zar je odbio vašu ponudu?

– Ne, gospođo; to bi bilo prilično nevjerojatno.

– No, i kad će biti spreman? Jer, izgleda da sve o tome ovisi.

– Zapravo, ja se tako slabo razumijem u te formalnosti da ne bih mogla predvidjeti koliko je vremena i pripreme potrebno – odgovori joj Elinor. – No, pretpostavljam da će za dva-tri mjeseca sve biti pripremljeno.

– Dva ili tri mjeseca! – klikne gospođa Jennings. – Bože! Kako možete o tome tako mirno govoriti? Bog mi pomogao; *mene* bi zacijelo izdalo strpljenje! Lijepo je što ste tako dobri prema jadnom gospodinu Ferrarsu, no čini mi se besmislenim da toliko čekate na njega. Zacijelo će se naći netko tko bi to isto tako dobro obavio. Netko tko već ima svećenički poziv.

– Vrla gospođo – reče Elinor. – O čemu vi to govorite? Ta, pukovnik Brandon želi pomoći baš gospodinu Ferrarsu.

– Bog s vama, dijete! Ta ne mislite me valjda uvjeravati da vas pukovnik uzima

za ženu samo da bi platio gospodinu Ferrarsu deset gvineja?!

Poslije toga, zabluda nije mogla dulje potrajati. Smjesta je započelo objašnjavanje, što je obje silno zabavilo. Saznavši istinu, gospođa se Jennings nije ražalostila. Zamijenila je jedno zadovoljstvo drugim, a za Elinorinu udaju za pukovnika još je bilo nade.

– Da, da, župa je malena – reče kad je prošao val iznenađenja i zadovoljstva – i možda će u kući biti nužni popravci, no ja sam, zamislite, shvatila da se pukovnik ispričava zbog svoje vile koja ima pet salona u prizemlju i, kako mi reče nadstojnica, petnaest postelja za goste. I to, da se ispričava vama, koji se navikli živjeti u Bartonu – u kućerku! Učinilo mi se upravo smiješnim. No, draga moja, moramo smekšati pukovnika i nagovoriti ga da uredi župni dvor prije no što Lucy useli u nj.

– Ali, pukovnik drži da takav život i služba neće omogućiti Edwardu ženidbu i brak.

– Pukovnik je naivčina i razmaženko. Dotječe mu dvije tisuće godišnje i misli da se nitko ne može oženiti s manjim prihodima. Kladim se da ću, poživim li, posjetiti delafordski župni dvor prije Svetog Mihaela[8]. A svakako neću poći ako Lucy ne bude tamo.

I Elinor je bila njezina mišljenja da neće mnogo dulje čekati.

[8] Michaelmas = *engl.* – Crkveni blagdan, 29. rujna.

Četrdeset prvo poglavlje

ZAHVALIVŠI pukovniku, Edward pohita ispričati Lucy kakva ih je sreća zadesila. Bio je silno radostan kad je stigao u njezin dom u Bartlettu te je i sama Lucy sutradan priznala gospođi Jennings, koja joj je došla čestitati, da ga nikad ranije vije vidjela tako vedra.

I ona je očito bila sretna; pridružila se očekivanjima gospođe Jennings da će se prije Sv. Mihaela udobno smjestiti u Delafordu. Istodobno je, za razliku od Edwarda, bez ikakva ustezanja hvalila Elinor i njezinu dobrotu. Zaključila je da njoj duguju zahvalnost za sve i otvoreno izjavila kako je više neće iznenaditi dobra djela gospođice Dashwood, jer ona je u stanju sve učiniti za čovjeka kojeg uistinu cijeni. A pukovnika Brandona, ne samo što je odlučila obožavati kao sveca, već je htjela da se prema njemu i ponaša kao prema svecu. Uvelike je isticala njegove zasluge, a u sebi je odlučila da se u Delafordu što je moguće više okoristi njegovim slugama, kočijom, kravama i živadi.

Prošlo je više od tjedna otkad je John Dashwood posjetio gospođu Jennings i njezine gošće. Osim jednog kratkog razgovora, otad nije bilo vijesti o bolesti njegove žene, te Elinor zaključi da bi je trebala posjetiti. Ta joj se obveza, doduše, nije nimalo sviđala, a ni njezine je družice nisu podržavale. Marianne je tvrdokorno odbila poći s njom, a ni to joj nije bilo dovoljno te se svim silama trudila zadržati sestru. Gospođa Jennings je, doduše, ponudila Elinor kočiju kao i uvijek, ali je toliko zazirala od gospođe Johna Dashwooda da je čak ni znatiželja da vidi kako izgleda nakon nedavnih razočaravajućih otkrića, ni žarka želja da joj se suprotstavi braneći Edwarda, nije mogla ponovno natjerati u njezinu blizinu. Elinor je, dakle, sama pošla u posjet do kojeg joj je od svih bilo ponajmanje stalo, a ujedno se izvrgavala opasnosti da se sukobi sa ženom koju nitko nije imao toliko razloga mrziti kao ona.

Gospođicu Dashwood nisu primili. No, prije nego će se kočija okrenuti pred kućom, Fannyn muž slučajno izađe na trijem. Reče da mu je drago što je vidi, te da se upravo uputio k njima. Pozove je u kuću uvjeravajući je da bi je i Fanny htjela pozdraviti.

Uspeše se u salon. Tamo nije bilo nikoga.

– Fanny je vjerojatno u svojoj sobi – reče on. – Idem smjesta k njoj. Uvjeren sam da se neće protiviti što si došla. Daleko od toga. Sada pogotovu nema razloga... usprkos svemu, bile ste joj uvijek drage, i ti i Marianne... Zašto i ona nije došla?

Elinor izmisli neku ispriku.

– Nije mi krivo što si sama – odvrati on. – Moram ti mnogo toga reći. U vezi s tom nadarbinom pukovnika Brandona... zar je to istina? Zaista ju je poklonio Edwardu? Jučer sam to slučajno čuo pa sam se bio uputio k vama da nešto pobliže saznam.

– Da, istina je. Pukovnik Brandon smjestio je Edwarda u Delafordu.

– Zaista! Dakle, to je vrlo neobično! Nisu u srodstvu! Ne održavaju nikakve veze! I odjednom taj poklon sada kad su nadarbine na takvoj cijeni! Koliko to vrijedi?

– Oko dvije stotine godišnje.

– Izvrsno! Za takvu je nadarbinu, doduše, mogao dobiti i četrnaest stotina funti pod pretpostavkom da je posljednji uživalac bio star i bolestan, te da je bilo izgleda da posjed ostane bez korisnika. Da, zaista, kako to da već prije smrti prijašnjeg uživaoca nije tako postupio? Sada je vjerojatno prekasno za prodaju. Čudi me što je pukovnik Brandon bio nespretan u tako običnim, jednostavnim poslovima. Eto, gotovo nijedno ljudsko biće nije imuno na neujednačenost karaktera. Ipak, kad bolje razmislim, dolazim do zaključka da stvari stoje ovako: Edward će uživati posjed samo dok osoba kojoj ga je pukovnik prodao ne postane punoljetna. Da, da, tako će biti, uvjeren sam.

Elinor mu se oštro suprotstavi. Objasni mu da je bila osobno zadužena prenijeti Edwardu pukovnikovu ponudu pa prema tome zna o kakvim se uvjetima radi. John moraše popustiti.

– To me doista čudi! – uzvikne saslušavši je. – Kakav bi mogao biti pukovnikov motiv?

– Vrlo jednostavan – želi pomoći gospodinu Ferrarsu.

– No, dobro; ma kakav bio pukovnik, Edwardu je sjekira upala u med! Nemoj o tome pričati Fanny, ja sam joj već rekao. Dobro je podnijela tu vijest, ali ipak, ne bi joj se svidjelo da se o tome mnogo govori.

Elinor se teškom mukom suzdrža da ne primijeti kako se Fanny ne bi smjela uzrujavati zbog nenadane sreće što joj je zadesila brata, jer taj događaj ni na koji način ne može ugroziti ni nju ni njezino dijete.

– Gospođa Ferrars zasad ne zna ništa – nastavi on tiše kako bi pridao važnost onome što govori. – Mislim da će biti najbolje ako joj ništa ne kažemo. A kad dođe do vjenčanja, bojim se da će sve saznati.

– Ali, čemu oprez? Pretpostavljam, doduše, da gospođa Ferrars neće biti zadovoljna kad čuje da joj sin posjeduje dovoljno novca da se sam uzdržava. To se protivi njezinim postupcima, ali nakon svega što je nedavno učinila, može li uopće nešto osjećati? Ona je raskrstila sa sinom, zauvijek ga je odbacila i prisilila ljude nad kojima ima nekakvu vlast da ga se odreknu. Zacijelo ga nakon toga neće sažalijevati. Neće je zanimati njegova sudbina. Zar bi mogla biti toliko kolebljiva da djetetu uskrati sve udobnosti, a istodobno gaji prema njemu majčinske osjećaje?

– Ah, Elinor – reče John – ti dobro zaključuješ, ali nimalo ne poznaješ ljudsku prirodu. Jednom kad Edward ostvari tu nesretnu vezu, majka će i te kako osjećati za nj; zaboravit će da je s njim raskrstila. Zato moramo pred njom prikriti sve okolnosti

koje bi mogle ubrzati taj strašni događaj. Gospođa Ferrars nikada neće zaboraviti da joj je Edward sin.

– Iznenađuješ me; mislila sam da joj je to već isparilo iz sjećanja.

– Činiš joj veliku nepravdu. Gospođa Ferrars je vrlo dobra majka.

Elinor šutješe.

– Sad razmišljam o tome da Robert oženi gospođicu Morton – reče gospodin Dashwood nakon kratke stanke.

Smiješeći se bratovu ozbiljnom i odlučnom glasu, Elinor mirno ogovori:

– Mlada dama, pretpostavljam, nema mogućnosti izbora.

– Izbor! Kako to misliš?

– Sudeći po tvojim riječima, mislim da je gospođici Morton očito svejedno hoće li se udati za Edwarda ili za Roberta.

– Svakako, tu ne može biti razlike; Robert nakon nemilog događaja slovi kao najstariji sin. Uostalom, obojica su vrlo prikladni mladići i ne znam u čemu bi jedan bio bolji od drugoga?

Elinor ništa ne reče. I John ušuti, a zatim ovim riječima zaključi svoja razmišljanja:

– Uvjerit ću te u nešto, draga moja sestrice – i on joj uze ruku te nastavi groznim šapatom: – A učinit ću to, jer znam da ćeš biti sretna. Mislim, i to ne bez razloga – jer sam tako čuo iz najpouzdanijeg izvora – inače ti to ne bih govorio te ne bi ni bilo poželjno o tome razgovarati... no, dakle, čuo sam iz najpouzdanijeg izvora... ne, doduše, od gospođe Ferrars osobno, već od njezine kćeri... no, ukratko, mislim da je određena osoba bila sklonija izvjesnoj vezi koja je postojala ranije – ti me razumiješ, zar ne? I spremnija blagosloviti je s manje negodovanja nego ovu sada o kojoj ne želi ni čuti. Bilo mi je vrlo drago čuti da gospođa Ferrars tako gleda na događaje; to je vrlo ugodan osjećaj za sve nas. "To se uopće ne može usporediti", rekla je, "od dva zla ono prvo svakako bi bilo manje." Sada, kad je sve propalo, ne bi se dvoumila. Ali, to više ne dolazi u obzir – nema potrebe o tome razmišljati, jer nije ni bilo nikakve ljubavi – sve je to prošlo. No, rekoh ti to, znajući da će te obradovati. Mislim da nemaš zašto žaliti, draga moja Elinor. Očito je da ti je i ovako dobro – barem isto tako dobro, ili, možda, čak i bolje, ako se sve uzme u obzir. Jesi li bila s pukovnikom Brandonom ovih dana?

Elinor je čula dovoljno; dok bi se u drugih probudila taština i samozadovoljstvo, nju su bratove riječi samo uzrujale i nagnale na razmišljanje. Zato joj bijaše drago što ju je ulazak Roberta Ferrarsa spasio od potrebe da odgovori bratu i da čuje još štošta na svoj račun. Čavrljali su nekoliko časaka, a tada se John Dashwood sjeti da još nije obavijestio Fanny o sestrinu dolasku, pa izađe iz sobe. Elinor se tako ukaza prilika da pobliže upozna Roberta. Nije joj bilo potrebno mnogo vremena da stekne o njemu sasvim nepovoljno mišljenje. Sudeći po ponašanju, bijaše to samoživ i neozbiljan mladić, zaljubljen u sama sebe, stvor koji je mirno uživao u nepravednoj podjeli majčinske ljubavi i darežljivosti, koji se koristio bratovom nesrećom i koji je dobivao,

umjesto da gubi, svojim raskalašenim načinom života.

Tek što je progovorio, stao se raspitivati o Edwardu. I on je bio dočuo za nadarbinu pa su ga zanimale pojedinosti. Elinor mu ponovi što je ispričala Johnu. Njezine riječi i na njega ostaviše snažan dojam, iako posve drukčiji. Stao se neumjereno i podrugljivo smijati. Preko svake mjere uzbudila ga je Edwardova namjera da stupi u svećeničke redove; a kad je još stao zamišljati brata kako odjeven u bijelu odoru čita molitve i navješćuje sklapanje braka između Johna Smitha i Mary Brown, ništa na svijetu nije mu bilo smješnije.

Ozbiljna i tiha, Elinor čekaše da završe te besmislice i promatraše ga nepomičnim pogledom koji je odavao silno ogorčenje. No, bijaše to dobro odmjeren pogled jer ga on, usprkos njezinim osjećajima, nije osjetio. Vlastiti ga je razum ponukao da se uozbilji, a ne Elinor koja je negodovanje zadržala u sebi.

– Možemo se šaliti – rekao je, napokon zatomivši izvještačen smijeh što se bio produljio više nego su zahtijevale okolnosti – no, to su, bogami, vrlo ozbiljne stvari. Jadni Edward! Upropašten je zauvijek. Strašno mi je žao. On je, ipak, vrlo dobroćudan stvor. Nije ništa gori od drugih. Ne smijete suditi o njemu na temelju vašeg površnog poznanstva, gospođice Dashwood. Jadni Edward! Ponašanje mu nije baš najbolje, ali nismo se svi rodili s jednakim sposobnostima, znate. Nismo baš svi okretni. Jadni momak! Da ste ga samo vidjeli u nekom nepoznatom društvu – to vam je zaista žalosna slika! Ali, duše mi, u njega je dobro srce. Dajem vam riječ, bio sam nevjerojatno iznenađen kad je sve izišlo na vidjelo. Nisam mogao vjerovati. Majka me je prva obavijestila. Shvatio sam odmah svojom dužnošću da odlučno postupim, pa joj rekoh: "Draga gospođo, ne znam što u povodu toga vi namjeravate učiniti, no što se mene tiče, izjavljujem da više nikad neću ni pogledati Edwarda ako oženi tu osobu." Eto, to sam joj rekao. Uistinu sam bio vrlo neugodno iznenađen! Jadni Edward! Sasvim se udesio. Zauvijek se isključio iz pristojnog društva! No, kako rekoh majci, to me nimalo ne čudi. Sudeći po njegovu odgoju, moglo se to i očekivati. Jadna majka, bila je izvan sebe.

– Jeste li ikad vidjeli tu damu?

– Jesam. Jednom, dok je bila kod nas, slučajno sam svratio na desetak minuta. I, to je bilo dovoljno. Obična, nespretna provincijalka, bez stila, otmjenosti i gotovo nelijepa. Izvrsno je se sjećam. Upravo vrsta djevojke kakva bi po mojoj ocjeni mogla zavesti Edwarda. Kad mi je majka to ispričala, ponudio sam se da osobno razgovaram s njim i odgovorim ga od ženidbe. No, tada je već bilo prekasno; ustanovio sam da se ništa ne može učiniti. Na nesreću, nisam od početka bio u tijeku događaja. Sve sam saznao tek kad je već bila zapodjenuta svađa, pa više nije bilo prikladno da se i ja umiješam. Ali, da su me bili obavijestili nekoliko sati ranije, najvjerojatnije bi se nešto moglo učiniti. Bio bih ozbiljno i jasno izložio Edwardu kako stvari stoje. "Momče moj dragi", bio bih mu rekao, "razmisli što činiš. Upustio si se u vrlo nečasnu vezu kojoj se protivi čitava obitelj." Da ne duljim, progoni me pomisao da se mogao naći neki izlaz. No, sad je prekasno. On mora trpjeti, znate, to je sigurno; i te kako trpjeti.

Izrekao je to posve mirno, a tada u sobu uđe gospođa Johna Dashwooda i prekide razgovor. Ona nije htjela da se o tome govori izvan obitelji, ali Elinor opazi

na njoj posljedice skandala; odala ju je izvjesna zbunjenost i nastojanje da bude ljubazna prema njoj. To ju je daleko odvelo, pa je čak izrazila žaljenje što Elinor i njezina sestra tako brzo odlaze iz Londona, a baš se bila nadala da će ih češće viđati. John, koji ju je bio dopratio i koji je sad zaljubljeno gutao svaku njezinu riječ, pogrešno je shvatio taj njezin golemi napor, pomislivši zadovoljno kako ima druželjubivu i nježnu ženu.

Četrdeset drugo poglavlje

LONDONSKE veze brata i sestara završile su Johnovim kratkim posjetom njihovu privremenom domu u Ulici Harley. Došao je čestitati Elinor što će besplatno poći na tako dalek put u smjeru Bartona i što će dan-dva kasnije u Cleveland doputovati i pukovnik Brandon. Izgledi za ponovni susret negdje na selu bijahu slabi, a održavali su ih jedino neuvjerljiv Fannyn poziv da svrate u Norland ako im bude usput, što je bilo vrlo malo vjerojatno, i Johnovo srdačnije, iako ne tako javno obećanje da će smjesta posjetiti Elinor u Delafordu zasnuje li tamo svoju obitelj.

Začudo, činilo se da ju svi njezini prijatelji žele poslati u Delaford, a to je bilo posljednje mjesto koje je htjela posjetiti ili u njemu živjeti. Ne samo što su brat i gospođa Jennings smatrali to njezinim budućim domom, već ju je i Lucy na rastanku srdačno pozvala da je tamo posjeti.

Jednog jutra, početkom travnja, s Trga Hanover i iz Ulice Berkeley krenuše na put dvije družine. Putnici se bijahu dogovorili da se susretnu na putu. Naumili su putovati više od dva dana kako bi ugodili Charlotti i njezinu djetetu. Gospodin Palmer i pukovnik Brandon krenut će kasnije ali putovati brže, pa će im se ubrzo po njihovu dolasku pridružiti u Clevelandu.

Marianne, koja je provela malo vedrih sati u Londonu i dugo čeznula za odlaskom, rastajala se sad od kuće u kojoj je nekoć bila gajila nade i povjerenje prema Willoughbyju, obuzeta bolom i tugom. Nije mogla suspregnuti suze napuštajući grad u kojem je boravio Willoughby i kovao nove planove, nove ljubavne veze u kojima *ona* nije sudjelovala.

Elinor je na odlasku bila bolje raspoložena. Nitko joj nije tako zaokupljao misli, nije ostavljala nikoga za kim bi imalo žalila, bila je zadovoljna što se riješila Lucy i njezina prijateljstva i sretna što odvodi sestru prije no što ju je susreo Willoughby i zadao joj nove patnje. Nadala se da će višemjesečno plandovanje u Bartonu opet smiriti Mariannu, a u njoj učvrstiti već postignuti mir.

Putovanje je proteklo sigurno. Drugog dana prispjeli su u obećanu ili zabranjenu pokrajinu Somerset, jer takvom ju je naizmjence zamišljala Marianne, a trećeg dana prijepodne doputovaše u Cleveland.

Bijaše to prostrano, suvremeno zdanje, sagrađeno na blagoj padini. Nije bilo parka, no mjesta za odmor i razonodu bijaše napretek. Kao i sve ladanjske posjede, kuću je okruživalo raznoliko raslinje kroz koje je do samog ulaza vrludala pošljunčena staza. Livada bijaše zasađena stablima, a oko kuće su jele, planinski jasenovi, akacije i visoki lombardijski jablani činili gustu, neprozirnu prepreku koja je

odvajala glavnu zgradu od gospodarskih kuća.

Marianne uzbuđeno kroči u vilu koju je samo osam milja dijelilo od Bartona, a trideset od Combe Magne. Nije prošlo ni pet minuta, a ona se ponovno iskrade i, dok su drugi zaposleno pomagali Charlotti da pokaže domaru svoje dijete, uputi se vijugavim puteljkom kroz procvalo ukrasno grmlje, tražeći mjesto odakle se pruža najbolji pogled na okolinu. Došavši do malog neogrčkog hrama na uzvisini, zagledala se u daljinu. Pogled joj se zaustavi na udaljenim brežuljcima na jugoistočnim dijelu horizonta. Sjetno maštaše kako se s njihovih vrhova pruža pogled na Combe Magnu.

U tim dragocjenim trenucima tuge, lijući očajničke suze, radovala se što je došla u Cleveland. Vraćajući se drugim putem i ćuteći sve sretne prednosti ladanjske slobode lutanja u nesputanoj i raskošnoj osami, odlučila je svaki slobodni trenutak svog boravka s Palmerovima provesti u takvim samotnim šetnjama.

Vratila se na vrijeme da se pridruži ostalima koji su otišli razgledati bližu okolicu. Dan joj je brzo prošao u kuhinjskom dvorištu, gdje je vidjela divne ruže penjačice na zidovima i porazgovarala s vrtlarom koji se društvancu potužio na biljne nametnike što uništavaju cvijeće. Prošetali su i do staklenika gdje se sneveselila, jer su se zbog nečije nepažnje smrznule njezine omiljene biljke, a to je opet nasmijalo Charlottu koja se, uostalom, izvrsno zabavljala u peradarniku slušajući služavkine jadikovke zbog nagle bolesti koke nesilice ili zbog lisica koje su krale iz gnijezda jaja i piliće.

Jutro je bilo lijepo i suho, pa Marianne, planirajući svoje izlete, nije ni pomišljala da bi se vrijeme moglo promijeniti. Nemalo se iznenadila kad ju je poslije ručka jaka kiša spriječila da ponovno izađe. Bila se nadala šetnji kroz sumrak do hrama, a možda i dalje. Večernja studen i vlaga ne bi ju bili zadržali, ali po takvu pljusku ipak nije mogla poći.

Društvo bijaše neveliko i sati pretjecahu u tišini. Gospoda Palmer bavila se djetetom, a gospođa Jennings tkanjem; razgovarali su o prijateljima koje su ostavili u gradu, ugovarali sastanke za lady Middleton i raspravljali hoće li gospodin Palmer i pukovnik Brandon stići te noći dalje od Readinga. Premda je to nije zanimalo, Elinor je sudjelovala u razgovoru, a Marianne, koja je imala poseban dar da u svakoj kući pronađe put do biblioteke, ne obazirući se je li to uopće dopušteno, ubrzo je sebi pribavila knjigu.

Dobronamjerna i prijateljski raspoložena gospođa Palmer učinila im je boravak vrlo ugodnim. Ponašala se otvoreno i srdačno i tako vrlo uspješno nadopunila pomanjkanje staloženosti i otmjenosti u službenom ophođenju gdje se traži oblik uljudnosti. Osvajala je svojom dobrotom i ljepotom; nikoga nije smetalo što bijaše priprosta, jer to nije ni pokušavala prikriti. Elinor bi joj bila oprostila sve osim njezina smijeha.

Dva gospodina stigoše sljedećeg dana predvečer. Tako se društvo ugodno povećalo, a pridošlice unesoše živost u njihov razgovor koji je tog kišovitog jutra bio gotovo zamro.

Elinor je ranije malo viđala gospodina Palmera, no prilikom tih rijetkih susreta pristupao je Marianni i njoj tako raznovrsno da nije znala što očekivati od njega sada, u krugu obitelji. Ustanovila je, međutim, da je vrlo susretljiv prema svojim gostima, a samo povremeno grub prema ženi i njezinoj majci. Znao je biti vrlo ugodan u društvu i mogao bi uvijek biti takav da ga u tome nije sprečavao osjećaj nadmoći prema gospođi Jennings i Charlotti, što ga je on proširio na sve ljude uopće. Preostalim osobinama sasvim se uklapao u svoj spol i životnu dob. Uživao je u jelu, bio je nepouzdan u pogledu točnosti, volio je svoje dijete, iako je hinio da ga prezire. Provodio je jutra za biljarom umjesto da obavlja poslove. Sve u svemu, svidio joj se iznad očekivanja, ali nije žalila što ne osjeća prema njemu još veću naklonost; jer, opažajući njegov epikurizam, njegovu uskogrudnost i taštinu, s užitkom se prisjećala Edwardove plemenite naravi, skromnosti i plahosti.

O Edwardu ili barem o nekim njegovim brigama saznala je od pukovnika Brandona koji je nedavno bio u Dorsetshireu. Smatrajući je nepristranom Ferrarsovom prijateljicom, i nekom vrstom vlastite pouzdanice, ispričao joj je gotovo sve o delafordskoj župi, opisao joj njezine nedostatke i rekao kako će ih sam ukloniti. Pritom je, kao i uvijek, otvoreno pokazivao kako mu je drago što nakon desetodnevnog izbivanja opet s njome razgovara, bio je vedar, srdačan, njezine je riječi i mišljenja slušao s poštovanjem. Elinor bi na temelju takva držanja možda i posumnjala da je zaljubljen u nju kako je tvrdila gospođa Jennings, da nije sada, kao i ranije, čvrsto vjerovala da je Marianne njegova stvarna odabranica. U svakom slučaju, ona o tome nije razmišljala, osim kad bi je primjedbe gospođe Jennings na to prisilile. Osjećala je da su njezina vlastita zapažanja ipak ispravnija; ona mu je promatrala oči, pogled, a gospođa Jennings držala je samo do njegova ponašanja; i dok potonja nije ni opazila njegovu zabrinutost zbog Marianne koja se, sudeći po grlobolji i glavobolji, bila žestoko nahladila – Elinor je na njegovu licu otkrila nagle promjene koje su odavale duboke osjećaje i nepotrebnu bojazan istinskog zaljubljenika.

Dvije večeri uzastopce, trećeg i četvrtog dana njihova boravka u Clevelandu, Marianne je bila poduzela duge šetnje, odlutavši na suhe šljunkovite staze u najudaljenija, osobito divlja područja, gdje je drveće bilo najstarije, a duboka trava najmokrija. Tumarajući i sjedeći nepromišljeno u mokrim cipelama i čarapama, tako se prehladila da su se za dva dana svi zabrinuli. Isprva se pretvarala da joj nije ništa i odbijala pomoć, ali napokon je bolest svlada. Sa svih strana stadoše pristizati savjeti i lijekovi koje ona uporno odbijaše. Držaše da će sasvim ozdraviti ako se dobro naspava, premda je imala groznicu, vrtoglavicu, bolove u svim udovima i u grlu, te česte napadaje kašlja. Kad je legla, Elinor ju teškom mukom nagovori da uzme barem jedan ili dva najjednostavnija lijeka.

Četrdeset treće poglavlje

SLJEDEĆEG jutra Marianne ustade kao obično. Na sve upite odgovaraše da joj je bolje, a htjede to i dokazati radeći uobičajene poslove. No, dan je odmicao, a ona sjeđaše pokraj vatre držeći drhtavim rukama knjigu koju nije mogla čitati, ili ležaše na sofi umorna i slaba – što baš nije govorilo u prilog njezinu ozdravljenju. Kad je uvečer, osjećajući se vrlo loše, rano otišla u krevet, pukovnik Brandon stao se čuditi kako joj je sestra mirna. Elinor ju je, doduše, cijeli dan njegovala protiv njezine volje i davala joj noću dobre lijekove, ali se, poput Marianne, nadala da će joj dobar san najviše pomoći, pa se nije istinski zabrinjavala.

Očekivanja obiju iznevjerila je nemirna i grozničava noć. Kako Marianne sutradan, usprkos svim nastojanjima, nije mogla ustati već se dobrovoljno vratila u krevet, Elinor brzo odluči prihvatiti savjet gospođe Jennings i pozove obiteljskog ljekarnika Palmerovih.

Došavši, ljekarnika je pregledao bolesnicu i ohrabrio gospođicu Dashwood tvrdeći da će joj sestra ozdraviti za nekoliko dana. Međutim, rekavši da joj je grlo upaljeno i dopustivši da mu pobjegne riječ “zaraza”, uzbunio je gospođu Palmer koja se pobojala za svoje dijete. Gospođa Jennings je, za razliku od Elinor, i ranije bila sklona vjerovati da je Marianne ozbiljno oboljela, a sad se, saslušavši zaključak gospodina Harrisa, sasvim uozbiljila i prihvatila Charlottinu bojazan i oprez, i stala je nagovarati da smjesta otputuje s djetetom. Gospodin Palmer mislio je da je to suvišna mjera opreza, ali nije mogao zanemariti ženinu zabrinutost i odbiti njezino salijetanje. I tako je gospođa Palmer, nepun sat nakon dolaska gospodina Harrisa, krenula s dječačićem i njegovateljicom k bliskom rođaku gospodina Palmera koji je obitavao u mjestancu nekoliko milja udaljenom od Batha. Suprug je svečano obećao da će joj se za dan-dva pridružiti. Mlada mati htjela je da s njom pođe i majka, no gospođa Jennings odluči ostati u Clevelandu dok Marianne ne ozdravi. Njezina dobrota zadivi Elinor. Nastojala joj je brigom i pažnjom zamijeniti majku od koje ju je odvela. Doista se pokazala požrtvovnom i dragovoljnom Elinorinom pomoćnicom koja je dijelila s njom sve zadaće pa se često, zahvaljujući njezinu bogatom iskustvu u njegovanju bolesnika, ta pomoć i te kako osjećala.

Troma, potištena, malaksala i uistinu bolesna, jadna se Marianne nije više mogla nadati da će zdrava dočekati novi dan. To ju je još više rastužilo jer bi, kako su bili predvidjeli, tog dana krenuh kući, da nije bilo te nesretne bolesti. S njima je trebao

poći sluga gospođe Jennings, kako bi lakše prevalile cijeli put i nenadanim dolaskom iznenadile sljedećeg jutra majku. Bolesnica je malo govorila, a i to bijahu samo puste jadikovke zbog neizbježnog zakašnjenja. Elinor ju je nastojala ohrabriti i uvjeriti da će to biti samo kratkotrajno odgađanje, kako je i sama tada vjerovala.

Sutradan se bolesničino stanje nije gotovo nimalo izmijenilo; nije joj bilo ni bolje ni gore. Broj ukućana i dalje se smanjivao; otputovao je gospodin Palmer, iako nevoljko. S jedne strane, bijaše mu žao ostaviti Mariannu, a s druge, nije htio ostaviti dojam da se boji svoje žene. Pukovnik Brandon ipak ga je nagovorio da ispuni obećanje i pođe za njom. Dok se on pripremao za odlazak, i pukovnik pristojnosti radi spomenu da bi morao otići. Gospođa Jennings tom se prilikom vrlo lijepo ponijela. Znala je, ako ga pusti, tako uznemirena i zabrinuta zbog Marianne, oboje bi bili nesretni. Zato mu je smjesta rekla da mora ostati jer nema s kim igrati *piquet* dok Elinor njeguje sestru. Tako ga je usrdno nagovarala da nije dugo morao hiniti odlučnost, to prije što ga je srce ionako zadržavalo u Clevelandu. Njezinim nagovorima pridružio se i gospodin Palmer koji se, izgleda, osjećao sigurnije ostavljajući za sobom čovjeka koji će pomoći i posavjetovati gospođicu Dashwood u hitnim slučajevima.

Mariannu, razumljivo, nisu izvijestili o tim dogovorima. Nije joj bilo poznato da su vlasnici Clevelanda zbog nje otputovali samo sedam dana nakon dolaska. Nije se čudila što ne viđa gospođu Palmer, a kako je to nije zabrinjavalo, nije ni pitala za nju.

Dva dana nakon odlaska gospodina Palmera, njezino je stanje, zanemarimo li neznatnu promjenu, ostalo uglavnom isto. Gospodin Harris, koji ju je svakoga dana pohodio, još je hrabro tvrdio da će se brzo oporaviti. Gospođica Dashwood također bijaše optimist, no ostali nisu bili tako sigurni. Gospođa Jennings već je zarana zaključila da se bolesnica nikada neće sasvim oporaviti, a pukovnik Brandon, koji je slušao uglavnom njezine zle slutnje, bio je u vrlo jadnom stanju pa se nije mogao oduprijeti njezinu utjecaju. Pokušao se razumnim zaključivanjem osloboditi straha, koji je i ljekarnik držao apsurdnim, ali kako je sate i sate provodio posve osamljen, bijaše podložan svakojakim tužnim mislima te nikako ne mogaše otjerati iz pameti uvjerenje da Mariannu više nikada neće vidjeti.

Trećeg dana ujutro njihova se sumorna proročanstva, međutim, zamalo pokazaše nepotrebnima. Nakon pregleda, gospodin Harris zaključi da se njegova pacijentica oporavlja. Bilo joj je ojačalo, a i drugi simptomi govorili su da joj je bolje nego prilikom prethodnih pregleda. Elinor bijaše presretna, jer joj je se obistiniše nade. Radovaše se što je, pišući majci, slijedila vlastite procjene, umjesto predviđanja svojih prijatelja, te je bolest zbog koje su se zadržali u Clevelandu prikazala posve bezopasnom. Gotovo je bila odredila dan kad će Marianne biti sposobna za putovanje.

Ali svršetak dana nije tako ohrabrivao kao početak. Marianne se predvečer opet razboljela, postavši mamurnija i uznemirenija nego prije. Nadajući se najboljem, Elinor je, doduše, mislila da tu promjenu valja pripisati samo umoru, jer joj je sestra morala stajati dok joj je mijenjala krevetninu; stoga joj je oprezno dala sve prepisane lijekove i zadovoljno promatrala kako tone u san od kojega je mnogo očekivala.

Spavala je dugo, iako ne onako mirno kako je Elinor priželjkivala. Žejha vidjeti kako će joj biti kad se probudi, ona ostade uz nju, dok je gospođa Jennings, ne znajući za pogoršanje, otišla neobično rano u postelju, a njezina sluškinja, u ovom slučaju i glavna bolničarka, odmarala se u odajama za služinčad.

Mariannin san bivao je sve nemirniji. Netremice motreći kako se prevrće po postelji i slušajući česte, ali nerazumljive pritužbe, Elinor je već htjede probuditi iz tako bolnog drijemeža, kad Marianne, odjednom uznemirena slučajnom bukom u kući, naglo sjedne u krevetu i grozničavo vrisne:

– Dolazi li mama?

– Ne još – odgovori joj sestra krijući užas i pomažući joj da legne – ali ubrzo će doći, nadam se. Znaš, daleko je odavde do Bartona.

– Ali ne smije poći preko Londona – nastavi Marianne istim grozničavim glasom. – Neću je nikada vidjeti ako ode preko Londona.

Elinor zabrinuto ustanovi da joj sestra nije sasvim prisebna i umirujući je, opipa bilo. Kucalo je slabije i brže nego ikad! A Marianne je i dalje mahnito pričala o mami. Izbezumljena i zabrinuta, ona smjesta odluči pozvati gospodina Harrisa i poslati glasnika majci u Barton. Dosjeti se da bi se o tome trebalo posavjetovati s pukovnikom; on će znati najbolji način da pošalje pismo. Smjesta pozvoni služavki da je zamijeni kraj sestrine postelje i pojuri u salon gdje se on, znala je, obično zadržavao do kasno u noć.

Nije smjela oklijevati. Brzo mu ispripovjedi svoje bojazni i poteškoće. Nije imao ni hrabrosti ni samopouzdanja da ih pokuša opovrgnuti – slušao ju je klonulo, bez riječi – ali, bio je spreman pomoći joj, te se činilo da je unaprijed očekivao takvu priliku i pripremio se za nju. Ponudio je da on bude glasnik koji će otići po gospođu Dashwood. Elinor ga nije previše odgovarala; zahvalila mu je kratko ali od srca, našto on žurno pošalje svoga slugu po gospodina Harrisa i po poštanske konje, a ona napiše nekoliko redaka majci.

Osjećala je u tom trenutku duboku zahvalnost prema pukovniku. Zar je mogla majci poželjeti boljeg suputnika? Njegovo će je mišljenje voditi, pažnja ohrabriti, a prijateljstvo utješiti! Ukoliko je uopće moguće ublažiti taj udarac, njegova nazočnost, ponašanje i pomoć to će svakako učiniti.

U međuvremenu djelovao je sigurno i sabrano, premda se nije tako osjećao. U najvećoj žurbi, učinio je sve što je bilo potrebno i točno izračunao kad bi se Elinor mogla ponadati njihovu povratku. Nije čekao ni časa. Konji su dovedeni i prije nego što su ih očekivali, te pukovnik Brandon požuri u kočiju, stisnuvši joj ruku na rastanku i govoreći joj nešto ozbiljna lica, ali tako tiho da ga nije ni razumjela. Bijaše oko ponoći. Elinor se vrati u sestrine odaje kako bi tamo dočekala gospodina Harrisa i bdjela nad bolesnicom do jutra. Te su noći obje mnogo propatile. Marianni sati promicaše u besanim bolovima i deliriju, a Elinor je okrutno morila briga. Trajalo je to do dolaska gospodina Harrisa. Elinor je sada skupo plaćala prijašnju samouvjerenost; u strahu zbog sestre otišla je u drugu krajnost. A sluškinja koja je

sjedila do nje, jer Elinor nije htjela buditi gospođu Jennings, još je više podbadaše primjedbama da je njezina gospodarica uvijek govorila kako se s bolešću ne valja šaliti.

Marianne je i nadalje od vremena do vremena neodređeno spominjala majku. Kad god bi izgovorila njezino ime, jadnoj Elinor srce je zamiralo u grlu. Korila se što je bila olako shvatila njezinu bolest. Očajnički razmišljajući o nekom djelotvornom lijeku, uobražavala je da bi ubrzo svaki lijek mogao biti uzaludan zbog tolikog odlaganja. Gledala je u mislima očajnu majku kako stiže prekasno da vidi ljubljeno dijete, ili prekasno da je barem vidi uravnoteženu.

Već je htjela ponovno poslati po gospodina Harrisa ili po nekog drugog, ako on ne može doći, kad, otprilike poslije pet ujutro, ljekarnik ipak stiže. Svojim je mišljenjem, doduše, donekle ublažio posljedice zakašnjenja; premda je priznao da je došlo do vrlo neočekivane i neugodne promjene, tvrdio je da za bolesnicu nema stvarne opasnosti. Zaključio je da će joj koristiti novi način liječenja i s manje samopouzdanja reče to Elinor, obećavši ponovno doći za dva do tri sata. Elinor je njegov posjet ipak donekle umirio.

Saznavši ujutro što se dogodilo, brižna gospođa Jennings stade prekoravati Elinor što je nisu pozvali u pomoć. Sad je imala još više razloga za zabrinutost pa nije posumnjala u istinitost opisanih zbivanja. Premda je pokušala tješiti Elinor, nije baš djelovala ohrabrujuće, jer je i sama bila uvjerena da joj je sestra u golemoj opasnosti. U dubini duše već je istinski oplakivala jadnicu. Nagla propast i rana smrt tako mlade i tako ljupke djevojke, kakva bijaše Marianne, pogodili bi i manje zainteresirane osobe. Bilo je i drugih razloga da se tako osjeća; Marianne je tri mjeseca bila njezina družica i još je pod njezinim okriljem, a za to vrijeme zadesila ju je teška nesreća zbog koje je dugo patila. Mučio ju je i nemir njezine sestre koju je osobito voljela. Kad je još pomislila na njihovu majku i procijenila da Marianne majci isto toliko znači koliko Charlotte njoj, stala ju je iskreno sažalijevati.

Gospodin Harris je drugi put bio točan, no njegova se očekivanja nisu ispunila: nov način liječenja bijaše bezuspješan. Mariannu je tresla groznica. Bila je tiha, ali posve odsutna. Obuzeo ju je težak stupor. Elinor je smjesta zapazila njegove bojazni, pa predloži da pozovu liječnika. No, on reče da to nije potrebno; htio je još nešto pokušati, neki novi lijek u čiju je djelotvornost bio gotovo isto tako uvjeren kao prošli put. Odlazeći, uputio je Elinor nekoliko riječi ohrabrenja koje jadna djevojka nije ni čula. Bila je mirna, osim pri pomisli na majku, ali se više gotovo ničemu nije nadala. Probdjela je u takvu stanju do podneva, ne odvajajući se od sestrine postelje. U mislima su je proganjale bolne vizije, jedna mračnija od druge. Osobito ju je potištio razgovor s gospođom Jennings koja se nije ustezala pripisati žestinu i opasnost Mariannine bolesti dugotrajnoj prethodnoj patnji zbog teškog ljubavnog razočaranja. Elinor je shvatila razložnost te pomisli, a to ju je još više rastužilo.

Oko podneva, međutim, učinilo joj se da osjeća poboljšanje u otkucajima sestrina bila. Bila je oprezna, ta možda joj se ipak samo učinilo. Bojala se novog razočaranja, te je neko vrijeme šutjela o tome čak i pred svojom družicom. Čekala je, promatrala i iznova joj opipavala zapešće. Napokon se odvažila obznaniti svoje nade.

Jedva je vanjskom mirnoćom prikrivala unutarnje uzbuđenje; to joj je mnogo teže padalo nego sve prethodne nevolje. Uvjerivši se i sama, gospođa Jennings prizna privremeno poboljšanje, ali upozori mladu prijateljicu da se ne zanosi lažnom vjerom u ozdravljenje. Oprezna zbog mnogih dotadašnjih zabluda, Elinor joj povlađivaše. Ali, bijaše prekasno. Nada se već bila rodila. Ispunjena tim blaženim čuvstvom, nadvila se nad sestru i promatrala – a ni sama nije znala što. Nakon pola sata pojavi se još jedan povoljan znak. Ubrzo ga potvrdiše i drugi. Njezin dah, put, usne, sve je odavalo poboljšanje, i Marianne je odjednom pogleda pribrano, premda posve iscrpljena. Elinor se lomila između nade i straha, a taj užasni osjećaj mučio ju je do četiri sata popodne kad je došao gospodin Harris. Tek su je njegova uvjeravanja i čestitke na sestrinu oporavku, koji je čak nadmašio njegova očekivanja, nagnale da zaplače od radosti.

Marianne je u svakom pogledu krenula putem ozdravljenja i on izjavi da se nalazi izvan opasnosti. Vjerojatno zadovoljna svojim opravdanim bojaznima na koje se prije nitko nije obazirao, gospođa Jennings sada dopusti sebi da povjeruje u njegov sud, te čak reče, iskreno obradovana, da bi bolesnica uskoro mogla sasvim ozdraviti.

Elinor se nije mogla veseliti poput drugih. Njezina je radost bila drukčije prirode – i očitovala se u svemu prije nego u veselju. Mariannin povratak u život, prijateljima i voljenoj majci, ispunjavao joj je dušu osjećajem iznimne sreće i svesrdne zahvalnosti; ali to nije pokazivala ni veseljem, ni riječima, ni smijehom. Neiskazivo zadovoljstvo što je prožimalo njezino cijelo biće odlučno je zadržala u sebi.

S kratkim prekidima ostala je uz sestru cijelo popodne. Umirivala ju je, udovoljavala joj, pomagala i pratila gotovo svaki njezin pogled, svaki uzdah. Mogućnost ponovnog pogoršanja povremeno bi je podsjetila na ranije brige. Tada bi je uvijek iznova temeljito pregledala i ustanovila da nema razloga za strah; Marianne se očigledno oporavljala. Kad je oko šest sati popodne zaspala mirnim, tihim i po svemu sudeći udobnim snom, Elinor je mogla odahnuti.

Približavao se čas kad se mogao očekivati pukovnikov povratak. Nadala mu se oko deset ili nešto kasnije. Mislila je na majku koja će se tada osloboditi strašne napetosti u kojoj sad zacijelo putuje k njima. I pukovnik također! – I njega bi trebalo žaliti! Oh, kako je polako teklo vrijeme neizvjesnosti!

U sedam sati, ostavljajući smirenu i usnulu Mariannu, ona siđe u salon i pridruži se gospođi Jennings kod čaja. Zbog silnih briga što su je morile, nije gotovo ništa jela za doručak, a zbog naglog obrata nije ni ručala. Osvježenje joj je sada dobro došlo, pogotovu jer je mogla mirno uživati u jelu. Gospođa Jennings je nakon čaja stade nagovarati da se odmori prije majčina dolaska i dopusti njoj da bdije kraj bolesnice, no Elinor ne osjećaše umor, ne mogaše u tom času spavati, niti se htjede nepotrebno odvajati od Marianne. Gospođa Jennings je otprati do bolesnice, pogleda je li sve u redu i ode u svoje odaje pisati pisma prije spavanja, ostavljajući Elinor uz sestrino uzglavlje, zadubljenu u misli.

Noć bijaše hladna i olujna. Vjetar je urlikao oko kuće, a kiša bubnjala o prozore;

no presretna Elinor ne obraćaše na to pažnju. Marianne spavaše ne ćuteći nevrijeme, a putnici – njih je čekala bogata nagrada za sve nedaće na putu.

Sat otkuca osam. Da je bilo deset, Elinor bi bila uvjerena kako je tog trena čula približavanje kočije. Tako snažan bijaše osjećaj da je, usprkos tome što je bilo gotovo nemoguće da su već stigli, ipak otišla u susjednu prostoriju i otvorila prozorske kapke da provjeri. Smjesta opazi da je sluh nije prevario. Ugledala je upaljene svjetiljke kočije. U njihovu treperavom sjaju učini joj se da vidi četveropreg. To je odavalo kolika bijaše majčina zabrinutost i ujedno objašnjavalo njihov tako neočekivano brz dolazak.

Elinor se nikada nije tako teško svladavala kao u tom času. Bila je svjesna majčinih osjećaja kad se kočija zaustavila pred kućom – njezina straha – nedoumice, zdvajanja – možda očajavanja! A što će joj tek *ona* reći? U takvom stanju nije mogla ostati mirna. Moralo se brzo djelovati. Pričekala je samo da služavka gospođe Jennings zauzme njezino mjesto kraj sestre, a tada pojuri niza stube.

Dok je trčala hodnikom, u predvorju odjeknu buka. Dakle, već su ušli. Ona požuri prema salonu – uđe – i ugleda Willoughbyja.

Četrdeset četvrto poglavlje

ELIONOR S užasom ustuknu i, slušajući prvi poriv svog srca, okrenu se prema izlazu. Već je bila dohvatila kvaku kad je zaustavi njegov užurbani glas koji je više zapovijedao negoli molio.

– Gospođice Dashwood, molim vas, ostanite pola sata... deset minuta.

– Ne, gospodine – odgovori mu ona čvrsto. – Neću ostati. Vi meni nemate što kazati. Sluge su vam, pretpostavljam, zaboravili reći da gospodin Palmer nije kod kuće.

– Da su mi rekli kako su gospodin Palmer i svi njegovi rođaci otišli dođavola, ne bi me zaustavili. Moram razgovarati s vama, samo s vama – vikaše on prodorno.

– Sa mnom? – Bila je zapanjena. – Dobro, gospodine – budite kratki – i ako možete – ne toliko žestoki.

– Sjednite i bit ću i jedno i drugo.

Nećkala se. Nije znala što joj je činiti. Bojala se da bi mogao naići pukovnik Brandon i zateći ih. Obećala je, doduše, Willoughbyju da će ga saslušati, a uz to se, osim osjećaja časti, probudila u nje i znatiželja. Razmišljala je nekoliko trenutaka. Razum joj je nalagao da ga se što prije oslobodi, a to će najprije postići ako ga sasluša. Proveli su tako nekoliko minuta u tišini.

– Molim vas, požurite – nestrpljivo će Elinor. – Nemam vremena za gubljenje.

Činilo se da duboko razmišlja i ne čuje.

– Vaša je sestra izvan opasnosti – otpoče zatim iznenada. – Čuo sam to od sluge. Bogu hvala! No, je li to istina? Je li to zaista istina?

Elinor mu ne htjede odgovoriti. On ponovi još usrdnije.

– Zaboga, recite mi je li izvan opasnosti ili nije.

– Nadamo se da jest.

On ustade i zakorači odajom.

– Da sam to znao prije pola sata... ali kako sam već ovdje, to nije ni važno – reče usiljeno živahno i ponovno sjedne. – Gospođice Dashwood, samo jednom – možda posljednji put veselimo se zajedno. Baš sam dobro raspoložen. Recite mi iskreno – duboka sjena preleti mu licem – držite li me za viteza ili za budalu?

Elinor ga gledaše zabezeknuto. Pomisli da je možda pijan; nije mogla drukčije objasniti taj neobični posjet i još čudnije ponašanje. Pod tim dojmom ona ustade i reče:

– Gospodine Willoughby, savjetujem vam da se smjesta vratite u Combe... Ne mogu se s vama više zadržavati. Ma što mi htjeli reći, bit će bolje da se saberete i objasnite mi sutra.

– Shvaćam vas – smiješeći se odgovori on posve mirno. – Da, pijan sam. Pinta vina što sam je popio uz hladnu govedinu u Marlboroughu sasvim me opila.

– U Marlboroughu! – klikne Elinor ne shvaćajući njegove namjere.

– Da. Otišao sam jutros u osam iz Londona i izišao iz kočije tek u Marlboroughu da nešto prigrizem.

Njegov čvrst pogled i miran ton uvjeriše Elinor da ga u Cleveland ne dovodi pijanstvo, ma kakve bile njegove ine neoprostive ludosti. Razmišljaše časak, te reče:

– Gospodine Willoughby, morali biste osjećati, kao što ja osjećam – da nakon svega što se dogodilo – samo vrlo dobar razlog može opravdati vaš dolazak i navaljivanje da vas saslušam. Dakle, o čemu se radi? Kakve su vam namjere?

– Ako uzmognem – otpoče on ozbiljno – namjeravam vas nagovoriti da me malo manje mrzite nego do sada. Želim objasniti i nekako se ispričati za prošlost. Otvorit ću vam srce i uvjeriti vas da nisam uvijek bio hulja, iako sam bio budala. Možda će mi Ma... – vaša sestra – ponešto i oprostiti.

– Zar je to pravi razlog vašeg dolaska?

– Jest, tako mi duše – odgovorio je osjećajnim glasom koji podsjeti Elinor na nekadašnjeg Willoughbyja. Učini joj se da govori istinu, premda ne htjede u to povjerovati.

– Ako je to sve, možete već sada biti zadovoljni, jer Marianne vam... ona vam je odavno oprostila.

– Zaista! – poviče on usrdno. – U tom slučaju oprostila mi je prije no što je trebalo. No, oprostit će mi još jednom, ali ovaj put s razlogom. Hoćete li me saslušati?

Elinor potvrdi.

– Ne znam kako ste shvatili moje postupke prema vašoj sestri – reče nakon duljeg razmišljanja – ni kakve ste mi zločinačke motive pripisali. Možda ni sad nećete steći bolje mišljenje o meni, no vrijedi pokušati, ispričat ću vam sve. Kad sam upoznao vašu obitelj i sprijateljio se s vama, jedine moje namjere bijahu da se što ugodnije provedem tijekom boravka u Devonshireu. To sam i ostvario; bilo mi je zaista ljepše nego ikad. Vaša ljupka sestra, njezino privlačno držanje, morali su me usrećiti. Gotovo od početka, ponašala se prema meni iznimno... Sada, kad razmišljam o tome, i o njoj, čudi me kako sam mogao biti tako nerazuman! No, priznajem, tada je u meni probudila samo taštinu. Za njezinu sreću nisam mario, mislio sam jedino kako ću se ja zabavljati; budio sam u njoj osjećaje koje sam već ionako navikao buditi u žena i svim sam joj se silama nastojao svidjeti, ne uzvraćajući joj nimalo ljubav.

Elinor ga ljutito i prijekorno prostrijeli pogledom i prekinu:

– Nema nikakvog smisla, gospodine Willoughby, da o tome duljite, a ja da slušam. Nakon ovakvog početka ništa dobro ne može uslijediti. Ne zadajte mi više bol, ne govorite više.

– Hoću da čujete sve – odgovori on. – Nikad nisam bio bogat, a uvijek sam rasipno živio. Volio sam se družiti s imućnijima od sebe. Otkad sam postao

punoljetan, moji su dugovi rasli. Doduše, smrt i nasljedstvo stare rođakinje, gospođe Smith, trebali su me osloboditi tih dugova, ali kako se taj događaj nije mogao predvidjeti, a možda bih još vrlo dugo morao na nj čekati, stao sam se baviti mišlju da popravim svoje imovno stanje ženidbom s bogatom udavačom. Dakle, nisam mogao ni pomišljati da se čvršće vežem uz vašu sestru. Postupio sam zlobno, sebično i okrutno. Nema tog prijezira i prijekora, pa čak ni da dolaze od vas, gospođice Dashwood, koji bi dovoljno žestoko osudili taj čin. Nastojao sam je osvojiti, ne uzvraćajući joj ništa. U svoju obranu reći ću samo to: iako sam bio gnjusan, sebičan i tašt, tada još nisam bio svjestan koliku bol joj zadajem, jer u to vrijeme nisam znao što je ljubav. Ali, da jesam – možda ne bih tako postupio; jer, da sam uistinu ljubio, bih li bio osjećao samo taštinu i pohlepu? Ili, štoviše, bih li se bio poigravao *njezinim* osjećajima? A baš to sam činio. Kako bih izbjegao relativno siromaštvo kojeg se, da sam prihvatio njezinu ljubav i njezino društvo, zacijelo ne bih bio užasavao, bogato se oženih i izgubih sve ono što me moglo istinski usrećiti.

– Dakle, ipak ste svojedobno vjerovali da vam je draga i da osjećate nešto za nju – primijeti Elinor blaže.

– Oduprijeti se takvim čarima, odoljeti tolikoj nježnosti, zar postoji itko tko bi to mogao?! Da, postao sam joj nerazumno privržen. Proveo sam s njom najsretnije trenutke, držeći da su mi namjere časne, a osjećaji pošteni. Ali i tada, kad sam već bio čvrsto odlučio reći joj što osjećam, neuviđavno sam to odgađao iz dana u dan, ne želeći se tako siromašan upustiti u tu vezu. Neću sad objašnjavati svoje postupke, niti vas siliti da razmišljate o apsurdnosti mog ustezanja da se obvežem i vjerom tamo gdje sam već uložio čast. Događaji su dokazali da sam bio budala – lukava budala – koja je marljivo tražila dobru priliku da se ponizi i zauvijek upropasti. Napokon sam, ipak, odlučio opravdati udvaranje i reći joj otvoreno ono što sam joj tako dugo samo naznačivao – da je volim. Čekao sam priliku da se nađemo nasamo. No, u međuvremenu – tijekom samo nekoliko sati koliko je preostalo da se vidimo i porazgovaramo u četiri oka – dogodilo se nešto vrlo nesretno, nešto što će izmijeniti moju odluku, a s njom i sve moje nade. Došlo je do otkrića... – on tu zastade i obori pogled – ...netko je obavijestio gospođu Smith, neki daljnji rođak, pretpostavljam, koji me je želio lišiti njezine milosti, o jednoj vezi u koju sam se bio upleo... No, nije potrebno da to dalje objašnjavam – zbunjeno nadoda, promotrivši je ispitivački. – Vi poznajete tu osobu. Vjerojatno već odavno znate cijelu priču.

– Jest – odvrati Elinor jednako zbunjeno, ali hladno. Nije se sada smjela raznježiti nad njim. – Sve sam čula. I kako mislite opravdati svoju krivicu u toj užasnoj aferi? Čini mi se da je to jednostavno nemoguće.

– Sjetite se od koga ste to čuli – uzviknu Willoughby. – Je li taj bio nepristran? Priznajem, trebao sam se brinuti o stanju te žene i voditi računa o njezinu karakteru. Ne želim sebe opravdati, ali ipak ne bih htio da steknete dojam kako sva težina grijeha leži na meni; ako sam je povrijedio, to još ne znači da je bila besprijekorna; ako sam bio drzak, nije ni ona bila svetica. Njezine su strasti i slabosti isto tako... Ali,

neću se sad braniti. Njezina ljubav zaslužila je bolji postu pak. Često se s kajanjem prisjećam nježnosti kojima me uspjela nakratko ponovno privući. Od srca žalim što se to moralo dogoditi. Nisam povrijedio samo nju; nanio sam bol i onoj koja me je (smijem li reći?) isto tako silno ljubila, a koja je bila – oh, toliko pametnija!

– Vaša ravnodušnost prema toj nesretnoj djevojci nimalo ne opravdava to što ste je tako okrutno napustili. Moram to reći, iako mi je ovaj razgovor vrlo neugodan. Ne mislite da ćete svoje postupke opravdati njezinim slabostima, njezinom prirodnom nenadarenošću, kad ste sami bili tako očito bezdušni. Morali ste biti svjesni koliko joj nedostajete dok ste se uvijek vedri i sretni zabavljali u Devonshireu i kovali nove planove.

– Ali, duše mi, nisam znao – zaneseno će on. – Zaboravio sam joj ostaviti adresu; uostalom, zdrav razum mogao joj je reći gdje se nalazim.

– A što je rekla gospođa Smith?

– Smjesta me je kaznila zbog prijestupa. Možete zamisliti kako sam bio zbunjen. Sve ju je okrenulo protiv mene; njezino čistunstvo, uštogljeni pogledi na život, nepoznavanje svijeta – sve. Nisam mogao zanijekati što se dogodilo, a moji pokušaji da popravim dojam bijahu uzaludni. Netko ju je, pretpostavljam, već ranije bio nagovorio da ne povjeruje u moralnu ispravnost moga ponašanja uopće. Bila je, štoviše, nezadovoljna što sam joj prilikom tog posjeta posvetio vrlo malo pažnje i vremena. Ukratko, došlo je do potpunog raskida. Bilo je, doduše, spasa za mene, dobra je žena na vrhuncu svoje kreposti obećala da će zaboraviti prošlost ako oženim Elizu. Ali nisam to mogao, te me je službeno lišila milosti i izbacila iz kuće. Sljedećeg jutra trebao sam otputovati; a cijelu noć proveo sam razmišljajući što mi je ubuduće činiti. Velika unutarnja borba završila je ipak prebrzo. Ni ljubav prema Marianni, ni saznanje da i ona mene ljubi nisu mogli nadvladati moj strah od siromaštva, niti nadjačati lažne ideje o nužnosti bogatstva kojima sam po naravi bio sklon, a imućna ih je okolina u kojoj sam se kretao samo poticala. Imao sam razloga vjerovati da će me moja sadašnja žena zbrinuti ako je samo zaprosim, te uvjerih samoga sebe da mi ne preostaje ništa pametnije. No, po odlasku iz Devonshirea čekala me još jedna kušnja; baš taj dan bijah pozvan k vama na ručak. Dakle, trebalo je izmisliti neku ispriku i odbiti poziv. Dugo sam razmišljao da li da napišem pismo ili da se osobno ispričam. Osjećao sam da bi bilo užasno vidjeti Mariannu. Čak sam sumnjao da bih je mogao vidjeti i ostati pri svojoj odluci. U tome sam, ipak, podcijenio vlastitu bezobzirnost. Otišao sam, naime, osobno, susreo je, vidio kako očajava i ostavio je očajnu. Otišao sam u nadi da je više nikada neću vidjeti.

– Zašto ste dolazili, gospodine Willoughby? – upita Elinor prijekorno. – Pismo bi bilo sasvim dovoljno. Zašto je bilo potrebno da dođete?

– Zbog vlastitog ponosa. Bilo mi je nezamislivo pobjeći iz Devonshirea i tako pobuditi vaše sumnje i nagađanja susjedstva o onome što se dogodilo između gospođe Smith i mene. Zato sam na putu za Honiton odlučio svratiti do vas. Ugledavši vašu dragu sestru, ćutio sam se užasno. Da sve bude još gore, zatekao sam je samu. Svi ste bili nekamo otišli. A još prethodne večeri bio sam se rastao od nje čvrsto uvjeren, sasvim siguran da postupam ispravno! Da nije bilo tih nekoliko sati,

pripala bi mi zauvijek! Sjećam se kako sam bio sretan i veseo idući od vas u Allenham. Bio sam zadovoljan sobom i oduševljen drugima! No, prilikom tog našeg posljednjeg prijateljskog susreta pristupio sam joj s takvim osjećajem krivnje te mi je zamalo ponestalo snage da se i dalje pretvaram. Neću nikada zaboraviti njezinu tugu, razočaranje i duboku ogorčenost kad sam joj rekao da moram smjesta otići iz Devonshirea. A još mi je slijepo vjerovala i uzdala se u mene! Oh, Bože – kakav sam tvrdokoran pokvarenjak bio!

Nekoliko časak oboje šutješe. Elinor prva progovori:

– Jeste li joj rekli da ćete se uskoro vratiti?

– Ne znam što sam joj rekao – odgovori on nestrpljivo. – O onome što se dogodilo zacijelo joj ništa nisam rekao, a o budućnosti sam joj najvjerojatnije nabrajao svašta. Ne mogu sad o tome misliti. To mi neće pomoći. Tada se pojavila vaša draga majka kako bi me još više mučila svojom dobrotom i povjerenjem. Hvala nebesima! Ipak me je mučila.

Osjećao sam se bijedno. Sad mi je drago što je bilo tako. To je dokaz da je ipak ostalo malo poštenja u mojoj glupoj pokvarenoj duši. Dakle, otišao sam, ostavio sve što sam ljubio i uputio se onoj prema kojoj sam u najboljem slučaju bio ravnodušan. Putujući s vlastitim konjima sporo sam napredovao. Bilo je dosadno, nisam imao s kime razgovarati. U gradu su me očekivala uzbuđenja, bogatstvo, a iza mene Barton koji mi je pružio tako umirujući prizor! Oh! Bijaše to blaženo putovanje!

Ušutio je.

– Dakle, gospodine – reče Elinor nestrpljivo očekujući da ode, premda ga je sažalijevala – je li to sve?

– Sve! – Ni govora. Zar ste zaboravili što se dogodilo u gradu? Ono sramno pismo... Je li vam ga pokazala?

– Da, pročitala sam sva pisma.

– Kad je do mene stigla njezina prva poruka (a to se dogodilo odmah jer sam sve vrijeme bio u gradu), osjećao sam se – poslužit ću se otrcanim izrazom – neopisivo. Iskazao bih to još jednostavnije te možda neću u vama pobuditi nimalo sućuti – moji osjećaji bijahu vrlo, vrlo bolni. Svaki redak, svaka riječ – da se okoristim izlizanom metaforom koju bi mila autorica tog pisma zabranila da je sad ovdje – bijahu za mene udarac maljem, a saznanje da je Marianne došla u London – istim rječnikom – udarac groma. Gromovi i maljevi! Kako bi me prekorila zbog tih fraza! Njezin ukus, njezini pogledi – čini mi se da ih bolje poznajem negoli vlastite. I uvjeren sam da su vredniji.

Elinorini osjećaji što su se mnogo puta mijenjali tijekom tog neobičnog razgovora, sada se opet ublaže. Držaše ipak svojom dužnošću da ispravi sugovornikove ideje poput ove potonje.

– Nemojte tako, gospodine Willoughby. Sjetite se da ste oženjeni. Ispričajte mi samo ono što mislite da moram čuti.

— Obznanjujući mi da sam joj još uvijek drag kao i nekad, da me jednako voli unatoč mnogim tjednima razdvojenosti i da još uvijek vjeruje u moju postojanost,

njezino pismo probudi u meni grižnju savjesti. Kažem probudi, jer su je poslovi i raskalašen život u Londonu bili donekle zatomili. Bio sam se pretvorio u divnog, okorjelog nitkova, koji uobražava da je postao ravnodušan prema njoj i da ona zacijelo jednako osjeća za njega. Razmišljao sam o našim nekadašnjim odnosima kao o tričavoj, nevažnoj, neozbiljnoj vezi, slijegao ramenima što je tomu tako i gušio u sebi svako kajanje, sve skrupule, s vremena na vrijeme potajice govoreći: "Bit će mi vrlo drago ako dočujem da se sretno udala." Ali to pismo prisililo me je da bolje upoznam sebe. Osjetio sam da mi je do nje više stalo nego do bilo koje žene na svijetu, i da sam se prema njoj sramno ponio. Upravo je tada, međutim, sve već bilo dogovoreno između mene i gospođice Grey. Nije bilo uzmaka. Mogao sam vas samo obje izbjegavati. Nisam odgovorio Marianni želeći se na taj način osigurati od njezinih pisama. Neko sam čak vrijeme odlučio ne posjetiti vas u Ulici Berkeley. Napokon sam ipak procijenio da je bolje izigravati hladno i uobičajeno poznanstvo, pa sam jednog jutra pričekao da izađete iz kuće i ostavio svoju posjetnicu.

– Čekali ste da izađemo! Vidjeli ste nas?!

– Dakako. Iznenadit ćete se kad saznate koliko sam vas često promatrao, koliko sam se često zamalo sudario s vama. Ušao sam u mnogo trgovina kako bih izbjegao taj susret, dok je vaša kočija prolazila ulicom. Stanovao sam u Ulici Bond i gotovo nije bilo dana da nisam ugledao ili vas ili vašu sestru. Već bismo se odavno sreli da nisam neprestano motrio i oprezno vam se uklanjao. Izbjegavao sam i Middletonove, kao i sve one koji bi mogli biti naši zajednički poznanici. Ipak, ne znajući jesu li u gradu ili nisu, naletio sam na sir Johna i to, čini mi se, već prvog dana kako su doputovali. Bilo je to dan nakon što sam ostavio posjetnicu kod gospođe Jennings. Pozvao me je na zabavu s plesom što se te večeri održavala kod njih. Znao bih pouzdano da ste i vi pozvane, čak da mi to i nije rekao. Naravno, nisam se odazvao. Sljedećeg jutra stiglo je još jedno Mariannino kratko pismo – i nadalje ispunjeno ljubavlju, otvoreno, neprijetvorno, povjerljivo. Sve je to još više ocrnilo moj postupak. Nisam mogao odgovoriti. Pokušao sam – no, nisam uspio sastaviti ni jednu rečenicu. Ali, mislio sam o Marianni neprestano. Ako me imalo žalite, gospođice Dashwood, imajte sućuti za mene kakav sam bio *tada*. Srcem i dušom čeznuo sam za Mariannom, a bijah prisiljen izigravati sretnog ljubavnika drugoj ženi! Ta tri ili četiri tjedna bili su mi najgori. I napokon, ne moram vam to ni pričati, došlo je do neizbježnog susreta. Uništio sam to slatko biće! Kako je to bila užasna večer! S jedne strane Marianne, lijepa poput anđela, doziva me svojim divnim glasom – oh, Bože – pruža mi ruku i, motreći me tako zabrinuto svojim čarobnim očima zahtijeva objašnjenje, a s druge, đavolski ljubomorna Sophia s izrazom poput… ali, to nije važno; sad je sve to prošlo. Kakva večer! Pobjegao sam čim mi se ukazala prilika. No, ipak sam uspio ugledati samrtničko bljedilo na Marianninu prelijepom licu. *Tada* sam je posljednji put vidio – a ukazala mi se u takvom obličju. Bijaše to užasan prizor! Pa ipak, kad sam danas dolazio, misleći da umire, donekle me je tješila spoznaja da točno znam kako će izgledati onima koji je budu vidjeli posljednji. Dok sam putovao, njezino je lice bilo preda mnom, neprestano preda mnom, blijedo i nesretno kao i onomad.

Oboje neko vrijeme razmišljaše bez riječi. Ustajući, Willoughby prvi prekinu

tišinu:

– Dobro, dakle, da požurim i odem. Sestri vam je bolje, zacijelo je izvan opasnosti, zar ne?

– Uvjereni smo u to.

– I vaša jadna majka!? Ona je luda za Mariannom.

– Ali pismo, gospodine Willoughby, vaše pismo. Što biste o tome mogli reći?

– Da, da, o *tome* osobito. Poznato vam je da mi je vaša sestra već sljedećeg jutra opet pisala. Vidjeli ste što. Doručkovao sam kod Ellisonovih. Iz moga unajmljenog stana donijeli su mi tamo njezino pismo, zajedno s još nekima. Dogodilo se da ga je Sophia opazila prije mene. Njegova veličina, finoća papira i rukopis smjesta su joj pobudili sumnju. Već je ranije bila načula nešto neodređeno o mojoj vezi s nekom mladom damom u Devonshireu. Prethodne večeri ukazala joj se prilika da točno utvrdi o kakvoj je mladoj dami riječ i to ju je učinilo paklenski ljubomornom. Pretvarajući se nestašnom, što inače u voljene žene može sasvim očarati, otvorila je pismo i pročitala ga. Ta joj se drskost i te kako osvetila. Dotuklo ju je ono što je pročitala. Bio bih mogao podnijeti njezinu nesreću, ali njezine strasti, njezinu zloću, morah smiriti po svaku cijenu. I ukratko – što mislite o stilu moje žene? Tankoćutan je, nježan, istinski ženstven – zar ne?

– Vaša žena!? Pismo je bilo napisano vašim rukopisom.

– Da, ali meni je pripalo samo da pokorno prepišem rečenice koje me bilo sram potpisati. Original je u potpunosti njezin – njezine zgodne misli i nježan izraz. Ali što sam mogao!? Bili smo zaručeni, sve je već bilo pripremljeno, datum vjenčanja gotovo dogovoren. No, govorim poput glupana. – Pripreme! Dan vjenčanja! Pošteno govoreći, bio mi je potreban njezin novac, i morao sam učiniti sve da spriječim raskid. Napokon, zar bi se nešto promijenilo da sam sam pisao to pismo? Zar bi Marianne i njezini prijatelji drukčije mislili o meni? Ta, samo je jedan odgovor dolazio u obzir. Morao sam ispasti hulja, pa zar je važno jesam li to učinio otmjeno ili grubo? "U njihovim sam očima zauvijek propao", govorio sam sebi. "Pristup njihovu društvu za me je zatvoren za svagda. Već me drže nedosljednim stvorom. Ovo će ih pismo samo uvjeriti da sam podlac." Razmišljao sam tako, obuzet nekim očajničkim nemarom, dok sam prepisivao ženine riječi i rastajao se od posljednjih uspomena na Mariannu. Bio sam prisiljen priložiti njezina tri pisma što su se na nesreću zatekla u mojoj džepnoj bilježnici, u protivnom bio bih ih sakrio i do smrti nosio uza se. Nisam ih mogao ni poljubiti. U toj nesretnoj bilježnici koju je gospođa tako bezobzirno i za mene tako ponižavajuće pretresla, bio sam pohranio i pramen njezine kose kako bih ga uvijek mogao nositi uza se. Otela mi je sve moje najdraže uspomene.

– Teško griješite, gospodine Willoughby. Zaslužujete prijekor – reče Elinor ljutito, ne mogavši prikriti svoje osjećaje. – Ne smijete tako govoriti niti o gospođi Willoughby, niti o mojoj sestri. Sami ste izabrali. Nitko vas nije na to natjerao. Vaša žena ima pravo od vas očekivati barem uljudnost i poštovanje. Zacijelo vas voli jer se inače ne bi bila udala za vas. Marianni nije nikakva utjeha što govorite o njoj tako

ružno i prijezirno, a pretpostavljam da to ni vašoj savjesti ne ide u prilog.

– Ne govorite mi o mojoj ženi – reče on duboko uzdahnuvši. – Ona ne zaslužuje vašu sućut. Znala je da je ne volim kad smo se vjenčali. No, vjenčali se jesmo. Došli smo u Combe Magnu da bismo bili sretni, a poslije se vratili u grad zabavljati se. I žalite li me sad, gospođice Dashwood? Ili moja priča nije imala svrhe? Jesam li po vašemu mišljenju barem malo manje kriv nego prije? Htijenja mi nisu uvijek bila loša. Jesam li barem donekle objasnio svoje grijehe?

– Da, nešto malo svakako ste postigli. Pokazali ste se, u cjelini gledano, manje krivim nego što sam vjerovala da jeste. Pokazali ste da u srcu niste tako zli. No uzrokovali ste toliko nesreće da mi je teško i zamisliti što bi moglo izazvati još više.

– Molim vas, kad se oporavi vaša sestra, ponovite joj što sam vam ispričao. Neka i ona barem malo promijeni mišljenje o meni. Rekli ste da mi je već oprostila. Dopustite mi da zamislim kako će mi, bolje upoznavši moje srce i sadašnje osjećaje, praštati neposrednije, nježnije i s manje ponosa. Recite joj kako sam očajan i koliko se kajem. Recite joj da sam joj u dubini duše uvijek bio i ostao vjeran i da mi je u ovom trenutku draža no ikad.

– Reći ću joj ono što je nužno da biste se opravdali i pred njom, ako je to uopće moguće. No još mi niste objasnili pravi razlog svoga dolaska. I kako ste saznali da je bolesna?

– Naišao sam sinoć u predvorju Drury Lanea[9] na sir Johna Middletona. Kad me prepoznao, oslovio me prvi put u protekla dva mjeseca. Nakon moje ženidbe bio me je potpuno prezreo, što me nije ni začudilo ni ražalostilo. Tom prilikom, međutim, onako pošten i budalast, iskreno me prezirući a zabrinut za vašu sestru, nije odolio iskušenju; ispričao mi je ono što bi me svakako moralo žestoko bocnuti, premda on to možda nije ni očekivao. Rekao mi je, dakle, otvoreno i grubo da Marianne umire u Clevelandu od trbušnog tifusa, da je tog jutra dobio pismo od gospođe Jennings u kojem ga obavještava o kakvoj je užasnoj opasnosti riječ, da su svi Palmerovi pobjegli u golemom strahu itd. Bio sam prenerażen te nisam uspio prikriti osjećaje čak ni pred sir Johnom u kojega je dar zapažanja vrlo nerazvijen. Raznježio se kad je vidio kako patim. Sasvim je zaboravio prvotne zle namjere i, podsjećajući me na staro obećanje u pogledu mladog ptičara, gotovo mi na rastanku pružio ruku. Sto li sam osjetio saznavši da Marianne umire – i da umire držeći me najvećí zločincem, prezirući me, mrzeći me u posljednjim trenucima života? Jer, kako sam mogao znati kakve su joj sve užasne stvari napričali o meni? Jedna me je osoba svakako mogla prikazati sposobnim za svako zlo. Osjećao sam se strašno! – Brzo sam donio odluku i danas ujutro u osam bijah u kočiji. Eto, sad znate sve.

Elinor ne odgovori. Nijemo razmišljaše o nepopravljivoj šteti što ju je u duši i naravi tog čovjeka izazvala samostalnost i njezine posljedice – lijenost, razuzdanost i rasipnost. A u tom su se nadarenom mladiću, inače, bili sretno ujedinili prirodno otvorena, poštena narav i osjećajan, nježan duh. Okolina ga je učinila nepromišljenim i jalovim. Nepromišljenost i jalovost učinili su ga bezdušnim i sebičnim. Osjećajući se

[9] Staro kazalište u Londonu.

jalovim, htio je vlastitu krivicu svaliti na drugoga. Tako se istinski zaljubio, ali je neumjerenost, ili potreba što je iz nje proistjecala, zahtijevala da žrtvuje tu ljubav. Svaka pogrešna stuba što ga je vodila do zla, dovela ga je isto tako i do kazne. Sada kad mu više nije dostupna, stala ga je progoniti ljubav, od koje se bio prividno otrgnuo, protiv svojih osjećaja, usprkos časti i želji. Brak kojim je bez imalo skrupula upropastio njezinu sestru, sad će se po svoj prilici izroditi u nezadrživ izvor nesreće i za njega i za njegovu suprugu. Nakon nekoliko minuta Willoughby je trgnu iz mračnih misli. Vjerojatno je i sam bio utonuo u slične, jer ustajući skrušeno reče:

– Nema smisla da sjedim ovdje; moram poći.

– Idete li natrag u grad?

– Ne, idem u Combe Magnu. Moram tamo obaviti neki posao. Odande se za koji dan vraćam u grad. Zbogom.

Ispružio je ruku. Nije mu je mogla odbiti. Usrdno je stisnuo njezinu.

– Osjećam da sada ipak imate o meni bolje mišljenje – reče, naslonivši se na okvir kamina kao da je zaboravio na odlazak.

Elinor potvrdi. Reče mu da mu oprašta, da ga žali i da mu želi mnogo sreće; doda čak nekoliko toplih savjeta kako da to postigne. Odgovor nije ohrabrivao.

– U pogledu sreće moram živjeti kako mi je suđeno – reče on. – Sreća u vlastitom domu ne dolazi u obzir. Ako bi mi pak bilo dopušteno misliti da se vi i vaši bližnji zanimate za mene, moju sudbinu i moje postupke, možda bih na taj način... pazio što činim... u najmanju ruku, imao bih zašto živjeti. Doduše, Mariannu sam zauvijek izgubio. Da mi je kojim slučajem ponovno biti slobodan...

Elinor ga prijekorno zaustavi.

– No, dobro – pokori se on. – Još jednom – zbogom. Otići ću, i strahovati pred jednim jedinim događajem!

– Kako to mislite?

– Mislim na Mariannninu udaju.

– Potpuno ste u krivu. Ona vam više nikada ne može pripasti.

– Ali pripast će nekom drugom. I ako taj netko bude baš osoba koju najmanje trpim... Ne, neću više iskušavati vašu milost i dobru volju; dokazat ću da i ja mogu praštati tamo gdje sam nanio najviše zla. Zbogom – Bog vas blagoslovio! To rekavši, gotovo istrči iz sobe.

Četrdeset peto poglavlje

KAD JE otišao, pa čak i kad je zamro posljednji zvuk kočije što se udaljavala u tami, Elinor ostade zaokupljena mnoštvom različitih misli kojima je zajednička bila samo jeka tuge, te neko vrijeme nije ni pomišljala na sestru.

Willoughby, kojeg je prije samo pola sata držala za najbezvrednijeg stvora, taj isti Wiloughby sad je u njoj pobudio izvjesnu samilost, usprkos svim pogreškama. Žalila ga je, razmišljajući o njemu i njegovu doživotnom progonstvu iz njezine obitelji, a kako je ubrzo sama zaključila – žaleći ga udovoljavala je više njegovim željama nego vrlinama. Osjećala je da je tako utjecao na nju samo stjecajem okolnosti; da je u njoj prevladao razum, do toga ne bi došlo. Njezinu naklonost izazvali su Willoughbyjeva neobična privlačnost i ona otvorena, nježna i živahna narav koju nije mogla smatrati vrlinom. U njemu je, k tome, još plamtjela ljubav prema Marianni, ali želja da se u to još jednom upusti nije bila nimalo nedužna. Sve je to ona i te kako osjećala, ali se ipak nije mogla othrvati njegovu utjecaju.

Kad se napokon vratila Marianni, zatekla ju je kako se budi, osvježena dugim i slatkim snom koji je opravdavao njezine nade. Elinor je bila presretna. Tako se radovala zbog prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, zbog Willoughbyjeva posjeta, Mariannina ozdravljenja i očekivanog majčina dolaska, da u nje nije ostalo ni trunke nekadašnje tuge. Bojala se jedino da se ne oda pred sestrom. Ta opasnost, međutim, nije dugo potrajala jer je pola sata nakon Willoughbyjeva odlaska ponovno sišla u predvorje privučena bukom još jedne kočije. Htjela je poštedjeti majku svakog suvišnog trenutka užasne napetosti, pa je potrčala niz hodnik prema vanjskim vratima, otvorivši ih upravo na vrijeme da je dočeka i uvede u kuću.

Gospođa Dashwood putovala je u silnom strahu i gotovo je bila umislila da Marianne više nema. Došavši na odredište, izdao ju je glas; nije imala snage raspitati se za nju. No Elinor, ne čekajući pozdrave i pitanja, sama ispriča vedre novosti. Majku učas obuze golema radost, jednaka prijašnjem strahu. Kći i njezin prijatelj pomogoše joj doći do salona. Lijući suze radosnice, ona tu stade grliti Elinor i premda ne mogaše izustiti ni riječ, pogledi što ih je uz nijemi stisak ruke povremeno upućivala pukovniku Brandonu odavahu zahvalnost i pozivahu ga da i on sudjeluje u njihovoj sreći. Tako je uistinu i bilo, no pukovnik se radovao još više od nje.

Čim se gospođa Dashwood pribrala, zaželi vidjeti Mariannu. Za dvije minute bila je uz voljeno dijete koje joj se činilo još dragocjenijim zbog duge odsutnosti, nesreće i opasnosti. Vidjevši tako dirljiv susret, Elinor bijaše presretna. Bojala se jedino da Marianne od uzbuđenja neće moći zaspati. No gospođa Dashwood umjela je biti

mirna, pa čak i razumna, kad je u pitanju život njezina djeteta, te se Marianne, zadovoljna majčinom blizinom i svjesna da je još preslaba za razgovor, spremno pokori muku i tišini što su ih bile savjetovale sve njezine njegovateljice. Gospođa Dashwood odluči probdjeti uz nju cijelu noć, pa Elinor, želeći udovoljiti majci, pođe u postelju. Bio joj je potreban odmor. Iscrpli su je prethodna besana noć i mnogi sati što ih je brižno probdjela uz Mariannino uzglavlje. Ali san joj nije dolazio na oči. U mislima joj se neprestano javljao Willoughby, "taj jadni Willoughby", kako ga je već nazivala. Sad, kad je čula njegova opravdanja, okrivljavala je sebe i predbacivala sebi što ga je prije tako strogo bila osudila. No, bilo joj je vrlo teško ispuniti obećanje i sve ispričati sestri. Strahovala je pred tim pothvatom, bojala se dojma što bi ga u Marianne mogla izazvati njegova ispovijest. Pitala se hoće li Marianne ikad moći nakon takvog objašnjenja biti sretna s drugim. Zažalila je na trenutak što Willoughby nije udovac, ali se tada sjeti pukovnika Brandona i smjesta se pokaje, osjećajući da joj je sestru svojim patnjama i postojanošću on mnogo više zaslužio no njegov suparnik. Imajući to na umu poželjela bi sve prije negoli smrt gospođe Willoughby.

Nenadanim dolaskom pukovnika Brandona u Barton gospođa Dashwood doživjela bi mnogo žešći šok, da je već prije nije bio mučio neugodni predosjećaj u pogledu Marianne.

Zbog toga je ne čekajući nove vijesti već bila naumila baš toga dana poći u Cleveland. Bila se pripremila za put i zamolila Careyjeve da pripaze na Margaret koju nije htjela povesti sa sobom bojeći se zaraze.

Marianni je svakim danom bivalo bolje. Odlično raspoloženje gospođe Dashwood dokazivalo je ono što je i sama neprestano ponavljala – da je jedna od najsretnijih žena na svijetu. Slušajući te izjave i gledajući je tako veselu, Elinor se ponekad pitala nije li majka sasvim zaboravila Edwarda. No gospođa Dashwood, uzdajući se u umjerenost s kojom joj je Elinor prikazala svoje razočaranje, bijaše potpuno zaslijepljena radošću i razmišljaše samo o vedrim stvarima. Marianne bijaše spašena od smrtne opasnosti u koju ju je baš ona bila gurnula nagovarajući je na nesretnu vezu s Willoughbyjem. Postojao je još jedan razlog njezina dobrog raspoloženja o kojem Elinor nije ni sanjala. Čim joj se ukazala prilika da razgovara nasamo s kćeri, ona joj ga ovako ispriča:

– Napokon smo same. Moja Elinor, ti još ni ne znaš koliko sam sretna. Pukovnik ljubi Mariannu. Sam mi je to rekao.

Ćuteći i zadovoljstvo i bol, tek djelomično iznenađena, kći ne odgovori. Slušaše pažljivo, bez riječi.

– Nisi mi nalik, draga Elinor, i zato se ne čudim tvome miru. Kad dobro promislim, želeći svako dobro svojoj obitelji, držim da bi bilo vrlo poželjno kad bi pukovnik Brandon oženio jednu od vas dviju. Čini mi se da bi Marianne bila sretnija s njim nego ti.

Elinor ju htjede upitati zašto tako misli, jer bijaše svjesna da nema valjanog razloga, razmotre li se nepristrano razlike u njihovim godinama, naravi i osjećajima;

no majka se uvijek zanosila maštanjima kad se poveo neki zanimljiv razgovor, pa tako, umjesto da pita, Elinor joj se samo nasmiješi.

– Ispovjedio mi se jučer, na putu. Dogodilo se to iznenada, nenamjerno. Možeš zamisliti – neprestano sam govorila i razmišljala samo o svom djetetu. Ni on nije mogao prikriti uznemirenost. Opazila sam da je zabrinut kao i ja. Misleći, vjerojatno, da pukim prijateljstvom ne može opravdati toliku simpatiju, kao što danas uglavnom i jest slučaj – ili možda uopće ne misleći – on mi je odao svoje nezatomive osjećaje, povjerio mi da već dugo, iskreno i nježno ljubi Mariannu. Zaljubio se u nju, moja Elinor, na prvi pogled.

Međutim Elinor zamijeti da to nisu riječi pukovnika Brandona, niti njegov način ophođenja, već plodovi majčine mašte koja je odabirala i uljepšavala sve što joj se svidjelo.

– On je ustrajao u ljubavi koja nadmašuje sve što je Willoughby ikada osjećao ili se pretvarao da osjeća, i koja je mnogo toplija, iskrenija i postojanija, premda je bio svjestan Mariannine nesretne sklonosti prema tom nevaljalom mladiću! Ustrajao je nesebično, ne nadajući se ničemu! Htio ju je samo vidjeti sretnu s drugim... Tako dostojanstvena duša! Tolika iskrenost, tolika otvorenost. Nitko se u njemu ne može prevariti.

– Da, svima je dobro poznato da je pukovnik Brandon valjan čovjek – reče Elinor.

– Svakako – nastavi majka ozbiljno. – U suprotnome bila bih posljednja osoba koja bi nakon njegova priznanja poduprla tu ljubav ili se zadovoljila njome. No, već sam njegov prijateljski i požrtvovni dolazak u Barton dokazuje da je to čovjek vrijedan hvale.

– Narav mu, doduše, ne bismo smjele ocjenjivati samo po *jednom* dobrom djelu na koje ga je, isključimo li čovječnost, navela ljubav prema Marianni. Gospođa Jennings i Middletonovi već ga dugo i prisno poznaju. Poštuju ga i vole. Premda sam ga kasnije upoznala, i ja ga cijenim i držim da je pošten čovjek. Ako Marianne može biti sretna s njim, prihvatit ću tvoje mišljenje da je ta veza za nas najveća sreća. Što si mu odgovorila? Jesi li ga ohrabrila?

– Oh, mila moja, tada se ni sama nisam ničemu nadala. Pomišljala sam kako u tom času Marianne možda umire. No, on nije ni tražio nadu i ohrabrenje. Nenamjerno se povjerio; osjećao je potrebu da se ispovjedi biću koje će ga utješiti. Nije mi pristupio kao prosac. Ipak sam mu rekla nakon nekog vremena, jer isprva bijah sasvim zbunjena, da bih bila vrlo sretna dođe li do njihova vjenčanja, samo ako Marianne poživi, čemu sam se nadala. Stigavši ovamo i uvjerivši se da mi je dijete na putu ozdravljenja, ponovila sam mu to još jednom s mnogo više riječi ohrabrenja. Još samo malo, vrlo malo strpljivosti, rekla sam mu, i sve će sretno završiti. Ne bismo smjeli dopustiti da Marianne još dugo pati zbog onog Willoughbyja. Nadam se da će se pukovnik svojim vrlinama ubrzo za to pobrinuti.

– Sudeći, doduše, po pukovnikovu raspoloženju, izgleda da on i nije tako optimističan.

– Da. On misli kako će biti potrebno mnogo vremena da Marianne zaboravi na

dugotrajnu i bolnu ljubav što ju je doživjela s Willoughbyjem. Čak i kad bi opet mogla nekomu pokloniti svoje srce, on se boji da ga zbog velike razlike u godinama ne bi mogao zadobiti. Ali, u tome griješi. Njegova je dob samo prednost jer odaje zrelost naravi i stavova. Uvjerena sam da će svojim sklonostima usrećiti tvoju sestru. Cijela njegova pojava i način ponašanja govore mu u prilog. Naklonjena sam mu, ali me to ne zasljepljuje; on svakako nije naočit kao Willoughby, no istodobno u njegovu držanju ima nečeg mnogo pristupačnijeg. Ako se sjećaš, bilo je ponekad u Willoughbyjevu pogledu nešto što mi se nije svidjelo.

Elinor se ne mogaše sjetiti, no majka nastavi ne čekajući njezino odobravanje:

– A pukovnikovo ophođenje mnogo je ljepše od Willoughbyjeva i pouzdano znam da više odgovara Marianni. On je nježan, iskreno pažljiv prema drugima i tako muški jednostavan, a to je mnogo prikladnije za njezine prave sklonosti nego Willoughbyjeva često hinjena i nepromišljena živahnost. Da je ovaj potonji bio pošten, kao što nije, Marianne s njim nikad ne bi bila tako sretna kako će biti s pukovnikom Brandonom.

Ona zastade. Kći joj ne bijaše sasvim suglasna, no ne reče ništa da je ne povrijedi.

– Ako i ostane u Bartonu – pridoda gospođa Dashwood – u Delafordu će mu Marianne biti blizu. A vrlo je vjerojatno – jer kako čujem, to je veliko mjesto – da će se u blizini naći za nas kakva kućica u kojoj bi nam bilo isto tako dobro kao u našoj sadašnjoj.

Jadna Elinor! Svi njezini putovi vode u Delaford! No, ona se nije predavala:

– A njegovo imovno stanje također je bitno. Znaš, u mojoj životnoj dobi svatko brine o tome; i premda ne znam niti me zanima koliko je, uvjerena sam da je pukovnik imućan čovjek.

Ulazak treće osobe u tom ih trenutku prekine u razgovoru i Elinor se povuče kako bi nasamo razmislila o svemu. Željela je uspjeh svojem prijatelju, no ipak joj bijaše žao Willoughbyja.

Četrdeset šesto poglavlje

IAKO iscrpljujuća, Mariannina bolest bijaše prekratka vijeka da bi iziskivala dugotrajan oporavak. Mladost, prirodna snaga te majčina nazočnost i pomoć omogućiše djevojci da se četiri dana nakon njezina dolaska preseli u garderobu gospođe Palmer. Na njezin zahtjev pozvaše tamo pukovnika Brandona jer mu je htjela zahvaliti što joj je doveo majku.

Ušavši u sobu, ugledavši je onako iscrpljenu i prihvativši joj blijedu ruku koja mu se smjesta ispružila, toliko se uzbudio da je Elinor zaključila kako se iza njegovih osjećaja zacijelo krije nešto više od ljubavi prema Marianni ili stida što za tu ljubav svi znaju. Ubrzo je u tužnu mu pogledu i izmučenu izrazu lica dok je gledao njezinu sestru opazila nešto što bi moglo biti uzrokom takvog stanja. Učinilo joj se da mu se u mislima vraćaju mnogi prizori iz prošlosti u kojima je sličnosti između Elize i Marianne sad bila još veća zbog njezinih upalih očiju, bolesnog bljedila, opće slabosti i toplog zahvaljivanja na izvršenju neobične zadaće.

I gospođa Dashwood pažljivo je motrila što se događa, ali je, zbog sasvim različitih pretpostavki, dolazila do drukčijih zaključaka, te u pukovnikovu ponašanju nije zapazila ništa više od onog najjednostavnijeg što je samo po sebi očito. Po Mariannninim riječima i kretnjama zaključila je, međutim, da se u njoj već rađa nešto više od zahvalnosti.

Marianne je svakim danom jačala i gospođa Dashwood, povodeći se za vlastitim i kćerinim željama, stade govoriti o povratku u Barton. O njezinim namjerama ovisili su i postupci prijatelja; gospođa Jennings nije mogla otići iz Clevelanda dok su Dashwoodovi tamo, a pukovnik Brandon je, zahvaljujući njihovim zajedničkim nagovorima da ostane, zaključio kako je njegova nazočnost dobrodošla, ako ne i nužna. I on i gospođa Jennings nagovoriše zauzvrat gospođu Dashwood da se na povratku posluži njegovom kočijom kako bi bolesnom djetetu bilo udobnije. Pukovnik, pak, prihvati zajednički poziv gospođe Dashwood i gospođe Jennings koja je u svojoj dobronamjernosti bila jednako gostoljubiva u tuđe kao i u svoje ime, da kao nagradu za darežljivost posjeti za nekoliko tjedana Dashwoodove u njihovu domu.

Dođe dan rastanka i odlaska. Marianne se osobito dugo, iskreno, zahvalno i s puno poštovanja i lijepih želja rastajaše od gospođe Jennings te se činilo da sve to čini jer se kaje u sebi što joj prije nije bila posvetila dovoljno pažnje. Prijateljski i uljudno pozdravi se s pukovnikom Brandonom koji joj zatim oprezno pomože ući u kočiju gdje je polovicu prostora za putnike namijenio samo njoj. Za njom uđoše gospođa

Dashwood i Elinor. Drugi ostadoše vani razgovarajući o putnicima dok ne osjetiše da je i za njih došlo vrijeme rastanka. Gospođa Jennings uđe u svoju kočiju i upusti se u nepovezano lamentiranje o gubitku mladih družica, a pukovnik Brandon odmah se za njom sam uputi u Delaford.

Dashwoodove putovaše dva dana. Marianne je dobro podnosila dugotrajnu vožnju. Majka i sestra s predanom joj ljubavlju i pažnjom nastojaše olakšati putovanje, nalazeći nagradu za trud u njezinu tjelesnom i duševnom miru. Elinor osobito radovaše ono potonje. Ta tjednima i tjednima promatrala ju je kako neprekidno pati mučena duševnim bolom što ga nije imala hrabrosti iskazati, niti snage prikriti. Sad je opazila, s veseljem što ga nitko ne bi mogao ravnopravno s njome podijeliti, očito smirenje duha koje će joj kao plod ozbiljna razmišljanja, vjerovala je Elinor, postupno omogućiti da se ponovno raduje životu i bude sretna.

I zaista, približavajući se Bartonu i promatrajući prizore u kojima je svako drvo i svako polje budilo čudne i bolne uspomene, ona postade šutljiva i zamišljena, okretala je od njih lice i dugo zurila kroz prozor. Elinor se tome ne čuđaše, a niti joj predbacivaše; i kad opazi, pomažući joj izići iz kočije, da je plakala, ona to objasni prirodnim osjećajem zbog kojeg ju je valjalo žaliti i svakako pohvaliti, jer je bila čedna i suzdržana, ali ništa više od toga. Po svim kasnijim postupcima i ponašanju zaključila je da je Marianne sasvim prisebna; jer čim uđoše u zajedničku dnevnu odaju, ona je obuhvati odlučnim i staloženim pogledom koji kao da izražavaše njezinu volju da se smjesta privikne na sve predmete što su joj budili uspomene na Willoughbyja. Govoraše malo, no riječi joj imaše vedri prizvuk. Ponekad bi, doduše, uzdahnula, ali bi se odmah zatim pokušala nasmiješiti. Nakon večere htjede zasvirati na glasoviru. Sjedne na stolac, ali joj pogled najprije padne na partituru opere koju joj je bio poklonio Willoughby ispisavši na naslovnoj stranici njezino ime. U njoj su se nalazili neki od njihovih najomiljenijih dueta. To ipak bijaše suviše. Odmahnu glavom. Odloži note i, tužeći se na ukočene prste, prebiraše neko vrijeme po tipkama, a onda zaklopi glazbalo. Pritom, doduše, odlučno izjavi da će ubuduće mnogo vježbati.

Ni sljedećeg jutra nije izostalo sretno znamenje. Štoviše, djelovala je još vedrije, vjerojatno okrijepljena dobrim snom. Radovala se Margaretinu povratku, govoreći da je jedina i prava sreća kad se cijela obitelj ponovno okupi i kad se svi njezini članovi zajedno raduju.

– Bude li lijepa vremena kad se oporavim, ići ćemo svakog dana u duge šetnje – govorila je. – Otići ćemo do posjeda na kraju pašnjaka i pogledati kako napreduju djeca; prošetat ćemo do novih sir Johnovih nasada u Barton-Crossu i Abbeylandu; a često ćemo odlaziti na stare ruševine kod samostana i istražiti njihovo podzemlje. Znam da ćemo biti sretni. Znam da će ljeto proći u veselju. Ustajat ću najkasnije u šest i vrijeme do ručka provoditi uz knjigu i glasovir. Skovala sam plan da se ozbiljno posvetim učenju. Naša mi je knjižnica, doduše, i predobro poznata da bih u njoj pronašla nešto više od zabave, ali u Parku ima mnogih djela koje vrijedi pročitati. A neke suvremenije knjige mogu posuditi od pukovnika Brandona. Čitajući samo šest

sati dnevno, za godinu dana steći ću prilično znanje koje mi sada nedostaje.

Elinor pohvali njezine plemenite namjere. Moraše se, doduše, nasmijati načinu na koji joj je sestra upala u takve krajnosti – jer, kao što je sad sve svoje snage usmjerila prema razumnim i plemenitim ciljevima, tako je ranije bila utonula u beživotnu ravnodušnost i sebičnu mrzovolju. Ubrzo se, međutim, prestade smijati sjetivši se da još nije ispunila obećanje što ga je dala Willoughbyju. Strahovaše da bi njegova ispovijest mogla ponovno uznemiriti Mariannu i bar na neko vrijeme upropastiti njezine radišne nakane. Kako bi odgodila zao čas, odluči pričekati da Marianne sasvim ozdravi pa da joj tada ispriča sve. Nije ni slutila da će ubrzo iznevjeriti vlastitu odluku.

Nekoliko sljedećih dana ružno vrijeme zadrži bolesnicu u kući. Napokon osvane vedro i toplo jutro koje ulijevaše majci povjerenje i pozivaše kći u prirodu. Marianni bijaše dopušteno šetati livadom ispred kuće oslanjajući se na Elinorinu ruku.

Izlazeći prvi put nakon bolesti slabašna se Marianne pridržavaše sestre i koračaše polagano. Udaljiše se od kuće tek da bi im se ukazao nesmetan pogled na brežuljak, na sudbonosan brežuljak u daljini. Marianne zastade i, gledajući ga, mirno reče:

– Tamo, baš sam tamo na onome mjestu posrnula, pala i prvi put ugledala Willoughbyja.

Glas je izda dok je izgovarala posljednje riječi, ali se ona ubrzo pribra i primetnu:

– Drago mi je što bez velike boli mogu promatrati to mjesto! Smijem li o tome govoriti, Elinor? – izrekla je u nedoumici. – Možda to i nije dobro... Ali, sad *mogu* o tome govoriti onako kako bih, nadam se, trebala...

Elinor je blago ponuka da bude otvorena.

– Ne žalim više za *njim* – nastavi Marianne. – Ne bih ti htjela pričati što sam nekad osjećala za njega, već što sada osjećam. Kad bih samo mogla pronaći zadovoljstvo u jednoj jedinoj spoznaji, kad bih mogla misliti i znati da nije *uvijek* bio prijetvoran, da mi nije uvijek lagao; a nadasve, kad bih znala da nije bio baš tako zao kakvim sam ga zamišljala od trenutka kad sam čula priču o onoj nesretnoj djevojci...

Zastala je. Elinor odgovori, osjećajući golem značaj onoga što će joj reći:

– Misliš li da bi ti bilo lakše kad bi te netko u to uvjerio?

– Da. Moj mir višestruko ovisi o tome. Jer nije užasno samo to što sumnjičim osobu koja mi je bila draga – strašna je i slika koju imam o sebi. Kako sam mogla biti tako sramotno neoprezna.

– Kako bi, dakle, protumačila njegovo ponašanje? – upita sestra.

– Rekla bih da je... oh, kako bih rado pomislila da je bio samo neodlučan, vrlo, vrlo kolebljiv.

Elinor ne reče ništa. Razmišljaše bi li bilo prikladno da joj se smjesta povjeri ili da pričeka dok se Marianne sasvim oporavi. Šetale su nekoliko minuta šuteći.

– Ne želim mu baš mnogo dobra – reče napokon Marianne, uzdahnuvši – nadam se da i njega tište iste misli kao i mene. Ako je tako, dovoljno će propatiti.

– Uspoređuješ li svoje držanje s njegovim?

– Ne. Uspoređujem ga s onakvim kakvo je trebalo biti. Uspoređujem ga s tvojim.

– Tvoj i moj položaj nemaju mnogo sličnosti.

– Da, no ipak sam mogla drukčije postupiti. Najdraža Elinor, nemoj dobrotom braniti ono što bi tvoj zdravi razum osudio. U bolesti sam se naučila misliti. Imala sam vremena i mira da ozbiljno razmišljam. Mnogo prije no što sam se oporavila dovoljno da mogu govoriti, bila sam sasvim sposobna za razmišljanje. Razmotrila sam prošlost i uvidjela da sam od našeg prvog susreta prošle jeseni počinila samo niz neopreznosti prema samoj sebi bez imalo uviđavnosti prema drugima. Shvatila sam da sam vlastitim osjećajima pripremila sebi patnje i da su me malodušnost i kukavičluk gotovo odveli u grob. Bilo mi je i te kako poznato da sam oboljela vlastitom krivicom jer sam sasvim zanemarila brigu o zdravlju. To sam čak i tada uviđala, ali nisam htjela o tome brinuti. Da sam umrla – bilo bi to samouništenje. Nisam htjela pogledati opasnosti u oči sve dok opasnost nije prestala. A tada, shvativši sve to, osjetih se užasno. Čudim se kako sam uopće ozdravila, čudim se da me želja za životom, iznenadna želja da ostanem s vama i ne odem Bogu na ispovijest, nije tada ubila. Da sam umrla – u kakvom bih te očajanju bila ostavila, tebe, moju njegovateljicu, prijateljicu i sestru! Tebe, koja si bila svjedok moje sebičnosti, koja si poznavala sva moja prigovaranja! Kako bih živjela u *tvojem* sjećanju!? I u uspomeni svoje majke? Kako bi je ti utješila? Ne mogu izreći koliko se gnušam sebe. Kad god bih se okrenula prošlosti, ugledala bih neku zanemarenu dužnost ili neki neuspjeh. Činilo mi se da sam svima nanijela bol. Gospođi Jennings i njezinoj neprekidnoj dobroti uzvraćala sam neposluhom i nezahvalnošću. Prema Middletonovima, Palmerovima, gospođicama Steele, pa čak i prema površnim poznanicima, bila sam drska i nepravedna; srce mi je otvrdnulo na dobrotu, a njihova pažnja išla mi je na živce. A Johnu i Fanny, da, čak i njima koji zaslužuju tako malo, pružila sam još manje nego bi trebalo. No, tebi nadasve, više nego majci, tebi sam učinila nepravdu. Jedino sam ja poznavala sve patnje i rane tvoga srca; a pogledaj kako me je to poučilo. Svojim postupcima nisam pomogla ni tebi ni sebi. Preda mnom je bio tvoj primjer, ah od toga nikakve koristi. Jesam li bila obazrivija prema tebi? Jesam li te tješila? Jesam li bila strpljiva poput tebe? Jesam li ti pomagala da ustraješ i preuzela na sebe dio tvojih napora da budeš sa svima susretljiva i svima zahvalna? Ne, sve si morala obaviti sama. Zanemarila sam svoju dužnost i prijateljstvo i ponašala se prema tebi jednako kad si bila nesretna kao i onda kad sam vjerovala da ti je dobro. Držala sam da tuga i nesreća pripadaju samo meni, žaleći tek što je srčanost koja je mene napustila prisilila i tebe koju sam žarko ljubila da patiš zbog mene.

Tu ona prekinu svoje pokajanje, A Elinor je, premda suviše poštena da bi joj laskala, smjesta pohvali i ohrabri želeći ju utješiti, što je Marianne svojom iskrenošću i skrušenošću i zaslužila. Mlađa sestra stisne joj ruku i odgovori:

– Vrlo si dobra prema meni. Dokazat ću se u budućnosti. Iznijela sam svoje namjere i uzmognem li ih se pridržavati, vladat ću osjećajima i popraviti narav. Drugi više neće brinuti zbog mene, a sama se neću mučiti. Živjet ću sad samo za obitelj. Ti,

majka i Margaret morate od sada biti za mene sve. Moju ljubav dijelit ćete samo vi. Neću više nikada otići od vas. Budem li odlazila u društvo, bit će to samo da pokažem kako mi je duša čedna, srce skromno i kako mogu staloženo i savjesno sudjelovati u društvenim zbivanjima i manjim životnim dužnostima. Što se tiče Willoughbyja – ne bi bilo pametno reći da ću ga ubrzo ili ikada zaboraviti. Druge okolnosti ili drukčiji način mišljenja ne mogu izbrisati moje uspomene na njega. Ali znam kako ću ih zatomiti; vjera, razum i stalna zaposlenost pomoći će mi u tome.

Zastade te primetnu tišim glasom: – Kad bih samo znala tajne *njegova* srca, sve bi bilo lakše.

Elinor je već za njezine ispovijesti neko vrijeme bila razmišljala o mogućim prednostima i nedostacima njezine tajne u odnosu na Mariannine osjećaje. Dočekala je posljednju sestrinu jadikovku još neodlučna da li da joj odmah povjeri ili da pričeka. Shvativši da ju dugotrajno razmatranje nije nikamo dovelo, ona se odjednom odluči i smjesta prijeđe na stvar.

Nadala se da će joj uspjeti vješto iznijeti cijeli slučaj. Pažljivo je pripremila znatiželjnu slušateljicu na novost. Iskreno i jednostavnim riječima ispripovijedala je glavne misli i činjenice na kojima je Willoughby zasnivao svoju ispriku. Istinito je opisala njegovo kajanje, ali je donekle ublažila tvrdnje da mu je još vrlo stalo do nje. Marianne je šutjela. Drhtala je oborivši pogled, a usne su joj bile još bljeđe nego nakon teške bolesti. Pred njom je iskrsnulo tisuću pitanja, a nije se usudila postaviti nijedno. Uzbuđeno je upijala svaki slog, svako slovo. Nesvjesno je stisnula sestrinu ruku, a suze joj potekoše niz obraze.

Bojeći se da se umorila, Elinor je povede kući. Lako je pogađala što Mariannu zanima iako nije ništa pitala, pa je putem do kućnog praga govorila samo o Willoughbyju i njihovu razgovoru. Pažljivo joj je opisala sve pojedinosti tog razgovora i njegova držanja gdje se u pojedinosti smjela upustiti. Čim su ušle u kuću, Marianne zahvalno poljubi sestru i prozbori jedva razumljivo: – Reci to i mami – a zatim se polako uputi u gornje odaje. Elinor je ne htjede smetati. Znala je da joj je potrebna samoća. Skrene zato u gostinsku sobu razmišljajući unaprijed o rezultatima razgovora s Mariannom. Odlučila je opet potaknuti tu temu ako joj sestra bude kolebljiva.

Četrdeset sedmo poglavlje

GOSPOĐA Dashwood bijaše dirnuta ispoviješću svog prijašnjeg miljenika. Radovalo ju je što je sa sebe skinuo dio nametnute krivnje; žalila ga je; željela je da bude sretan. Ali nije mogla obnoviti nekadašnje osjećaje. Više nije mogao potpuno zadobiti njezino povjerenje i neokaljan se vratiti Marianni. Ta, ništa nije moglo izbrisati njegovu krivicu zbog postupka prema Elizi. Dakle, nije bilo povratka na staro. Ništa nije moglo nauditi interesima pukovnika Brandona.

Da je gospođa Dashwood, poput kćeri, osobno čula Willoughbyjevu priču – da je bila svjedokom njegove nesreće i pod utjecajem njegova pokajničkog izgleda, vjerojatno bi ga još većma žalila. No, Elinor nije ni mogla ni htjela pobuditi u drugih osjećaje kakve je sama iskusila slušajući njegovu ispovijest. Razmišljajući o tome imala je dovoljno vremena da trijezno prosudi Willoughbyjeve mane i vrline. Željela je, stoga, prenijeti samo jednostavnu istinu i objelodaniti one činjenice koje su zaista pripadale njegovoj naravi, ne upuštajući se u opisivanje njegove slatkorječivosti kako ne bi druge dovela u zabludu.

Uvečer, kad su se sve tri okupile, Marianne namjerno povede o njemu razgovor; nije joj to bilo lako; isprva je nemirno sjedila mučena rastrganim mislima, a tada, zarumenjevši se, reče isprekidanim glasom:

– Htjela bih vas obje uvjeriti da sada sve shvaćam onako kako biste to vi željele.

Gospođa Dashwood smjesta bi je bila prekinula i uzela blago tješiti, da ne bijaše Elinor koja joj dade znak da šuti jer htjede čuti sestrino nepristrano mišljenje. Marianne polagano nastavi:

– Laknulo mi je nakon onoga što mi je jutros ispričala Elinor. Čula sam što sam željela čuti. – Glas joj se prekine na tren, no sabravši se, nastavi mirnije: – Sad sam sasvim zadovoljna. Ne želim nikakvu promjenu. S njim nikad ne bih bila sretna da sam sve to saznala, a saznala bih prije ili kasnije. Ne bih ga bila poštovala, ne bih mu vjerovala. Moji bi se osjećaji zauvijek promijenili.

– Znam, znam – uzvikne majka. – Ta, tko bi mogao biti sretan s čovjekom takvih nazora i postupaka! S osobom koja je tako grubo poremetila mir našeg najdražeg prijatelja i najboljeg čovjeka na svijetu. Ne, mojoj Marianni srce ne bi dopustilo da bude sretna s takvim muškarcem! Tebe bi mučila savjest i zbog onoga zbog čega bi trebala mučiti tvojeg muža.

Marianne uzdahne i ponovi: – Ne želim nikakvu promjenu.

– Sada prosuđuješ poput trezvenog i razumnog bića – reče Elinor. – Čini mi se da kao i ja nalaziš u tome i mnogim drugim okolnostima dovoljno razloga koji ti kazuju da bi udajom upala u mnoge sasvim određene teškoće i doživjela gorka razočaranja. Ljubav ti tada ne bi mnogo pomogla; uostalom, njegova nikada nije bila pouzdana. Da si se udala, bila bi uvijek siromašna. I on sam priznaje da je rastrošan, a cijelo mu držanje odaje da uopće ne zna za samoprijegor. Njegovi prohtjevi i tvoje neiskustvo s malim, vrlo malim prihodima zacijelo bi te oneraspoložili, a činjenica da nikad nisi upoznala nestašicu ni razmišljala o njoj, u takvom ti položaju nimalo ne bi pomogla. Zahvaljujući svojoj časti i čestitosti znam da bi, uvidjevši jednom svoj položaj, pokušala sve što je u tvojoj moći da uštediš; i možda bi, žrtvujući sebe i svoju udobnost, nešto i uštedjela, ali ne mnogo... A štedeći tako malo na sebi, ne bi mogla spriječiti propadanje što bi počelo prije vaše eventualne ženidbe; kad bi ipak pokušala, ma koliko razumno to bilo, ograničiti njegove užitke, bojim se da bi time, namjesto pristanka, samo izazvala njegovu sebičnu narav i uništila vlastiti utjecaj na njegovo srce. On bi tada zacijelo zažalio što se upustio u vezu koja mu je donijela toliko poteškoća.

Marianni zadrhtaše usne i ona ponovi riječ "sebičan" kao da je htjela reći: "Zar doista misli da je sebičan?"

– Svi njegovi postupci od početka do kraja vaše veze zasnivali su se na sebičnosti – odgovori Elinor. – Isprva se sebično poigravao tvojom ljubavlju. Kasnije, kad se i sam zaljubio, sebično se ustručavao to priznati, a sebičnost ga je napokon odvela iz Bartona. Vlastiti užici ili osobni mir bili su mu uvijek najvažniji.

– To je istina. Nikad nije mario za moju sreću.

– Sada žali zbog svojih nedjela – nastavi Elinor. – A zašto žali? Zato što nije sve završilo njemu po volji. Zato što on nije sretan. Sada živi spokojno u bogatstvu. Ne muči ga nestašica, ali drži da se oženio manje privlačnom ženom od tebe. No, zar iz toga slijedi da bi s tobom bio sretan? Nedaće bi bile drukčije. Tada bi trpio novčanu oskudicu o kojoj, sada kad je nema, misli da ne predstavlja ništa. Imao bi ženu kojoj u pogledu naravi ne bi mogao predbacivati, ali bi mu uvijek nedostajalo novca – bio bi uvijek siromašan. I vjerojatno bi ubrzo došao do zaključka da su imovina i bogati prihodi mnogo važniji nego obiteljska sreća i simpatična ženica.

– Ne sumnjam u to – reče Marianne. – I ne žalim ni za čim – osim zbog vlastite lakomislenosti.

– Bilo bi bolje reći zbog majčine nerazumnosti, dijete moje – reče gospođa Dashwood. – Ja sam odgovorna za sve.

Marianne je prekine, a Elinor, zadovoljna što su obje uvidjele svoje pogreške, nastojaše izbjeći dublje preispitivanje prošlosti koje bi moglo oneraspoložiti sestru. Zato smjesta nastavi vraćajući se na prvi predmet razgovora:

– Mislim da bi se iz cijele pripovijesti moglo zaključiti sljedeće: sve Willoughbyjeve poteškoće proizašle su iz njegova nepoštena postupka prema Elizi Williams. To zlodjelo uzrokovalo je i sva ostala, kao i njegovo sadašnje nezadovoljstvo.

Marianne objeručke prihvati tu opasku, a majka se njome osjeti ponukanom

nabrojiti sve vrline pukovnika Brandona koji je kao iskren prijatelj mnogo propatio zbog njezine kćeri. Marianne se, međutim, držaše kao da nije čula te riječi.

Sljedećih dana Elinor prema očekivanju opazi da joj se sestra ne oporavlja brzo kao prije. No, budući da je pokazivala čvrstu volju i trudila se izgledati vedro i smireno, ona se pouzda u najsigurnijeg iscjelitelja – vrijeme.

Vratila se i Margaret te se cijela obitelj ponovno okupila u miru svog nevelikog doma. Ako i nisu tako marno obavljali svoje uobičajene poslove kao prilikom prvog dolaska u Barton, ipak je u svih bila prisutna želja da se što prije predano posvete svojim zanimanjima. Elinor je nestrpljivo očekivala vijest o Edwardu. Nije čula o njemu od odlaska iz Londona, nije znala što namjerava, nije joj čak bilo poznato gdje trenutno boravi. Dopisivala se s bratom koji se raspitivao za Mariannino zdravlje. U Johnovu prvom pismu bila je i ova rečenica: “Ništa ne znamo o našem nesretnom Edwardu, a ne smijemo se raspitivati o tako nezgodnoj osobi, pa zaključujemo da je još u Oxfordu.” To je bilo sve što je saznala iz pisma, jer u listovima što su poslije stigli nije se čak ni spominjalo njegovo ime. Ipak, nije očajavala što mu se izgubio trag.

Jednog jutra poslali su slugu nekim poslom u Exter. Kad je, vrativši se, izvijestio gospodaricu o rezultatu puta, dodao je na kraju:

– Poznato vam je, pretpostavljam, da se gospodin Ferrars oženio.

Marianne se naglo trgnu, pogleda Elinor, vidje kako blijedi i histerično se sruši na stolac. Odgovorivši slugi, gospođa Dash wood intuitivno također pogleda stariju kćer i vidjevši izraz njezina lica s užasom shvati koliko djevojka pati. Istodobno primijeti i Mariannin očaj pa zastade u nedoumici ne znajući kojem bi djetetu prije priskočila u pomoć.

Sluga koji je opazio samo da je Marianni pozlilo bijaše priseban i pozove sluškinju. Ona i gospođa Dashwood prenesoše je u drugu odaju. Marianne se već bila pribrala i majka je prepusti Margaret i sluškinji pa se vrati vrlo uznemirenoj Elinor. Njoj se očigledno bio vratio dar govora i zaključivanja, jer je upravo ispitivala Thomasa kako je to saznao. Gospođa Dashwood smjesta preuze tu tešku dužnost pa se Elinor ne moraše naprezati da bi saznala novosti.

– Tko ti je rekao da je gospodin Ferrars oženjen, je li, Thomas?

– Vidjeh gospodina Ferrarsa jutros u Exteru. I njegovu gospođu, također. Nekadašnju gospođicu Steele. Zaustavili su kočiju kod konačišta “Novi London”, a ja sam se tamo zatekao noseći Sallynu poruku za brata joj, koji radi na prijevozu pošte. Slučajno sam prolazeći pored kočije podigao pogled i smjesta prepoznao mlađu gospođicu Steele. Skinuh kapu, pozdravih je, a ona me prepozna i upita za vas i mlade dame, osobito za Mariannu. Zamolila me da vam prenesem najsrdačnije pozdrave i da vam poruči kako je gospodinu Ferrarsu i njoj vrlo žao što nemaju vremena posjetiti vas, ali da jako žure naprijed. Na povratku će svakako doći k vama.

– No, je li ti rekla da se udala, Thomas?

– Jest, gospođo. Nasmiješila se i rekla kako je promijenila prezime otkad je stigla

u ove krajeve. Bila je uvijek vrlo simpatična i razgovorljiva gospođica; i jako pristojna. Zato sam joj zaželio mnogo sreće.

– Je li gospodin Ferrars bio s njom u kočiji?

– Da, gospođo, primijetio sam ga otraga, ali on mi se nije obraćao. Taj gospodin nikad nije volio pričati.

Elinor je u dubini srca znala zašto se Edward nije javio slugi; vjerojatno je i gospođa Dashwood protumačila to na isti način.

– U kočiji nije bilo nikog osim njih?

– Ne, gospođo, samo njih dvoje.

– Znaš li odakle su došli?

– Netom su bili doputovali iz grada, kako mi reče gospođica Lucy – odnosno gospođa Ferrars.

– I putuju dalje na zapad?

– Da, ali neće se dugo zadržati. Ubrzo se vraćaju, a tada će svakako svratiti ovamo.

Gospođa Dashwood pogleda kćer, ali Elinor je sve shvatila i prije njihova posjeta. Prepoznala je u poruci Lucynu pravu narav i bijaše uvjerena da se neće ni približiti njihovu domu. Tiho je rekla majci da vjerojatno putuju gospodinu Prattu nedaleko od Plymoutha.

Činilo se da je Thomas sve rekao, no Elinor htjede saznati još nešto:

– Jesi li ih vidio kako odlaze?

– Ne, gospođice – baš su uprezali konje, ali nisam se više smio zadržavati. Bojao sam se da ne okasnim.

– Je li gospođa Ferrars dobro izgledala?

– Jest, gospođice, rekla je da joj je vrlo dobro, a kako se meni čini, ona je uvijek bila zgodna mlada gospođica – izgledala je jako zadovoljno.

Gospođa Dashwood nije više imala pitanja. Pustiše Thomasa i odložiše piće. Marianne je već bila poručila da neće jesti. Gospođu Dashwood i Elinor prošla je volja za jelom, a Margaret je mogla biti sretna što uz tako često uznemiravane sestre koje su u posljednje vrijeme lako gubile tek i dobro raspoloženje, nije češće ostajala bez ručka.

Kad su na stol iznijeli desert i vino, gospođa Dashwood ostade nasamo s Elinor. Obje su dugo i zamišljeno šutjele. Majka se nije usudila progovoriti i tješiti kćer. Uvidjela je da je pogriješila što se oslanjala na Elinorin hinjeni mir; da, ona je samo prikrivala patnje kako bi nju, koja je ionako trpjela zbog Marianne, poštedjela još veće nesreće. Ustanovila je da ju je Elinorin samoprijegor naveo na pogrešan zaključak da je ta veza, koju je nekoć vrlo dobro shvaćala, mnogo beznačajnija no što bi to ona htjela ili kakvom se sada pokazala. U takvom uvjerenju, bojaše se, postupila je nepravedno, nepažljivo, gotovo ružno prema svojoj Elinor. Mariannine tegobe bile su priznatije i vidljivije i to ju je navelo da zaboravi kako i Elinor možda jednako pati, premda bijaše izvjesno da svoju bol podnosi tiše i hrabrije.

Četrdeset osmo poglavlje

ELINOR je sada spoznala razliku između očekivanja neugodnog događaja i izvjesnosti da se on zbio. Bijaše to golema razlika premda joj je razum govorio da će do toga zasigurno doći. Protiv svoje volje bila se nadala da će nešto iskrsnuti i spriječiti Edwarda da oženi Lucy; neka njegova odluka, ili nagovor prijatelja, ili neka povoljnija prilika za damu, pridonijet će zajedničkoj sreći. No, sad je Edward oženjen i ona se proklinjaše zbog lažnih snova koji su joj toliko otežali bol spoznaje.

Isprva se donekle iznenadila što se tako brzo oženio, čak prije nego je (kako je pretpostavljala) stupio u redove crkve. No ubrzo je zaključila kako samoživa i sebična Lucy u žurbi da ga zgrabi nije htjela dopustiti nikakvu odgodu. Oženili su se u gradu i sad su žurili k ujaku. Što li je Edward osjećao, našavši se četiri milje od Bartona, ugledavši majčina slugu i čuvši Lucynu poruku?!

Uskoro će se smjestiti u Delafordu, pretpostavljala je. Delaford – mnogi su i nju htjeli tamo vidjeti. Željela je upoznati to mjesto, a ipak ju je nešto odbijalo od njega. Ugledala ih je u mislima u župnom dvoru. Lucy će se zacijelo brinuti o svemu, istodobno sjedinjujući želju za raskoši i potpunu štednju, stideći se svoje štedljivosti, promicat će u svakoj prilici svoj interes, ulagivati se pukovniku Brandonu, gospođi Jennings i svakom imućnijem poznaniku. Nije znala što da misli o Edwardu, ni što bi htjela misliti. Hoće li biti sretan ili nesretan?

Elinor se nadaše da će joj netko od njihovih poznanika u Londonu pisati o tom događaju i priopćiti sve pojedinosti. No, dani su prolazili, a nikakvo pismo ni objašnjenje nije stizalo. Iako nije bila uvjerena da bi ma koga trebalo okriviti, predbacivala je prijateljima. Svi su bili lakomisleni i nemarni.

– Kad namjeravaš pisati pukovniku Brandonu, majko? – upitala je jednog dana nestrpljivo, želeći da se nešto dogodi.

– Pisala sam mu prošlog tjedna, mila. Nadam se da ću ga prije vidjeti nego dobiti od njega odgovor. Nastojala sam ga nagovoriti da nas posjeti, pa me ne bi iznenadilo ako se ovih dana pojavi kod nas.

I to je već bilo nešto; nešto čemu se moglo nadati. Pukovnik Brandon će zacijelo znati mnoge pojedinosti.

Samo što to izreče, pogled joj privuče sjenka jahača što se nazirala kroz okno. Konjanik se zaustavi pred njihovim vratima. Bijaše to neki gospodin, zacijelo osobno pukovnik Brandon. Sada će sve čuti; ona drhtaše u iščekivanju. Ali – to ne bijaše

pukovnik Brandon – ni njegovo obličje, ni stas. Zar je moguće da je vani ugledala Edwarda?! Pogleda ponovno. Upravo je sjahao; ne, nije pogriješila. Bijaše to Edward. Ona se povuče i sjede. "Namjerno dolazi od gospodina Pratta k nama. Bit ću mirna. Mirna i dostojanstvena."

U hipu uvidje da su i ostali shvatili zabunu. Primijeti kako majka i Marianne rumene, vidje kako je gledaju i međusobno se došaptavaju. Dala bi sve da uzmogne progovoriti – i objasniti im kako ne želi da prema njemu budu hladne i prezrive. No, bila je bez riječi, prisiljena njima na volju prepustiti sve.

Vladao je tajac. Svi su u tišini čekali posjetitelja. Njegovi su koraci odjekivali šljunčanom stazom. Već je bio u hodniku, a čas kasnije pred njima.

Nije im izgledao radosno; čak ni Elinor. Lice mu bijaše blijedo od uzbuđenja i činilo se kao da strepi kako će ga dočekati. Ubrzo, uostalom, uvidje da prvi susret nije bio srdačan. Ipak, gospođa Dashwood se trgnu i, vjerujući da postupa po kćerinim željama, za koju bi u tom času učinila sve što je u njezinoj moći, usiljenim smiješkom pozdravi došljaka, pruži mu ruku i zaželi dobrodošlicu.

On porumeni i promrmlja nešto nerazumljivo. Elinor micaše usnama bezglasno ponavljajući majčin pozdrav, a kad je prošao taj časak, požali što mu i ona nije pružila ruku. No, tad je već bilo kasno, te ona ponovno sjede i stade čavrljati o vremenu, hineći nehaj i vedro raspoloženje.

Ne bi li prikrila uznemirenost. Marianne se povuče što dalje, izvan pogleda, a Margaret, shvaćajući dijelom o čemu se radi, ali ne sasvim, smatraše svojom dužnošću da se drži dostojanstveno te sjede u udaljeni kut i ne prozbori ni riječi.

Kad se Elinor prestala veseliti suhu vremenu, nastupi vrlo neugodna stanka. Prekide je gospođa Dashwood osjetivši potrebu da se raspita za zdravlje gospođe Ferrars. On joj užurbano odgovori da je dotična dama izvrsno.

Opet stanka.

Elinor prikupi hrabrost i upita, bojeći se vlastitoga glasa:

– Je li gospođa Ferrars u Longstapleu?

– U Longstapleu? – ponovi on iznenađeno. – Ne, majka mi je u gradu.

– Mislila sam na gospođu *Edwarda* Ferrarsa – reče Elinor odlažući piće na stol.

Nije se usudila podići pogled; ali gledale su ga i majka i Marianne. On porumeni, preplašeno i sumnjičavo odmahnu glavom, i upita nakon duljeg nećkanja:

– Vjerojatno mislite... mog brata... mislite na gospođu... gospođu *Roberta* Ferrarsa.

– Gospođa Roberta Ferrarsa! – zapanjeno ponove Marianne i njezina majka. Premda nije mogla govoriti, i Elinor ga začuđeno pogleda. On ustade i priđe prozoru očito ne znajući što mu je činiti. Dohvati škare što su tamo ležale i ošteti ih režući na komadiće njihove korice. Istodobno prozbori isprekidanim, užurbanim glasom:

– Možda niste znale – vjerojatno niste ni čule da mi se brat nedavno oženio – najmlađom... gospođicom Lucy Steele.

Ukućani bijahu osupnuti njegovim riječima. Elinor, koja se nadvila nad svoj ručni rad, bijaše tako uzbuđena te gotovo nije znala gdje se nalazi.

– Da – reče Edward – vjenčali su se prošlog tjedna i sad su u Dawlishu.

Elinor to nije mogla izdržati. Gotovo trčeći odjuri iz odaje, a kad se vrata za njom zatvoriše, brizne u radosni plač. Činilo joj se u prvi mah da suze nikada neće prestati. Edward koji je do tada gledao svakoga samo ne nju, opazio je kako žurno odlazi, a možda je i čuo ili osjetio njezinu uzbuđenost, jer smjesta utone u nekakvo sanjarsko raspoloženje koje nisu mogla prekinuti ni pitanja, ni primjedbe, pa čak ni ljubazne riječi gospođe Dashwood. Naposljetku bez riječi izađe iz sobe i uputi se put sela, ostavljajući prisutne potpuno zbunjenima i zapanjenima naglom promjenom u njegovu držanju. Preosta im tek da to pokušaju objasniti nagađanjima.

Četrdeset deveto poglavlje

MA KAKO neobično izgledahu cijeloj obitelji okolnosti njegova oslobođenja, bijaše izvjesno da je Edward slobodan čovjek; a svi su lako i brzo predvidjeli kako će on iskoristiti tu slobodu. Jer, nakon iskustva u čarima *jednih* nepromišljenih zaruka u koje se upustio bez majčina pristanka suprotstavljajući joj se pune četiri godine, svi su očekivali da uslijede nove, jednako neprikladne zaruke.

Razlog njegova posjeta Bartonu bijaše, zapravo, vrlo jednostavan. Došao je zaprositi Elinor. Uzme li se u obzir da u tome nije bio sasvim bez iskustva, moglo bi nekoga i začuditi što se tada osjećao tako nelagodno, te mu je bilo potrebno ohrabrenje i svjež zrak.

Nije nužno posebice opisivati kako se brzo odlučio, kad se ukazala povoljna prilika za prošnju, kako se tom prilikom izrazio i kako su ga primili. Valja reći tek ovo; kad su u četiri sata, tri sata nakon njegova dolaska, svi sjeli za stol, djevojka je već bila isprošena, njezina je majka dala svoj pristanak, a Edwarda je obuzeo ne samo ljubavni ushit već i istinska, razumljiva ljudska sreća. Bilo je u tome nešto više od uobičajenog veselja. Nije mu podizalo moral i godilo srcu samo to što je zadobio Elinorinu ljubav. Radovalo ga je osobito da mu nitko nije predbacivao zbog veze koja ga je tako dugo mučila i da se napokon oslobodio žene koju odavna nije volio; ubrzo nakon toga oslobođenja, eto, uplovio je u sigurnu luku s drugom ženom, o čemu je očajnički razmišljao od onog časa kad je prvi put zaželio takav ishod. Sad je sretan, a još jučer... ne, nije dvojio, nije bio uznemiren, napet... bio je upravo očajan. Govorio je otvoreno o toj promjeni, iskreno, tečno i zahvalno, što njegovi prijatelji nikad ranije u njega nisu opažali.

Otvorio je Elinor srce, povjerio joj sve svoje slabosti. Priznao je sve pogreške, a dječačku ljubav prema Lucy objasnio je filozofskom dostojanstvenošću jednog dvadesetčetverogodišnjaka.

– Bila je to budalasta, dokona sklonost – rekao je – posljedica nepoznavanja svijeta i nedostatka pametnijeg posla. Da mi je majka našla neki posao, kad je u mojoj osamnaestoj prestalo Prattovo skrbništvo nada mnom, mislim – ne, uvjeren sam da se to nikada ne bi dogodilo. Premda sam otišao iz Longstaplea osjećajući, kako sam tada mislio, nesavladivu sklonost prema njegovoj nećakinji, ta bi moja umišljena zaljubljenost brzo pala u zaborav da sam imao bilo kakvo zanimanje, bilo kakav posao koji bi me zaokupio nekoliko mjeseci i odvojio od nje. Osobito, da sam se više kretao među ljudima, a to je tada trebalo učiniti. Ali, namjesto rada i zanimanja što bi mi ga majka odredila ili dopustila da ga sam izaberem, vratio sam se kući sasvim

besposlen. Sljedećih dvanaest mjeseci nisam se bavio ni sa čim, čak ni učenjem, jer su me na Oxford upisali tek u devetnaestoj. Nisam, dakle, imao nikakva posla osim da umišljam kako sam zaljubljen. Kako mi zahvaljujući majci kod kuće nije bilo baš sasvim ugodno i nisam imao prijatelja niti nalazio druga u svom bratu, a nova sam prijateljstva teško sklapao, bilo je sasvim prirodno što sam često odlazio u Longstaple gdje sam se, znajući da će me u njemu lijepo primiti, osjećao kao kod kuće. I tako sam od osamnaeste do devetnaeste najviše vremena proveo upravo tamo. Lucy mi se učinila najljupkijom i najprivrženijom djevojkom na svijetu. Bila je lijepa – tada sam tako mislio, a viđao sam tako malo drugih žena da nisam mogao uspoređivati i uvidjeti njezine nedostatke. Sve u svemu, nadam se, dakle, da naše zaruke u to doba nisu izgledale ni neprirodne ni neoprostivo besmislene, iako su bile glupe, što je kasnije i meni postalo bijedno.

Toliko se toga promijenilo za nekoliko sati, a sreća se tako nenadano nasmiješila obitelji Dashwood da ih je vjerojatno očekivala besana noć. Gospođa Dashwood bila je presretna i zbog toga se osjećala nelagodno. Nije znala kako izraziti silnu ljubav što ju je ćutjela za Edwarda, kako pohvaliti Elinor, kako priznati zahvalnost zbog njegova oslobođenja a da mu ne povrijedi ponos, kako im omogućiti nesputan i miran razgovor a ujedno uživati u njihovu društvu kao što je željela.

Marianne je svoju sreću izražavala samo suzama. Nametale su joj se usporedbe – tužna sjećanja; premda je iskreno voljela sestru, *njezina* radost bijaše nekako malaksala i tiha.

Ali Elinor... Kako opisati *njezina* čuvstva? Od časa kad je saznala da se Lucy udala za drugoga i da je Edward slobodan pa do trenutka kad je on potvrdio njezine probuđene nade, bila je vrlo nemirna. No, kad je prošao i taj drugi tren, kad su nestale sve sumnje i bojazni – vidjevši Edwarda časno oslobođenog prijašnjih zaruka, vidjevši kako se brzo oporavlja u novoj situaciji i kako joj izjavljuje nježnu i trajnu ljubav kakvoj se samo mogla nadati – Elinor bijaše pritisnuta, preplavljena vlastitom srećom. Kao što priliči ljudskom biću, i ona se spremno prepustila suzama radosnicama te je proteklo nekoliko sati dok joj se duša smirila i upokojilo napaćeno srce.

Edward je ostao prikovan za njihov dom cijeli idući tjedan. Jer, ma kakve obveze imao, bilo je nemoguće posvetiti ugodnom boravku uz Elinor manje od tjedna, a toliko nije ni dostajalo za sve ono što su htjeli jedno drugom ispripovijedati o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Doduše, u samo nekoliko sati razgovora može se načeti više tema nego što je uobičajeno za ma koja dva razumna bića, ali s ljubavnicima je drukčije. Među njima nijedan predmet razgovora nije zaključen dok ga najmanje dvadeset puta nisu ponovili.

Lucyna udaja koja ih sve prirodno nije prestala čuditi bila je, naravno, jedan o prvih predmeta razgovora dvoje zaljubljenih. Elinor je dobro poznavala obje strane pa je pogotovu cijeli događaj držala vrlo neobičnim i neobjašnjivim. Nije mogla objasniti što ih je privuklo jedno drugome, što je to Robert pronašao u djevojci o

kojoj je pred Elinor govorio bez ikakvih simpatija. Kako li se mogao oženiti njome kad je već bila zaručena za njegova brata kojeg je zbog nje odbacila cijela obitelj? Njezinu je srcu godio takav ishod, u mašti joj je čak bio smiješan, ali za razum je bio potpuna zagonetka.

Edward ga je pokušao protumačiti pretpostavkom da su se najprije slučajno sreli i da je tom prilikom došlo do izražaja njihovo izvrsno nadopunjavanje u taštini i laskanju. To ih je postupno odvelo dalje. Elinor se sjetila da joj je Robert bio rekao u Ulici Harley kako bi sve sretno završilo da se on pravodobno umiješao u bratovu nesretnu vezu. Ponovila je to Edwardu.

– To mu baš i priliči – smjesta odvrati on. – Možda joj je isprva baš s takvim namjerama pristupio. A Lucy ga je možda htjela pridobiti na moju stranu. Kasnije su vjerojatno iskrsnuli i drugi planovi.

On, međutim, kao ni ona, nije znao koliko je dugo trajala ta njihova veza. U Oxfordu, kamo je takoreći bio protjeran iz Londona, čuo je o njoj samo iz njezinih pisama koja su do kraja stizala redovito i bila jednako nježna kao uvijek. On, dakle, uopće nije bio sumnjao u ono što se kasnije dogodilo. Kad je napokon upravo iz Lucyna pisma sve izašlo na vidjelo, nije znao što da misli; da li da se snebiva, užasava ili raduje zbog takvog oslobođenja. On pruži Elinor to pismo.

Dragi gospodine!

Budući da sam uvjerena da me već odavna ne ljubite, osjećam se slobodnom pokloniti svoju ljubav drugome i ne sumnjam da ću s njim biti sretna kao što sam nekoć vjerovala da bih mogla biti s Vama. No bijaše mi mrsko prihvatiti nečiju ruku dok mu srce pripada drugoj. Iskreno Vam želim mnogo sreće u izboru, a neće biti moja krivica ako ne budemo uvijek tako dobri prijatelji kako bi sada zahtijevalo naše blisko srodstvo. Poručujem Vam bez ustezanja da se ne ljutim na Vas i uvjerena sam da ni Vi nama nećete nauditi. Vaš je brat potpuno zadobio moju ljubav, a kako nismo mogli jedno bez drugoga, nedavno smo bili pred oltarom i sada putujemo na nekoliko tjedana u Dawlish. Vaš bi brat vrlo rado upoznao to mjesto, ali želi da Vam prije toga napišem ovih nekoliko redaka. Ostajem zauvijek

Vaša iskrena i dobronamjerna prijateljica i sestra

Lucy Ferrars.

Spalila sam sva Vaša pisma, a sliku ću Vam prvom prilikom vratiti. Molim Vas, uništite moje črčkarije – ali uvojak kose možete zadržati.

Elinor pročita pismo i vrati ga bez riječi.

– Ne tražim tvoje mišljenje o tom sastavku – reče Edward. – Nekad ti ne bih nizašto na svijetu pokazao to pismo. – Kako li sam crvenio nad ovim stranicama!? Otkad se dopisujemo, mislim da je to prvo pismo čiji mi je sadržaj otvorio oči i natjerao me da uvidim sve mane njezina stila.

– Bilo kako bilo – reče Elinor nakon stanke – sad su vjenčani. A tvoju je majku sustigla zaslužena kazna. Tebe je odbacila i na taj način osamostalila Roberta

omogućujući mu samostalan izbor; zapravo, podmitila je s tisuću funti godišnje jednog sina da učini baš ono zbog čega je razbaštinila drugoga. Mislim da je neće ništa manje zaboljeti što je Robert oženio Lucy nego da si je oženio ti.

– To će je još više zaboljeti, jer je Robert uvijek bio njezin miljenik. To će je teže pogoditi, ali će mu iz istih razloga još brže oprostiti.

Edward nije znao kako trenutno stoje stvari među njima, jer još nije pokušao stupiti u dodir sa svojom obitelji. Otišao je iz Oxforda dvadeset i četiri sata nakon primitka Lucyna pisma. Imajući pred sobom samo jedan cilj, najkraću cestu za Barton, nije imao vremena razmisliti o svojim budućim postupcima prema njima, a na takvom putovanju nije ni želio o tome razmišljati. Htio je najprije saznati što će biti s njim i gospođicom Dashwood; a sudeći po žurbi u traganju za tim sudbinskim odgovorom moglo bi se zaključiti da nije očekivao odbijanje, premda je svojedobno bio ljubomoran na pukovnika Brandona, i premda je skromno govorio o sebi i svojim vrlinama, a uljudno o sumnjama i nedoumicama. Morao je, međutim, priznati da se bojao kako će ga primiti, a to je i rekao na vrlo zgodan način. Što bi o tome rekao dvanaest mjeseci kasnije – prepustit ćemo mašti muževa i žena.

Elinor je bilo sasvim jasno da je Lucy namjerno bila nejasna razgovarajući s Thomasom jer je htjela napakostiti Edwardu. I njemu je tada napokon svanulo da je ta žena sposobna počiniti svakojaka zla. Premda su mu se već ranije bile otvorile oči, čak prije poznanstva s Elinor, te je uvidio da u nekim stavovima nije baš pametna i širokih nazora, bio je slijep u pogledu njezina odgoja. Do primitka njezina posljednjeg pisma, držao ju je nadarenom a dobroćudnom djevojkom koja mu je potpuno privržena. To ga je uvjerenje, napokon, i spriječilo da razvrgne zaruke koje su mu, mnogo prije no što su izazvale majčinu srdžbu, neprestano zadavale brige i bol.

– Smatrao sam svojom dužnošću – reče on – neovisno o svojim osjećajima, da joj nakon majčine osude omogućim izbor: nastaviti sa mnom ili ne. Ostao sam sâm, nijedan prijatelj nije mi bio od pomoći. Kako sam mogao pretpostaviti, u takvom položaju koji, činilo mi se, nije izazivao ničiju pohlepu ni taštinu, da se odlučila za mene iz hira, iz potpune nezainteresiranosti? A tako je iskreno, tako nježno zahtijevala da sa mnom dijeli zlu sudbinu! Čak ni sada ne znam što ju je na to nagnalo, kakve je koristi zamišljala u udaji za čovjeka kojega nije nimalo cijenila, a koji je u džepu imao samo dvije tisuće funti. Nije tada mogla predvidjeti da će mi pukovnik Brandon ponuditi smještaj.

– Nije; ali mogla je očekivati da će iskrsnuti nešto povoljno za te; da će tvoja obitelj s vremenom popustiti. U svakom slučaju, nije ništa izgubila produljujući zaruke. Ispostavilo se da ju to nije omelo u namjerama ni sputavalo u djelovanju. Ta je veza svakako bila časna i vjerojatno joj je u očima prijatelja povećala ugled. A da se nije pojavilo ništa povoljnije, bilo bi joj još uvijek bolje udati se za tebe nego ostati usidjelica.

Edward, naravno, smjesta pristade na to objašnjenje uvjeren da je Lucyn

postupak bio posve prirodan, a njezini motivi očigledni.

Elinor ga stade grditi što je tako nerazumno dugo ostao s njima u Norlandu, čime ni najmanje nije dokazao svoju vjernost. Bijaše vrlo stroga, a zapravo joj je godila ta njegova nerazboritost.

– Ponio si se sasvim pogrešno – reče – jer – da i ne spominjemo moje nazore, naši su odnosi zbog toga zastranili. Zamišljali smo i očekivali nešto što se u tvojem tadašnjem položaju nikako nije moglo ostvariti.

On se ispričavaše da je bio naivan i da se pogrešno uzdao u postojanost svojih zaruka.

– Prostodušno sam mislio kako ne može biti opasno što sam s tobom, a zadao sam vjeru drugoj. Držao sam da će mi, budem li imao na umu da sam zaručen, srce ostati čisto i sveto poput moje časti. Osjećao sam da ti se divim, no govorio sam samom sebi da je to samo prijateljstvo; i dok nisam stao uspoređivati tebe i Lucy, nisam ni bio svjestan koliko sam zabrazdio. Nakon toga sam, vjerojatno, uistinu pogriješio što sam ostao u Sussexu, a zadržavao sam se ovakvim jalovim razmišljanjem: samo meni prijeti opasnost; nikomu ne mogu nauditi osim sebi.

Elinor se nasmiješi i odmahne glavom.

Edward zadovoljno dočeka vijest da će ih možda uskoro posjetiti pukovnik Brandon. Htio ga je bolje upoznati, a to je ujedno bila dobra prilika da mu kaže kako više ne gleda nevoljko na ponuđeno mjesto u Delafordu. – Kako sam mu se onomad tako neuljudno zahvalio na ponudi – reče – on vjerojatno misli da mu to nikad neću oprostiti.

Sad se i sam začudio što još nikad nije bio tamo. Tako ga je malo zanimala ta mogućnost, da je o kući, vrtu, poljima, veličini župe, obradivosti tla i ubiranju desetine saznao tek od Elinor koja je toliko čula od pukovnika Brandona. Tako ju je pažljivo saslušao da bijaše izvjesno kako o svemu tome nije imao pojma.

Naposljetku ostade samo jedno pitanje. Morali su zajedno premostiti još samo jednu poteškoću. Spojila ih je uzajamna ljubav, istinski su ih prijatelji prihvatili i od sveg srca im odobravali, činilo se da odgovaraju jedno drugome i da će biti sretni; dakle, preostalo je samo: od čega će živjeti. Edward je imao dvije tisuće funti, Elinor tisuću i osim delafordske župe, jedino su to mogli smatrati vlastitom svojinom. Bilo je nemoguće očekivati nešto od gospođe Dashwood, a nisu bili baš toliko zaljubljeni da bi mislili kako će im tristo pedeset funti godišnje pružiti sva životna zadovoljstva.

Edwarda nije sasvim napustila nada da će se majka promijeniti prema njemu; na tome je zasnivao mogućnost većih prihoda. No, Elinor nije bila tog mišljenja; jer, kako Edward u tom slučaju neće oženiti gospođicu Morton, a kako je gospođa Ferrars držala Elinor tek nešto manjim zlom od Lucy Steele, prijetilo je da Robertov i Edwardov brak ostanu bez blagoslova, a cijela imovina pripadne Fanny.

Otprilike četiri dana nakon Edwarda stiže i pukovnik Brandon. Gospođa Dashwood bijaše sad potpuno zadovoljena i presretna što prvi put otkad se doselila u Barton ima više gostiju no što ih se u kuću može udobno smjestiti. Edward je zadržao prednost prvog pridošlice pa je pukovnik svake večeri odlazio u svoju staru kuću u Parku. Jutrom bi ponovno dolazio, upravo na vrijeme da prekine prvi susret dvoje

zaljubljenih.

Poslije trotjednog boravka u Delafordu gdje, barem u večernjim satima, nije radio ništa osim što je razmišljao o nerazmjeru između čovjeka u trideset i šestoj i sedamnaestogodišnjakinje, pukovnik je doputovao u Barton prilično potišten. Bila mu je potrebna Marianne, njezina topla dobrodošlica i blage, ohrabrujuće riječi njezine majke.

Sred takvih prijatelja, okružena takvom pažnjom, zaista je živnuo. Nije još bio čuo za Lucynu udaju; nije još znao što se bilo dogodilo, pa je prvih nekoliko sati samo slušao i čudio se. Gospođa Dashwood sve mu je objasnila, a on se stao nanovo veseliti zbog usluge što ju je ponudio gospodinu Ferrarsu jer je sad mogao pomoći i Elinor.

Nema potrebe naglašavati da su dva gospodina stekla uzajamno dobro mišljenje i da su se veoma zbližili, jer drukčije nije moglo ni biti. Podudarali su se u nazorima, razboritosti, sklonostima i načinu mišljenja, što bi i bez nekih drugih sličnosti bilo dovoljno za čvrsto prijateljstvo; no, kako su bili zaljubljeni u sestre, koje se k tome i dobro slažu, bijaše neizbježno da se smjesta sprijatelje, dok bi inače za to trebalo i vremena i temeljitijih procjena.

Elinor je sad radosno čitala pisma što su stizala iz grada, a prije samo nekoliko dana ona bi ju mnogo više uzbuđivala. Gospođa Jennings napisala joj je divnu pripovijest iskaljujući svoj iskreni prijezir prema nevjernoj djevojci i tugujući zbog jadnog gospodina Edwarda koji je, bila je uvjerena, ludovao za tom bezvrijednom namigušom i sada zacijelo slomljena srca tavori u Oxfordu. “Mislim da je to izvedeno na najpodmukliji način”, pisala je, “jer nema ni dva dana kako me je Lucy posjetila i provela sa mnom nekoliko sati. Nitko nije ni sanjao što će se dogoditi, čak ni jadna Nancy koja mi je sutradan došla sva uplakana, u silnom strahu od gospođe Ferrars i ne znajući kako da otputuje u Plymouth; jer izgleda da je Lucy prije svadbe posudila od nje sav novac kako bi se, pretpostavljamo, mogla njime dičiti, tako da jadna Nancy nije imala ni prebite pare. Dala sam joj drage volje pet gvineja i povela je sa sobom u Exter. Ona namjerava ostati nekoliko tjedana kod gospođe Burgess u nadi da će tamo ponovno sresti doktora. Mislim da je Lucyno najveće nedjelo što je izigrala sestru ne uzevši ju sa sobom. A Edward! Jadni mladić – ne mogu ga izbrisati iz pameti. No, svakako morate pozvati u Barton i njega da ga gospođica Marianne pokuša utješiti.”

Muke gospodina Dashwooda bijahu ozbiljnije prirode. Gospođa Ferrars bila je najnesretnija žena na svijetu, jadna Fanny silno je patila, a on je sve to promatrao čudeći se i hvaleći nebesa što obje nisu podlegle takvim udarcima sudbine. Robertova uvreda bijaše neoprostiva, ali Lucyna je bila kudikamo gora. Oboje se više nikada ne smiju spomenuti pred gospođom Ferrars. Bude li ikad oprostila svom sinu, njegovu ženu nikad neće priznati kćerkom niti joj dopustiti da se pojavi pred njom. Bijaše razložno odlučeno da njihov zločin čini mnogo većim tajanstvenost u kojoj su to izveli, jer bi se bile poduzele odgovarajuće mjere za sprečavanje ženidbe da su članovi obitelji mogli predvidjeti što se sprema. John je stoga pozivao Elinor da mu se pridruži u žalopojci što je ta nesretnica proširila nesreću na drugog člana obitelji,

namjesto da se udala za Edwarda, čime bi sve bilo svršeno. – Nastavio je ovim riječima:

– Gospođa Ferrars još nijednom nije spomenula Edwardovo ime, što nas i ne čudi; ali iznenađuje nas da nam on u povodu tog događaja nije napisao ni retka. Možda šuti bojeći se da nekoga ne uvrijedi. Poslat ću mu pisamce u Oxford sa savjetom da se pokori i pokaje, te da pismo takva sadržaja naslovi na Fanny, a ona će ga pokazati majci. Fanny i ja mislimo da to ne bi bilo uzalud. Ta, svi mi znamo da je gospođa Ferrars nježna srca i da nadasve želi biti u dobrim odnosima sa svojom djecom.

Taj je dio pisma bio od izvjesnog značenja za Edwardove izglede kod obitelji. Naveo ga je da se pokuša pomiriti, ali ne baš onako kako su to zamišljali šurjak i sestra.

– Da se pokorim i pokajem! – ponovio je. – Zar bi oni htjeli da molim majku za oproštaj zbog Robertove nezahvalnosti prema njoj i nečasnog postupka prema meni? Ja se ne mogu pokoriti. Ne kajem se, niti žalim zbog svega što se dogodilo. To me je, naprotiv, usrećilo, ali to njih neće zanimati. Ne znam zašto bih se morao pokoriti.

– Ipak, možeš moliti za oproštaj – reče Elinor – jer si nanio majci uvredu. Sad je, čini mi se, dobra prilika čak i da zažališ što si se zaručio usprkos majčinu protivljenju.

On reče da bi to mogao učiniti.

– Kad ti bude oprošteno, neće biti naodmet malo poniznosti prilikom objavljivanja drugih zaruka, koje su u njezinim očima gotovo jednako nerazumne kao i prve.

Nije se tome protivio, ali se i nadalje opirao zamisli da napiše pokajničko pismo. Držaše da će mu biti lakše osobno, licem u lice, moliti majku za oproštaj nego pismeno, te odluči otputovati u London i, namjesto da piše Fanny, sam udobrovolji majku. – A budu li John i Fanny nastojali pridonijeti pomirenju, bit će to za mene znak da u njih ipak ima još malo dobrote – zaključi Marianne.

Pukovnik Brandon ostao je u Bartonu tri ili četiri dana, a tada oba gospodina zajedno pođoše na put. Krenuli su u Delaford kako bi Edward osobno vidio budući dom i pomogao svom dobročinitelju i prijatelju u planiranju potrebnih popravaka. Za nekoliko će dana iz Delaforda Edward sam produljiti za London.

Pedeseto poglavlje

NAKON odgovarajućeg opiranja, baš toliko žestokog koliko je bilo potrebno da se ne osramoti zbog suvišne velikodušnosti, a toga se, čini se, oduvijek bojala, gospođa Ferrars dopusti Edwardu da joj iziđe na oči i ponovno ga proglasi sinom.

Njezina je obitelj u posljednje vrijeme proživljavala česte mijene. Godinama je imala dva sina; ali prije nekoliko tjedana Edwardov zločin i otuđenje oduzeše joj jednoga; slično otuđenje s Robertove strane oduzme joj na četrnaest dana oba; i sad opet imaše jednog, zahvaljujući Edwardovu uskrsnuću.

Iako mu bijaše dopušteno da još jednom živi, nije se mogao osjećati sigurnim sve dok ne prevali preko glave objavu novih zaruka. Bojao se da bi mu taj čin mogao naglo promijeniti položaj i upropastiti ga još jednim brzim izgnanstvom. Izvijestio je, stoga, majku vrlo bojažljivo i oprezno, a ona ga saslušala neočekivano staloženo. Isprva ga je svim raspoloživim protudokazima nastojala odgovoriti od ženidbe; rekla mu je da bi uzevši ruku gospođice Morton dobio ženu višeg staleža i bogatiju. Prisutni su joj povlađivali kad je naglasila da je gospođica Morton plemićka kći s trideset tisuća funti, dok je Elinorin otac bio obični građanin, a ona nema više od tri tisuće. No, kad je utvrdila da je sin ne želi poslušati, premda joj nije poricao istinitost argumenata, poučena prošlim iskustvom ona procijeni da je najmudrije pokoriti se. I tako, nakon nedoličnog odlaganja kojim je htjela zadovoljiti svoj ponos, gospođa Ferrars objavi svoj pristanak na ženidbu Edwarda i Elinor.

Trebalo je zatim razmotriti što će im dati kako bi povećala njihov prihod. Tom je prilikom lijepo izišlo na vidjelo kako Edwarda, iako joj je sad bio jedini sin, ne drži i najstarijim. Dok je Robert i nadalje dobivao tisuću funti godišnje, ona se nije nimalo protivila Edwardovoj namjeri da se zaredi zbog tričavih dvjesto pedeset, niti mu je obećavala nešto povrh deset tisuća koje je dobio zajedno s Fanny.

Edward i Elinor, međutim, bijahu zadovoljni; nisu očekivali ni toliko, pa je gospođa Ferrars sa svojim dvoličnim ispričavanjem bila jedina osoba koja se čudila što nije dala više.

Došavši tako do imovine koja će zadovoljavati njihove potrebe, bilo je potrebno da budući supružnici pričekaju da se uredi njihov dom što ga je pukovnik Brandon, silno želeći ugoditi Elinor, već bio počeo dotjerivati. Vrijeme je prolazilo, budući mladenci doživješe tisuću razočaranja zbog mnogih odgoda, jer radnici nikako da privedu posao kraju, i Elinor odluči prekršiti odluku da se ne uda prije no što sve

bude gotovo. Obred se održao početkom jeseni u bartonskoj crkvi.

Prvi mjesec u braku proveli su u kući svog dobročinitelja odakle su mogli nadgledati radove u župnom dvoru i na licu mjesta urediti stvari prema svom ukusu; odabirali su tapete, projektirah ukrasne nasade i crtah puteljke. Proročanstva gospođe Jennings uglavnom su se ispunila, premda u nešto skromnijem obliku; posjetila je Elinor i Edwarda u njihovu domu prije Svetog Mihaela i uvjerila se još jednom da su vrlo sretni. Imali su uistinu sve; željeli su jedino da se pukovnik Brandon oženi Mariannom, te malo bolju ispašu za svoju stoku.

Kad su se uselili u novi dom, posjetili su ih gotovo svi rođaci i prijatelji. Došla je i gospođa Ferrars da osobno prisustvuje sreći kojoj je svojim pristankom i sama pridonijela iako se zbog toga gotovo stidjela. Čak su se i Dashwoodovi upustili u trošak i doputovali iz Sussexa ukazati im čast.

– Ne kažem da sam razočaran, draga moja sestro – rekao joj je John dok su jednog jutra šetali pred pukovnikovom kućom. – To bi bilo previše, jer ti se i ovako zaista osmjehnula neopisiva sreća. No, priznajem, bilo bi mi veliko zadovoljstvo pukovnika Brandona zvati šurjakom. Pogledaj njegovo imanje, taj položaj, kuća, sve je u tako poštovanja vrijednom i izvrsnom stanju! A tek njegove šume! Takva debla nisam vidio u cijelom Dorsetshireu! I premda se Marianne možda ne čini osobom koja bi ga mogla privući – držim da bi ih ipak mogla što češće pozivati u goste. Pukovnik se kod vas osjeća kao kod kuće i tko zna što bi se iz toga moglo roditi – jer, kad je dvoje upućeno jedno na drugo i ne viđa često druge – a ti bi uvijek bila u mogućnosti osigurati joj tu prednost, i tako dalje; ukratko, ništa te ne stoji da i njoj pružiš priliku. Shvaćaš me.

No, premda ih je gospođa Ferrars posjetila, hineći prema njima ljubaznost, nijednom nisu osjetili njezinu stvarnu dobrotu i dobročinstvo. Imali su to zahvaliti Robertovim ludostima i lukavstvu njegove žene koji su ubrzo došli do izražaja. Sebična Lucyna oštroumnost, koja je isprva upropastila Roberta, bit će osnovno sredstvo u borbi za njegov povratak. Čim se Lucy ukazala prva prilika da upotrijebi svoju poniznost, poštovanje, uslužnost i beskrajne laske, gospođa Ferrars je pomilovala sina i ponovno ga uzela pod svoje okrilje.

Lucyno ponašanje pritom, kao i njezin konačni uspjeh, mogu dakle poslužiti kao ohrabrujući primjer kako iskrena i uporna briga za vlastiti interes, ma koliko je naizgled ometali sa strane, može osigurati svaki uspjeh i dovesti do sreće uz sasvim beznačajne žrtve kao što su vrijeme i ljudska savjest. Kad ju je Robert prvi put potražio i posjetio u Bartlettovu zdanju, želio je samo riješiti bratov problem. Jedino ju je namjeravao nagovoriti da odustane od zaruka. Budući da se tome ispriječila samo njihova uzajamna ljubav, očekivao je, prirodno, da će u jednom ili dva razgovora riješiti cijelu stvar. U tome se, međutim, i samo u tome, grdno prevario. Premda mu je Lucy ubrzo dala na znanje da bi je svojom rječitošću jednom mogao i uvjeriti, uvijek je za to uvjerenje bio potreban još jedan razgovor, još jedan posjet. U glavi su joj uvijek prilikom rastanka ostajale još neke sumnje, koje je mogao ukloniti samo novi razgovor, novi sastanak. Na taj je način zadobila njegovu pažnju, a ostalo je došlo prirodnim slijedom. Namjesto razgovora o Edwardu, postupno su stali

govoriti samo o Robertu, što je ionako bio njegov omiljeni predmet razgovora u kojem je ubrzo i ona sudjelovala s gotovo jednakim zanimanjem. I, ukratko, oboje su uskoro shvatili da je on potpuno nadomjestio brata. Bio je ponosan na tu pobjedu, ponosan što je izigrao Edwarda i vrlo ponosan što se oženio potajice, bez majčine privole. Poznato je što se nakon toga zbilo. Proveli su vrlo sretno nekoliko mjeseci u Dawlishu; jer ona se morala odreći i preboljeti gubitak mnogih rođaka i nekadašnjih poznanstava, dok je on provodio dane u stvaranju nacrta za nekoliko veličanstvenih ljetnikovaca. Vratili su se zatim u grad, na Lucyn poticaj jednostavno zamolili gospođu Ferrars za oprost i dobili ga. Doduše, oprost se isprva odnosio samo na Roberta, što je bilo i razumljivo. Lucy, koja prema njegovoj majci nije imala obveza, pa ih nije ni mogla prekršiti, ostala je još nekoliko tjedana u nemilosti. No, zahvaljujući ustrajnom i poniznom držanju i pokajničkim pismima u kojima je krivila sebe zbog Robertova grijeha i dvolično se zahvaljivala na zlom postupku, jednog joj se dana gospođa Ferrars ipak nabusito obratila. Lucy bijaše oduševljena tom "ljupkom" pažnjom koja se ubrzo i vrtoglavim skokovima pretvorila u najviši stupanj ljubavi i privrženosti. Ona postade potrebna gospođi Ferrars poput Roberta ili Fanny. I dok Edwardu nikad ne bijaše iskreno oprošteno što ju je nekoć namjeravao oženiti, a o Elinor se govorilo kao o uljezu, premda je bila plemenitijeg roda, nju su uvijek držali i otvoreno priznavali najdražom kćeri. Smjestili su se u gradu, primili obilatu pomoć gospođe Ferrars i prisno prijateljevali s Dashwoodovima. Zanemarimo li ljubomoru i pakost što su stalno vreli između Fanny i Lucy, u čemu su, jasno, sudjelovah i njihovi muževi, kao i česte kućne nesloge Roberta i Lucy, sklad u kojem su zajedno živjeli bijaše nenadmašan.

Mnoge je možda zbunio način na koji je Edward proigrao pravo najstarijeg sina, a još više kako ga je Robert stekao. Bio je to, međutim, sporazum opravdan svojim ishodom, premda ne i razlogom. Jer u Robertovu načinu života i mišljenja nikad nije bilo ni trunke kajanja zbog svoga bogatstva, bilo da bi osjetio kako bratu ostavlja premalo, ili pomislio da previše uzima za sebe. Ocijenimo li, pak, Edwarda po spremnom odstupanju od svih prava, gorljivoj ljubavi prema svojoj ženi i domu te uvijek vedru raspoloženju, možemo zaključiti da je bio sasvim zadovoljan svojim dijelom i da nije težio promijeniti takvo stanje.

Elinor se udajom takoreći nije ni odvojila od svoje obitelji. Majka i sestre boravile su u Bartonu tek povremeno kako im kuća ne bi postala sasvim beskorisna. Preostali, veći dio godine obitavali su u Delafordu. Gospođu Dashwood dovodilo je u tako česte posjete kćeri zadovoljstvo, ali i taktika, jer i ona je, kao i John, premda mnogo otvorenije, iskreno željela Mariannu približiti pukovniku Brandonu. Bilo joj je to sada najmilije zanimanje. Premda je obožavala kćer, čeznula je da tu ljubav prepusti svom cijenjenom prijatelju. Edward i Elinor također su željeli vidjeti Mariannu u ulozi domaćice velike kuće u susjedstvu. Svi oni osjećali su pukovnikove patnje i bili svjesni svojih obveza prema njemu. Prevladavalo je mišljenje da bi Marianne za sve to bila dostojna nagrada.

Što je mogla učiniti protiv takvog zajedničkog osjećanja – protiv spoznaje o njegovoj dobroti, protiv uvjerenja da je žarko ljubi, a to joj je napokon moralo postati bjelodano, premda mnogo kasnije nego ostalima?

Mariannu Dashwood zadesila je neobična sudbina. Bijaše joj suđeno otkriti netočnost vlastitog mišljenja i vlastitim se postupcima suprotstaviti svojim najdražim načelima. Bijaše joj suđeno prevladati ljubav što se tako rano bila rodila u njoj i samo s osjećajem duboka poštovanja i toplog prijateljstva podati svoju ruku drugom! – A taj drugi bijaše čovjek koji je u prethodnoj ljubavi propatio isto koliko i ona, čovjek kojeg je prije dvije godine smatrala prestarim za ženidbu – i koji je još nalazio sigurnost u načinu odijevanja i nosio prsluk od flanela!

No, tako je bilo. Namjesto da postane žrtvom nesavladive strasti, kao što je nekoć rado zamišljala očekujući da će joj se to i dogoditi, namjesto da zauvijek ostane uz majku, nalazeći jedino zadovoljstvo u povučenosti i učenju, kako je kasnije u mirnijem i trezvenijem raspoloženju bila odlučila – zatekla se u devetnaestoj godini pred novom ljubavlju, pred novim dužnostima, u novom domu. Postala je supruga, gospodarica obitelji i pokroviteljica cijelog sela.

Pukovnik Brandon bio je sretan. Oni koji su ga najviše voljeli bijahu uvjereni da je zaslužio tu sreću. U Marianni je našao utjehu i lijek za sve prijašnje nedaće. Zahvaljujući njezinu društvu i privrženosti živnuo je i u mislima, razvedrila mu se narav. Na opće zadovoljstvo njihovih prijatelja, i Marianne je pronašla sreću u toj promjeni. Ona nikad nije mogla voljeti polovično; postupno se cijelim srcem predala mužu, kao što je to nekoć učinila i s Willoughbyjem.

Willoughby nije bezbolno primio vijest o njihovoj ženidbi. Kaznu mu je ubrzo nakon toga upotpunila gospođa Smith dobrovoljno mu oprostivši grijehe. Razlog toj milosti bio je, kako je navela, uzoran brak što ga je sklopio s časnom ženom. Na taj način dala mu je do znanja kako je mogao biti i sretan i bogat u isti mah da se svojedobno časno ponio prema Marianni. Tako je bio kažnjen zbog ružnog postupka, a ne treba sumnjati da se sada gorko kajao. Još je dugo nakon toga zavidio pukovniku Brandonu, ne mogavši prežaliti gubitak Marianne. Ali nije potrebno zaključiti kako je ostao zauvijek neutješan, kako se povukao iz društva, utonuo u sumorno raspoloženje, ili umro slomljena srca. Ništa od toga. Živio je i dobro se zabavljao. Žena mu nije bila sasvim bez duha, a ni dom nije bio uvijek neudoban. Baveći se konjima i psima, različitim sportovima i razonodom, nije sasvim zanemarivao ni svoju obitelj.

Ma koliko se tješio zbog gubitka Marianne, prema njoj je ostao obazriv i sa zanimanjem pratio što joj se događalo. Potajice ju je držao uzorom ženskog savršenstva; mnoge je nove ljepotice kasnije odbacio jer nimalo nisu nalikovale gospođi Brandon.

Gospođa Dashwood bijaše dovoljno mudra da ostane u Bartonu i ne pokuša se sasvim preseliti u Delaford. Srećom po sir Johna i gospođu Jennings, jer ih je Marianne napustila, Margaret je sazrela za ples i zabavu, te se čak moglo pretpostaviti da već ima i udvarače.

Čvrste obiteljske veze uvjetovale su, prirodno, često dopisivanje i razmjenu

posjeta između Bartona i Delaforda. Neka ne bude svrstan na posljednje mjesto ni ovaj primjer iz Elinorina i Mariannina sretnog i vrlog života: premda bijahu sestre i življahu gotovo nerazdvojno, među njima ne bijaše nesloge, niti mrzovolje među njihovim muževima.

K R A J